Müştak Erenus

KÖR BEYAZI SORDU

kör beyazı sordu

Müştak Erenus

AKIŞ YAYINCILIK

Ekim 1991
İstanbul

Akış Yayınları: 06
Kültür-Sanat Dizisi: 4

Akış & Dönem Yayıncılık
Büyük Reşit Paşa Cad.
40/4 Beyazıt-İstanbul
Tel: 513 84 29

***

Konur Sokak 73/9
Bakanlıklar-Ankara
Tel: 125 93 78

Kapak: **Mengü Ertel**
Dialar: **Ersin Alok**
Dizgi: **Dönem Dizgi**
Konur Sokak 73/9
Bakanlıklar-Ankara
Tel: 125 93 78
Baskı: **Nesli Ofset**
Ekim 1991

ISBN: 975-7411-00-0

İ ç i n d e k i l e r

Mavideki o şeytan 7
Şamın şekeri 8
Eczaneler de yağmalanır 9
Vatana ric'at 11
Bahtım bahtım evlenecek vaktım 12
Savaş günlerinde kestirme 14
Yatır cepheye gidiyor 16
Güzel yurdum 18
Bir armut bir dut ağacı 21
Sevgili babam 22
Günahkâr kubbe 24
Bayram şekeri 25
İlk buse (lafa bak) 26
İstanbulun ilki 27
Aşağı mahalle takımı 30
Pazar yerinde anaların güzeli 31
Fellini amcam o gün nerdeydi 33
Amcam Makinist Mehmet Osman 36
Gıgıniş 37
Üvey anneme bir de imam nikahı 37
Babamın bamya tarifi 38
Doktorculuk 38
İstanbulun fethi ve celâl beyin köşkü 40
Faşistin güzeli (olur mu?) 42
Faşizme sarkıntılık 43
Edebi hayata duhûl 44

Hocam Muslihiddin Âdil 45
Sünnette gelen aşk 47
Bakkal tanaşın haşarı birası 49
Bahçemizdeki kırizantem menba suyu 51
Bir başka hıdırellez 53
Erken panel 54
Toptan sonra tüfek 54
Dante'nin cehennemi 58
Şarlonun şarabı 60
Son - fin'ler 66
Sanat, sen her şeyin hakkından gelirsin 70
Mehmet Bahattin 78
Metropol'e göç 82
Haydarpaşa Lisesi ve Selimiyeli Şaziye 87
Hoş geldin şiir 101
Celâl Sılay 103
Hasan Ali Yücel 107
Askerlik 113
Terhiste korunmanın milli'si 118
Evimiz bayram yeriydi 121
Halkevi 123
Yücel dergisi 132
Behçet Kemal 141
Ersin Alok 142
Sıcak bir somun gibi Bedri Rahmi Eyüboğlu 145
Dr. Safter'in ihtisası 154
Koca Nazım 158

Çocuk gönlüm'de
güzel gönlüm

Kendime hiç küsmedim
Sevdim onu çocuk kahkûllerinde
Avuttum gün ortası
Şımarttım belki biraz
Korudum insan onurunda
Ve de bu belalı kargaşada
Gülmeyi ağlamayı da
Unutturmadım.

Çocukluğum

Mavideki o şeytan

Makinist babamın yılda iki paso hakkı vardı. İkinci mevki kadife. Kurulurduk trene, istediğimiz yere giderdik zenginler gibi. Beni Çankırı'daki amcama gönderirlerdi tatilde. Bohçamın hazırlanmasında çocuk gönlüm kalkardı ayağa. Çanta, bavul yoktu. Pembe benekli mavi bohçamı birgün önceden yıkarlardı. İpte kururken, Kadıköy Yeldeğirmenindeki macuncu Halil Ağa'nın işveli allı yeşilli macunları gibi, belli etmeden gözederdik birbirimize. Hadi gidiyoz.

Lacivert kısa pantolonum, donum, gömleğim, iki mendilimden sonra bohçamın uçları kavuşurdu birbirine. Bir uçtan öbür uca sıcacık. Ben hazırım.

Ben hazırım da, başlamak kolay değil. Aylardır bu gizli telaşın içindeyim. Sıkıntı mı, paslı bir sevinç mi sanki? Bugün günlerden kasımın ikisi. Gece saat bir. İçimde tosun bir rüzgar. Yarimle dağlara vurmuş gibiyim. Kafamdakileri koltuğumun altına alıp Taksim'de bağırasım geliyor.

Geçen Mayıs bir yerden boş denizi seyrediyordum. Bilmem nerden geldi durdu aklıma? Yıl 1920'ler olmalı. Beş, altı yaşlarındayım. Afyon'un Dinarı. Kocaman uçsuz.bir çayır. Ortasında benim gibi minik bir dere. Tepemde bir şeytan uçurtması, kafa atıyor. Ben de boğazıma kadar sudayım. Düşlerin öpüştüğü yer sanki. Önce korksam mı, yoksa düşünsem mi? Bir elim kenarda otlara tutunmuş, öbür yumuk avucumda uçurtmamın ipi. Hangisini tuttuğumu bilmiyorum. Uçurtmayı havalandırayım dedim. Sizin de zamanında yaptığınız gibi, geri geri gittim arkama bakmadan, boyumdan öte suya girdim. Ben beş yaşımla yerle gök arasında böyle şaşırırken, tepemde beyaz külahlı uçurtmam, herşeyi bilmiş bitirmiş, durup kafa atıyor, gülüyor muzip mavinin içinde. Her şey yassı, uzun, geniş ve suskuuun..

Yaşama, bu nasıl şaka ile böyle başlıyorum. Kurtulmuşum herhalde. Ama o günden bugüne uçurtmamı havalandırmak için, hiçmi hiç geri geri gitmiyorum.

Şamın şekeri

Yıl 1914. Osmanlının tükenmiş İmparatorluğu. Babam anamı seviyor. Vermiyorlar. Boşnak makinist babam da Afyon'da trenin terkesine atıp anamı Şam'a kaçırıyor. Şam'da bi güzel sevişiyorlar. Ben oluyorum. Oluyorum da, anamın Şam'da tüten yurt hasreti sütte bana vuruyor. Bi huysuz, bi hasta oluyorum. Durmadan ağlıyorum işte. Bir deri, bir kemik. Birgün Şam'ın atlı tramvaylarında bu ağlamayı avaz avaz sürdürünce, Şükriye anam elalemin önünde içinden etekliğini çıkarıyor (anam yaman kadındı) tramvayda bana salıncak yapıyorlar halamla, sallıyorlar. Sonra da hepten susar olayım diye, Şam'ıntepesindeki Şehit Kırklara çıkarıyorlar beni, dua ediyorlar, çapıt bağlıyorlar, ben de susuyorum. Dinar'daki o uçurtmalı dereden beni kurtaran yine o Şamın Kırkları olmalı. Ne bileyim ben, insanın aklına geliyor işte.

Şam'da tren istasyonuna yakın bir evde oturuyoruz. Anam gurbet içindeki bu evliliğe, Şam'a, Şam'ın insanlarına alışmaya çabalıyor. Babam içkici sayılmazdı. Gün içindeki zorlu yorgunluğunu çıkarmak için iki tek atardı akşamları. Makinanın hız aletine asılı sol eli akşam eve döndüğünde yumuk kalır, pek açılmazdı. Babam ikinci kadehte şöyle bir denerdi avcunu, açmaya çalışırdı. Ve üçüncü kadehte de elin bu inadı kırılır ve babam başlardı ağır ağır yorgun ve rehavetli sesiyle 'etmiyor hiç merhamet canan benim.' şarkısına. Makamını pek bilmiyorum. Şam'ın bu yalnızlığında babama bir iki arkadaşı tatlı bela oluyorlar akşamları iş dönüşü. Evden önce meyhaneye uğranıyor, bir iki kadeh atıyorlar. Babam böylece belli bir dönem akşamları biraz geç ve biraz da çakır keyif gelir oluyor eve.

Yine böyle bir akşam meyhane dönüşü babam evi zifiri karanlıkta buluyor. Korkarak kapıya yanaşıyor. Tokmağı eline alır almaz kapı açılıyor. Karanlık. Anam elinde bir gaz lambası, uzatıyor. Evde gaz yok, şunu bakkaldan bi doldur getir diyor. Babamda keyif, meyif, hiçbir şey kalmıyor. Konuşmadan alıyor lambayı, doldurtup getiriyor. Yakıyorlar lambayı, anam, bak diyor Hüseyin, beni gurbete taşıdın getirdin, akşamları şaşırmadan evine gel. Önce beni dene. Ben seni eğleyemezsem eğer, diyecek birşey yok, istediğin yere gidersin. Ama önce evini bir dene. O akşamdan sonra babam doğrudan evine geliyor. Bakır sinide zeytinli, peynirli mezecikleri, üzerleri bir peçete ile örtülü, ıslak beze sarılı rakı şişesini de arka pencerede rüzgara asılı buluyor. Anam güzel kanun çalardı. Akşamları bu rakı faslının sonuna doğru o da alır dizlerine çalgısını başlarmış seansına. Ve de babamın sızıp kaldığı akşamlarda da sırtlar kocasını, üst kattaki yatağına götürür yatırırmış. Elde ne kadınlar varmış meğer.

Meslek sahibi bir damadın kız kaçırması bağışlanacaktır tabii. Bir süre sonra anamın anası Kamile nenem Şam'a yanımıza geliyor. Arkasından babamın kız kardeşi Afife halam katılıyor aileye. Yalnız değiliz artık diyarı gurbette.

Eczaneler de yağmalanır

Sonra efendim dayım Mehmet Bahattin. Tüysüz bir delikanlı olaraktan bu zatı; Anadolu'dan sürüyorlar Mısır 'Kanal savaşları'na. Yakınımıza geliyor. Kara kara tüten kocaman yağ kandillerinin titreştiği kapalı uzun bir çukurdan savaşla kucaklaştığı ilk hücumda, şaşıp kalıyor gariban bu hengameye ve korkudan alt dudağı pat diye patlıyor. Kan içinde çenesi. Savaşı görmüş, kavga kıdemlisi arkadaşları bi güzel gülüyorlar dayımın bu insan haline.

Dayım girip çıkıyor savaşlara ve sonunda yeniliyor elin İngili-

zine. Dönüyorlar teryüzü ve yolda Gazze'de kimsesiz bir eczaneye rastlıyorlar. Elleri armut toplıyacak değil'a, yağma ediyorlar eczaneyi. Eczanenin yağması..Yağlamalanacak en son şey herhalde. Ne ise efendim. Dayım bolca ve seçmeden yer içerdi. Ve bu nedenle de karbonatla içli dışlıydı. Eczanede sonu 'nat' olan bir şişe geçiriyor eline. İlk konaklamada şöyle biraz içeyim diyor ve hemen de bağırsakları kalkıyor ayağa. Anlıyor ilacın marifetini. Birkaç gün sonra, yine geri geri Suriye'ye tırmanırlarken yolda yorgunluktan bitik bir silah arkadaşı, Mehmet tükendim diyor. Dayım kendi huyunun muzır keyfini çıkarırcasına, Sülüman bende kuvvet ilacı var, eczanede buldum ve hemen uzatıyor şişeyi. Bitik arkadaşı, Allah razı olsunlarla bir yudumda yarılıyor şişeyi. Ama şöyle beşyüz metre gidiyor, gitmiyor, karnında patlayan acımasız bir ihtilalle, matra tüfek bir yana, yolun kenarına zor atıyor kendini. Başlarındaki mülazımı evvel veya sani, bu izinsiz molanın gürültüsünü, ulan için çıksın eşşoğlu eşşek'lerle karşılıyor. Ve doğal ki küfür dinlemeyen bu huruçların bilmem kaçıncısında, Sülüman garibanım baygın düşüyor yollara. Ve yağmacı Mehmet Bahattin de ilk konaklamada üç gün katıksız hapsediliyor. Dayım, Gümrük Muhafaza Memuru kırkyedi lira maaşlı Mehmet Bahattin, bu kıvıl kıvıl yaşamı ile beni çocukluğumdan beri esir aldı.

Dayım sonunda omzunda tüfeği dönüp geliyor Şama, yanımıza. Tam tekmil oluyoruz. Çocukluğumda Kadıköy Kuşdili'ndeki sinemada oynattıkları 35 kısımlık filimler gibi, tekmili birden başlıyor macera. Ve de gazi dayım eve yük olmamak ve Şam'ı terke hazırlanan ailenin bu dar günlerini karşılamak üzere, Mısır'da yenik tüfeğini omzuna vurup, şapkasız asker kıyafetiyle, çarşıya alış verişe çıkıyor. Cebinde, kendisi gibi, kıymeti harbiyesini çoktan tüketmiş, çarşı pazarda geçmez kaat Osmanlı kayimeleri gıcır gıcır. Önce bi güzel alacaklarını özenle seçiyor, bol bol okkaya vurduruyor bittamam, sonracığıma mal bedelini ödemek üzere asker ceketinin cebinden çıkarıyor kaat paraları.. ve de üstünü istiyor tabii, gümüş para olaraktan. Malı bedava gittiği yetmezmiş gibi, birde istenen gümüş para haracı karşısında gariban esnaf, la Vallahi asker, asker bedava diye yakarmaya başlı-

yor. Dayım da üstüne üstlük, la Vallahi haram yemem diyerekten çeviriyor tüfeğini arabın üstüne, gümüş paraları da topluyor.

Dayımın bu çarşı soygununun ne kadar sürdüğünü bilmiyorum. Ama bir süre sonra, dayımı çarşıda tüfekli gören tedbirli cemaat, tezelden ve de hemen dükkanlarına girip kepenklerini o gürültüyle kapar oluyorlar. Zaman zaman böbürlenerek ve de Vallahi hayatta boğazımızdan bir lokma haram geçmedi diyenbizler de müflis Osmanl İmparatorluğu bozgun askerinin bu operasyonu ile haramın alasını ve de ta kendisini mis gibi yemiş bulunuyoruz.

Vatana ric'at

Doğum yerimin bir karışıklığı var yaşamımda. Doğduğum 1915 savaş yılının karışıklığı gibi. Durmadan çekiliyoruz. Şam'dan dönüp geliyoruz Afyon'a sonunda. Nüfusum ordan çıkıyor. 1971 yılında genç arkadaşlarım Afyonda bir şiir antolojisi çıkarıyorlar.Afyonkarahisarlı Şairler Antolojisi. Beni buluyorlar. Yahu ben Şamlıyım diyorum. Yok ağabey sen Afyonlusun. Nüfus temelin burda atılmış, Şamlı değilsin diyorlar. Bu sıcacık çaresizlik içinde ben de bi güzel Afyonlu oluyorum o günden bugüne.

Afyon'a bir yük vagonunun içinde geldik. Yolda beni bir dikiş makinesinin ayağında uyuttular. Şam'dan bu kaçışta babam makinistliğinden oldu. İşsiz düştük Afyon'a. Kale yokuşunda bir sofa iki gözdü ahşap evimiz. Benim malım mülküm üst gözdeydi. Yukarı odama tırmanırken eğri trabzanlı mini tahta merdiven benimle ahbaplık ederdi. Bazı basamaklarının sesini o kadar severdim ki, iner bir daha konuşurduk. Konsolun alt gözü de benimdi. Elma kokardı donum gömleğim. Sofradan o biçim arttırdığım elmalarımı konsolda saklardım, çamaşırlarımın arasında. Afyonda Makbule kardeşim doğdu. Babamın işsizliği sessiz bir çilede sürüyordu. Anam bu çaresizlikte lohusa yatağında konuya

komşuya dikiş dikiyordu parasıyla. Kazandığı paracıklarını da usulcacık işsiz babamın cebine koyardı ve o da annemden çarşı siparişlerini alırken cebinde para olduğunu bilirdi. Yıllardan sonra babam bu güzel dostluğu, baba oğul sohbetlerimizde burnunu çekerek anlatmıştı.

Makbule kardeşim yaşamadı. Anam dikiş makinesinin başında didinirken onun küçük sepet içindeki ağlamadan bekleyen kundak yüzünü unutmuyorum. Ben de bu didinmede dünyadan habersiz makine sehpasının altına girer babamın treni gibi öterdim.

Afyon başı olmayan mor bir düştür belleğimde. Yağmur ve karlardan sonra kaleden kopan kayalar gözü dönmüş bir telaşla kapımızın önünden geçerlerdi aşağıya. Evimiz bu koca gürültüde korkudan kenara çekilir titrerdi. Anamın, gitme.. avazları içinde peşlerinden koşar, nereye vurup döndüklerini görmek isterdim. Çoğunluk köşedeki kafesli küçük ev karşılardı bu hışımı şikayetsiz. Camları çok küçük olduğu için sanki kırılmazdı da, o minik kapısı arada bir çökerdi öyle.

Bahtım bahtım evlenecek vaktım

Birgün babamla elele aşağıya çarşıya indik. Anam sakız kabağı istemişti. Kabak tatlısı yapacaktı bize. Biraz da ceviz alın dedi. Sakız kabağını belki de az bilirsiniz. Kurşun renkli, sorguçsuz bir vezir kafası. Haşmetli ama ayaksız. Mevsim sonbahardı. Ağaçlar sarı yeşil dökülüyordu. Kabağı bulduk aldık. Çarşıda bir kahvenin minik bahçesine oturduk. Babam bana vişne şurubu ısmarladı. Şurubun gelmesini bekliyordum da, birden kalenin tepesinden bir kadın sesi bütün gücüyle; 'bahtım, bahtım, evlenecek vaktım, evlenecek vaktım' diye bağırmaya başladı.

Yangın sesi duymuş gibi şöyle bi davrandım. Önce yukarı kaleye baktım, sonra babamın yüzüne. Kimsede bir hareket, bir kırpırtı yoktu. Ne idi bu, ne oluyordu. Yıllardan sonra siste Kadıköy iskelesinde duyduğum telaşlı bir vapur sesi gibiydi. Babam bana şöyle bir baktı, otur yerine dedi, sustu. Ama kaleye tırmanmış kadın kararlı ve ısrarlı 'bahtım, bahtım, evlenecek vaktım' çığlığını bi kez daha tekrarlayınca, istiflerini yine hiç bozmayan sakin kahve cemaati içinden kalın sesler, itinalı bir uslupla 'ha kancıkha, ha kancık ha' diye kadıncağızı cevapladılar. Ben şurubumu içmiştim. Babam kalk gidiyoruz dedi, kalktık.

Kabağı yüklendik, düştük evin yoluna. Babam yolda bir süre daha sustu. Sonra başladı tek tek telgraf gibi konuşmaya. Bak Müştak dedi, burda evlenmemiş kadınlar kaleye çıkıp böyle bağrışırlar. Kısmetlerinin açılacağına, kocaları olacağına inanırlar. Hep böyle bağrışırlar dedi. Bu iş benim ötemde idi. Fazla birşey anlamadım. Kabağı biraz da ben taşıyayım dedim, babam vermedi.

Yeni idim insanların içinde. Bir çeşit konuları böyle çözemiyordum. Bir dede vardı, ak saçlı sakallı, uzun boylu. Her gece izinsiz düşüme girer, ne tür şefkatse, o tutar elimden, ezberlediğim bir taş duvarın önüne götürür, haydi evladım, haydi çocuğum yap, yap bitir derdi. Ben de bu icazetle ne yapacaktım yani, bi güzel işerdim. İşerdim de, sabahleyin o ıpıslak yatakta uyanmak yokmu.. çok acılı bir şeydi. Şaşırır kalırdım başıma gelene. İlk günlerde yorganın altına girer, biraz da ağlardım. Bu gerçekten, sonradan on yaşlarımda Bağlarbaşı Posta Yolundaki tiyatroda hayal meyal seyrettiğim 'hain evlat, babanı öldürdün' tiratlı dramların ta kendisiydi. Birinci perde, o bir türlü elime geçiremediğim hain ihtiyarın beni kandırması. İkinci perde, ettiklerimi kurutmak için uyur durum ve vaziyette yumulup, büyük bir sabırla beklediğim yatağımda, anamın hışımla yorganımı savurarak, haşmetli ve yerini bulan şamarlarıyle, kalk gözün kör olmasın kalk, deyip beni yataktan odanın ortasına fırlatmasıydı. Ne yapacağımı bilmez, durur bi avaza ağlardım. Ama dramın en suntur-

lusu, son üçüncü perdede avluda geçerdi. Benim, ne olur komşulara doğru asma, ısrarlı yakarmalarıma karşın, anam sivri intikam hislerini kuşanmış acımasız bir devlet tiyatrosu oyuncusu edası ile, çarşaf ve yorganımı sanki daha bi büyütüp, koca bir ihtişamla komşuların düpedüz alnına, ipe asardı. Bu acılı finalde bana düşen tek şey, bahçedeki tahta çıkıklı kuyumuzun mermerine oturup sesimi sakınmadan bi temiz ağlamaktı. Bir süre sonra o mendebur dede benden bıktı. Başka çocuklara gitti herhalde. Ben de işemeden kesildim. Anam babam beni daha bi sever oldular. Büyümüştüm sanki, erkek olmuştum.

Yıllardan sonra yine makinist babamın pasosu ile bu güzel şehre, Afyon'a gittim. Savaşlar, acılar, kaçmalar, kovalamalar bitmişti. Kalenin tepesindeki kadın aşağıya inmiş, Afyon'un meydanında görkemli bir Zafer Anıtı yerini almıştı. Kocaman bir saygı içinde durdum. O günlerden bir insan olarak, payıma düşen gururu bu güzel heykelden aldım.

Savaş günlerinde kestirme

Kurtuluş savaşı. Afyon'dan Dinar'a iniyoruz. Yine 40 kişilik kara bir yük vagonunda. Ama bu kez daha acılı ve telaşlı. Denkler, denkler, insanlar, insanlar, leğenler, kovalar, tel dolapları, kucakta kediler, elde başaşağı tavuklar, çocuklar, çocuklar. Üstüste şikayetsiz, adı karışık bir telaş içinde. Dinar'a inişte kısa bir süre Denizli'de kalıyoruz. Düş gibi yeşiller içinde bir ırmak. Kenarında çarkı kendinden büyük minik bir değirmen. Suları döndürdüğü zaman komşusu evimizin de elektrikleri yanıyor. Irmaktan herşey geçip gidiyor. Bu değirmende babam iş bulmuş olmalı. Bu akarsuyu çok seviyorum. Bir gün yırtılmış mavi beyaz bir Yunan bayrağı görüyorum su üstünde. Renk cümbüşüne bu mavi beyaz da katılıyor. Ama ben yine heyecanla koşup kocaman bir taş atıyorum.

Babamı Dinar'da depo şefi yapıyorlar. Elma şekeri yiyen bir çocuk gibi Dinar. Renkler haşarı, küçük istasyonu ile ağzı bulaşık kırmızı. Mahallede depo şefinin oğluyum. En küçükleri olduğum halde itilip kakılmadan çocuklardan eşit işlem görüyorum. Olup bitenleri hatırladığım ilk yıllar. Karar veriyoruz, ava çıkacağız. Kuş avına tabii. O gece babamın donundan lastiğini çıkarıyorum, sapan için. Sabah anamla babam günlüğüne Isparta'ya gidiyorlar. Depodaki ermeni ustanın oğlu Kirkor en büyüğümüz. Sabahleyin sapanın çatalını getiriyor, lastiğini bağlıyoruz. Silahım tamam. Evdeki Zekiye kadının binbir 'yapma, etme' tembihleriyle yola çıkıyoruz. Yeşil ağaçların kuşlara selama durduğu bir şamata curcunası içinde gün geçiyor. Allah koruyor kuşlarımızı, bir şey vuramıyoruz. Yalnız içimizden biri yolda bir saksağan ölüsü buluyor. İki çomağa kanatlarını gerip, slogansız bir pankart yapıyoruz. Kuşlara ölüm. Ve bu başarısız av partisinin yapay geveze keyfiyle, şarkı türkü dönüş yolundayız.

Kocaman nadaslı bir tarlanın kenarından dolanan bir patika. Kurumuş bir ırmağın mahçup bir köprücüğünden karşıya geçiyor. Çocuklardan nasılsa kopmuşum. Ben de şarkı türkü geriden geliyorum.. Bizim takım topluca köprüden geçmek üzere. Birden tarihsel bir kararla, ben kestirmeden geliyorum diyerekten, çocukların avaz avaz, geçme geçme Müştak, geçme çığlıkları içinde kendimi kuru ırmağa vuruyorum. Ve birden, unutamadığım o yuvarlak tok sesler eşliğinde, boğazıma kadar bokta buluyorum kendimi. Aklım imdadıma yetişiyor duruyorum. Hareketsiz, pişman ve sessiz. Bütün boka batanlar gibi. Meğer o masum ırmak mahallenin açık mecrası imiş.. akıp nereye giderse öyle. Toz toprak kapamış üstünü ve ben de onu mis gibi bi güzel kestirme etmişim. O günden bugüne yaşamımda böyle telaşlı kestirmelere hiç iltifat etmiyorum. Bir yeryüzü kıyameti kıyıda. Çocuklar, depo şefinin oğlunu filan bırakıp, ulan eşşoğlu eşşek'den bilmem kimin oğluna kadar, bütün o giyinik küfürleri avaz avaz sıralıyorlar. Boka batmanın suskunluğu içinde elimi uzatmış olacağım. Türlü renkler ve canlılar içinde, benden zor vazgeçen bu gizli ırmaktan çıkarıyorlar beni. Tunçtan o biçim bir heykel gibi

çıkıyorum ortaya. Bilmem beni nasıl soyuyorlar. Bir gaz tenekesi bulunuyor, ateşe su koyuyorlar. Bin türlü belalar içinde beni ve üstümü yıkıyorlar işte. Tarlanın ortasında anadan doğma, artık biraz ağlıyorum. Elbisen kurudu diyorlar, kokuya bi güzel alışan burnumla pirüpak giyiniyorum. Kendime güvenim geliyor, evin yolunu tutuyorum. Eve yaklaştıkça arkadaşlarım birer birer azalıyor. Her zaman beni topluca eve bırakan bu cemaatin kaçışı ne oluyor sanki? Kapının demir tokmağını çaldığım zaman arkamda kimsenin kalmadığını görüyorum, aldırmıyorum da. Kapı açılıyor ve Zekiye kadın fal taşı gözleriyle bu ne hal demeden, amanın bu ne koku feryadı ile ve kallavi bir şamarla beni tuttuğu gibi içeri çekiyor. Kapının gürültüsü ardında artık kana kana ağlıyorum. Zekiye kadın beni tekrar soyuyor. Donum, gömleğim, pantolonum ve sırtımda bir çuval parçası, bahçeye atılıyorum. Su ısıtılıyor, önce ben yıkanıyorum tekrar tekrar ve sonra çamaşır ve pantolonum şartlanıyor.

Küçük Dinar iki büyük anısı ile yaşamımda yeri yurdu oluyor. Bu meşhur kestirmeden önce ve sonra, savaş yine sürüyor. Yunanlılar o zamanki pır pır uçaklarıyle üstümüze narenciye türünden bombalar da atıyorlar. Bazıları patlamıyor. Birini ele geçiriyoruz çocuklarla çayırda. Teker teker işiyoruz üstüne. Biri müzevirliyor bu eylemimizi, büyüklerin haberi oluyor. İki güzel şaplak yiyorum Şükriye anamdan. Kaymakam bombayı istiyormuş. Anam sabunlayıp yıkıyor, babam da alıp götürüyor. Ve her nedense bomba da patlamıyor.

Dinar'dan Eğirdir Gölünü bir kez gördüm ya görmedim. Atmayayım, hayal meyal, bir vapurcuk anımsıyorum üstünde. Dumanını da uzaklara götürüyordu.

Yatır cepheye gidiyor

Konya'da sadece kerpiçli evimizi hatırlıyorum. Yukarı odaya tırmanan yine küçük tahta bir merdiven. Ama Afyon'daki gibi

konuşmuyor. Zaten evde yerleşik bir halimiz de yok. Her an gidecek gibiyiz.

Babam iş buluyor Konya'da. Manavra makinisti yapıyorlar. Yaşadığımız günlerin keşmekeşi içinde bunca yıllık bir emeğe ve deneye verilen silbaştan bir acemi işi. Babam bir çaresizlik ve de küskünlük içinde kabullendiği bu görevle, küçücük manavra makinesiyle gün boyu istasyon ve depodaki vagonları yerlerine taşıyor, yerleştiriyor ve akşamları küçük rakı şişesiyle eve dönüyor. Anam da o gelmeden önce, maydanozla süslenmiş zeytin ve dörde bölünmüş top yumurtalı rakı tepsinini hazır ediyor, kocasını bekliyor.

Bir akşam babam iş dönüşü rakısının ikinci kadehinde evimizin yatırlı ve uğurlu bir ev olduğunu haberliyor. Depodaki bir arkadaşı birsüre önce bizim evde oturmuşlar, o haber vermiş. Uğurlu olması çok güzeldi de, yatır neredeydi. Evimiz zaten küçüktü, nerde yatıp kalkıyordu. Hepimizi bir korkulu merak aldı. Bir süre sonra ben o konuşmayan merdivenimizde, sahibi görünmeyen ayak seslerinin gıcırtılarını duymaya ve duyurmaya başladım.

Babam sabah namazı erkeninde kocaman bir tesbihin çekiliş seslerini haber verdi ve de bu seslerin peşine düştü. Sıra anamda idi. O da bir gün yatsı namazından sonra katlayıp yüklükteki yerine koyduğu seccadesini sabahleyin açılmış olarak kıbleye serili bulduğunu söyleyince, evimizde bi güzel dört kişi olduk. Korku filan kalmamıştı artık. Evimizin bu yeni sakininden hergün hepimiz ayrı ayrı haber ve işaretler üretiyorduk. Nihayet bir akşam babam bahçede sundurmanın altında geceliği ile rahat rakısını içerken birden ayağa fırlayarak, gidiyor, Hazret gidiyor, diyebildi ve üçümüz bir süre ayakta öyle durup kaldık da, biz anamla bir şey göremedik. Anam yalnız bu duruşun sonunda, Hüseyin keşke bu evde her akşam böyle içmeseydin diyebildi ve sustu. Saygılı ve biraz da üzgün bir sessizlik içinde, uzun bir süre kimse birbiriyle konuşmadı. Ve o günden sonra da Hazret kimsemize

ne göründü ne de bir işaret verdi. Terki mekan etmişti.

Cephcden zafer haberleri geliyordu. Memleket onurlu bir heyecan içinde. Bayraklar, bayraklar, kalpaklar, dolaklar, postallar. Zilli olmayan o onurlu milli inançla görülmemiş bir sarmaş dolaş. Zaferleri kutluyoruz. Kaçma, kovalamaca bitmiş, soysuz güçlerin yurdumuza saldığı Yunanlı, ittirolup tersyüzü geldiği yere gitmişti. Buğulu bir düş gibi fener alayları. Anamın sırtında renkleri, maytapları seyrediyorum. Kırmızı kırmızı, mor mor, yeşil yeşil. Şaşırıyorum da.. Anam babamı daha çok seviyor. Bu mutlu zafer günlerimizde yatırımızın evi küskün terkettiğine gönlümüz razı olmuyor. Babam, o mutlaka cepheye gitmiştir diyor. Gönülden kabulleniyoruz.

13 Kasım 1922 gününde beni zorla sokağa salıyorlar. Anam sanki hasta, sancılı sesi sokağa geliyor. Bir başka mahalleye gidiyorum. Bir cevize değiştiğim kocaman bir aşıkla eve döndüğümde, anamın sesi kesilmiş, mahalleli evimizde bayram ediyordu. Enseme bir şaplak atarak beni içeri aldılar. Bir erkek kardeşim olmuştu. Anamın yer yatağı yanında yine o küçük sepet. Zaferin lütfu olan kardeşim Lütfü kundağına pembe sarılmış yatıyordu. Durup kalıyorum. Benimle hiç uğraşan yok. Hep bir ağızdan konuşuyorlar.

Konya.. toprağa yakın ak gölgeli kerpiç evler.

Güzel yurdum

Göçebelik bitiyor artık. Eskişehir'e gelip oturuyoruz. Babam işine biraz daha yerleşir oluyor. Manavra makinistliğini bırakıyor, yolcu taşıyor artık Ankara'ya.

Yeni okuluma yazılıyorum. Eskişehir Dursun Fakih İlk Mektebi. Bir aydınlık avlu içinde iki katlı, sıraları, yazı tahtaları, tebe-

şirleri ile yepyeni, güzelim bir okul. Çok seviniyorum. Bir de Konya'da okula ilk gidişim aklıma geliyor. Okula götürüldüğüm ilk günü dar mahalle yollarından geçiyoruz. Babam eğri bir sokağın başında duruyor. Dipte büyücek tahta bir kapıyı gösteriyor. Gidip önünde bi duruyorum. El ediyorum babama, giriyorum.

Bir sınıfa götürüyorlar beni. Kalabalık ama gürültüsüz. Öğretmen karatahtada kocaman 'elif, be'lerin içinde. Üç kişilik sıkışık bir sıraya dördüncü olarak oturtuyorlar beni. Baştan şöyle, daha bir sıkışarak, bana yer veren sıra arkadaşlarım, biraz sonra götün götün iter oluyorlar ve de düşürüyorlar beni. Öğretmen birşeyler söylüyor tahtadan. Çocuklar gülüyorlarmı, gülmüylorlarmı. Bütün gözler yüzüme yüzüme sanki. Pişmanlığı daha bilmiyorum. Ama bi kara oluyor içim. Bildiğim tek küfür var. Bokuna sıçayım diyorum, oturuyorum yerime.

Böyle bir anı ile Eskişehir'deki okulum daha bi gelin, daha bi güzel oluyor. Kurtuluşun o dar, o zor günlerinde bu fakir memlekette bu özenli okulu kotaran o has heyecana selam olsun.

Ben artık büyüyorum. Siyah çuhadan okul elbisesi yaptırıyorlar bana. Ceketinin göğsünde iki cebi de var. Başımda Mustafa Kemal'in kalpağı. Güneş ufuktan şimdi doğar, yürüyelim arkadaşlar. Yürüyoruz da.

Yıl 1922
Mustafa Kemal kurtarmış ülkeyi
Umutlar dağı taşı tutuyor
Eskişehir Dursun Fakih Okulundan
Müfehham Müştak
Sırtında siyah çuhadan yapılmış
Kalpaklı ceketi
Fesli püsküllü bir arkadaşıyla
Vali'ye götürülüyor.
Makam odasının tabanı muşamba

Duvarlarını hatırlamıyorum.
Valinin önünde manyetolu telefonu
Selama duruyoruz.
Ben kalpağım başımda askerce selam verirken
Arkadaşım başında fesi
Büküyor belini
Bu diyor vali çuhadan elbisemi göstererek
Bu yapılacak talebeye
Ve de böyle kalpaklı olacak diyor
O gün bütün gün
Kalpağım başımda dolaşıyorum.

Sekiz yaşındayım. Yurdumda esen o güzel heyecanı çocuk yaşımla bile duyuyorum. Gözle görülen, elle tutulan, yazıklar olsun ki bugün unutup gittiğimiz, zilli olmayan o milli heyecan. Herkes dosdoğru, severek bakıyor birbirinin yüzüne. İnanmak ne güzel şey toplum içinde, onun adına, onunla beraber. Gülüm benim.

Eskişehir'de Tatar mahallesinde oturuyoruz. Buraya aşağı mahalle de diyorlar. Bir buçuk katlı evimiz istasyona yakın. Bir bahçecik içinde beyaz badanalı kerpiç bir ev. Aşağıda büyükçe bir oda, mutfak.Yukarıda tek bir oda, önü toprak dam. Damın üstünde, kabaran toprakları bastırmak için döner bir mermer parçası. Kapının önünde küçük bir taşlık. Taşlığın üstünde bir mangal. Evi ısıtmak , yemeklerimizi pişirmek için. Mangalın üstünde bir karış boylu, paslı teneke boru. Mangalı üflemek benim görevim. Gaz lambasının bir çomağı var. Sabahları anam islenen lamba şişesini hohlayarak o çomağa sarılı bezle siliyor.

Selam olsun Mustafa Kemal günlerine
Tatar mahallesindeki üç gözlü toprak damlı evimiz
Sabahları hohlanarak silinen lamba şişesi
Taşlıkta üflediğim teneke mangal
Yere göğe sığmayan o büyük coşku
Bağrımızdaki kuvayı milliye

Zilli olmayan o onurlu milli
Kerpiç duvar yamacı
Çarşaflı anam
Ve onun sırtında görebildiğim bayramlar
Bayraklar bayraklar
Kalpaklar dolaklar postallar

Yaslı gittim şen geldim
Aç koynunu ben geldim
Bana bir yudum su ver
Çok uzak yoldan geldim.

Bir güzel düş gibi
Kendine sahip memleketim

Bir armut bir dut ağacı

Amcamlar da Eskişehir'de idi. Amcam da makinistti. Onların evleri sanki daha bi büyüktü. O güne kadar göremediğim iri ahşap bir ev. Tamamında mı yoksa bir kısmında mı oturuyorlar hatırlamıyorum. Hatırladığım tek şey bahçelerindeki o kocaman armut ağacı. Başına debelleş olduğumuz o ağaç. Aşağıdan sopa atar, tırmanıp dallarını tekmelerdik armutlar düşsün diye. Ama bir gün armut ağacının intikamı acı oldu. Amcamın oğlu Nezir ağacın tepesinde, ben aşağıdayım. Gözüm, başım yukarıda, ağzım açık armudun hazırını beklerken, tepelerden kopan o hain kocamanı sırtımda beni öldüre yazdı. Bir süre nefesin peşinde yerde debelendim kaldım.

Armudun hikayesi böyleydi de, bitişik bahçede yirmi yaşlarında bir ağabeyi kendi halinde sessiz sedasız dolaşır görürdüm. Bir akşam kandil miydi neydi, anam komşuya mevlüde gitmişti. Babamla amcamlarda idik. Yaz aylarıydı. Bir ara karanlı-

ğın ortasında komşu ağabey elinde büyücek bir gaz lambası ile yeşil çimenli bahçelerindeki dut ağacının dibine geldi. Öbür elinde küçük bir rahle bir de kitap vardı. Lambayı, kitabı rahlenin üstüne yerleştirdi. Merakla izliyordum. Dizlerinin üstüne çökerek sallanmaya başladı. Anladım, Kuran okuyordu. Bir süre öyle seyrettim. İçerde oyun oynuyorduk. Birden çığlıklar, sesler geldi dışardan. Koştuk pencereye. Komşu bahçedeki lamba sönmüş, koca bir alev bahçede acımasız durmadan dolanıyordu. Arkasında, önünde karaltılar, insanlar vardı. Yeşil, sarı, karalar içinde. Yanıyor, yanıyor diye onlar da koşuyorlardı. Sonra alev birden yere düştü. Kocaman bir gölge attılar üstüne. Bahçe kapkaranlık oldu. Ne idi, ne olmuştu, ne bileyim ben. Bütün mahalle avaz avaz sokağa indi. Herkes bağırıyordu. Sonra bilmediğim paslı, acı bir koku aldı ortalığı. Ağabey Kuran okurken lamba ile uyumuş, tutuşmuştu. Vücudu, saçları bir çıra gibi, sönmek için koşmayı mı yeğlemişti. Ne tür kahırlı bir telaştı o. Eskişehir'deki o gece çakılı kaldı böyle içimde. Sonrası da zaten beni bulmadı.

Sevgili babam

Babam mesleğini bilen ve seven adam. Savaş günlerinin türlü çile ve deneyleri içinde ovaya bakan yüce bir kaya gibi. Mustafa Kemal'i götürüp getiriyor. Bu onurlu hizmetin ilk seferini çok iyi hatırlıyorum. Namı ve macerası büyük Anadolu Bağdat Demiryolları Şirketinden babamın Devlet Demiryollarına geçişinde, derecesinde bir uyumsuzluk oluyor. Üst derecede bir gecikme. Evde pek konuşulmayan bir üzüntü. Mustafa Kemal'i taşıyacak makinistler Ankara-Eskişehir-İstanbul(Haydarpaşa)'da seçiliyorlar. Mustafa Kemal'in Eşkişehir'den geçtiği ilk günlerden biri. Babam alacak bu güzel görevi. Ama derecesi tutmuyor. Birinci sınıf olması gerekli. O gün bir üst dereceye çıkarıyorlar hemen. Yalnız şapkasında bir şerit eksik. Bulamıyorlar. Zaman da yok. Eve tezden haber geliyor. Eski şapkasını söküyorum hemen. Elimde şırma şerit, istasyon yolundaki ağaçlarla beraber koşuyoruz. Şeridi

Babam

yetiştiriyorum. Sanki dün gibi. Babam hemen şapkasına ekliyor şeridi. Bi güzel koyuyor başına. Sarılıp öpüşüyoruz. Gözlerini benden kaçırarak, hadi git diyor. Ben ağlamıyorum. Tren istasyonunun meydanına koşuyorum. Kalabalıkta büyüklerin bacakları arasından, kalpaklı, gocuklu ve bastonlu Mustafa Kemal'i seyrediyorum keyifle. Ordan koşuyorum tren yoluna, bekliyorum. Bir gelin gibi geçiyor babamın treni. El kol, zıplıyarak selametliyorum babamı. Eve geliyorum. Anamın gözleri şiş, o ağlamış.

Dönüp şimdi düşünüyorum. Mayası has günler. O güzelim çileleriyle yaşanası bir memeleket. Türlü insan halimizle mutlu günler üretiyorduk.

Anam Leman teyzelere gönderiyor beni. Başörtüsünü unutmuş. Evleri çarşıya yakın. Leman teyze açıyor kapıyı. Muradımı söylüyorum. Bekle diyor. Biraz sonra elinde kaada sarılmış sıcacık iki içli köfte ve başörtüsü ile geliyor. Anana selam söyle diyor, kubbenin biri senin, ötekini de anana götür. Peki diyorum hemen ve önce kubbeleri alıyorum. Başörtüsünü de belime sıkıştırıyor. Leman teyze kapıyı kapar kapamaz kaattan hemen kubbemi alıyorum. Tavadan yeni çıkmış burcu burcu bir nesne. Koklaya koklaya bir prens gibi parmaklarımın ucunda itina ile yiyorum. Yiyorum da, hani on adımda bitiyor benim bereketsiz kubbem. Durup bir on adım atıyorum vicdan muhasebesi adına. Anamın payına sursal edip etmeme babında. Dönüp elimdeki kalana bakıyorum. Bi yakalanmış hali var, boynunu bükmüş sonunu bekliyor sanki. Canım ne olacak diyorum, ucunda bi gıdım ısırıyorum, kalanı anama yeter. Elimdekine sığınmış bir fıstık parçası bana bakıp gülüyor. Onu da ısırıyorum. Kubbenin yarısı gidiyor. Büyük bir kararlılık içinde kaadın açık ucunu kalanın üstüne kapatıp, tören günlerindeki uygun adımlarımla, daha hızlıdan evin yolunu tutuyorum. Bir türlü de bitesi olmuyor. Tren yoluna iniyorum, uzaktan güzel evimiz gözüküyor. Sanki seviniyorum ve de aniden kendimi ödüllendirmek mi ve de neyin ödüllendirilmesi, elim emrimden çıkıyor, kubbenin kalan yarısını da atıveriyorum ağzıma ve şaşılası bir telaşla çiğnemeden hemen yutuyorum. Elimde kalan köftelerin yağlı kaadını hırsla topak ediyorum, tren geçidinin levhasına nişanlıyorum.

Size şaka geliyor, ama gelin bana sorun. Zamanında hepinizin yaptığı, eve götürdüğüm sıcak ekmeğin ucunu ısırmıyordum. Anamın hakkını yemiştim. Yolun kenarında durdum. Belimdeki başörtüsünü katladım, elime aldım.

Eve geldim. Anam kapının önünü süpürüyordu. Hoş geldin Müştak dedi. Leman teyze selam söyledi dedim ve hemen uzat-

tım elimdeki başörtüsünü. Anam aferin dedi. Şimşek gibi bir kararla hemen bu aferine sığındım. Ağzını bana uzatsana ana dedim, nasıl dedimse. Kadıncağız hiçbir şey anlamadı, şaşkın uzattı ağzını. Ben hemen yaklaştım ve kubbeden kalmayanı anamın ağzına özenle hohladım. Aa, sen kubbe yemişsin dedi. Bu senin payın diyemedim. Konuşmadım, sustum öyle, Müştak nen var senin, ne oluyorsun dedi. Önüme baktım ve utanarak zor bela, Leman teyze sana da verdi, yolda yedim, diyebildim. Sanki ilk utanmamdı bu. Durdum öyle, yine başım önümde. Neyi bekliyordum. Anam birden sarıldı bana. Oğlum benim, afiyet olsun sana dedi, afiyet olsun. Burnumu çekerek başımı onun o güzelim göğsüne daha bi gömdüm.

Bayram şekeri

Misafir odamız evimizin yukardaki tek küçük odasıydı. Kilimle örtülü sedirimizin yanı başında anamın allı yeşilli teneke çeyiz sandığı dururdu. Sandığın önünde üç resim vardı. İki başta yeşilyapraklara bürünmüş kasımpatı gibi bir çiçek. Ortasında, yıllar sonra, 1937'de üniversitede tanıyacağım Bayazıt Kulesi, uslu akıllı dururlardı öyle. Bayram günleri, şekeri olsun, kurbanı olsun, sandıktaki bohçaların üstünde cam bir şekerlik, akide dolu, misafirleri beklerdi. Şekerin ikramı görevi bana aitti. Bu görevi sanki zorla ele geçirmiştim. Misafirler gelince, kısa bir süre sonra, belli bir eda ile sandığa yanaşır, kapağını kaldırarak şekerlerimizi sunardım misafirlerimize ve sonunda da, evet sonunda da, bir tane kocamanından ben alırdım.

Birşeker bayramıydı. Kısa lacivert pantolonumun üstüne bayramlık allı bir gömlek almışlardı bana. Potinlerimin bir teki de yürürken bi güzel gıcırdıyordu. Akşamüstü komşular gelmişti. Görevimi garsonun şefi gibi büyük bir özenle yaptım ve şekerleri teker teker dağıttıktan sonra birtane de ben aldım. Ama akideler o deli renkleriyle doğru durmuyorlardı yerlerinde. Bin türlü işve ile, sandığın içinde de olsa, gözediyorlardı bana. Sekiz

yaşım buna ne kadar dayanırdı. Netekim olmadı işte. Şöyle kalktım yerimden, aldım elime şekerliği misafirlere bir tur daha attım ve bi tane de ben aldım. Akideler beni esir almıştı. Komşular gidinceye kadar iki tur daha yaptım iki şeker peşine.

Ve tabii ki sonunda misafirler gider gitmez anamdan beklemediğim, ama yumuşağından bir şaplak yedim. Ulan çüştürük herif (bu küfürü şimdi ben uydurdum) kendin zıkkımlanacaksan ne diye altı kişiye dolandırırsın şekeri. At atacağını kör kursağına, bak daha bayramın ilk günü, şeker bitti. O bayram görevden alındım. Ama ötekilerinde yine benim uhdemde kaldı bu görev, uslu ve edepli olarak.

İlk buse
(lafa bak)

Evlerde ölülere mevlütler okunurdu. Yanık sesli teyzeler sofaların ortasında 'Allah adın analım evvela' diye başlalardı söze. Hiçbir şeyi abartmadan, softasız, sıcacık bir insan inancının sevgisinde başlar biterdi mevlütler. Ve sonunda da sohbet edilir, şarkı türkü söylenir ve cemaatin canlıları da göbeğe kalkardı.

Böyle bir mevlüttü. Dualardan sonra anam kanunu aldı kucağına bir küçük konser verdi. Konserden sonra şarkılar söylendi, oyunlar oynandı ve tam bu arada akranım çok güzel bir kız çıktı ortaya, şıkır şıkır çifte telli oynadı. Tuhaf bir güzelliğe uğramıştım ilk kez. Şaşırdım kaldım. Bana ne oluyordu, çok öpesim geldi kızı. Koştum sarılayım diye, ne bileyim, kız durmadı. Bir güzel gülücük içinde, beni de ardından çağırırcasına, kaçtı. Peşini bırakmadım kızın. Mevlüt evinde dirilerin ruhuna bir kovalamaca başladı gülen cemaatin gözleri önünde. Sonunda kızı mutfağa sıkıştırdım. Elleriyle güzel yüzünü örtmüştü. Evin kızı imiş. Bırak Necla, bırak bir kerecik öpsün dediler. Kız kızaran yanacıklarından yumuk ellerini çekti, ben de bu uzun yarıştan sonra sanki anlamı tükenen

isteğimi kızın bana yakın yanacığına kondurdum. Bende mi utanmıştım, neydi? Bi durdum şöyle, ne olmuştu yani, döndüm, anama da gözükmeden fırladım sokağa. Bu kızcağız kim bilir nerde şimdi. (demez mi!)

İstanbul'un İlki

1924'ün başları olmalıydı. Nenemle dayım mektuplarında bizi durmadan İstanbul'a çağırıyorlardı. Gelin diyorlardı, size İstanbul gösterelim, gezdirelim. Okulların tatil olduğu bi günlerde, babam da izin alarak bizi toparladı. Düştük İstanbul'un yoluna, bindik trene. Laf değildi, İstanbul'a gidiyorduk. Yol boyu trenin penceresine asılı kaldım. Denizi görecektim. Sapanca gölünde çuvallamam kaderimmiş. Deniz, deniz diye bağırdım, el çırptım. Güldüler. Ne bileyim ben, böylesi büyük renkli suyu ilk kez görüyordum. Fena bozulmuştum. Biran önce denizi göreyim derken, bu kez de tren birden bir çarşının içine daldı, durdu. Bildiğim dükkanlar, insanlar, sokaklar. Şaştım bu sokak ortasındaki denizsiz İzmit'e. Sanki Eskişehir yolumuzu kesmişti. Pişmaniyeyi o günden hatırlamıyorum. Değneklerde simitler dolanıyordu. Sıkıldım. Neye yani, İzmit daha güzel olamazmıydı. Ne ise uzun sürmedi, istasyondaki koca demir kampanayı üç kez çaldılar, sonuncusunda düdükler öttü, kalktık. Ve biraz sonra İzmit Körfezi'nin o güzel ucu, deniz göründü. Bu kez deniz diye bağırmadım. Döndüm, işte deniz dedim. Lazın dediği doğru idi, mavisinden ve de dalgalı olmak üzere, uçsuz bucaksız düzlüğe su doldurmuşlardı, hem de pırıl pırıl (o zaman). Cennete gelmiştik sanki. Gök, deniz, ağaçlar, herşey renkler içindeydi. Biraz sonra denizin ortalık yerinde ağaçlı, evli tepeler göründü. İstanbul'un adaları imiş. Durdum bi kez daha şaştım. Başlarını suya sokmuş kocaman tosbağlara benziyorlardı..Şaşılası çokşey vardı. Uzun uzun minareli koca camiler. Denizde allıbeyazlı gemiler, vapurlar vardı, ötüyorlardı.

Beni İstanbul'da ençok etkileyen şey nenemle dayımın otur-

dukları evdi. İcadiye sırtlarından aşağı, Kuzguncuğa, Boğaza bakan eğri evleriydi. Üç odası sefer tası gibi üst üste konmuş, son kat olan üçüncü oda yandaki arsadan kalın bir kalasla payandalı idi. Bi güzel bel vermişti. Bana yavaş yürü, koşma demiyorlardı ama, herkes bu evde sanki bir yavaş içindeydi, ya da bana öyle geliyordu. Ama sallanmıyordu.

İstanbul, boğazı denizi, surları saraylarıyle masaldaki padişahın eviydi. Bizi dışlayan bir güzel. Sonra bütün bir ömrüm geçti bu şehirde. İstanbul herçeşit insanı ile ve her koşulda sürekli bir Bizanslıydı. Ve bu işve içinde her hali ile insanlarını dışlıyor ve de hep böyle Bizanslı kalıyordu.

Bu gezinin bir gününde bizi Foto Sabaha, o günkü adıyla 'Foto Sabah and Joaillier'e götürdüler. İcadiye'deki eğri evin gariban sakinlerinin ne işi vardı Beyoğlunun bu lüks fotoğrafhanesinde. İstanbul hatırası çekilecekti. Bu işi herhalde dayım yapamazdı. Teyzemin kocası, yazar Kemalettin Şükrü getirmişti bizi buraya. Peki Kemalettin Şükrü hangi yolla bu mütevazi aileyi tanımış ve bizden kız almıştı. Daha yenilerde bunu düşünüp buldum. Benim büyük dayım Muhabereci Binbaşı Şemsi idi. Memlekette ilk telsiz telefon, radyo kitabını yazan adam. O'nun çevresi paşalar, beylerle apayrı idi bizden. O bulmuş olmalıydı bu ünlü damadı. Ve de ancak bu damat bizi bu namlı fotoğrafhaneye götürebilirdi. Hepimiz ayrı ayrı ve çok itinalı giyindik kuşandık. Ben siyah çuha okul elbisemi giydim. Başımda Mustafa Kemal'in kalpağı. Fotoğrafhanede elime birde kitap verdiler. Aslan gibi oldum. Dayım kırkyedi lira Gümrük Muhafaza Memuru maaşının şaşırttığı itinalı bir kılıkta, gömleği ve hatta kravatının iğnesiyle poz verecekti. Babam yahanlıklarını giymiş, anam da ipek siyah çarşafı ile, koluna boynuna nesi var nesi yok hepsini takıp takıştırmıştı. Ve altın olmayan sarı kolyesinin ucundaki Sultan Reşadını göstermek için de, çarşafı ile uyumlu olmayan ölçüde göğsünü de açmıştı. Babamın fotoğraftaki sallanmış o buruk yüzü, çekim sırasında anama duyduğu öfkesinin nişanesidir. Sehpanın üstüne yerleştirilmiş güzel kardeşim Lütfü, yanında hergünkü çarşafıyle tosun nenem ve

Aile

arkamızda da, günlük yaşamlarında bu işi önemsememiş teyzem Melek ve sonradan Türk Dil Kurumunda önemli bir görev alacak olan kocası Kemalettin Şükrü vardı.

Bu kısa İstanbul gezisinden fazla birşey anlamadım. Çok sevdiğim Şirketi Hayriye'nin beyaz güvercin vapurlarında da her nedense hep alt kamarada, kapalı yerlerinde gidip geldik Kuzguncuğa. Temizdi, güzeldi ama, suya gömülü bir sandık içindeydik. Denizin sesini duyuyordum da kendisini ve gittiğimiz yeri göremiyordum.

Bir gün de, yine eniştemiz bizi o zamanki meşhur Novotni'ye götürdü. Düşünün bi kez, yemek yedik orda. Ama masadaki çatal bıçaklarla bir türlü anlaşamıyordum. Hangi elimle neyi tutacaktım. Karşı masadaki kadının ellerine gözattım. Benim sağıma göre

olan elinde çatal, öbüründe de bıçak vardı. Öyle yapayım dedim. Soluma düşen bıçak şaşırdı, baktım kadın gülüyordu. Anam işin farkına vardı, küçük bir hışımla elimdeki çatal bıçağın yerlerini değiştirdi. 65 Yılı geçti. Bu ters anı ile unutamaz oldum Novatni'yi.

Aşağı mahalle takımı

Birkaç gün sonra bitti bu İstanbul'la tanışma gezisi. Neresini gördük, neresini bildik, bilmiyorum. Dayım bana İstanbul hatırası olarak, çubuklu, gelin gibi güzel bir Galatasaray forması aldı. Çok sevindim. Çok sevindim. Döndük memleketimiz Eskişehir Tatar mahallesindeki üç gözlü, toprak damlı evimize. Bu büyüklerin küçüklere olan hediyelerinde bazen büyük yanlışlıklar olur. Dayımınki de böyle oldu. Durup dururken, dokuzumda futbolcu oldum. Babamı sıkıştırdım, bir de top aldım. Mahallede arsa boldu. Dersleri biraz yanladık. Top sahibi ve formasını da İstanbul'dan getirmiş bir futbolcu olaraktan, hemen aşağı mahallenin merkez muhacimi, santfor'u oldum. Çocukların hiç birinde forma yoktu. Oyunlarda hep önde, ortada idim sarı kırmızı formamla. Yalnız futbolcu kıyafetimin şortunu bir türlü uyduramamıştım. Kendi donumla oyunlara çıkıyor ve kendimi yerden yere atıyordum. Günlerden bir tatil günü kapı komşum Mahmutla sabahtan bağlara doğru kuş avına çıktık. Daha bağlara varmadan arkamızda bir tatar arabası tozu toprağa katarak dört nala geliyordu. İçinde takım arkadaşlarım bana el kol sallıyorlardı. Durduk, araba geldi yanaştı. Çocuklar hep bir ağızdan ve avaz avaz, Müştak yukarı mahalle ile maç var, hemen atla gidiyoruz dediler. Doğrusu şöyle bir edalı durdum. Ve araba ile aldırılmakta olan, o zaman daha bizde kaptanlık, maptanlık yoktu, bir merkez muhacim olarak tamam dedim.

Mahmutla tatar arabasına atlıyarak mahallenin maç yapılan en büyük arsasına vardık. Herkes bekliyordu. Koştum eve baba-

mın yeni donunu giydim. Şu anda düşünebildiğiniz komik halimi formam sanki biraz örtüyordu. Fırladım sahaya. Mahalleli çevremizi sarmıştı. Yukarı mahallenin de taraftarları gelmişti. Sanki arsalar finalini oynuyorduk. Ben takımın ön safındaki önemli yerimi hemen aldım. Olan asıl bundan sonra oldu. Yukarı mahalle boş bulunur muydu? Pek tabii olarak İstanbul görmüş bir merkez muhacim karşısına takımlarının en usta elemanını dikeceklerdi. Top oynayan topaç gibi karayağız bir çocuk. Ve bende topa sadece tekme atmasını bilen bir yaratık. Olan olmuştu. Arsanın ve mahallenin ortasında bir rezile döndüm. Bizim cemaat önce, Müştak heyecanlandı filan zannetti. Heyecan, meyecan değildi. Çocuk önümden topu alıp alıp gidiyordu. Bir süre sonra iş büsbütün alaya döndü. Rakibim bıraktı gol filan atmayı, cemaata tam ustalığını göstermek ve hatta, bizimkiler dahil, onları güldürmek için, topla etrafımda döner oldu. Şaşkına döndüm. Maç bensiz oynanıyordu. Neye benzetecekseniz benzetin. İşte onun gibi ortada kaldım. Yediğimiz golleri Allah bildi. Maç bitti ve ben de o günden bugüne futbol mesleğime veda ettim. Topu korkudan hemen çocuklara bıraktım ve bir koşu eve girdim, kapattım kapıyı.

Pazar yerinde anaların güzeli

Konserve herhalde daha keşfedilmemişti, ya da doğrusu Eskişehir'e uğramamıştı. Kışın ipte kurutulmuş bamya, fasulya yerdik. Anam onları yorgan iğnesiyle kalın makara ipliğine teker teker dizer, damda asar, kuruturduk. 1924 yılının Ağustos ayı başlarıydı. Bir güzel günde, kalk Müştak dedi anam, pazara gidiyoruz, fasulye alacağız. Ben davrandım, anam eline boş bir çuval aldı, konuşa konuşa fasulyenin yolunu tuttuk. Pazar yeri bir renk, bir gürültü cümbüşü idi. Tütüyordu insanlarıyla. Soğanların yeşili, kurusu, fasulyalar, domates ve bamyalardan küçük tepecikler oluşmuştu. Teraziler, küfeler, eşekler, dünyasını şaşırmış elde tersyüzü tavuklar, köftecilerin mangallarındaki köfteleri burcu burcu, yanık yanık. Köftecilerin yanından geçiyorduk, istemeden anamın elini

sıktım. Çok güzel kokuyorlardı. Birşey de demedim. Dur dedi anam, dur hele şu fasulyayı alalım. Bağıranların birinden yirmi okka fasulya aldık. Doldurduk elimizdeki çuvala. Ana oğul tuttuk çuvalı bir yerlerinden, ilerde duvar dibinde bir tümsek vardı, oraya ulaştık. Anam, sen otur, ben şimdi geliyorum dedi. Ardından baktım, gitti ilk köftecinin başına. Köfte alıyordu bize. Bütün dikkatimle ve doğru söylüyorum, yutkunmalar içinde anamı izledim. Okkalık somunun iki çeyreğine sıcacık köfteler yerleşti, aldı eline düpedüz, kaatsız maatsız. Zaten o zaman kaadı sarmak kibarlığı yoktu, döndü geldi. Söze yer kalmamıştı artık. Uzattı bana birini, önce köfteleri saydım, beş tane kocamanından. Kapatıp ısırayım dedim. Sığmadı ağzıma. Bir durdum şöyle. Anam, dökecen dikkat et dedi. Açtım ekmeği ikiye dizimin üstüne, köfteleri sıraladım, kopara kopara ve koklaya koklaya bi güzel yedim anama bakmadan ve hiç konuşmadan. Anam hem yiyor hem de sanki etrafı gözlüyordu. Köftelerinin tam ortasında birden ayaklandı.Tut şunları dedi ve ekmeğini bana uzattı. Baktım arabalara gidiyordu. Paytona bineceğiz dedim içimden. Anam gitti gitti ve meydana yeni giren landonun önünde durdu, arabacı ile bir şeyler konuştular. Adam, olur anlamında başını sallıyordu. Anam döndü geldi. Haydi bitirelim şunları, eve gidelim dedi. Binceğimiz araba landondu ve Eskişehir'de birtek landon vardı, o da yeni evlileri, gelinleri taşırdı.Kırmızı perdeleriyle dört bir tarafı kapalı siyah İngiliz lordu'nun arabası. Ben ister istemez yirmi okkalık fasulya çuvalına şöyle bi baktım sonra döndüm anama. O kararlıydı. Eve gelin arabası ile gidecekti. Doğrusu ben de sevinir oldum. Araba gerçekten fiyakalı idi. Hele o kırmızı perdeleri. Köftelerimizi hemen bitirdik. Landon, filimlerdeki o şatonun kapısına yanaşır gibi, pazarın ortasına çıktı geldi. Araba değilde, sanki atları bizi küçümsüyordu. Onlara fazla bakmadan hemen basamaklarına tırmandım. Açtım kapısını, girdim içeri kuruldum. Arabacı, lordun arabasına hiç de uygun olmayan bir halle fasulya çuvalını tuttuğu gibi arabanın içine attı. Arkasından anam geldi yanıma oturdu. Yer bulamayan ayaklarımızı da çuvalın üstüne kondurduk, tamam mı? Şimdi bu araba ile şehrin içinden geçip tatar mahallesine inmek vardı. Kırmızı perdelerin aralığından hınzır bir merakla

dışarıyı gözlüyorduk. Pazar yerinde bize pek aldıran olmadı. Gören de görmüştü zaten arabaya gelin yerine fasulya yüklediğimizi. Ama çarşıda, hele köprü başında dönüp dönüp bakıyorlardı, telli duvaklı gelini görmek için.

Anam gülüyordu, ama ben bu tantanalı teşrifatta fasulyaların ortaya çıkmasından korkuyordum. Bize güleceklerdi, çok güleceklerdi. Ben çocuktum, ya dövenleri de olursa, ulan gelin arabasına fasulya yüklenir mi diye. Sağ salim kerpiç evimizin kapısına ulaştık. Arabacı hemen aşağı atladı ve yine o hoyrat haliyle fasulya çuvalını aldı aşağıya. Sonra ben bu gelin arabası macerasını kaç kez düşünür oldum. Anamın, bilinç altı ve de üstünde bir dürtü mü kalmıştı. Öyle ya o güzelim Şükriye, gelin olacak diye öteler ötesinden Şam'a kaçırılmış ve orada ne düğün ne müyün ne de gelinlik, o biçim evlenir olmuştu. Yani kadıncağız fırsatını ele geçirmişken, babamın yerine fasulya ile de olsa hiç mi gelin arabasına binmiyecekti. Binecekti tabii ve hem de iyi edecekti. Fasulyaları ipe dizip damda kuruttuğunun haftasıydı, insan yüreğimin 75 yıldır zor taşıdığı 27 yaşındaki güzel anamın dört kollu ölümü çıkagelmişti. Bu iki kör buluşmanın ne acelesi vardı, ne telaştı bu böyle. Sanki birazcık bekleyemezler miydi?

Fellini amcam o gün nerdeydi?

Bir sabah çocuklarla Porsuk kenarına gitmiştik. Öyleye doğru mahalleden bir arkadaşım koşarak geldi.Müştak anan çok hasta, evde yatıyor, komşular başına toplandı dedi. Babam yoldaydı, yalnızdık. Eve koştum. Daha bahçe kapısında belirdi kıyamet. Evimiz uzaktan düğün evi gibiydi. Konu komşu doluşmuşlar, giren çıkan, çıkan giren. Anam aşağı odanın ortasında yeryatağına serilmiş, sapsarı, upuzun yatıyor. Yatağın çevresinde bir sürü kadın. Hepsi konuşuyor. Hiçbirini anlamıyorum. 27 yaşındaki güzel

anam çocuk düşüreyim diye ilaç içmiş, sıcak sular üstüne oturmuş, zehirlenmiş. Tam bir Fellini filmi. İdarenin doktorunu bulup getirmişler. Hint yağı yazmış gitmiş.. Nasıl içsin de netsin diye. Ağlıyarak kaptım reçeteyi. Düştüm yine istasyon yoluna yalnayak. Babama şeridi götürdüğüm gün gibi ağaçlar koşmuyordu bu kez benimle. Üstümde pembe bir iç fanilası, yakasında üç sedef düğme. Ben ağlıyarak koşuyordum, bazı insanlar da gülüyordu yolda. Bir türlü anlamıyordum. Eczaneden hint yağını alıp getirdim eve. Komadaki anam içecek bunu, içtiği zehiri çıkaracak, kalkacak kurtulacaktı. Şişe elimde anamın ayak ucunda durdum kaldım. Anam çağrışan kadınlar ortasında dikmiş gözlerini bana, öyle kalmıştı. Bir şey mi söyliyecekti? Kolumdan tutup dışarı çıkardılar beni. Tekir kediyle bahçede yalnız kaldık. Kerpiç bahçe duvarı üstünde onun hiçbir şeyden haberi yoktu.

Mezar

Birden içerden bir vaveyla koptu. Kapkara bir duman gibi komşular fırladı dışarıya. Bağırıyorlardı. Şükriye bizleri kimlere bırakıp gitmişti. Bazıları düpedüz bahçe kapısından fırlayıp gidiyordu. Anam ölmüştü. İçeri koştum. Gülyüzünü beyaz oyalı mavi bir yazma ile örtmüşlerdi. Komşumuz teyze tuttu beni kolumdan, dinlemediğim bir şeyler söyliyerek dışarı çıkardı beni. Gittim, komşuya bıraktığımız küçük kardeşim Lütfü'yü aldım. Beyaz badana kerpiç evleriyle toz içinde kupkuru tatar mahallesi. Babam Ankara'da yolda. Anam artık yok. Dokuz yaşımda ben, küçücük eli avcumda 22 aylık kardeşim. Gittik mahalle bakkalı Halit Ağadan veresiye akide şekeri aldık.

Bilmediğim günler geldi. Çocuk yüreğime şaşkın günler. Babam çoğu kez yolda idi. Dokuz yaşımla 22 aylık kardeşime analık babalık ediyordum. Cenaze günlerinde İstanbul'dan dayım, nenem, teyzem geldi. Anamın mezara gidişinde hiçbir şey hatırlamıyorum. Kirli griye bulaşık günler. Nenem, anamın öldüğü gününgecesinde Kuzguncuktaki yatak odası pancurunun yumruklandığını ve kendisinin de, Şükriye öldü, Şükriye öldü diye bağırdığını tekrarlıyordu. Dayım daha gerçekçi. Bir fotoğrafçı bulup buluşturuyor. Üç uzun tahta ayaklı, körüklü fotoğraf aleti ile mezarlığa gidiyoruz. Kardeşim, ben, teyzem ve dayım, dördümüz anamın mezarı başında. Fotoğrafçı aletini karşımıza kuruyor ve siyah örtüsünün altına girip elini objektifin meşin kapağına uzatırken, dayım birden, dur diyor adama. Bana dönüyor, Şükriye'yi bizden alan Allaha, yukarıya sert bakacağız diyor ve usta bir rejisör çabukluğu ile, hemen gereken pozu veriyor.Lütfü kardeşim meseleden habersiz, biz dayımla ikimiz kollarımızı sertçe kavuşturuyoruz ve Şükriye'yi bizden alana, yukarıya gözlerimizi dikerek bir sert bakıyoruz da, teyzem korkudan pek olamıyor. Fotoğrafçı pozumuzu beğenmiş mi ne, kımıldamayın diyor ve yine elini kafasının üstündeki siyah örtüsünden çıkararak meşin kapağı açıyor. Kımıldamadan tarihe geçiyoruz.

Amcam
Makinist Mehmet Osman

Günlerin durmadığına şaşıyordum. Nenemle dayım İstanbul'a, evlerine döndüler. Bir boşta, bir ortalıkta kaldık, olmadı. Babam bizi amcamlara bıraktı. Kalabalık bir cemaat. Bu evde bir biz eksiktik. Dört oğlan, bir kız, amcam, yengem ve biz, ettik mi dokuz? Yengem, kadın Ayşe, kırkyaşlarında, dünyanın güzeli bir yaratık. Mutfakta bir kuzinesi var. Kara, hamarat bir dost. Durmadan pişiriyor. Yengem ev halkının her öğününe taze yemek yetiştiriyor. Amcam böyle istiyor da, o da bunu keyifle yerine getiriyor. Yengemi hep o yemek telaşında, kanter içinde ordan oraya koşuşurken hatırlarım. Karınca gibi bir yaratık. Amcam Osmanlı bir baba. Çocuklarını uyurken okşuyor. Azarlayan bir şefkat. Ama köklü ve gerçek. Birgün ortanca oğlan bahçede oynarken, kanapede uyuklayan babasını kardeşi sanarak, baba Mehmet Osman'ın ensesine attığı bir şaplağın çilesinden, komşu kömürlüğünde geçirdiği birbütün günün sonunda kurtulabilmişti. Amcamın bir de kendi güzel macerası vardı. Birgün istasyon kahvesinde otururken genç bir tanışı gelmiş yanına. Osman ağabey açım demiş. Bana beş lira ödünç ver, karnımı doyurayım.Amcam, yanımda param yok, al şu saatimi rehine koy diyerek yeleğinin cebinden köstekli saatini çıkarıp iki eliyle adama uzatmış ve git çocuklarının karnını doyur'u da eklemiş. Eklemiş de, saate uzanan adam, çocuklar bokyesin, önce ben karnımı doyurayım cevabını verince, amcamın heriften saatini koparan elinin boşta kalanı, sittir ulan serseri küfürüile adamın suratında patlamış. Amcam renkli, has adamdı. Aile cemaati de biri dışında, ciddi insanlardı. Çocuklarının en büyüğü Hasan ağabeyimiz içkiye, maceraya biraz düşkündü. O da makinistti. Bir gün güneye tren götürmüş. Gidecekleri yere varınca yemek yiyesi olmuş. Şarap istemiş. O günlerde revaçta olan şarabın pestilini getirmişler. Ve de sıkıdan tenbih ederek, aman bol suda erit, suyu bol olacak demişler. Demişler de, tabii dinleyen olmamış. Hasan ağabey, ben o kadar sulu içki içmem diyerekten, az bir suda şarabı halledince, serilmiş yataklar dümdüz, komaya kalmış.

Üç gün üç gece hastahanede yatırır olmuşlar. Trene başka makinist gelmiş. Ölüyorum su, dermiş; su. Su içtikçe de kaybolur gidermiş.

Gıgınış

Eskişehir istasyon meydanının bir de güzel adamı vardı. Lokantalardan topladığı artık ekmekleri günün belli saatinde elindeki çuvalla meydanın ortasına gelir ve 'i'sini epey uzattığı 'gıgınış' nağmesiyle, gün boyu bu çağrıya duran semt köpeklerini bu cümbüşte doyururdu. Bu ezgisini içinde taşıyan sesli sözcüğü çok sevmiştim. Çocuk gönlüm gün ortası yerli yersiz kullanır olmuştu gıgınışi. Sonunda onunla dostluğumuz ummadığım bir yere vardı geldi. Çok sevdiğim insan, babam Hüseyin'e de gıgınış der oldum. Yaptığımı bilmiyordum. Yahut da pek güzel bilir haldeydim. Karınların doyduğu cümbüşü sıcacık kucaklayan bir çağrı elbetteki benim babamın da olmalıydı. Öyle de oldu. Ben belli bir süre babama gıgınış dedim. Babam, o güzel babam da bu seslenişi, dudaklarından hiç eksik etmediği o gülücüğü ve sevgi dolu o çakır gözleriyle, sıcacık, dopdolu kucakladı.

Üvey anneme bir de imam nikahı

Anamın ölümü ile bomboş kalan Eskişehir, bu kez de amca evindeki kalabalıkla bir karmaşa olmuştu. Olacak şey değildi. Güzel yengem kime, nereye yetişsindi. Amcamın evi güzeldi de. Tren deposunun hemen yanında, yol üstündeydi. Depoya, işe gelen işçiler penceremizin önünden geçiyorlardı. Öğlene onlara nafaka yetiştiren köftecilerin mangalları da penceremizin önünde idi. Güzelim kokular içindeydik. Duman duman bir bayramdı köfteler, burcu burcu. Ama olmuyordu işte. Sıkışıp kalmıştık. Bize de bakacak bir insan gerekiyordu. Babama Sıdıka hanımı buldular. Ak pak genç bir dulcağız. Ve biraz da etine buduna dolgun.

Babamın hayır diyemiyeceği bir tip. Everdiler hemen babamı. Nasıl evlendiler bilmiyorum. Eve bir hoca da geldi. Oturup konuştular. Pazarlık gibi bir şeydi sanki bu. O da herhalde imam nikahı olacaktı.

Babamın bamya tarifi

Sıdıka hanımın çarşı köprüsüne yakın evine göçettik. Kadıncağızın ölen ilk kocasından çocuğu yoktu. İki yaşındaki kardeşim Lütfü'yü annesi Nuriye nene ile bizi şefkatle kucakladılar. Bir durduk, durulduk şöyle. Babam rahatladı. Evimize konu komşu gelmeye başladı. Dikkat ettim, kadınları seven babam (kim sevmez?), sohbetteki biraz tombulcana ise bir konuşkan olur ve genellikle ona yemek tarifi yapardı. Ve hele güzel bir yaratıkta keyfi biraz daha açılmış ise, bamya tarifinin ününe geçilemezdi. Yağlı kuzu kuşbaşı etin bol sosunda o zaman bu sözcük yoktu, suyunda derlerdi, baş kaldıran Amasya bamyalarının dıngıldamasını, başını hafifçe bir iki kez geriye atarak, sesine verdiği rehavetle tarifini tamamlardı. Babamın ne zaman bamya tarifini yapan sesini işitsem, bilirdim ki karşısında tombulca güzel bir hanım vardı. Doğrusu onlar da babamın bu tarifini bi güzel dinlerlerdi.

Doktorculuk

Tabii ben de babamın oğluydum. Ve de tam on yaşına basmış bir erkektim. O gün evde vişne reçeli kaynatılıyordu. Üvey anamın akrabalarından bir teyze, akranım kızı ile yardıma gelmişti. Vişneyi beraber ayıkladık. Büyükler mutfağa girdiler. Biz kız arkadaşımla yalnız kaldık odada. Kıza babamın yemek tariflerini yapamazdım. Önce kanapedeki yastıkları birbirimize atar olduk. Bunun bir tadı olmadı. Aynalı konsolun üstündeki çalar saati Nevin bir yastıkla yere indirince bu oyundan vazgeçtik. Kısa bir süre suskunluk oldu. Tuhaf bir dürtü geliyordu içimden. Yakın, çok

yakın olmak istiyordum arkadaşıma. Durdum bir iki kez kızın tek örgü uzun saçını çekeyim dedim. Gülümsüyordu. Ama olmuyordu işte. Sonunda yapıcı teklif Nevin'den geldi. Doktorculuk oynayalım diyordu. Sevdiğim bu ömrümde, dişilere ayrı bir yerim, ayrı bir saygım olmuştur. Müzikteki 'Minör' akoru gibi, doğurgan, üreticidirler dişiler ve de g ü z e l d i r l e r. Doktorculuk çok yerinde bir teklifti. Ve tabii, hasta Nevin, ben doktordum. İhtisasım psikiyatri, kulak burun boğaz olamazdı. Babamdan kalma dahiliyecilik neyimize yetmiyordu. Ben hemen hastamı münasip şekilde ve yavaş yavaş ve de çok ciddi biçimde, portakal gibi soydum.

Kızcağız, bildiğiniz o biçim, kanapeye bi güzel uzandı. Tedaviye muayeneden başlamak gerekiyordu. Ben de hazık bir tabip olaraktan, Nevini yüzünden gözünden başlıyarak, bu omuzları, bu göğüsleri diyerekten, ağırdan ve biraz da ürkek muayeneye geçtim. Mesleğim gittikçe beni sarıyordu, ben de ona dört kolla sarılmalıydım. Muayene eylemim Nevinin yarısına kadar geldi dayandı. Hastamı öteki meslekdaşlarım gibi bir aletle dinlemem gerekiyordu. Hani, hastaların orasına burasına bastırılan o biçim aletle. Nevin bi güzel sabır içinde muayenesini bekler haldeydi. Ama doktorun ihtisas sınırı gözükmüştü. Ve de ben ne yapacağımı bilmez etmez halde iken, muayenehanemiz reçelciler tarafından basıldı. Halbuki biz o kadar dalmışdık ki işimize, hiçbir şekil ve surette herhangi bir müdahaleyi beklemez halde idik. Önce dahiliye mütehassısı mufassal bir şamar yağmuru içinde ağlamalar ve 'ne vuruyorsunuz be' lerle odanın bir köşesine fırlatıldı. Sonra hastam da payına düşen insaflı şamar ve tekdirler içinde elbirliği ile giydirildi ve reçel yardımcısı teyze hastamı göz yaşları içinde hemen sürükleyip götürdü. Şaşırdım kaldım. Ne olduğumu ne yapacağımı bilmiyordum. Sanki bir bekçi, bir karakol eksikti. Yıllar geçti, inanın bana, bir iş yerinin bu kadar acımasız basılmasını hala ve de bir türlü kabul edemez haldeyim. Ne vardı sanki, daha anlayışlı olamazlar mıydı. Ne yapacağımı söyliyemezler miydi.

Söylemediler de. Ömrümün uzun yıllarında bu güzelim, bu en güzel insan eyleminde, sanki bu doktorculukta olduğu gibi, hepböyle acemi kaldık. Büyüklerimiz de bu konunun cahili idiler.

Karşı cinsin hep bilmeyeni olduk. Hele harem sahibi Osmanlı kökenli bu toplumumuzda bir erkek cinsi olarak telaşlı ve aceleciydik. Gülüm dişiyi bu güzelim birliğe doğru dürüst bir türlü ortak edemedik. Küskütük bir cahillikte onlar hep araç oldu bu yaptığımız yavan işde. Ne yalan söyliyeyim, ben kendi payıma otuzlarımda bu güzelliği anlar, bilir oldum.

İstanbul'un Fethi Ve Celal Beyin Köşkü

Çocuk yaşıma rağmen Eskişehir'in bittiğini görüyordum. 27 yaşındaki anamın Fellinivari ölümü, onun getirdiği perişanlık, tüketmişti bize Eskişehir'i. Babamı depo şefi yaptılar. İstemedi. Koştu gitti Ankara'ya. Boşnak bir müdür yakını vardı. Yine makinist olarak İstanbul'a naklini yaptırdı. Çocuklarını İstanbul'da büyütecekti. Evet bu nakille yaşamımızın büyük köşesini dönüyorduk. Toparlandık hemen. Ordan oraya dolanmaktan pek eşyamız kalmamıştı. Olanı üvey anneminkilerle denkledik ettik ve 1925 yılının başlarında İstanbul'a göçettik.

İşte şimdi başlıyordu benim renkli, sevgili ve belalı güzel dünyam. Geldik İstanbul'a. Önce neyin neresinden tutacağımı şaşırdım. Eskişehir Tatar Mahallesi'nin kerpiç evlerinden İstanbul'a. Haydarpaşa'nın arkası, İbrahimağa Pilavcı Bayırında, kapısında kırmızı (2) numarası ile, sekiz odalı Celal Beyin ahşap köşkü. Yıllar beyaz boyasını yemiş, sarmaşıklar ve salkımlar içinde çifte balkonlu, sokak kapısı mermer merdivenli kocaman bir ev. Üç dönüme yakın, kuyulu, incir ağaçları ile bahçeli bu cenneti tam 14 liraya kiraladık. Sekiz odadan birine ev sahibi kendi eşyasını komuş kapamış, bize tam tamına camlar içindeki iki salonu yedi oda kalmıştı. Neyi nereye ve hangi eşyayı bu köşkün yedi odasına yerleştirecektik. Yerleştik de. Ve bana da şahsen yukarı kattan, Çamlıca'ya bakan ayrı bir oda tahsis edildi. Ortası biraz çökmüş bir somya bulduk, üstünde yatağı ve bir de sağ tarafını duvara daya-

dığımız üç ayaklı yazı masası ve kızamıkta ateşli günlerimde sevineyim diye yaptırılan kıymetli küçük tahta sandığım, bir sandalye ve duvara yapıştırdığım Türkiye haritam. Daha ne olacaktı yani. Sadece odamın ahşap tavanının bir köşeciği çöküktü. Bunu şirin bir kilimle örtelim demişlerdi. Yatağıma uzanınca delikten sarkan kırmızı ucu, haşarı bir çocuk gibi bana hep dilini çıkarırdı. Ben de fazla yüzvermezdim ona, az bakardım.

Evet İstanbul'da sekiz odalı bir köşke yerleşmiş aile idik. Sonradan görmüşler gibi, sanki hepimize bir köşklü edası gelmişti. Biz çocukları meraka götüren tek şey, köşkün kapalı sekizinci odasıydı.

Kimlik

İkidebir gözümüzü onun anahtar deliğine uydurup içeriyi görmek isterdik. Ne vardı bu odada. Neyi koyup saklamışlardı. Ama her defasında anahtar deliğinin görüş olanağını görkemli antika bir konsol ve onun üzerindeki gül pembesi lamba keser ve yanındaki üçe on kala susmuş çıngıraklı masa saati de bu merakımıza kıs kıs gülerdi. Ama biz de bu anahtar deliğine inat, içerde olmayan şeyleri hep görür konuşurduk.

Faşistin Güzeli (o.ur mu?)

Babam hemen okulumu ayarladı. Kocaman bir kumluktu o zamanki Kadıköy iskelesi. Küçük bir çöl gibi. Bu kumluğun kenarında kim bilir kimlerden kalmış, pencereleri mavi panjurlu, frenk yapısı, İtalyan İlk Okuluna verdi. Daha o günlerde, ilk okulu Türk okulunda okuma zorunluğu yoktu. Yabancı dil olarak fransızca ve ingilizcesi vardı. Dersleri İtalyanca-Türkçe'nin sarmaş dolaşı içinde yürütüyorduk. Sınıfları, sıraları, kara tahtaları, hocaları ve tebeşirleriyle çocuk dünyasını saran bir okuldu ve bana da Eskişehir'deki Dursun Fakih Okulumu aratmadı. Düşmanı kovmuş bir kuvayı milliye heyecanı, burada sıcak bir ümanizma, insan sevgisi ile kucaklaşıyordu. Güzel babam yabancı dil öğreneyim diye beni buraya komuştu. Çok iyi etmişti. Nur içinde yatsın. Ben bu okulla, resimi, heykeli, müziği ile yaşayan sanatçı bir memleketin dünyasına giriyordum. Çocukluğumdan bu yana koca bir ömür boyu taşıdığım sanat keyfime ışıklı bir pencere açılıyordu. Nitekim ilk okuldan sonra Beyoğlu'ndaki İtalyan Lisesinin onuncu sınıfına kadar İtalyanca okudum. Fransızca ve İngilizce'nin de yabancısı kalmadım. 1934 yılında Haydarpaşa Lisesi'ne geçtiğim zaman, sanatın bütün kolları ile belli bir dostluğum oldu. Sıra arkadaşım gitarist Mario Parodi'den onbeş liraya aldığım gitarımla ders gördüm. Danteyi, Petrarkayı, Vinçi'leri belledim. Seslere ve renklere tutkum oldu. Hele insan seslerinin birbiriyle kucaklaştığı koroları çok sevdim. Tabii ki on yaşımın çocukluğu bütün bu güzellikleri daha o günden düşünecek, anlayıcak halde değildi. Sabahları kar

kış, yağmur demeden, Haydarpaşa Koşu Yolu'ndan yarım saatte okuluma yetişiyordum sevgiyle.

Ayrı bir çeşni içindeki yeni okulumda keyifli idim. Severek izliyordum her dersimi. Yalnız sevemediğim bir garip müzik dersi vardı. Adı müzikti. Kırkında karışık bir rum kırması karısı piyanonun başına geçer, hiç anlamadığımız faşist çocuk militanların marşı, Balilla'ları bize belletmeye çalışırdı. Ne nota, ne birşey, düpedüz bağırırdık. Sınıf duvarlarının süsü Kral III. Emanuel ile onun dolgun karısı Kraliçe Vittoria'nın resimleri yanında bir de üçüncüsü vardı. 1945 yılında koparılan mel'un kafasındaki siyah külahının belalı püskülü yana sarkık, insanlığın yüzkarası Mussolini faşisti.Tarlada kurumuş kof bir kabak gibi, çenesi her türlü belaya kalkık, kımıldamadan öyle dururdu. Esasta birinci dünya savaşının yangınında uğradıkları faşizmin belası ile en ufak bağları olmıyacak olan, kavgasız zavallı İtalyan halkı, faşizmin perişan şaşkınlığında ve hem de korkusunda idiler. Bunu sonradan lisenin ikinci sınıfına kadar beraber olacağımız dokuz yıl içinde apaçık görecektim. İtalya faşist olamazdı.

Faşizme sarkıntılık

Birgün yeni piyanonun çevresinde müzik dersinde idik. Hoca hanım bize yine Balilla'ları meşkettiriyordu. 'O fascisti nella storia consacrati gia' Haşa min huzur, faşistler siz tarihten kutsallaşarak geliyorsunuz, diyerekten bizi bağırtmaya çalışıyordu. Sınıfta en büyüğümüz Şeref'le aramızda epey yaş farkı vardı. Sonra Fenerbahçeli futbolcu da oldu. Şeref karının piyanonun pedallarına ulaşırken fazla açılan kart bacaklarının siyah piyanonun cilasına yansıyan sarkık güzelliğini görünce dayanamadı, bi avaza 'ah anamı'ı bastırdı. Marş altüst olmuştu. Bizlerin curcunası içinde büsbütün namusu tutan öğretmenimiz şiddetle piyanonun kapağını vurarak doğru müdüre gitti. Topumuzdan şikayetçi idi. Faşizme sarkıntılık etmiştik. Müdür anlayamadığımız dil ve biçimde upuzun bir nutuk çekti bize. O gün Balilla'lara ara verdik.

Edebi hayata duhul

Edebi hayata atılışım İtalyan İlk Okulunda oldu. Ve de şöyle oldu. Bizim Mecmua diye bir çocuk dergisi çıkıyordu. O günkü bu 'Bizim Mecmua'yı hatırlamak için kimin yaşı uygunsa o beri gelsin. Ben bu dergiyi ciddi olarak izliyordum. Hele bir resimli öykünün kahramanı vardı. Sürdürüp gidiyordu olmayacak maceralarını. Bir akşam Nuriye nenem bir adamın başına gelenleri anlattı masalında. Köyden biri bir yere gidiyormuş. Yol uzamış geç olmuş. Gecelemek için çıkmış bir armut ağacına. Armudun da mevsimi imiş bugünkü gibi. Gökte ay da varmış. Derken kocaman bir ayı da armut peşinde aynı ağaca tırmanmış. Ve sanki bir başka dal yokmuş gibi de, gelmiş doğrudan bizimkinin dalına konmuş.

Derken ayı uygun bir armudu seçmiş ve dalından kopardığı bu nesneyi daha iyi görebilmek için de aya doğru tutarken, hikaye bu ya, kıllı kocaman patasını adamın burnuna uzatmış. Bizim gariban ne yapacak tabii, bir avaza, kocaman 'istemem' diye bağırınca, ayıcağızın yüreciği kopmuş ve pat diye ağaçtan yere cansız düşmüş. O akşam bu heyecanlı macera beni çok etkiledi. Gece yatakta da düşünür oldum. Sabah kalktım bu serüveni öyküye döküp bir hikayeci olaraktan Bizim Mecmua'ya göndermeye karar verdim ve öyle de yaptım. Öyküye öğle tatilinde okulda başladım, akşam evde bitirdim. Ve ertesi gün de adım ve adresimle fiyakalı bir zarf içinde dergiye postaladım. Artık her hafta dergide hikayemi bekliyordum. Bir, iki, üç derken, günlerden birgün sınıfımızın kapısı açıldı, derste idik, postacı geldi. Usul böyle idi, postacılar doğrudan sınıfa girerler ve getirdiklerini, selamsız sabahsız, öğretmene verirlerdi. Bir dergi uzattı gitti. Hoca şöyle bir göz attı gelene, Mufaam dedi. Okulda Müfehham Müştak adım, soyulup soğana çevrilmiş, Mufaam olmuştu. Hemen fırladım yerimden dergiyi aldım. Evet, heyecanlı açtım dergiyi. Sayfaları çevirdim, döndüm bir daha çevirdim. Öyküm yoktu. basılmamıştı. Durdum, buna bir mana vermek gerekiyordu. Neye dergi göndermişlerdi öyle ise. Bir iki gün geçti, çözdüm. Öykümü daha ciddi sayılara bırakmışlar ve beni de dergiye bağlamışlardı. Herşeye rağmen adına dergi

yollanan bir öğrenci olarak okulda bir süre şöyle gezinir oldum. Evet edebi hayata atılışım işte böyle oldu. Ve tabii dört beş hafta sonra da dergi kesildi.

Hocam Müslihiddin Adil

Okulda Balilla marşlarının meşkini pek uzatmadılar. Faşizm çamurunun insan kanına yönelik o utanmaz şartlanması zaten okulumuzda yoktu. 1925-26'lı yıllar. Bu bela da İtalyanlara yeni gelmişti. Şimdi düşünebiliyorum. Ancak ve henüz kendileri debelenir haldeydiler. Bize artan bir şeyleri yoktu. Yine Akdenizin İtalyanı idiler. Yalnız Mussolini cenapları duvarda Kral III. Emanuel'in yanındaki yerinde yine aynen arzı endam ediyordu. Bu arada hatırladığım tek şey, türkçe hocamız Muslihiddin Adil idi. Mert, güzel insan. Sınıfta çocukların birine evden beyaz bir balıkçı kazağı örmüşlerdi. Yakasında, hangi akla hizmet ettilerse, İtalyan bayrağı özentisi, yeşil beyaz kırmızıları vardı. Türkçe dersinde idik. Güzel Muslihiddin hocam kazağı gördü. Durdu, şöyle bi çocuğa baktı. Biz sustuk. Tamam dedi, takmışsın boynuna halkayı. Çocuğun adı İsmail olsun, suskun, utanmış önüne bakıyordu. İsmail bir daha giymedi o erken Habeşli kazağı. Eskişehir'den taşıyıp getirdiği Kuvay-ı Milliye bu idi işte.

Köşkümüzün sekizinci odasının kapalı olduğunu söylemiştim. Ama tavan arasının yılların giz'ini taşıyan o küçücük kırık kapısı kilitsizdi. Yani tavan arası açıktı. Ve içinde yok yoktu. Bildiğimiz kanape koltuk tencere tava gibi ev eşyasından ayrı, sarı sırmalı, yaldızlı, yıldızlı zabit elbiseleri, tiftik kalpaklar, çizmeler, kılıçlarını yitirmiş kemerler, kılıflı, kılıfsız mataralar.. terkedilmiş bir savaş alanı gibi. Korkardım, hem de girip uzun süre çıkmazdım. Bir seferimde deri kaplı orta boy bir sandığın küçük asma kilidini denedim. Açılıverdi. O yarı karanlıkta korkarak kapağını kaldırdım. Geçmişin birbirine sarılmış küflü kokuları içinde onların da benden korktuğu çeşitli kadın giysileri, dantel işlemeler, ipek örtüler ve sandığın bir köşesinde de bir mektup tomarı buldum. Koca-

man bir zarfın içinde toplanmışlardı. Zarfların üstünde birinci dünya savaşı yıllarının günlerini taşıyan cephe mektuplarının damgaları, pulları vardı. Pulları sevdim. Beş altısını zarflarından kopardım. Göstermelik aldım okula götürdüm. Bir rastlantı, müdürümüz gördü pulları. Çok ilgilendi. Pul kolleksiyonu yapıyormuş. Bu fırsat mıydı benim için? Sınıfları rahat geçer miydim? Bir süre zarfların pullarını yoldum ve sevinen müdürüme götürdüm verdim. İtalyan ilk okulunda hiç sınıfta kalmayışımı, rütbesini ve gazi mi, şehit mi olduğunu bilmediğim zabit Celal Bey'e mi borçluydum? Hayır.

İlk okulum tülü bol bir çocuk düşü gibi belleğimde çok uzaklarda kaldı. Teneffüslerde sıkışıp kaldığımız küçücük arka bahçemizin kapı köşesini büyükler kendilerine ayırmışlardı. Aralarında konuşur ederlerdi. Bize anlatmadıkları belli hikayelerini orada kendilerine anlatırlardı. Top oynayamazdık, yer yoktu. Helaların köşesi bizimdi. Birdirbir ve daha çok uzun eşek oynardık o köşede. Sezai adında zengince bir arkadaşım vardı. Parası ona, bahçe kapısından tüyüp, yol üstündeki acem bakkal Abbas'tan satın alınması bana ait olan 'Meko' çikolatası maceramızdı. Kaçar getirirdim. Çikolatanın belli bir parçasını bana verirdi Sezai.

Bir de Hacı adında bir arkadaşımız vardı. Babası Arnavut, anası Yunan. Hacı haftada en çok iki gün gelebilirdi okula. Sorardık mesela. Ulan Hacı dün neredeydin? Nasıl bilmezsiniz be, dün Arnavutluğun kurtuluşu idi. Babamın bayramı. Bildiğimizden değil, sormazdık Arnavutluğun kimden kurtulduğunu da.. Bi ertesi günü anasının bayramı çıkagelirdi. Yunanlı'ların bilmem ne zaferi. Okuduğumuz okul İtalyandı. Kendimiz Türktük. Eeeh.. Türkün, İtalyanın, Arnavut ve Yunanın bütün bu milli ve dini bayram ve seyranlarının kolkola olduğu şenlikleri içinde Hacı ne yapacaktı yani. Tatillere teslim oldu. Bıraktı okulu, gelmedi. Sonraki günlerin birinde Kadıköy İskelesinden vapura binecektim. Ayakkabılarımı boyatayım dedim. Bir dizi boyacı iskeledeki yerlerini almışlardı. Birden Hacı'yı gördüm. Önünde boya sandığı, elinde fırçaları müşteri bekliyordu. Hemen yön değiştirdim. Uzaklaşırken ar-

kamdan Hacı'nın sesi yetişti. Müştak nereye gidiyorsun? Buraya gel. Döndüm çaresiz. Şöyle bir bakıştık hiç konuşmadan. Uzattım, kodum ayağımı sandığın üstüne. Ne idi bu? Sadece Hacı'nın bayram, tatil günleri şenliğimiydi bu sonuç. O gün çocuk gönlümle eve yüklü döndüm. Babama anlatayım dedim, vazgeçtim, sustum.

Sünnette gelen aşk

Sünettimiz Eskişehir'de yapılacaktı. Zamanı ve mekanı orasıydı tabii. Babamla anam sünnet düğününün masrafını bile konuşurlardı. Ancak sünetten önce başımıza gelenlerle bu eylem durup kaldı. Ama ben on yaşımdayım artık. Kartlaşıyorum. Babam İstanbul'da okulumdan hemen sonra bu önemli işi programa aldı. Köşkümüzün de efendim yukarı camlı salonu bu işe pek elverişli idi. Bütün bu işler iyi ve hoştu ama, gel görki tam bu arada ben ev sahibimizin benden epey büyük kızına, Fahrünnisa'ya aşık oldum. Oldum işte, ne bileyim ben. Çok güzel bir kızdı. Arada bize uğradığında gölgesi oluyordum. Ayrılamıyordum eteğinin dibinden. Daha o zaman blucin filan yoktu. Bir de elimi filan tutarsa, çözüp edemediğim birşey dolanıyordu içimde. Bana birşeyler oluyordu. Ve işte böylece bu aşkımla bu sünnet eylemim bu derece büyük bir münasebetsizlik içinde sıkıştılar. Evet gereken yapılacaktı ama, bu işin zamanı mıydı, erken miydi, geç miydi? Boşa bir soru. Babamdan haberler geliyordu. arkadaşları aralarında para toplamışlar, kardeşim Lütfü ile bana sünnet hediyesi, 'Philia' markalı birer cep saati almışlar. Sünnet gününü bekliyorlarmış. Evet bu güzel saatlerin kırmızı kadife kutuları vardı. Görmediğimiz şeylerdi. Çok sevindik. Durup durup çıtçıtını kulağıma götürürdüm. Bugün yine çocuk günlerimde biraz kuruyorum. Yüzüme bi güzel bakarak yine çalışıyor.

Sonunda hayatımdaki o tarihsel gün çıktı geldi. Bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. Olmaz olsun, fenni diye bir sünnetçi bulmuşlardı. Komşumuz arap Hakkı beyin ineklerini topladığı ahırının yanında çingeneler çadır kurmuşlardı. Hakkı amca sıcacık bir in-

sandı. İneklerinin sütünü, geniş bahçesinde yetiştirdiği sebzelerini satar geçinirdi. Çingeneleri bahçesinde misafir etmişti. Geleneğe uygun olarak yoksul çingenelerin çocuklarını da biz sünnet ettirecektik. Evet o tarihi günde olanlar şöyle oldu. O fenni sünnetçi, ağabey olarak önce benim belli yerimi, anastezi filan gibi şeylere gerek görmeden, çatır çatır keserek yorgan gibi dikmeye kalktı ve tabii ki tahammül denen o nesnenin sınırlarından taşan, mahallenin dört bir tarafının duyduğu avazlarımla kardeşim sünnetten kaçtı. Ben bitik halde yatarken onu Hakkı amcanın ahırında buldurlar. Çingene arkadaşları kendileriyle birlikte onu da saklamışlardı. Yapılan operasyon sonucu yakalananların tamamı oldukları yerde aynen ve tamamen ve tıpatıp benim gibi o batası fenni usulle kesilip dikildiler.

Biz iki sünnetzedeyi salonun köşesindeki münasip yataklarımıza uzatmışlardı. Erken de olsa, doğrusu yaşamdan sanki biraz bezmiş durumda idik. Keyfimiz sadece ellerimizdeki kadife kutular içindeki saatlerimizde idi. Ben, bize yapılan bu fenni işde fazla bağırdığım için, aklımın dibindeki itibarımın iadesini sağlamak olacak, misafirlere göstermelik kıymetli eşyamı saklayan küçük tahta sandığımı yanıbaşıma koymuştum. Unutmadan sandığın içindeki sünnetlik donlarımı söylemeliyim. Sıdıka annemin bir azizliği miydi bu? Kardeşimle bana sünnet yatağından kalktıktan sonra giyeceğimiz ikişer don yapmıştı bize. Ben benimkilerini bu kıymetli eşya sandığımın içine koymuştum. Patiskadan iki güzel don. Ama bir eksiklikleri, bir başkalıkları vardı o güne kadar olanlardan. Haşaminhuzur, önlerinde delik yoktu. Ben ne bileyim üvey annemin sünnet donumun deliklerini unuttuğunu. Zaar sünetten sonra erkek donu böyle deliksiz oluyor diyordum. Nedense bu önemli konunun üstüne fazla gitmedim. Sıdıka annem yine de haklı olabilirdi. Ne ise vakit daha erkendi, düğünümüz yeni başlıyordu. Babamın günlük rakı tepsisinde çeşitlerini görmediğim mezelerle donanmış, yanları açılınca kocaman, testekerlek olan masamız çevresini rakıcı davetliler almıştı, uslu uslu içiyorlardı. Arada coşup kahkaha atanlara kızmıyor değildim. İşte olanlar burda oldu. Bu halimle hiç mi hiç düşünüp beklemediğim sev-

gilim Fahrünnisa çıkıp gelmesin mi? Kadın aklı işte. Geçmiş olsunmuş efendim. Olacak, yapılacak şey miydi bu, o biçim yaralı bereli iken. Ne yapacağımı şaşırdım. Yetmiyormuş gibi bir de geldi yanıma oturdu. Tam bir abla idi. Ben bunu mu bekliyordum kendisinden. Yatakta şöyle durdum, dineldim. Kızın yüzüne bakamıyordum. Ne edip ne söylediğimi hatırlamıyorum. Birden yukardaki güzel Allahların hepsi elbirliği ile imdadıma yetişti. Kocaman bir cesaretle ve durup dururken, sen benim aferinlerimi gördün mü dedim. Ne denirdi buna. Kız gülmedi bile. Görmedim diyebildi. Yanımdaki sandığımda, Eskişehir'de Tahir hocamdan, derecesine göre renkli aferinlerim ne güne duruyordu. Canım gibi sakladığım bu renkler tabii ki tam bugünde sevgilime verilmeliydi.

Hemen uzandım sandığıma. Yerleri belliydi. Gösteri edasında büyük bir itina ile aferinlerimi çıkardım. Son bir defa daha ellerimde okşarcasına şöyle bir devşirdim ve...al bunları sana veriyorum, dedim. Dedim işte. Kız ne yapsındı, uzandı aldı aferinlerimi, şöyle bir baktı, ben sürdürüyordum takdimi. Kırmızılar en büyüğüdür. Sınıfta çok az kişi aldı bunları.. filan derken, Fahrünnisa bir 'geçmiş olsun' daha bastırarak aferinlerimle kalktı gitti. Beline sarkan uzun iki sarı örgü saçını hatırlıyorum şimdi. İzmir'de oturuyorlardı. Kısa bir süre sonra memleketine döndü ve altı ay filan geçmeden birgün babam, bana değil, üvey anneme, çok lazımmış gibi, Celal beyin kızı Fahrünnisa'yı evermişler dedi. Ne diyeyim şimdi yani. Hemen çıktım bahçeye. Köpeğim Coli olanı işitmiş ve anlamış gibi yüzüme bi tuhaf bakıyordu. Hadi sen de be.

Bakkal Tanaş'ın Haşarı birası

Evimizde terkos yoktu. Tulumbalı bir kuyumuz vardı. Suyu kireçli, acıydı. Elime testiyi verirler, köşedeki komşumuz Münire hanımlardan içme suyu, terkos taşırdım. Birgün testiyi su yolunda kırdım. Bu kazanın evde kuyu suyu ile içme suyu ayrıcalığını kaldıracağını umutlanmıştım. Olmadı, bu kez daha iri bir testi ile bu

içme suyu nakliyatı sürdü. Ve daha kocaman yeni bir testi felaketine uğramak korkusu ile büyük bir dikkat ve itina içinde, kırmadan etmeden. Altmış yıl geçti üstünden. Terkoslar bizim evlerimize de geldi. Bir ara mutfak köşelerimize yerleştirdiğimiz küplerde, uzun arabalarla taşınan Çamlıca, Tomruk suyu da içtik. Ama nedeni içimde güzelim bir inatla bugüne kadar evde bu içme suyu ayrıcalığının hep karşısında oldum. Musluktaki şehir suyu beni sevgiyle doyurdu. Hele bugünkü bakkallara düşmüş plastik, şeffaf donlu, işveli utanmaz sular içinde..

Alışverişimizi Koşuyolu'nun üstündeki bakkal Tanaş'dan yapardık. İki kardeşdiler. Biz ikisine de Tanaş derdik. Ses etmezlerdi. Bezmiş siyah kaplı veresiye defterinde bizim de yaprağımız vardı. Parasız, onu ver, onu ver demek ne güzel ve rahattı. Bir başka olurdu alışveriş. Olurdu da, olan ay başında babama olurdu.

Yahu Sıdıka elli iki liralık ne yediniz bu bakkaldan. Kararmış gelirdi babam eve. Sıdıka hanımın da her ayki ezbere cevabı hazırdı. Ne yapalım Hüseyin, ev bu, alınıyor işte, ne yapalım.

Bir akşam üstü iş dönüşü babam yine bu 'ne yapalım' hesabından ödenmek üzere, Müştak git Tanaş'tan bir şişe bira al gel dedi. Ortalık bayağı kararmıştı. Düştüm yola. Koşuyolu'nda Telgraf Nazırının, ne tür nezaretse o, köşkünü geçtikten sonra korkmaya başladım. Eee ben de can taşıyordum yani. Tanaş'a biraz koşarak vardım. Birayı aldım döndüm. Bu kez koşmayacaktım. Korkuya türkü söyliyecektim. Korkuyu en korkutacak olan, en seslisi 'Bu gök deniz nerede var, nerede bu dağlar taşlar. Bu ağaçlar, bu kuşlar, yürüyelim arkadaşlar'dı. Tanaş'dan evimiz onbeş dakika çekerdi. Gittikçe üzerime gelen karanlığa, elimdeki bira şişesini tempo babında durmadan sallıyarak, avaz avaz 'bu gök deniz'le eve geldim. Bir bayrak yarışı kazanmış gibiydim. Babam donattığı meze tepsisinin başında beni bekliyordu. Buyur baba dedim, şişeyi uzattım. Babam açacağı hemen şişenin boğazına geçirdi ve olacak kıyamet bir anda koptu. Hani sosyetenin o şampanya fiyakasının

azmış bin beteri. Karanlıkta koşup getirilen makinist babanın tek bira şişesi hain beyaz köpüklerle durmadan boşalıyordu. Tut baba, tut diye bağırıyordum. Neyi ve nasıl tutacaktı. Öyle bir sallamıştım ki karanlıkta.. Şişe yarıdan aşağı inince, beyaz köpükler içinde bize acıdı durdu. Babam şöyle bi yüzüme baktı. Ben ona bakmadım. Hiçbir şey söylemedi, şişeyi koydu tepsiye, sonra ne oldu bilmiyorum. Ama o akşam bira için bi kez daha düşmedim karanlığa.

Bahçemizdeki Krizantem menba suyu

Babam, biliyorsunuz, akşamcı idi. Beyaz peyniri, zeytini, mevsiminde kırmızı turpu ve hele olursa arnavut ciğeri ile şenlikli tepsisinde kırkdokuzluk (kuruş) Fahrettin Kerim'ini, tadını çıkara çıkara, gıdım gıdım içerdi. Güzel babam Hüseyin, büsbütün insan sever, büsbütün şefkatli, bağışlayıcı olurdu içerken. Haydi çocuklar mezelerden uçlanın, haşa min huzur, müslümanın malı ortaktır derdi. Ve biz de aldığımız bu icazetle, dikkatli ve saygılı olmak üzere, girerdik mezelere. Sevinirdi.

Rakısı yüzünden akşam yemeğinin gecikmesini istemezdi. Ve biz de bu bekler halimizi belli etmemeğe çalışırken, gün içindeki maceralarımızı sıralardık. Evet yine böyle bir akşamda babamızla demlenirken kocaman bir heyecanla bahçemizde menba bulduğumuzu müjdeledik. Gerçekten arka bahçemizin yol kenarındaki topraktan yavaş ama sürekli bir su fışkırıyordu. Çevresinde çukur bile açmıştı. Küçük bir fıskıye durmadan bu çukuru doldurmaya çalışıyordu. Babam çakır keyfinin ortasında ve koyusunda idi. Bu evin ve bahçesinin 14 liraya kiracısı olduğumuz hiç mi hiç aklına getirmeden, liberal bir girişimci edası ile heyecanlandı. Aldı eline beş numara gaz lambamızı, karanlıkta taktı peşine bizi, gittik menbaın başına. Gerçekten menba suyumuz uslu ve keyifli aralıksız fışkırıyordu. Babam daha bi uçtu. Elini saçsız başına götürdü, şöyle bir sıvazladı. Kurtarmıştık paçayı, köşeyi dönmüştük (bu laf o zaman yoktu). Zengindik yahu, bu önümüzde apaçık bir gerçek-

ti. O akşam bu zenginliğimiz yüzünden geç saatlere kadar uykudan olduk. Babam haklı olarak, ölçüsü dışı bir Fahrettin Kerim daha yuvarladı ve menba suyumuzun en ince ayrıntısına kadar, üretim, şişeleme, dağıtım ve satış planını tamamladı ve de bu şifalı suyun adını 'Krizantem' kodu. Verilecek dilekçeyi hazırladı, yattık. Akşam okuldan döndüğümüzde babam bi erken evde idi. Hiç keyfi yoktu. Yüzünden düşen bin parça. Akşamki o muhteşem umutlarımız, komşumuz Arif'lerin patlayan terkos borusunun onarılmasıyla, kuru, ama kupkuru kalmıştı. Allah cezasını versin.

Bir düş zelzelesiydi bu. İki üç gün sanki birbirimize küs durduk. Ama yaşam küs, müs değildi. Her yeni gün kendi rengi, güzelliği, yükü ve cabası ile geliyordu. Babam yine işine gidiyor, ben okuluma. Üstüne üstlük yine bir yeşil bahar gelmişti elini kolunu sallayarak .

Evimizin önünde koca bir tarla vardı. Yulaf ekerlerdi. Koşuyolu'ndan aşağı iner, kocaman birşey. Kenarındaki o ince patikadan evimize gider gelirdik. Ekili olduğu zaman daha bi sevecendi. Gerçerken okşardı bizleri. Bizim bu tarla ile gün içinde bir başka dostluğumuz, bir başka ilişkimiz de vardı. Bize gelenleri en azından on dakika öncesinden haberlerdi. Gelenleri tarlanın ucundan görürdük. Babam geliyor diye seslenirdik içeri. Mustafa amcamlar geliyor, Gülsüm teyze.. ve bazen gelene göre tertibimizi de alırdık evde. Misafir odasını toparlardık. Çok nadir de olsa, bilmem ki ne diyeyim. görünmez, evde olmaz olur muyduk?

Mahalleye ekmek getiren, iki yanı koca küfeli eşek de bu patikadan görünürdü. Yüklü gelirken, efendi, uslu ve de çileliydi. Ekmekleri yerlerine dağıttıktan sonraki özgürlüğünde düpedüz bir anarşistti. Cordoba şehrinin arenasındaki boğalara döner, ne küfeler ne de ekmekçi. Hepsi birer yana, dalardı tarlaya. Özgürlüğün böylesi de böyle olurdu işte. Bi dizi çifte ve bir düzüne o biçim bağırmalar içinde, arkasından hem koşan, hem de küfreden gariban ekmekçi ile İbrahimağaya doğru kaybolur giderlerdi. Ne bileyim ben, bu zulüm sahibi eşeği severdim de.

Zaten doğanın bu genişinde herşey güzeldi. Canlısı, cansızı hepsi sevilirdi. Babam küçük ayva ağaçlarının sınırladığı evimizin önündeki alt bahçemize Hıdırelleze kadar kimseyi sokmaz, ayak bastırmazdı. Hıdırellezde arkadaşlarına vereceği rakı partisinde, kırmızı küçük halımız ve davetliler otların içinde kaybolmalıydı. Yoldan geçen koyun, kuzu, keçinin ve ineğin bu Hıdırellez bölgesine girmesi şiddetle yasaktı. Sivil ve askeri erkan dahil. Beşi geçmeyen davetli sayısının yılda bi kez, haşamin huzur, bugün Boğaz'daki şamdanlı yerlerde verilen bir parti edasında, yenilir içilir ve sonra da otların içinde düpedüz, evet düpedüz takla atılırdı.

Hıdırellez belli bir programdı çocukluğumda. Bahar gelirdi. O gün keyiflenirdik. Tatlı tuzlu güzel şeyler yerdik. Ama neyin bayramıydı bu, neyi kutlardık? Yazarken ansiklopediye baktım. Ölmezliğe ulaşmış Hazreti Hızır'la İlyas Babamız Mayıs'ın altısında buluşurlarmış. Yaşamın beti bereketi için bayram yapılırmış. İşte babamın arkadaşlarıyle otlarda yuvarlandığı böyle bir Hıdırellez gününde biz de komşu hanım teyzelerle, Koşuyolu'ndaki Prenses Nevcivan Camiinin avlusunda toplandık. Doğa baharı ile, komşular da özenleriyle, allı yeşilli idiler. O gün küçük bir küpün çevresinde oturmuştuk. Çocuklar büyüklerinin yanında susuyorlar, büyükler nükteli, hikayeli gülüşüp konuşuyorlardı. Küpe mani doldurmuşlardı. Herkes geleceğine içinden bir tane seçecekti. Her çekilişin ardından bir gülüşme geliyordu. Büyükler çekeceklerini çektiler, bitti. Ama küpün içinde maniler bitmemişti. Çocuklar da çeksin dediler. Dediler de, küpün içinden hep boyu posu büyük laflar çıkıyordu bize. Bi anlamsızdı ama, büyüklerimiz demişlerdi bir kere. Sıra döndü dolaştı bana geldi. Haydi Müştak dediler. Elimi küpün içine soktum, bir kaatçığı yakaladım, çektim yukarı. Karanfilsin tarçınsın, neden böyle hırçınsın, ne büyük ne de küçük, tamam benim harcımsın. Buyurun ne idi bu şimdi? Ne olacaktı yani? Ama yine de tuhaf birşey oldu. Başımı kaldırdım, gözlerim Mazhar beylerin kızını aradı. O da bana bakıyordu. Kızardım mı, bilmiyorum? Maniciler yine sıradan bi güldüler. Ben gülmedim.

Başımı eğdim, kimse olanın farkında değildi. Durup dururken küpten ne çıkmıştı. İlgi duyduğum kız yine benden büyüktü. Ama hoşlanıyordum. Çocukluğumda hep böyle oldu. Galiba herkese böyle oluyor. Hep kendimden büyük kızları sevdim, hoşlandım. Ama günü gelip de iş evliliğe dayanınca, eşimi hep küçüğünden seçtim. İlk evliliğimde Muzaffer benden on yaş küçüktü. Bilgesu ile aramızda tam yirmisekizbuçuk yıl fark oldu. Evet buçuğu da var.

Erken panel

Bir öğle üstü önümüzdeki Pilavcı Bayırının ortasındaki kocaman ceviz ağacının fistolu gölgesinde mahalle arkadaşlarımızla çok ciddi bir konuya el attık. Bu konu küçük kafalarımızda, ciddiyetten çok, merak yüklüydü. Analarımız çocukları nasıl yapıyorlardı. Çocuklar nereden ve nasıl giriyordu analarımızın karnına. Leyleklerin getirip dama bıraktığı çocukları biliyorduk da, anamızın karnına giren çocuğun hikayesi neydi. Nasıl oluyordu bu. Yaptığımız bu biraz gizli cevizaltı panelinin konuşmacıları olarak yer yer konunun bir yerlerine dokunuyorduk da, ama meselenin kökü yine karanlıkta, pederlerimizde kalıyordu.

Toptan Sonra Tüfek

Ne ise efendim, gelelim sadede. Koşuyolu, Pliavcıbayırın'daki evimizdeydik. Plastik henüz arzı endam etmemişti. Lastik top da her zaman alınır cinsten bir nesne değildi. Evdeki delik don gömlekleri, eski çorapları (eski çorabımız yoktu, onları yamar yamar giyerdik), kınnapla tos toparlak eder, takımlar oluştururduk ve en azından iki, üç saat o çapıtın peşinde koşardık. Çok gollü idi maçlarımız. Seksene ellialtı yendiğimiz, yenildiğimiz günler olurdu. Yenilen taraf maçtan sonra çoğu kez hıncını incir savaşında almaya yönelirdi. Yemek yediğimiz odanın demirli penceresine yaslan-

mış kocaman bir incir ağacı vardı. Yabandı, yenmezdi. Baba inciri derdik adına. Bu incirleri taş eder, birbirimize nişanlardık. Acıtması bir yana, bolca akan yıvışık, yapışkan beyaz sütü bu savaşta yüzümüzü, gözümüzü şafi köpeğine çevirirdi. Sonra bu halimizle geberik evlerimize girerdik.

Bu incir savaşı bir süre sonra çocuk yapıma savaşmak adiliğini musallat etti. Buna, elimde tüfek, avcılıkla başlayayım dedim. Babam anamın ölümünden sonra biz öksüzlerin özentilerini, isteklerini elinden geldiğince karşılar olurdu.Evimizin çevresi kır bayırdı. Bana 6 numara saçma atan küçük bir flober aldı. Göklere uçtum sevinçten. Şöyle birileri gibi tüfekli olacaktım. İlk avım, mahalle arkadaşım Kemal'in kardeşi Müberra oldu. Bi fiyaka içinde, bu tüfek şöyle doldurulur, böyle atılır derken, kızcağızın bacaklarına çektim tetiği. Saçmalar gitti saplandı yerlerine. Tüfeğin erkekliği, merkekliği içinde berbat korktum. Üç dört saçmayı elişi makasının ucuyla çıkardık kızın bacaklarından. Üzerlerine tentürdiyot sürmeyi de ihmal etmedik. Kız da ağlamadı, tamam mı. Ağırbaşlı, efendi bir aile idi Kemal'ler. Büyükler olay etmedi bu şapşallığımı, ben de bir erkek olaraktan fena halde bozuldum.

Avcılık hayatım bu kötü macera ile kapanmamalı idi. Tüfeğimle kırlara bayırlara düştüm. Serçeleri görünce, hırsızlar gibi, ayaklarımın ucunda yaklaşıyor, büyük bir dikkatle birini nişanlıyarak patlatıyordum tüfeğimi. Çat. Kuşlar da gülüp uçuyorlardı. Hedefin irisi kargalara nişan alıyordum. Haydi ulan, gak deyip bir öteye konuyorlardı. Olacak şey değildi bu. Ne demekti yani? Elimdeki tüfek, tüfek değil miydi? Ama koca bir rastlantı, 1928 yılı ve onun dillere destan kışı imdadıma yetişti. Karlar, buzlar içinde kaldık. Evimizin bodrum katı ve sekiz basamaklı mermer kapı merdivenimiz karda kayboldu. Gebzede bir tren yolda kaldı. İmdat treni götüren babamın makinesi de kara saplandı. Babam eve, kardan yanmış, kapkara döndü. Biz birşey bilmiyorduk da, büyükler böyle bir afetin yıllardır görülmediğini tekrarlayıp, kırk, elli yılları ekliyorlardı. Avcılığımızdan önce şu kışı anlatıp bitirelim. Tuna'dan buzlar koptu geldi. Şirketi Hayriye vapurlarının üstüne

üstüne yürüdüler. Boğaz'ın bazı boğumları, Halic'in tamamı dense doğrudur, dondu. Üstünde yürüyüp gezdiler. Tabii ki okullar da tatil oldu. Güzel nenem Nuriye kadın, karda gider kaybolurum diye, yaşlı haliyle yuvarlana yuvarlana ekmeğe giderken, ben yine arkadaki tepeye, ava çıkıyordum. Büyüklerin dedikleri bu idi. Tam av mevsimiydi. Nihayet bir sabahın köründe, kardan kendini kurtarmış bir çalının üstünde, karganın küçüğü siyah bir yaratık gördüm. Gariban herşeye küs, bana durup öyle bakıyordu. Hiçbir şeyin ne farkında ne de umurunda idi. Benim için fırsat mıydı bu. Evet fırsattı. Ben avcı değil miydim. Yaklaştım, yaklaştım hayvancağızın burnunun dibine, çektim tetiği. Tepe üstü karın üstüne pat demeden düştü. Uzandım aldım. Ölüme hiç bir itirazı kalmamıştı. Göğsünde daha önce kanamış büyücek bir yarası vardı. Benim altı numara saçmamı hiç bir yerinde bulamadım. Onu benden önce vuran vurmuştu. Vurmuştu ama, artık lafa gerek yoktu. Ben amacıma ulaşmıştım. Ava çıkmışların öğrettiklerini yaptım. Tüfeğimi omuzuma, avımı da bacaklarından tutup elime aldım. Eeeh.. bu benim hakkımdı. Ama hemen eve dönmemeliydim. Sürdürmeliydim avımı. Yine serçelerle başbaşa kalmıştım. Gülüp oynaşıyor, inadına tepemde bi bayram dolanıyorlardı. Ama bu alayın sonu gelmeliydi. Sürekli cinsten ateşe geçtim. Fişeğim vardı. Ben atıyordum, onlar dolanıyorlardı. Durup oturan avları bitirmiştim de, başladım bu kez keskin avcılığımla uçanlara, havadakilere. Ve de efendim bir hayli cephane harcadıktan sonra durulur oldum ve sonradan sığırcık olduğunu öğrendiğim avımla evin yolunu tuttum. Nasıl pişirmeliydiler kuşumu. Ah zavallıcık diye elimden aldılar. Bunu bu tüfekle nasıl böyle vurdun diyerek, bana bi güzel yoldurduktan sonra, maşanın üstünde kızartıp yine bana yedirdiler garibanı. Başım göğe ermişti. Ben artık avcı idim efendim.

1928'in meşhur kışı sürüyordu. Babam bi zor gidip geliyordu işe. Hele geceleri kimse adım atamıyordu dışarı. Böyle bir akşam mangalın başında çöreklenmiş oturuyorduk. Babam serviste idi. Dışardaki tipi büyük bir özenle ve acımasız camlarımızı dantellemişti. Nenem anneme, babamın bu kıyamette nasıl eve döneceğini soruyordu. Evin içinde konuşulanlar zaten hep bunlardı. Nasıl gi-

decek, nasıl gelecek? Ben o ara başka birşey düşünüyordum. Meşhur avım sığırcık kuşunun katlinden sonra cephanem epey azalmıştı. Fişeklerimi bi sayayım diyordum. Kalktım dolaptan kutuyu aldım, yerime oturdum. Yıl 1928 idi. Mustafa Kemal devrimlerinin en güzelini Harf Devrimini yapmıştı. Arabın karman çorman harfleri, yazısı gitmiş, yerine yeryüzünün en çağdaş, en yazılır okunur alfabesi gelmişti. Başta Alman, Fransız ve o İngiliz yazısının insana eziyet bin tane ukalalıklarının dışında, sade, düpedüz, söylendiği gibi yazılan, pırıl pırıl bir Türk yazısı. Millet yeni yazısını belleyecek, herkes okuma yazma öğrenecekti. Millet mektepleri açıldı. Her yaştan vatandaş bu okullara gidiyordu. Sıdıka annem de bölgemizin okuluna yazılmış, büyük bir keyif içinde okuma yazma öğreniyordu. Mangalın çevresinde konuşuyorduk. Ne o elindeki kutu dedi bana. Kurşunlarımın kutusu dedim. Kurşun nasıl yazılır dedi. Üstünde yazılı, al oku dedim ve fişeklerimin kutusunu mangalın üstünden Sıdıka anneme uzattım. Davrandı almaya, tuttu da, kapağı gevşek kutu, görünmez hain bir elle mangalın üstüne döndü ve fişeklerim olduğu gibi ateşe alabora oldu. Böyle şeyler anlatılırken, aniden filan denir. Ama ilk kez saniyelerin koşuştuğunu görüyordum. Birşey düşünemez, şaşıramaz oldum. İlk iki fişek görevlerini yaparak, sıra ile patladılar. Biri mindere saplandı, öbürü gitti pencerenin pervazını buldu. Zaman o kadar telaşlı idi ki, ne yapmalıydım, ne yapabilirdim. Sıdıka annem de benim gibi ne yapacağını bilmezken, eski tüfek Nuriye nenem bir anda yerinden fırladı ve unutamayacağım yürek dolusu bir Bismillah'la mangalı kaptığı gibi, patlar halde götürdü taşlığa bıraktı. Şaşılır şey, birşeycik olmamıştı. Küçük kardeşim Lütfü mutfaktan çaydanlığı geçirmiş eline saçmaların marifeti her deliğe suyun sıcağından döküyordu.

Seslerin tükenmesini bekledik. Sonunda mangal sustu. Taşlığa fırladık, mermerlere dağılmış ateşleri topladık. Duvarlara saplanmış saçmaları çıkardık. Bu marifetin bizlere bir ziyanı olmamıştı. Zaten fişeklerimin canlılara doğuştan bir kastı da yoktu. Dışarda rüzgar yine uğulduyordu. Nenem ağızcağızının içindeki dua mırıltılarına ara vererek, bu olanı babamıza söylememezi tenbihledi.

Annem konuşmadan gitti yattı. Ben uyumamalıydım ve uyuyamazdım da. Fakabasmaz Zihni kitabımı aldım. Aklı bir türlü faka basmayan bu hafiyenin serüvenleriyle uzun süre uyanık durdum, düşündüm de. Ertesi sabah babam yine karlar içinde çıktı geldi. Öğle yemeğinde yer sofranızın çevresinde bağdaş kurup oturduğumuzda, babam kaşıklarımıza davranmadan, Müştak dedi, biz bunu yanlış yaptık. Sana yaramaz bu tüfek işi. Sen onu tavan arasına koy, bitsin bu hikaye. Ben hiçbir şey söylemedim. Annem babama bizden önce söyliyeceğini söylemişti. Bana yakışanı yapmalıydım. Hemen sofradan kalktım, gittim, tüfeği aldım.Çıktım tavan arasına. Sırmalı, apoletli, kemerli, mataralı Celal Bey'in savaştan susmuş ve küsmüş bir sürü küflü eşyasının yanına dayadım ve bir kerecik de döndüm arkama baktım. Çocuk gönlüm.. Geldim sofraya oturdum. Beni bekliyorlardı. Kimse konuşmadı. Babamın, oğlu ile övünen o güzelim çakır gözlerinin sıcacık sevgisi içinde, hatta bi gururla, kaşığımı tepsiye daldırdım. Böylece avcılık mesleğim de burada noktalanmıştı.

Yaşamım boyunca cana karşı olan herşeyin karşısında oldum. Avın her türlüsünü, arenayı boksu, güreşi, karate denen o nesneyi, kavgayı hiç sevmedim. Savaşı, tarih boyunca sürüp getirdiğimiz yüzümün karası bu belayı, bu çamuru, bu çirkefi sonunda Allah değil, biz kahredeceğiz. Ve de sınırsız, savaşsız bir dünyamız olacak mutlaka.

Dante'nin Cehennemi

Nedense demeden, bu fişek kavurması olayından sonra evde mangala ara verilmek istendi. Zaten bu belalı kışta mangal da oturma odasına yetmiyordu. Küçük saç sobamızı yakacaktık. Babam gitti iki üç çeki odun aldı. Bahçeye, pencerenin önüne yıktık. Bir yarıcı koca baltasıyle onları küçük sobamıza uygun etti. Odunların taşınması bize kalmıştı. Vakit geç olmuş, ortalık kararmıştı. Bu işi sabaha bıraktık ve odunların çalınmaması için de, baba oğul pencerenin önünde nöbete durduk. Yemekten sonra ev cemaati

gitti yattı. Biz babamla karşılıklı sedire yerleştik. Siz de biliyorsunuz, daha o zaman televizyon yoktu. İcraatın içinden.. filan gibi göstermelere dalıp şey olmuyorduk. Kısa bir süre sustuk. Sonra babam bir güzel icadından laf açtı. Yolda makinelerin bacalarından çıkan kıvılcımlar yangınlara sebeb oluyordu. Bunu önlemek için bacalara püskürtücü motor yerleştirecek ve kıvılcımları yükseklere fırlatarak havada sönmesini sağlayacaktı. Bu önemli bir icattı. Demiryolu tarihi Hüseyin Lütfü'nün bu icadını atlayamazdı. Gecenin ortasında ve boşluğunda bu düşlere yer çoktu. O akşam babamla bi kez daha iftihar ettim. Ancak kısa bir süre sonra, babamın icadı resmiyete geçemeden, bacaların yanlarına konan iki yatık plaka ile hız rüzgarının duman ve kıvılcımları yükseklere fırlatarak konuyu hallettiğini yine babam haber verdi. Evet, babam o gece bekçiliğinde bu icadını ortaya koyduktan sonra benim onu bu ölçüde bir konu ile karşılamam gerekiyordu. Okulda sınıfım büyümüş ve Dante Alighieri'de, cenneti, cehennemi ve a'raf'ı ile gelip itibarlı yerini almıştı. Edebiyat hocamız Dante'den söz açarken bir Dante oluyor, avuçlarına takılı parmaklarını göğe kaldırıp, uçacakmış gibi bir başka oluyordu. Etkiliyordu bizi. Gevezelik yapmadan, büyük bir dikkatle onu dinler oluyorduk. İşin başı 'Cehennem'di. Önce onu bellememiz gerekiyordu. İlk ağızda öğrendiklerimi özenle başladım babama anlatmaya. O büyük bir dikkatle bu bilgili oğlunu dinliyordu. Ben de anlattıkça öğretmen gibi oluyordum, bir papaz gibi vaaz mı veriyordum, ne bileyim ben. Geldim, geldim ve düpedüz baba cehennem dokuz kat dedim.

Dedim de, endazeyi kaçırdım. Herşeyin bir haddi hududu vardı. Babamı beklemediğim bir değişikliğe uğrattım. Bir müftü edasıyle sağ elinin işaret parmağını yukarı kaldırarak, Müştak şaşırdın, günaha giriyorsun, cehennem dokuz kat değildir dedi. Şapa oturmuştum. Bu dokuz katı Dante nereden uydurmuştu? Çevirip birşey de ekleyemedim. Konferansım ne biçim bitmişti. Çaresiz sustum. Gece de epey ilerlemişti. Bu kar kışın ortasında, gecenin bu saatinde dağ başındaki bu odunlar için kim hırsızlık yapacaktı? Babam yatalım dedi. Kalktık yattık. Ama ben kafama koymuş-

tum bi kez. Babama verdiğim o akşamki konferansımda herhangi bir yanılgım olmamalıydı. Ertesi gün okulda Dante'nin Cehennemi'ne bi göz daha attım. Ben haklıydım. Adam tutturmuştu cehennem dokuz kat diye. Gittim okulun kütüphanesine, Dante cehenneminin maketini buldum. Bi daha saydım katlarını, tam dokuzdu. Dante hakkındaki ilmimi yalnız babama bırakmak istemedim. Bi kez kalkmıştım ayağa. Müdür'den izin aldım. Maketi bana ödünç verdi. Kadıköy Halkevimizin yöneticileriyle görüştüm, meramımı anlattım. Dante hakkında maketli bir konferans verecektim. Peki dediler. Gün saptadık. Vakti saatinde çıktım bi güzel kürsüye. Konferansımın ilmi gücünü de göstermek üzere, cehennemin maketi ile Dante Alighieri hakkında kısadan bir konferans verdim, erdim muradıma. Babam boşnak Hüseyin kuru sofu bir adam değildi. Ama nedense o gece Dante'nin dokuz katına takılmıştı bir kere. Ramazanda oruç tutmazdı, işi engeldi buna ve evde iken de arada bir iki attığı da olurdu Ramazanda. Ben o sıralar oruç tutardım ve babamın Ramazan'ın göbeğindeki bu rakısına tutulurdum. Yobazlığım kaldırmazdı bu keyfi. Babam Dante'nin Cehennem'inden sonraki bir Ramazan gününde iş dönüşü yorgunluğunu çıkarmak için, her zamanki edepli haliyle bir iki kadeh içmişti. Ben oruçlu idim ve bu oruç gününde içilen bu rakıya softalığım tuttu. Ertesi günü bekledim. Sabah kalktım, baba dedim, akşam koca beyaz sakallı bir dede girdi rüyama, söyle o babana dedi, mübarek Ramazan gününde içmeyi bıraksın, yoksa karışmam, fena olur dedi, dedim. Babam konuşmadan şöyle bi durdu ve bir daha da Ramazanda içki içmedi. Marifet miydi bu yaptığım.

Şarlo'nun şarabı

Marifetti de, cinsi belli değildi. Öte yandan günler geçiyor ve ben de büyüyordum, marifetlerim de çeşitleniyordu. Babamın Ramazan'daki ahına mı uğradım, ne oldu, bilmiyorum? Önce şarap çıktı karşıma, tanış olduk, memnun oldum.. Kuzguncuğun bir hafta sonu idi. Nenem evde, dayım uslu ve ben de gececiydim. El-

ler öpüldükten sonra, aşağıya sarnıcın bulunduğu mutfağa indim, elimi yüzümü yıkayacaktım. Baktım köşede tapalı, dolu bir damacana. Çıktım yukarı sordum. Şarap dedi dayım. Şarap inhisara geçiyor, pahalılaşacak, gittim Tophaneye, bir şaraphaneden toptan, ucuza aldım, beni uzun süre idare eder dedi. Şarapta bana laf düşer miydi. İyi etmişsin de diyemedim ve olacakların da farkında değildim. Oysa dayım burjuva kültürsüzlüğünün tam göbeğinde, bağışlanamaz cinsten bir günaha girmişti. Tapası açılan bir şarap ossaat içilip bitirilirdi. Bu, şarap adabı ve amentüsünün en baştaki emredici hükümlerinden biriydi. Bu damacanalar, şaraphanelerin civarındaki meyhanelere, birahanelere dağıttığı şaraplardı. Yoksa tek kişinin kendisi için sırtlayıp eve götüreceği cinsten bir eylem olamazdı.Evet geleceği karanlık bu damacana şarabından bana o hafta üç bardak nasib oldu.

İlk günkü tek bardaktan sonra, ertesi gün öğle yemeğinde dayımın bol sarhoş gönlünden uğradığım iki bardak ikramla Kadıköy dönüş yoluna düştüm. Meğer evde bu işrette iyi tutmuşum kendimi. Yolda helalinden bi açıldım. Kadifeden kesesi, kahveden gelir sesi, oturmuş kumar oynar ciğerimin köşesi, turnam türküsü ile yanık ve avaz avaz Bağlarbaşı yokuşunu tırmanmaya başladım. Mevsim bahardı. Yokuşun ortasında küçükcük bir bahçe içindeki tek katlı ahşap evin yola sarkan yeşil eriklerine balta oldum. Gönlüm ferman dinlemiyordu. Dalları bir, bir daha, bir daha taşladıktan sonra, o güzelim küçücük ağaçtan yola dökülen cep dolusu eriklerle çatur çutur yine inatçı Bağlarbaşı yolunu devamladım. Şaşkın telaşlı keyfimin öğüttüğü erikler tam Bağlarbaşı göründüğünde tükendi. Durdum şöyle. Elimi cebimin dibine bir daha daldırdım. Nafile, erikler tükenmişti. Bu güzel ekşi erikler böyle çabuk bitemezdi. Karar verme anı gelmişti. Hemen geriye döndüm ve onbeş dakikalık dönüş yolundan sonra yine geldim o minnacık evin köşesine. Hınzır erik ağacı gelin yeşili ile beni bekliyor, gülüyordu. Yoldan topladığım hazır taşlarla hemen atışa geçtim. Erikler bu kez kendiliklerinden düşüyorlardı. Bir gözüm evin beyaz patiska perdeli penceresinde, iki cebimi de doldurdum, tekrar yokuşa döndüm. Erikler beni bu kez Validebağı'na

kadar götürdü ve artık bi kez daha geriye dönmedim. Eve vardım. Celal beyin köşkü her zamanki dünyasında idi. Hoş geldin Müştak dediler.

Nenemlerin selamı var dedim, oturdum. Evet, konumuz dayımın acemi şarabı idi. Haftayı iple çektim. Okulda bu serüvenimi çocuklara döne döne anlattım. Kimi durdu dinledi, kimi de geçti. Ama dayımı o hafta biraz keyifsiz buldum. Şarabı bi tuhaf olmuşmuş, hafifinden midesi ağrıyormuş. Damacanadan ayrı üç şişeyi doldurmuş, aynalı konsolun üstüne, çalar saatin yanına komuş, ellememiş duruyor. Benim aklım, gözüm geçen haftaki şarap keyfinde. Öğle yemeğinde yer sofrasına çöreklendiğimizde, nenem yine korudan topladığı mantarlı on küsur yumurtalı yemeğimizi siniye komuştu. Sofrada üç kişiydik. Aldık kaşıklarımızı ellerimize. Dayım tezden şarap bardaklarını doldurarak, ikimizin, iki erkeğin önüne koydu. Artık açık seçik büyükler sınıfında idim. Şarap bozulmuş, adam yerine konmuştum. Ve yıl 1925'lerdi. İşi uzatmayalım. Sorun benim büyükler sırasına terfihim değildi. Bu iş önümdeki dizili günlerimde, sıralı sırasız nasıl olsa olacaktı. Konumuz dayımın Şarlo şarabı. Bu şarap hem bana kıydı ve hem de dayıma. O hafta nenem, bu akşam da kal, yarın sabah gidersin dedi. Ben de, yemekte içeceğim şarabı düşünerek, canıma nimet, hemen peki dedim. Öğleden sonra şeker ve gaz sandıklarından kurulu, boğaza nazır, içi ot dolu basma sedirde oturuyorduk. Aşağıda Boğaz'dan vapurlar geçiyordu. Nenem, Mehmet diyordu dayıma, şu delik sedir örtüsünü değiştirelim artık, şenlikli yeni bir basma örtü alalım şuraya. Nenemin bu isteğini çok dinlemiştim. Dayımdan alacağı cevabı da. Ana dedi dayım, oraya halı alacağım, şöyle ipeklisinden. Tam bu klasik cevabı tekrarlarken, aşağı taşlıktan 'güm' diye bir ses geldi. Ve birşey de geldi 'küt' diye altımıza vurdu. Ne oluyorduk. Ne olmuştu. Önde dayım arkada ben fırladık, koştuk aşağıya. Görünürde hiç bir vukuat yoktu. Herşey yerli yerinde idi. Yalnız asılı tel dolabın altında duran şarap damacanamız koca tapasını atmış, yılık yılık gülüyordu. Koştum tapayı çamaşır kazanının yanından aldım, dayıma uzattım. Dayım bi öyle duruyordu. Olan sonunda olmuştu. Damacanadaki üzüm

suyu şarabımız havasını almış ve sirke mertebesine ulaşarak tapasını müjdeci olarak dibimize yollamıştı. Böyle gösterişli kimyasal olayı ilk defa yaşıyordum. Dayım tapayı elimden çekti aldı. Gitti hışımla damacananın ağzını tıkadı ve ek olaraktan da tepesine bir de yumruk attı. O önden ben arkadan, o biçim yukarı çıktık. Dayım bir barut fıçısı idi. Neneme, şarap azmış dedi. Nenem ne azmış diyecek oldu, dayım cevaplamadı, durdu şöyle, gitti yüklüğe, ne Allahaısmarladık, ne uğurlar olsun, aldı ceketini sırtına, çıktı gitti. Ben de kalktım, gideyim dedim neneme, evden merak ederler.

Yollara bu kez pek farklı düşmüştüm. Bağlarbaşı yokuşunda güzel erik ağacına yine rastladım. Bana durmuş öyle bakıyordu. Neye taşlamıyorsun diyordu. Ertesi hafta dayımın, bozulur içelim tavsiyeleriyle, sirke içiminde tamamen serbest kaldım. Ama nafile, bu ekşi nesne sonunda dayımın cömert gönlü ile, şişeler içinde halis üzüm sirkesi olaraktan komşulara dağıtıldı, bitti. Dayım artık şaraba küsmüştü. Şişeleri endamlı birer sürahiye benzeyen zamanın Baküs rakısı ile, yeşil asma yaprakları içinde uryan (çıplak) Üzüm Kızı Rakısı'na tutuldu. Ama benim taze çocuk merakım bi kez şaraba takılmıştı. Tüfeğimle ayağından vurduğum Müberra'nın ağabeyi mahalle arkadaşım Kemal'e olan biteni ballandıra ballandıra anlattım. Durdu dinledi. Zamanın 'Wagons Lits & Grand Expresse Europeenes' meşhur yataklı vagonlarında garson yardımcısı, komi olarak gidip geliyordu. Aklına bir şeytanlık gelmişti. Çarşamba akşamı saat beşte Haydarpaşa istasyonunda trenimi bekle, eve beraber döneriz dedi. Meğer o da fiyakasını yapacakmış. Ne edeceğini ne bileyim. Çarşamba gittim treni bekledim. Yağmur yağıyordu. Şatafatlı lüküs ekspres gâra girdi. Lokanta vagonunun penceresinden Kemal'in başını gördüm, el etti, durdum bekledim. Biliyordum, servis dönüşü devri teslim işlemi vardı. Bir süre sonra elinde çantası vagondan indi. Bi telaşlı idi. Yürü gidiyoruz dedi. Haydarpaşa Gar Karakolu'nun yanındaki merdivenlerden bi acele yola indik. İbrahimağa'ya sapmadan, şöyle deniz kıyısından bi gidelim dedi. Hala birşey anlamıyordum. Beş on adım attık, durdu, çantasını açtı, bir kırmızı şişe çıkardı içinden.

Horoz resmi vardı üstünde. Yabancı laflar yazıyordu. Ne bu dedim heyecanla, şarap dedi, Fransız. Kadıköy Rıhtım Yolu üzerindeydik. Ne olacak şimdi dedim. Bu senin dayının sirkesine benzemez, devri teslimde kenara kodum, gel deniz kıyısına dedi. O zaman Kadıköyünde, kumu, çakılı ile deniz kıyısı vardı. Çantadan açacağı da çıkardı, şişeyi bi güzel açtı. Benim şarap maceramın rövanşını alıyordu. Önce kendisi fiyakalı bir yudum aldı şişeden. Döndü bana uzattı. Ben ne yapacaktım yani, ağzıma g türdüm şişeyi, kıdemli bir şarapçı edası ile, iki üç yudum birak çektim. Hop hop dedi Kemal, ağır ol. Rıhtım boyuna vurduk kendimizi. Ama yolda böyle düpedüz içilmiyordu. O günkü trafikte yolda otomobile rastlarsak durup arkasından bakardık. Yollarda araba, maraba pek görünmezdi.

Velakin gelip geçenler sanki bize bakıyorlardı. Rıhtıma inen yokuşların birinden, Uzun Hafız Sokağı'ndan vurduk yukarıya kendimizi, Yeldeğirmenine. Yeldeğirmeni Kadıköy'ün sakin efendi bir yeriydi. Uzun Hafıza inat yokuşta şarabı bi tamam ettik. Horozlu şişeyi atmadı Kemal, yine çantasına koydu. Yağmur bi güzel sürüyordu. Sarhoşluğa methiye olmasın, sırılsıklam bir keyif içinde, güle oynaya gidiyorduk. Müntehibi evvel, müntehibi sani'li iki derecelisinden tut da, tek derecelisine kadar, demokrasinin beşiği, başımızın ebedi kültür belası Fransa Devleti Alisine bir saygı sığınması olaraktan, seçim sandıklarını hep emanet ettiğimiz Saint Jozeph Okulu'na kadar, sesli, keyifli idik. Okulu geçtikten sonra karşı köşedeki Yeldeğirmeni Polis Karakolu önünde bi edepli sustuk ve geçer geçmezde, yokuş aşağı iki yana dizili ahşap yahudi evlerinin yağmur olukları altında dizili kova ve tenekelerini devire devire ve arkamızdan yağdırılan 'uğursuz oğlu uğursuz' küfürleriyle bi azgın Kemal'lerin evine vardık. Şebeğe dönmüş birer ıslanmış fare idik ve halimizden de haberimiz yoktu. Kemal'in polis babası evde idi. Koş eve değiş gel, Müberra'nın hesap vazifesi var, yardım edin dedi. Eve gittim, kuruları giydim geldim. Bahçeye bakan evin odasında karakolda sorguya çekilen sarhoş şoförler gibi sedire dizildik. Müberra'nın meselesi şu idi. Yolda tek hat üzerinden karşılıklı birbirinin üstüne gelen iki tren varmış.

Biri 70 kilometre gidiyormuş saatte, öbürü 50. İstasyondaki makasçı o sabah karısı ile kavga mı etmiş ne, karşıdan gelen treni beklemeden kendi trenine yol vermişmiş. Şimdi bütün mesele ve soru bu iki trenin 20 kilometrelik iki istasyon arasında kaçıncı kilometrede tokuşacaklarıymış. Hangi bilgin tertiplemiş bu soruyu?. Ödevi Müberra okudu defterinden. Ve Kemal de soru biter bitmez, bi derinden hemen, ellinci kilometrede çarpışırlar demez mi? Dedi ve sustu sızdı. Yolun bütünü 20 kilometre idi. Hangi elli kilometrede buluşacaklardı.. Sıra bana gelmişti. Bir öğretmen edasıyla boş kaat istedim. Elime de kalemi aldım. Ustası olduğum çarpma, çıkarma, toplama ve bölme işlemleri neyime yetmezdi. Büyük bir maharetle, elli, yetmiş ve yirmileri altüst ettim ve sonunda da bir sürü buçuklu sayılar içinde, trenlerimiz iki istasyon arasında tokuşacakları yerde, birbirine hasret iki sevgili gibi sarılıp kaldılar.

Müberra olanlardan hiçbir şey anlamıyordu. Babası nihayet, haydi kalkın, siz yorulmuşsunuz dedi. Kızına döndü, bunu yarın okulda arkadaşlarınla yaparsın dedi. Süklüm püklüm kalktık. Sanki rahmetli Aynştayn bir çözümünde ortada kalmıştı. Birkaç gün geçti. Kemal'in babası ağzının tadını bilen, ehli keyf bir adamdı. Durdu şöyle önümde, hesap günü içtiğiniz şarap nefisti, ağzınızın kokusundan anladım dedi ve döndü gitti. Durdum kaldım.

Uzayan bu şarap hikayesinin bir sonu olmalıydı. Okulların yıllık tatilleri geldi. Babam pasomu çıkarttı. Çankırı'ya amcamlara gidecektim. Şarap serüvenimi Çankırı'ya, yeğenlerime götürmeliydim. Bakkaldan veresiye kırmızısından bir şişe şarap aldım. Bohçamı hazırladılar ve bu arada bohçaya tıkıştırmakta olduğum şişeyi de Nuriye nenem gördü. Bu ne dedi, şarap dedim nene. Çankırı'ya hediye götürüyorum. Bak güzel oğlum, dayın sana çok fena örnek oldu. Şarap mekruh bir nesnedir. İçen kafir olur neuzubillah. Ama mademki götürmek için bu kadar özenmişsin, o zaman aç şişeyi, içine bir tutam tuz at, mekruh hali kalkar, götürebilirsin, fetvasını verdi. Yapılacak şeyi yaptım. Şişeyi güzelce açtım, nenemin gözü önünde koca bir tutam tuz koyup kapattım. Ertesi günü

kodular beni trene, ikinci mevkide bir amca ile sohbet ede ede düştük yola. Yol arkadaşım Ankara'ya gidiyordu. Benim Çankırı Ankara'dan sonra idi. Ara istasyonlarda inen binenler oldu. Ama kompartımanın kalıcı yolcuları bizdik. Eskişehir'de simitli sahlep içtik. Polatlı'ya kadar güzel güzel geldik. Tren büyük istasyonlarda bi uzun durur. Kampanadan sonra kalktık Polatlı'dan. Bohçam yol arkadaşım amcanın başı üstündeki fileli rafta idi. Olacak, edecekten habersiz konuşmayı sürdürüyordum ki, körolası şeytan, parçalı bohçamdan adamın saçsız başına şıp şıp diye ve kırmızı kırmızı şarap damlamaya başlamaz mı. Adamcağız şaşkın hemen elini başına götürdü, şarap akmayı sürdürüyordu. Yol arkadaşımın eli, başı kırmızıya bulanmıştı. Hemen yerimden fırladım çıkınımı kaptım, indirdim aşağıya. Bohçamdaki donum, gömleğim allanıp pullanmıştı. Bu ne dedi adam. Ne diyecektim, tuzladığım şarap diyemezdim ya. Amca fotoğraf banyo ilacı, diye eğri büğrü bir yalan geldi aklıma. Adamcağız kızmaya da vakit bulamadı. Allahtan elbisesine bir şey olmamıştı. Önce çıkardı cebinden mendilini, silindi, sonra aldı eline şişeyi şöyle bir baktı. Bizimki tuzla aşka gelmiş ve tapasını zorlamıştı. Köpüklü tapayı çıkardı. Oğlum, ne fotoğraf ilacı, bu şarap. Bozulmuş, ekşimiş ve bi nezaketle de, seni aldatmışlar dedi. Artık bu şarap serüvenim de ekşimişti. Ne diyecektim, sustum. Yol arkadaşım kararlı vagonun penceresine uzandı, indirdi camı ve sonu gelen bu toy özentimi, geçmekte olduğumuz çorak, sarı bir tarlaya fırlattı attı.

'S o n' - 'F i n' ler

Buna 'Son-Fin' derlerdi Kuşdili Sinemasında.Adam mahzendeki suda boğulurken mesela, 'Mabadı Haftaya' lafı ile, en heyecanlı yerinden ikiye bölünmüş 35 kısımlık macera filmleri vardı. Esrarengiz Vadi, Öldüren Katil gibi ad takarlardı. En önde, zamanın orkestralarında solist olan usta sanatçı İskender, ekmek parası peşinde, filmlerdeki sahnelerin hareketlerine uyarak keman çalar, filmleri müziklerdi. Atlar koşuşurken presto'mu presto, saatler boyu aşkının peşindeki kovboy muradına erip sevgisiyle öpüşürler-

ken, içimizi titreten romantik adagio'ları sıralardı. İşte upuzun böyle bir macera filminin ikinci haftasındaki sonunda, eşkiya, katiller ölür ve sevgililer sarmaş dolaş öpüşürlerken, perdeye kocaman bir 'Son've sanki frenkçe tercümesi de pek lazımmış gibi, bir de 'Fin' eklenirdi. Ve biz de hep bir ağızdan, son, fin diye bağırışırdık. Ben Kuşdili sinemasına arada yan kapıdan on kuruşa girerdim. Sinema müdürünün oğlu Arşavir okulda arkadaşımdı. Yirmi kuruşluk duhuliyeyi böyle paylaşırdık.

Bu Son-Fin'ler çocuk yaşamımdaki özetilerle yürüdü geldi. Önce biri görünüyor, sonra ötekiler arzı endam ediyordu. Ve sonra da günlerin peşinde geride kalanlar, gide gide efendice susuyorlardı. 1930'larda bir gün sınıf arkadaşım İzak Benbanaste'den dört liraya Kodak marka 6x9 kutu bir fotoğraf makinesi aldım. Kendisi bir tane körüklüsünden edinmiş. Benbanaste, aman diyor bol ışıkta çekeceksin. Ve sonra metraj, poz sayısı, enstantene gibi bir sürü şey ekliyordu. Hepsine tezden peki, peki diyorum ve hemen bir film edinip dolduruyorum makinamı, doğru eve. Üstünde dörtgen ışıl bir camı var. İstediklerini içinde görünce basıyorsun yanındaki şeyini. Bir şeyler çekmek için beklemez haldeyim. Önce bahçıvan Yahya Ağa çıktı karşıma. Sebzemizi onun bostanından alırdık. Yahya Ağa'nın bir de meşhur ahlat ağacı vardı. Ahlatlar olunca çıkardık tepesine. Tarifesi, dilediğin dala bir tekme yüz para idi. Bütün gücümüzle dala atlağımız bir tekme ne düşürebilirse, iner aşağıya toplardık. Ağa bizi teker teker çıkarırdı ağaca, yoksa kargaşa olur, tekmeleri izleyemezdi. Ekonomik olarak ben ancak iki tekme atabilirdim dallara. Beş kuruş. Yahya Ağa, nereye gidiyorsun böyle yelyeperek, ne o elindeki dedi. Zaten dokuz doğuruyordum, durdum şöyle, fotoğraf makinası Yahya Ağa dedim. Nereden aldın ulan onu dedi, söyledim ve beni çeksene demesini beklemeden, şöyle güneşe dur seni çekeyim dedim. Bol ışıklı demişti Benbanaste.Yahya Ağa'yı kulubenin önüne, tepesine de güneşi kodum. Kırk yıllık artistler gibi, elini beline komuş duruyordu. Kıpırdama dedim, bastım düğmeyi güneşi çektim. Fotoğraf makinesinin siftahını güneşle Yahya Ağa paylaşmıştı. Poz sayısını gösteren deliğin aletini çevirdim, biri iki yaptım. Resmini getiri-

rim dedim Yahya Ağa'ya, döndüm eve. Kapıda Nuriye nenem karşıladı. Ne o elindeki kutu dedi. Küçümsüyordu sanki fotoğraf makinemi. Sesimi kalınlaştırdım, fotoğraf makinesi nene, dedim. A.. öyle şey olur mu, bırak yalanı, hani bunun sehpası, ayakları, körüğü nerde dedi. Son icat bu nene dedim. Şöyle dur, kıpırdama, bana bak dedim ve çektim ikinciyi. Köşkün merdivenlerinde olana bakan Nuriye nenemi. Fotoğrafçılığım başlamıştı. Yukarı kata dolanan merdiven altının, şimşekli havalarda halamın altına girip, nefessiz saklandığı, kocaman bakır leğenin yanı başında, bütün takım taklavatıyla karanlık odamı kurmuştum. Beş numara gaz lambamızın şişesini kırmızıya boyamış, şimdi adlarını unuttuğum bir takım ilaçlar da almıştım. Birgün lambadan karanlık odamdaki örümcekleri tutuşturdum. Önce önleyebileceğimi sandığım bu yangın başlangıcını, ateş merdiven altını sarınca bastım avazı. Mutad bir iki şamardan sonra, bir iki kova su meseleyi halletti ve benim fotoğrafçılığım da evden taşındı, kapandı. Film banyosu ve baskıları Altıyolağzındaki Foto Şen'e götürdüm. Fotoğrafla yeni bir şenlik başladı hayatımda. Avucumda insanları görüyordum, anıları yakalıyordum. Kuzguncuk'ta o küçücük bahçesinin erik ağacı altındayım, Baküs rakı şişesi elinde, omuzlarında kardeşim, altmış yılın ötesinden, bulutlu keyifli hala bakıyor.

Sonra bizim kutu Kodak, eskimiş bir deyimle, sosyal hayatıma karıştı. Önce Kalamış deniz hamamındaki spor hayatımıza girdi. Her halimizi çeker olduk. Bir masraf, bir masraf. Meğer lüks bir şeymiş fotoğrafçılık. O güzel bubam bile istediğim paralara zaman zaman diyeceği oldu da, babam benim, yine hep ödedi. Tarzan Jhonny Weismuller'den sonra ortaya çıkan Buster Crable, Aslan Adam Kasba, omuzları ve her zamanki nefessiz şişik öne doğru göğsü ile bana daha yakışıyordu. Evde ne kadar zeytin yağı varsa şişeye doldurup denizde sürünüyorduk, pırıl pırıl, gelsin fotoğraflar.

Önce bir buçuk metre boyunda küçük bir kayık aldık 15 liraya. Şimdi pisliği ile utancından susup uyuyan, varlığı kuşkulu Kurbağlı Dere, kıyısındaki gazinolarıyle o zaman bir şenlikti. En meş-

huru Hamdi'nin Gazinosu. Şanosu, sazı, sözü, hanende ve sazendeleriyle avaz avaz. Sonra gariban Hamdi kendisini gazinosunun bir ağacına astı da. Ben önceleri bir buçuk metrelik bu tekne ile mezeklendiğim derede, doğru dürüst, özenli sandalları, serseri bir motosiklet gibi, bıktırdım. Sonra bu kayık keyfimiz gelişti. 30 liraya bir sandal aldık. Babamın arkadaşlarını dereye, saza götürür oldum. Gazinoların kıyısında bedavasından saz alemlerine katıldık. Misafirlerimiz fazla olunca su alan kayığımızdan, rakı muhabbetini incitmeden, keyif sahiplerinin hanendelere yönelik nurol, varol avazları arasında gizliden suları boşaltmak görevi tabii ki bana düşüyordu. Evet işte bu deniz ve sandal keyiflerinde fotoğraf makinem epey hizmet gördü. Önüme geleni çektim.

Belli bir süre sonra fotoğrafçılığım, dur, kıpırdama, bana bak dönemini geride bıraktı. Elimdeki dört köşe kutunun hiç başedemiyeceği bir yola düştüm. Habersiz, anında çekim. Her yönü ile bu haddini bilmez merak Kalamış kadınlar deniz hamamında başladı. Dişileri bizden esirgeyen denize inik külüstür örtülerin aralığından.. Bu özenti ufak tefek vukuatiyle bir süre sürdü gitti. Ama bir öğle üstü servisten dönen babamı, bahçedeki dut ağacına bakan küçük odada dinleniyor biliyordum. Hüseyin Lütfü'yü bir kerecik habersiz çekeyim dedim. Güzel bir anı olacaktı. Nitekim de öyle oldu. Kömürlükten merdiveni çıkardım, yavaşcacık pencerenin altına dayadım, aldım elime meşhur makinemi, çizgi filmlerindeki o her zaman yenik kara kedinin aptal tetikliğinde, ayakların ucunda tırmandım merdiveni ve pencereye ulaşır ulaşmaz, benden önce elimdeki kutu şaşırdı.Ben ne oldum bilmiyorum. Her zamanki kelamı güzel babamın, ne oluyor ulan, sen bayağı şaşırdın serseri laflarıyle yüklü küfürü hala kulaklarımda. Halleri, bugünü o biçim dergilerin poşetlerinde saklı kıvamda, annem babam sevişiyorlardı. Makine ile kendimi aşağıya attım ve hemen evden uzaklaştım. Süt dökmüş kedinin dayanılmaz suskunluğu ile, akşam yemeği sinisinin kıyısına çömelinceye kadar. Babam her zamanki efendiliği ile, yaptığım, uğradığım münasebetsizlikle beni yüzleştirmedi.

Keşke birşeyler söyleseydi. Ev içindeki bu suskunluklar daha da yüklü olmuyor muydu. Evet konuşmadık, etmedik ama, ben de anladım ki fotoğraftaki bu estantene merhalesi beni çıkmaza sokmuştu. Elimdeki dört köşe Kodak'ın ilkelliği bana da malum olmuştu. Daha ileri cinsten bir yenisini almam gerekiyordu. Parasını biriktirecektim. Fotoğraf böylece, kıyamet günü suçlarını cehennemle cennet arası beklemekle ödedikleri Araf'a düşmüştü. Ama okulumda müzik, türlü büyük ustalarıyle resim, tiyatro, opera, hele insan sesi, beni her geçen gün daha bi kucaklıyordu. ilk büyük dostluğumuz Verdi'nin Nabuco Operasının köleler korosu oldu. Bunu müzik dersimizin küçük korosunda keyifle söylüyordum. Okulda hocalarım sizin tiyatronuz diye hep Karagöz'ü söylüyorlardı. Sonunda tiyatro girdi evimize Karagözle.

Sanat
Sen Herşeyin Hakkından Gelirsin

Celal beylerin tavan arasında eski bir masaları vardı. Onu aşağıya, sofaya indirdim. Masanın altına bir perde kurdum, yan kapaklarını indirdim, dört seyirci alan mis gibi bir gösteri salonum oldu. Şimdi iş Karagöz'le Hacivat'a kalmıştı. Onları da kitaplardan büyüttüm. Takım taklavatı, Çorbacıbaşı ve ötekilerini de uydurdum. Kestim mukavvaları, taktım arkalarına değneklerini, tesis tamam oldu. Geçiyorum perdenin arkasına, yakıyordum mumları, aklıma geleni söylüyordum ve önce ben gülüyordum. Seyircilerim baştan ev cemaati oldu. Onlar yararlandı bu sanat hareketinden. Koşuyolu'ndaki Telgraf Nazırları'nın köşkünde oturanlar, zengin kişilerdi. İki torun arkadaşlarımdı. Yüzer paraya iki üç oyun seyircilerim oldular. Bir süre sonra büyükler bu paralı Karagöz'den haberlendiler, kestiler paraları. İki üç kez daha, komşuluk, arkadaşlık uğruna gösterilerimi sürdürdüm. Bir süre sonra malzeme, repertuar da tükendi. Masayı kodum yerine, kapattım perdelerimi. Karagöz faslı da bitti.

Kadıköy'ünde Yeldeğirmeni'nden Altıyola doğru 'Mısırlıoğlu Bahçesi' vardı. Şarkısı, türküsü, tiyatrosu ile şenlikli bir yerdi. Parası olanlar önde oturur işret ederlerdi. Biz çoluk çocuk arkada on kuruşa katılırdık eğlenceye. Kapanan Karagöz sahnemden sonra birgün babam sana tiyatro seyrettireyim dedi. Ben tiyatro ile ilk kez Eskişehir'de tanışmıştım. Küçüktüm, annem sağdı, Porsuk çayının karşı kıyısındaki açık hava tiyatrosunu bedava tarafından seyreder, ikide bir uşağı tarafından kafasına bir teneke su geçirilen efendinin süpürge ile uşağını kovalamasına katıla katıla gülerdik. Babamın Mısırlıoğlu davetine sevindiğimi belli ettim. Babam da birkaç gün sonra iki arkadaşı ile aldı beni götürdü. Onlar öne oturdular, içkili yere. Ben de arkada on kuruşluk bir sandalyeye iliştim. Bahçe sayısız ampullerle, bilmediğim bir aydınlıkta idi. Sekiz on direk üstüne kondurulmuş, altı boş, havada, kırmızı perdeli bir sahne. Önünde bir muzika takımı durmadan çalıyor,bahçe de dolu. Derken uzatmayalım, kırmızı perde muzika temposuna uygun, edalı bir telaşla açılıyor. Sahnenin tavanı beş altı çıplak ampulle düz bir beyazlık içinde. Merakla bekliyorum. Önden kantocular fırlıyor sahneye. Temsile gecikenler için, uvertür olarak her akşam tekrarlanan baştaki kantoyu tombul çıplak kollarına parlak pullar yapıştırmış irisi öne çıkarak;

Öldürmekse kastın beni
Oy mafettin canu teni
Yavaş yavaş basta gel
Yarın akşam teatoroya
Erken gel.

kantosunu söylüyor. Oysa geç gelenler bahçenin toprak tabanına neden ve nasıl yavaş basacaklar o bilinmiyor. Bir alkış, bir alkış, gecikenler de yavaş yavaş yerlerine oturuyor ve bu kez kantocular hep birlikte başlıyorlar ahenge. Başlıyorlar da, parıldayan tombul kollarının toplu hareketi dört direk üstünde duran sahneyi tedirgin ediyor ve sahnenin tavanındaki ampuller başlıyor sallanmaya. Allah muhafaza derken artistlerin bir erkeği sahneye çıkıyor ve;

Oldum aşkından deli divane
Gözüm kör oldu ağlaya ağlaya
Söz ver civanım bana varmaya
Zira az kaldı aklımı bozmaya

diyor da, alıyor sözü maşuka (sevilen);

A sersem sende akıl ne gezer
Git bir bul karı kendine benzer
Sidikli Ayşe değil mi teyzen?
Yol boyunda hep dilenip gezer.

Aşık hemen cevalıyor;

Teyzemi şimdi yüzüme vurma
Babam asildir onu unutma
Eşekçi Ömer yabana atma
Ben sersem çıktım
Sen bana bakma.

Son söz bir trajedi finalinin yanıklığında maşukanın;

Gitmek mi niye
Tımarhaneye
Bir deli için
Ayy bulandı içim..

Sallanan ampullerle sürekli alkışlar, kantocuların yerlere kadar selamı. Kanto faslı bitiyor ve perde kapanıyor.Ripit, mipit yok. Alkış ne kadar olursa olsun, perde tekrar açılmıyor. Zaten bahçe kendi aleminde, ara filan yok. Bir ara öndeki masaların gerisine, biz garibanlara gazozcular giriyor. Yaşınız eksik, gazozlar bildiğiniz gibi değil, kapakları yok. Alıyorsun şişeyi eline, içindeki gazlı nesnenin zoru ile şişenin ağzını tıkamış beyaz cam bilyayı baş parmağınla erkekçe bastırıyorsun, pat ediyor, dikkat ediyorsun üstü-

ne başına. Eğlence yerindesin, gazoz beş kuruşa. Derken sahneden pat pat diye sesler geliyor. Biraz geçiyor, perde yine bi edalı açılıyor. Oyun başlıyor efendim. Şehrin namlı komikleri var. Komik şehriyari diyorlar. Böyle namlı bir sahnenin ortasında bir sandalyeye oturmuş, önünde bir masa, elinde bir ut var. Sağ elinde mızrap kaz tüyünden, tellerle uğraşıp duruyor. Olmuyor işte. Salih diye bir nara. Evin efendisi, belli oluyor. Duyan yok. Ulan Salih diyorum sana..Önünde önlük, elinde peşkiri bir uşak giriyor sahneye yangın gibi. Nerdesin ulan deminden beri. Seyirciler gülmeye gelmişler. Fırsatı kaçırmıyorlar, basıyorlar kahkahayı. Şu udun akordunu tutturamadım, koş git bir utçu al gel, diyor. Başüstüne deyip fırlıyor uşak. Bizimki yine utu ile uğraşır görünürken, iki metrelik bir adam, başında kocaman tablası, dut cibal diye giriyor sahneye..Bahçedekiler atıyorlar kendilerini yerlere ve oyunumuz bu heyecanlı sanatsal hatlarla sürüp tükeniyor ve çılgın alkışlarla kapanıyor perde.

Oysa ben İstanbulu ilk gördüğüm 1920'lerde, Bağlarbaşı'nda Minakyanlı ciddi bir tiyatroda dramlar seyretmiştim. Tüller içinde kaybolmuş koca sahnede siyahlı yaşlı bir kadın, o klasik Ermeni şivesinin süslediği, köşeli çetin bir diksiyonla, karşısında acılara boğulmuş toy delikanlıya 'katil çocuk babanı öldürdün' diyordu.

Ömrümün başından bu yana tiyatroyu çok sevdim. Sanatın peşini bırakmadım. Bütün kollarıyle tutkum oldu. Yaşamımda onunla var olmayı inatlaştım. İtalyanların Pazar tatili ile kucaklaşan o günlerdeki Cuma resmi tatilimizden yararlanarak Güzel Sanatlar Akademisine gittim. Canlı modellere ulaşamadan, füzenle, karakalemle heykelleri kopya eder oldum bir süre. Beni kim itmişti buna. Doğru dürüst bir marifetim yoktu. Birgün atölyedeki bir arkadaş yanaştı yanıma, kardeş sen bu işi vapur pasosu için mi yapıyorsun dedi. Haksız değildi. Mahalledeki postacımız yaptığım resimleri görmüş olacak, büyütmem için bir resmini getirdi. Büyüttüm verdim. Bir başka gün bir komşusunun sakallı kartpostalını getirdi. Beş lira verecek, bunu da büyüt dedi. ilk profesyonel işim oluyordu. Büyük bir özenle yapıp verdim. Teşekkür etti, para

vermeden gitti. Öte yandan Akademi'deki meşhur çalışmam da, resmi hafta tatilinin Pazara geçmesiyle, efendice yerinde durdu kaldı.

Sanat hareketlerimin sonuncusuna gelmiştik. Yabana pek atılmaz tenor cinsinden bir sesim vardı. İtalyanca şarkılar bellemiştim. Dostlar teşvik etti herhalde, 1938 yılında Konservatuarın kabul imtihanına girdim. Zamanın meşhur Madam Rozental'i beni sınava çekti ve de kabul etti. Ama klasik tahsilim bir engeldi. Türlü çabalara karşın devam edemedim. Ama tenorluk keyfim peşimi bırakmıyordu. Kalamış mehtaplarında kayıktaki avaz avaz aryalar, dost toplantılarındaki istekler, kendiliğinden bir repertuar oluşturdu. Leon Cavallo'nun Palyaçolar Operasının finalindeki şarkının dışında, İtalyan aşk türkülerinden sıcacık bir programım oldu. Sıra konsere gelmişti. Bir bu eksikti. İlk konserim 1940'lara yakın, küçük Kadıköy Halkevinde oldu. Konser var diye yine sokaktan müşteri topladık. Viyana Konservatuarı mezunu, soyadını yazıkki ki unuttuğum, müziğe saygılı piyanist Nuhbe Hanımın eşliğinde verdim. Piyanonun mükemelliği ile güzel bir konser oldu. Çok sevindim. Bir süre sonra aynı repertuarla Bağlarbaşı Kız Kolejinde müzik öğretmeni piyanist Piraye Tüzüner'in eşliğinde bir konser daha verdim. Altıyolağzında terzi Jorj'a, ayda 3 lira taksitle, 33 liraya diktirdiğim, kız marka lacivert (o zaman böyle denirdi) bir elbise ile kızların karşısına çıktım. Şımarıklar mı desem, öğrenci keyfinin muzipliği ile önce yer yer kıkırdadılar. Ama konserin ortasında yanık İtalyan aşk şarkılarıyle bıraktılar gülüşmeyi, herkes kendi derdiyle sarmaş dolaş, güzel başçağızları biraz yana düşük, bi hoş, bi güzel durup kaldılar. Unutamıyorum, meğer o ara lacivert elbisem de beğenilmiş. Sonradan müsamerelerindeki erkek rolü için elbisemi istediler, verdim. Son günlere kadar bu elbise askısının arkasına yazdıkları 'Müştak Bey'i sıcacık sakladım. Sonra, allah kahretsin bu taşınmaları.. kayboldu. Evet müzikte de bu son eylemim oldu.

1937 yılının Temmuzu idi. Üniversite Talim Taburu Kampının kapanış müsameresi yapılıyordu. Bir kısmımızı müsamereci, ti-

yatrocu olaraktan seçtiler. Hazırlanmamız için de sınavlarımızı öne aldılar. Yani bizim tiyatrocu takımı sınavını Talim Taburundan ayrı olarak, önden verecekti. Düzenlenen programla, baştaki İstiklal Marşından sonra bir zafer tablosu yapılacaktı. Ve bu zafer tablosunu izleyecek bir kısım marifetlerimizden sonra 'Dirilen Ölü' adlı bir perdelik bir komedi oynanacaktı. Ben piyeste yoktum. Ama zafer tablosunda eli süngülü Türk askerlerinden birini canlandıracaktım. Kamp sınavının son bölümüne gelmiştik. Bizim tiyatrocu takımı okul bahçesinin ortasında ellerimizde tüfek dizildik. Rahatta bekliyoruz. Komutan geldi. Bi durdu şöyle, bizlere baktı. Hazırol! Çakı gibi toparlandık. Tüfekas! O da şimşek gibi oldu. Gel gelelim sonraki, yere yat! komutu, hareketinin karışıklığı içinde, tarihsel bir rezalet oldu. On küsur kişiydik. Komutla tiyatro takımı allak bullak oldu. Neuzübillah, tüfek omzunda kendini yere atanlar, usulü adabı bırakıp, tüfeği bir çoban sopası gibi eline alıp yere uzananlar ve sonuncuları da, haşaminhuzur, zifaf odasına giren bir güvey itinasıyle, tüfeği yana bırakıp, öbür yana besmele ile secdeye varanlar. Komutan ömründe göremiyeceği bu manzara karşısında, ne diyeceğini de şaşırdı.Ulan yıkılın çabuk karşımdan, defolun..siz gerçekten tiyatrocu imişsiniz, dedi. Toz olduk hemen. Bizi bahçeye çıkaran çavuş da arkamızdan durmadan söyleniyordu.

Oyun günü geldi. Müsamereye Şişli, Osmanbey'in bütün güzel kızlarını toplamıştık. Salon tıklım tıklım. Her oyuncu, sahneye çıkacak her marifetçi kendini belli etmek, kızlara göstermek istiyordu. Zafer Tablosu olaraktan önden biz çıktık. Rejisörümüz kimse, ne demişse, dört beşimiz ellerimizde tüfeklerimiz, gözlerimiz ve başlarımız derin derin ilerde, geldik sahnenin ortasında taş gibi durduk. Arkadan hepimize ayrı ayrı yenik düşman askerleri gelip önümüze devrildiler. Rejisör galiba işi tersten tutmuştu ama, güzel olmuştu. Bi alkış bi alkış. Bana yenik düşman askeri olaraktan, sınıf arkadaşım Hakim Haydar Çeçen düştü. Kader bu işte. Ama sonradan o da bizi birkaç davada bi güzel yenik etti ve o günün intikamını aldı diyemem. Sahne heyecanı olacak tabloda hareketsiz olamıyordum, birşeyler yapmak istiyordum Dayanamadım,

boş kalan elimle, cemaate belli etmeden Haydar'ı gıdıklamaya başladım. Bunun adı da şaka idi. Haydar yavaşça, yapma ulan rezil olacağız dedi, kestim.

Bu zafer tablosundan sonra, sazlar, sözler, halk oyunları, türkülerden bir sürü marifetlerimiz oldu. Bu arada ben de piyano eşliğinde 'Kalbimde bir yara var' adlı bir İtalyan şarkısı söyliyecektim. Sıram geldi, çıktım sahneye. Piyanocum kız mıydı, erkek miydi şimdi hatırlamıyorum, ama ortalıkta yoktu. Kaldım öylesine sahnenin ortasında. Derken gülüşmeler başladı, tam rezilliğe düşerken, sonradan Kanaat Kitabevinin başına geçen sınıf arkadaşım Leon fırladı yerinden, oturdu piyanonun başına. Leon'ların İstiklal caddesindeki piyanolu evlerinde zaman zaman bu tür müzik beraberliğimiz olmuştu. Bana piyanoda eşlik eder, konsercikler verirdik. Ev büyükleri de ikramiye olaraktan bize Markiz'den pasta getirtirlerdi. Evet kıkırdamalar içinde rezilliğime mek parmak kalmışken Leon bir kurtarıcı olarak böyle yetişti, şarkının adını söyledim ve daha çok kız davetlilerimizin alkışlarıyle marifetimizi bitirdik. Arkasından sıra 'Dirilen Ölü' piyesine geldi. Gazeteci yazar Nusret Safa sahneye koyuyordu. Piyes piyesti de, sahneye kim girdiyse bir daha çıkmıyordu. Sahnenin bi kıyısına çekilip seyredenleri seyrediyordu. Olacak şey değildi. Bir ara sahne arı kovanına döndü. Rollü, rolsüz bütün müsamereçilerimiz sahnede idi. Seyircilerimiz de şaşırdı diyelim buna. Nusret Safa teşebbüsü ele aldı. Sahneyi terketmeyenlerin bir bir arkasından tutup, senin rolün bitti diyerek, dışarı çekti. Bi tuhaf da oluyordu. Seyirci oyuncular, geri geri sahneden çıkıyorlardı.

Ne ise müsamere vukuatsız bu halle bitti. Çılgın alkışlarla sahneyi bi daha doldurduk. Bu tarihi tiyatro gününde benim payıma düşen, sahnedeki ilk ve son oyunumu kıpırdanmadan, taş gibi oynamış olmamdı. Esasında tiyatroyu çok sevdim ve hep de yakınında oldum. Ama bir türlü içinde olamadım. İstedim mi de olmadı? Bilmiyorum. Ama yine de tiyatro ömrüm boyunca bütün güzelliği ile beni sıcacık kucakladı. Bir yaşam, bir insan sevgisiydi tiyatro.

Mehmet Bahattin

İnsan sevgisinin ilk meşkini altmış yıl önce dayım Mehmet Bahattin'le yaptım. Anamın iki erkek kardeşi vardı. Yani, iki dayım. Büyüğü, telsizci binbaşı Şemsi. Küçüğü, Gümrük Muhafaza Memuru Mehmet Bahattin. Binbaşı Şemsi Türkiye'de ilk radyo kitabını yazan adam. O dönemin belli insanları içinde, çevresi geniş, hayatı seven, zeki, canlı, kendi dünyasında bir insandı. Bayram seyranlarda görüşüp buluşurduk. Mehmet Bahattinle de, o güzelim insan sevgisiyle, hep beraberdik.

Mehmet Bahattin 47 lira maaşlı Gümrük Muhafaza memuru. Onu size anlatmalıyım. Gençlik günlerimde bana yüklediği o sıcacık anılarını 'Dayımın Kitabı' adı ile bir yapıtta toplamayı da kafama koymuştum. Yazık ki olmadı. Yaman adamdı küçük dayım. Günlerin birinde limandan hareket etmek üzere olan yabancı bir yük gemisinden ayrılırlarken, kendisini kollarından tutup zorla önden çıkarmak isteyen öbür resmi görevlilere tabancasını çekip, gümrük memurunun nizamname mucibince gemiyi en son terkedeceği hükmünü hatırlatmış ve böylece, önce onları yolcu ederek, gemiyi en son terkeden olmuştu. Şikayet üzerine müdürlüğe çağrılmış, olayı düpedüz anlatan bu kahraman memuruna müdür, Baha efendi bundan sonra sana Amerikan Baha diyelim, demiş. Esasında bu Amerikan Baha vakti zamanında Askeri İdadiye'ye gidiyordu Edirne'de. Paşa olacaktı. Birgün, okula gidip gelirken üstünden geçtikleri köprünün altına girip, okulun belası riyaziyecinin kafasına taş attılar. Bu tecavüzün sınıfta yapılan muhakemesinde de, taşı bizzat atan çetebaşı bu işi yapanın Mehmet Bahattin olduğu iftirasına öteki yandaşları da katılınca, bu onur alevinde Mehmet Bahattin'e yapacak birşey kalmamış, sırasının üstündeki kitap ve defterlerini çıkınına koyup çıkmış okulun kapısından, paşalıktan vazgeçmiş. Yıl 1930'lar. Şu Amerikan kovboyculuğunun türlü çeşidi daha o günlerden girmiş içimize.

Nenemle Kuzguncuk'ta oturuyorlardı. Mavi eski bir çaydanlık içinde 47 liralık maaşından biriktirdiği yirmibeş kuruşlardan her

Dayım

hafta sonu bana bir tane verirdi. O zaman manda gözü denen bu yirmibeşliklerden bir tane almak için İbrahimağa'dan Kuzguncuğa yayan giderdim. Nenemin, dayımın ellerini öper alırdım yirmibeşliği ve genellikle o gece Kuzguncuk'ta kalırdım. Dayım o yıllarda bekardı ve bazen bi yerlere yollar nenemi, sevgilisini eve alırdı münasip şekilde. Eğer benim hafta sonu ziyaretim böyle bir güne rastlamışsa, demir sokak kapısının tahta makarasına bağlı çıngırağın telini çektiğim zaman yukarıdan pencere açılır, dayım başını uzatır şöyle, hoş geldin Müştak der ve döner çaydanlıktan yirmibeş kuruşu pencereden attıktan sonra, bana haydi güle güle derdi. Ve ben de durmadan, hatta biraz da sevinerek, tersyüzü dönerdim eve.

İbrahimağa'dan Kuzguncuğa gidiş bir saatten fazla sürerdi. Koşuyolunun sonundan Validebağ çukuru ve oradan Bağlarbaşı'na çıkar, oradan da ver elini Kuzguncuk yokuş aşağı. Yokuştaki ahşap küçük rum ve ermeni evleri beni tanırlardı. Kendilerine karşı son derece saygılı idim. Kuzguncuğa gidiş saatim genellikle akşamüstüne rastladığı için, onbir yaşım bilhassa yahudilerin iğneli fıçısından pek korkardı. Kapılarında oturan insancıklara, büyük bir saygı içinde, akşam şerifler hayırlı olsun efendim, derdim teker teker. Birgün Validebağı çukurundaki çeşmenin yakınında, derenin içinde iki erkeğin bir kadınla sevişmesine uğradım. Biri sırasını bekler durumda idi. Öbürü bi güzel meşgüldü. İlk kez böyle birşey görüyordum. Şaşırdım, korktum da. Hareketler yüzmetre yarışlarındaki saliseler gibi geçti gözümün önünden. Kadının beyazcık bacağını gördüm sadece. Bana aldıran bile olmadı. Hemen uzaklaştım. Ve bunu da kimselere anlatmadım.

Anlatmadım da, gördüğüm de peşimi bırakmıyordu. Bu olayın bi önü, bi arkası olmalıydı. Yoksa bir dere içinde böyle düpedüz, bir tuhaf kestirme geliyordu bana. Birgün dayıma, dayı dişi ile erkeğin karşılıklı sevgisinin başı sonu nedir, gibi bir soru sordum. Okumaya edebiyata o salmıştı beni. Kendi de ciddi ciddi okurdu. Tevfik Fikret'in 'Doksanbeşe Doğru' ve 'Tarihi Kadim'ini daha o günlerde, heyecanla, sözcüklerin türkçe anlamlarıyle, bana ezber-

letmişti. Arada bir sınava da çektiği olurdu. Bu sorum karşısında durdu biraz. Önce Mehmet Rauf'un 'Eylül'ünü oku dedi ve kalktı kitabı da elime tutuşturdu. Sonra konuşuruz dedi.

O hafta yer yer atlıyarak bi zor okudum 'Eylül'ü. Yalnız sonu genç yüreğimi pek etkiledi. Yangında kalan kadını kurtarmaya kocanın yerine sevgilisinin koşması ve birlikte yanmalarına içimin ayrı bir yerinde, sevgi adına büyük saygı duymuştum. Ertesi hafta dayıma raporu verdim. Birbirini isteyen fakat ulaşamayan iki sevgilinin bir uzun hikayesi dedim. Evet uzun ama, işte benim sana anlatmak istediğim de bu uzunluk dedi. Yaşamın bu itiş kakışında sevgi ve onun içinde kadınla erkeğin buluşması, birleşmesi oldukça zor. Çok azı beraberliğe ulaşabiliyor. Doğa dışı,bu uyduruk yamrı yumru yaşadıklarımızda güzelim sevgiler başı sonu birbiri içine geçmiş bir boşlukta dolanıyorlar. Dayının dedikleri bu mu idi bilmiyorum?Ama bunca yıldan sonra eklediklerimle bu idi. Dayımın cevabından sonra Validebağı dere içindeki o düşsel sevişmeyi büsbütün çözemez kaldım. Ama dayım konuşmasını sürdürüyordu. Ben sana kendi hayatımdan bir örnek vereyim dedi. İki memur dağ başındaki bir gümrük kapısında vazife görüyorduk. Mesleğe başladığım ilk yıllardı. Arkadaşım, karısı ve ben üç bölümlü büyük bir kulubede idik. Efendi efendi çalışıyorduk. Zamanla Mehmet Rauf'un Eylülündeki gibi, kadınla aramızda gözlerin konuştuğu bir ilişki başladı. Gittikçe de büyüyordu. Belli koşullara çok saygılı idik. Ama körolası sevgi dur bilmiyordu ki. Birgün arkadaşımla şehre inmiştik. Döndüğümde baktım odamdaki somyam duvar değiştirmiş, onların odalarındaki karyolanın yaslandığı duvara bitiştirilmiş, aynı hizaya getirilmişti. Birden bi tuhaf oldum da birşey anlamadım. Gece çekildik odalarımıza yattık. Bir saat filan geçti. Uykumda duvardan beni birşey dürtüştürüyordu.Uyandım. Yataklarımızın arasındaki duvar uzunca bir örgü tığı ile delinmiş, beni dürtüyordu. Müthiş heyecanlandım. Belli yaştakilere böyle hallerde kalp gelir herhalde. Yorganımı açtım, tığın gidip gelen ucunu içeri aldım. Tığ vucuduma değdikçe deli oluyordum.Bir uzun süre sürdü bu güzellik. Sonunda tığ büsbütün uzadı ve geldi benim tarafımda durdu. Heyecanla çektim al-

dım. Kalktım tığın ucuna delikten geçebilecek küçücük bir pamuk bağladım ve dayanılmaz bir düşle deliğe yerleştirdim ve yavaş yavaş ittim. Tığ yumuşacık güzelim bir engele vardı dayandı. Oynattım elimle, biraz çektim ve tekrar dayadım oynattım. Sabaha yakın sürdü tığla sevişme ve sonraki gecelerimizi de çiçekledi, ben başka bir yere tayin oluncaya kadar.

Bilemezsin Müştak, anlatamam sana. Sonraki ömrümde bir çok dişi ile tığsız beraberliğim oldu. Ama bu bir başka idi. Ve bu, düşselliği ile başka olarak, sıcacık durdu kaldı, dedi ve sustu.

Cumhuriyet'in onuncu yılında Kadıköy İskele Meydanı'nda yapılan törende, Hahambaşı'ndan sonra talebeden Müfahham Müştak'ın söylediği nutku dayısı Mehmet Bahattin hazırlamıştı. Ben kürsüde ağdalı sözcüklerle '600 yıllık mutlakiyet idare milletimize hakkı teneffüsten başka birşey vermedi' diye gırtlağımı yırtarken, babam Hüseyin Lütfü kürsünün dibinde birazcık ağlıyordu. Nutuktan sonra Osmanağa Camiinin karşısındaki bahçede bana çay ikram etti. Hep yüzüme bakıyor, konuşmuyordu. Ertesi günü gazetede, Hahambaşı'ndan sonra talebeden Müfehham Müştak bir nutuk verdi, diye yazacaktı.

1930'larda vapurlarda sanki herkesin yeri ayrıydı. Kimse kimsenin yerine oturmazdı. Dayım Bahattin de Kuzguncuk'ta bu vapurların yolcularından biri, işinin peşinde hergün köprüye gider gider gelirdi. Günlerden birgün, bir akşam dönüşü olsun, dayım vapurun güvertesindeki hergünkü yerine kurulmuş Kuzguncuğa gidiyor. Karşısında sessiz, güzel bir adamcağız, üfül üfül gidiyorlar. Dayımın yanındaki 'Acı Tatlı Hatıralar-M.Bahattin Yalçınalp' adlı ciltli kitaba adam merak salıyor. Bakabilir miyim diyor? Tabii diyor dayım. Yol arkadaşı uzanıp kitabı alıyor. Açıyor şöyle. Üçüncü sayfada 'Acı Tatlı Hatıralar-M.Bahattin Yalçınalp' yine. Çeviriyor sayfaları bir, bir, bir daha, bomboş, bembeyaz. Şaşkın yüzü dayımın yüzünde. Bunun içinde birşey yok diyor. Dayım sakin, evet diyor, ciltçiden yeni aldım. Daha olmadı diyor. Olmayan ne idi. Adam anlamıyor. Usulca bırakıyor elindeki ciltli boş defte-

ri, küsmüyor da, yüzünü denize çeviriyor.Vapur üsküdar'dan kalkmış olsun o sıra, Paşa Limanın'dan geçiyorlar. Kocaman reji binası yepyeni. Geçe kalmış birkaç işçi telaşı, eve dönüyorlar herhal, Kuzguncuk. Vapur kısa bir kerecik ötüyor. Yolcular iskeleye çıkıyorlar. Evet dayımın o keyifli ve ciltli olarak başladığını ölümünden sonra sandığında Ziya Gökalp'ın 'Kızıl Elma'sı yanında buluyorum. Yine öyle boş ve bembeyaz, yorumsuz dopdolu bir düş gibi.

Metropol'e göç

Evet, İbrahimağa Celal Bey'in sekiz odalı köşkünde altı güzel yılımız geçti. Ama artık ilişkilerimizde şehre bi uzak kalır olmuştuk. 1930'ların başlarında Yeldeğirmeni'ne taşındık. Recaizade Ekrem'in sokağına. Hiç olmazsa ustadın sokağı ile ülfetimiz olacaktı. Kadıköy rıhtımına inen bir dizi solgun yüzlü romantik ahşap evler. Kardeşim Lütfü on, ben onyedilere gelmiştim. Ve kızlar tarafından da, reklamlardaki gibi, farkedilir olmuştum. Yürüyüşüm filan değişmişti. Saçlarıma briyantin sürüp yapıştırıyordum Şık olayım diyordum. Önce dayımın sapkasına, gümrükçü şapkasına balta oldum. Paşa şapkası gibi fiyakalı idi. Söktüm alametlerini, geçirdim kafama. Altıyolda yürüyordum. Bir adam durdu karşımda, şapkama şöyle bir baktı. Oğlum senin baban bekçi mi dedi? Değil dedim, adam geçti. Hemen şapkayı çıkardım, aldım elime. Babamın çok beğendiğim, kumlu kahve rengi ceketi vardı. Okula giderken onu giyiyordum. Dirsekleri biraz delikti. Nuriye nenem onları bi ustalıkla yamaladı. Bu ceket yol oldu, babamın giysilerini paylaşır oldum. Okul dışında, sinemaya, toplantılara filan, kadife yakalı siyah paltosunu giyiyordum. Trenli düğmelerini çıkarmış, sivil yapmıştım. Birgün kız arkadaşımla sinemaya babamın siyah yeni ayakkabılarını giydim gittim. İkimizin de ayakları 39'du. Meğer babam da o akşam bir arkadaşına gidecekmiş. Giyinmiş kuşanmış, ayakkabılarını giyip çıkacak iken Sıdıka annem, Hüseyin onları Müştak sinemaya giderken giydi demiş. Ertesi gün babam biraz küs, ayakkabılarımı bir daha haberli giy diyerek, ilk tenbiha-

tını yapmıştı. Bu paylaşma lisenin sonlarına kadar sürdü. Sonra ben biraz iş tuttum, babam kurtuldu.

Yeldeğirmeni'nin bu güzel sokağında iki ayrı evde iki yıl oturduk. Babam ikinci evde bir komşu kadına tutuldu. Dişilerin peşine düşen keskin yaratıklardan değildi. Ama kadın nesline hiç dayanamazdı. Otursun, sohbet etsin, uzun uzun dil döksün, pek isterdi. Ötesini bilmiyorum. İkinci eve taşındığımız yılın ortalarında, evde olduğu günlerde arka bahçelere bakan küçük odamızın penceresinden ayrılamaz olmuştu. Eve gelir gelmez hemen pencere önündeki yerini alır, karşı bahçede bir komşu hanım da durmadan yıkadığı çamaşırlarını, babama doğru belli bir revnakla toplayıp asardı. Bu karşılıklı platonik çamaşırlı aşk taşınıncaya kadar apaçık sürdü. Kimsemiz de sesimizi çıkarmadık.

Recaizade Ekrem Sokağının bu ikinci evine taşınırken komşular, bu ev uğurludur, kiracılar bu evden ev sahibi olarak çıkarlar, demişlerdi. Babam bi güzel inanmıştı bu kehanete. Sonra herhalde bu inancın gücü ile de olacak, Devlet Demiryolları Memur Yardımlaşma Sandığından olanakları adeta zorladı ve biz 1933 yılında o zamanki Askerlik Şubesinin karşısındaki Bayram Yeri'nin sokağında, tam tamına 3600 liraya, iki katlı, yüzü yedi, derinliği bahçe ile beraber ondokuz metre bir evceğiz yaptırdık ve gittik oturduk. Arkadaki küçümen bahçesine iki çam, bir kiraz, bir vişne fidanı diktik. Güzel kehanet tutmuştu. Babam mutlu idi ama yorgundu da. Bu arada bir ev yapmanın borcu harcı içinde, bir de bahçe duvarı olayı çıktı karşımıza. Kim tavsiye etti, kim önayak oldu ise, yeni bir usta çıktı ve bahçemize demir parmaklıklı muhkem bir beton duvar çevirdi ve bir de demir kapı taktı. Taktı da, evin kendisi 3600 liraya çıkmışken, bu bahçemiz duvarı ve demir kapısı tam 1500 lira tuttu. Babam işte burda dara girdi. Eskişehir'de bir tefeciden 1500 lira buldu ve duvarcıya verdi. Ama bu 1500 lirayı bir türlü ödeyemiyor, ancak faizine yetişebiliyordu. Hani söyliyeceğim de inanmıyacaksınız diye bir laf var ya, aynen öyle. Ama inanın bu olanı ben yaşadım. Babam, hele darda olduğu o günlerde, bir umut kapısı olarak, her ay bir tayyare piyango-

su alıyordu. Eskişehir'deki tefeci azabının kaçıncı ayı olmuştu bilmiyorum. Geldi geldi de o ayki biletimize 15000 lira çıkmadımı. Sevincin ötesinde bir olaydı bu. Biletimiz ondabir idi. Tam 1500 lira. Hemen vapura koştum, doğru Sultanhamam'daki Tayyare Piyangosu Merkezine. Gişeye uzattım bileti, bir de onlar dikkatlice baktılar, saydılar 1500 lirayı. Aldım ve hemen ceketimin yan cebine yerleştirdim, üstüne de kodum elimi ve eve gelinceye kadar da çekmedim elimi cebimden. Babam da koştu tefeciye ve bu bahçe duvarı eziyeti de bu şaşılası ikramiye ile son buldu. Oh..dedik.

Dediğim gibi, evimiz iki katlı idi. Her katında bir büyücek odası ile iki küçük odacığı vardı. Her katın ayrı mutfağı, tuvaleti. Alt kata bir kömürlük bir de çamaşırhane sıkıştırılmıştı. Usta idi yapan kalfa. İyi düzenlemişti. Küçücük evimiz haddini bilmeden o minik hali ile bir de köşe tutmuştu. Önümüzden Bayram Yeri Sokağı, sol yanımızdan da Meltem Sokağı geçiyordu. Öndeki büyük kapısında 5, alttakinde 1 numarası vardı. Zemin katın büyük odası Bayram Yeri sokağının mülayim yokuşu ile yarısı toprağa gömülü idi. Babam bu alt katı biz iki kardeşe bırakmıştı. Onlar yukarıda karısı ve Nuriye nenemle idiler. Aşağıda Meltem sokağından geçenlerin bütününü güzel güzel görürdük de, Bayram Yeri sokağındakiler sanki üstümüzden geçerlerdi. Sadece ayaklarını, bacaklarını görürdük. Işığı yakalamış iki demirli küçük pencere bu manzarada idi. Tek büyük keyfimiz bu pencerelerden geçen kadın, kız bacaklarıydı. Eğilir eğilir de bakardık. Allah kahretsin, bilimsel öyle bir açıda idik ki, en gönlü bol banzara bile, gelirgelir de dizlere takılır kalırdı. Halbuki bu yokuşun ışıksız çilesini çeken bizlere, bazı bacaklarda daha yukarılarını görmek anamızın ak sütü gibi helaldi. Koşar yapıştırırdıkta başımızı duvara, gözlerimiz yukarıda..yine olmazdı işte, göremezdik, körolsun. İlk günler çabuk geçiyor. Kısa sürede, geçenlerin yarı bacaklarına razı olduk. Bu sefer de onlar perdeciklerimizi aralıyarak, aşağıda bizi merak eder oldular. Sonra birbirimize alıştık. Bu ev İbrahimağa, Yeldeğirmeni gibi değildi, Günler meseleleriyle üstüste, hızla geliyordu. Beyoğlu Tomtom'daki bugünkü İtalyan Lisesinin ortasında okuyordum. Vapurla Karaköy'e, ordan Tophane yolu ile okula.

Caddenin üstünde bakallar, kasaplar ve bir iki de birahane vardı. Kasapların kapılarında caddeye demir çubukla uzanmış mukavvalar üstünde 45, 55 gibi kuruşlar döner dururdu. Birgün okul dönüşü o birahanelerin birinde babamı iki arkadaşıyle bira içerken gördüm. Birahanede hizmet eden çıplak kollu kadınlar da vardı. Bozuldum, görünmeden geçtim. Haftalığımı yeni almıştım babamdan. İntikam hissi uyandı içinde. Gittim iskelede bi inada fındık fıstık aldım bolcana, yedim.

Yıl 1930'ların başları. İtalyan okulunun resmi Türk okullarıyle muadeleti yok. Yani diploması bir Türk okulunun diploması gibi geçerli, itibarlı değil. Benim toy kafam bunu önemsemiyor, sonuçlarını düşünür olmuyordu. Tarih hocam, güzel hocam, Niyazi Tevfik Yükselen, oğlum Müştak, yabancı dil ise bunu artık öğrendin, bu okuldan alacağını aldın. Ver muadelet imtihanlarını, çık artık bu okuldan. Buranın diploması seni ancak bir İtalyan Bankasında müdür yapar. Olup olacağın budur. Kendisine ömür boyunca şükran borçlarımı taşıdığım bu güzel insanın babalığı ile 1933 yılında Galatasaray Lisesinde dışardan orta okul sınavlarına girdim. Hazirandaki yedi ikmalle, eylülde becerdim bu işi ve yine aynı yıl içinde Niyazi Tevfik hocamın tarih okuttuğu Kabataş Lisesinde, onun itibarı ve de gayreti ile, 9'uncu sınıf imtahanınını da vererek Haydarpaşa Lisesinin 10'uncu sınıfına kapağı atabildim. Bilenler bilir 1933 yılı, sınavlarıyle belalı bir yıldı. Ve ben o yıl İtalyan Lisesinde dokuzuncu sınıftan ona geçmiştim. Bir yıl içindeki bu imtihan yığınlarıyla Haydarpaşa Lisesine ulaşmam bir mucize idi ve bu mucize de oldu. Ama bende de hal kalmadı. O günlerde 'stres' gibi laflar yoktu. Klostrofobi'mi, ne ise, bir yıldan fazla, dilediğim zaman çıkamayacağım sıkıntısı içinde, su üstündeki vapurlara binemedim. Allı yeşilli Kadıköy-Bağlarbaşı tramvayları yenilenmişti. Ama bu yenilerinin kapıları pek acımasızdı.Hapishanedeki gibi küt diye üstümüze kapanıyordu. Onlara da bir süre giremez oldum. Beni bu yorgunluğa götüren nesnelerin başında da ne vardı biliyor musunuz. Konuyu ıslatmak için söylemiyorum, inanın buna. Babam imtihan günlerimde bana hergün 20 kuruş veriyordu. Başarılı olamazsam, imtihanları veremezsem

ne olacaktı bu paralar. Bunu düşünmek bana çile getiriyordu. Kabataş'ta son imtihanımı vermiş ve geçtiğimi de bana müjdelemişlerdi o gün. Koştum Ortaköyde kahve gibi bir yere. Amca telefon var mı dedim? İşte orada dedi. Çevirdim numaraları, Haydarpaşa tren deposunda babamı da buldum. Sesim bugünkü gibi kulaklarımda. Baba geçtim, geçtim baba. Bitti bu iş, kurtulduk. Babacağımın o sıcacık heyecanlı kesik kesik kutlaması, düğümlü sesi. Kapattım ahizeyi. Öyle saati idi. Kahveci müjdemi duymuştu. Sevincime balta oldu, hakkından fazla para istedi. Artık bir Türk Lisesinin 10'uncu sınıf talebesi idim. Durdum şöyle kahveciye bir konferans çektim, hakkı olan parayı da tezgahının üstüne kodum. Üstüme gelmedi.Çıktım bi koşu Ortaköy caddesine, Beşiktaş'a doğru. Uçuyor muydum, koşuyor muydum. Şarkı, türkü, herşey benimdi. Yaşadığım günlerin belli bir köşesine dönüyordum. Ama öbür yandan,sanatı ile İtalyan dilini klasik Floransa (Dantesca) lehçesiyle bana öğretmiş, Fransızca ve İngilizcenin aşinası kılmış güzel okulumu da bırakıyordum.

1955 yılında ilk eşim Muzaffer ve kuzinim Mücevherle Tarsus vapuru ile Napoli'ye uğradık. Resim için bir kutu boya alacaktık. Bizim Tahtakaledekiler gibi uzun tezgahlı bir dükkana girdik. Sıcacık bir Napolili vardı karşımızda. Boncorno dedik, istediğimizi söyledik, var dedi. Şehrin yabancısı olduğumuz belliydi. Kutuyu sararken bana nerelisin dedi. Türküm dedim. İmkansız, olamaz. Sen Floransalı gibi konuşuyorsun, kandırma beni dedi. İstanbul'da İtalyan okulunda okudum dedim. Elindeki kutuyu şöyle bir kenara itti, satmıyorum dedi. Beş dakika dükkanı bekleyin,karımı alıp geleceğim, kahve içeceğiz. Bıraktı bize dükkanı, biraz sonra kırk yaşlarında, tipik İtalyan, bol memeli karısı ile geldi. Kahvelerimizi içtik. Birbirimizi anlattık, gülüştük, verdik liretleri aldık boyayı ve bir güzel arrivederci, tekrar görüşmek umudu ile çıktık dükkandan sıcacık.

Yeni evimizin durmayan borcu harcı yüzünden bir aralık babam biz iki kardeşi yerleştirdiği alt katı kiraya verdi. Ben yirmilere yakındım. Nerden, nasıl geldiyse, sarışın genç güzel bir dul ka-

dıncağız kiracımız oldu. Biz iki kardeş yukarıdaki bir odaya göç ettik. Yukarıda kimsenin olmadığı, benim yalnız olduğum zamanı seçer, kapı çalınır, açardım, bakardım bizim kiracı. Elinde bir havan eli. Dün sizden havanı almıştım, eli kalmış, getirdim derdi. İçeri buyur ederdim. Anamın çeyizi, Bayazıt yangın kuleli sandığın üstüne oturur, sanki sevişirdik. Ne yapardınız diye sormayın. Daracık bir koridordaki bir teneke sandığın üstünde ne yapılabilirse onu yapardık işte.

Bu sandık üstü sevişmelerin sonradan bir sürü ayaküstü olanları izledi. Komşu, ahbap, akraba kızları, çaylar, toplantılar, müsamereler. Babası osmanlı kökenli emekli paşa olan bir arkadaşımın evinde piyano var. Benden bir iki yaş büyük kız kardeşi de o piyanoyu çalıyor. Duvardaki resimleri, kanape, koltukları alaman osmanlı burjuvası. Yıl 1930'ların başı. Evde Alman operetlerinden şarkılar ve Şubert'ten lidler söyleniyor. Benim tenorluğum da piyano eşliğine kavuşuyor. Ben müzikli bir eve kavuşmanın mutluluğu içindeyim ve yakışıklı bir herifim de.

Gel görki günlerden birgün o müzikli evde İtalyan şarkılarından birini meşkederken, birdenbire, hani o bi yerden düşer gibi, piyanoda bana eşlik eden taze 'Müştak beni kaçır' deyince sizin de şu anda düşündüğünüz gibi, o evden ben kaçtım. Ve tenorluk hayatım da böylece noktalanmış oldu.

Haydarpaşa Lisesi ve Selimiyeli Şaziye

Yıl 1935. Tıp Fakültesinden dönme Haydarpaşa Lisesinin anfili sınıfındayım. Sıralarımızın yukarı doğru tırmanan boyları gibi, sınıf arkadaşlarımızın yaşları da öyle birbirinden yukarı. Nedense bir devşirme halimiz var. Hele birimiz, adı şimdi Ruşen olsun, bir çete örneği bize. Sınıfımızın altındaki karanlık izbenin yanda bir kapısı var. Ruşen ve onun haylaz çetesi, girmeğe gerek-

siz gördükleri derslerin toplantılarını mum ışığında bu salonlarında yapıyorlar. O yıl Divan Edebiyatını belliyoruz. Selim mi, Halim mi desem, kendi halinde efendi bir hocamız var. Bir saate yakın ders boyu, sonu hiç gelmiyecekmiş gibi dümdüz sesiyle Divan Edebiyatımızın 'mef'ulü mefa'ilü mefa'ilü Fa'ulün' vezinlerini sıralayıp meşkettirirken, insanı düpedüz uykuya götüren bu düzlükte, altımızdaki izbede papaz kaçtı oynayan Ruşen avanesinin 'maçanın kızını ver ulan' narası dersin tam ortalık yerinde patlar. Daha çok edebiyat dersimize musallat olan bu sabotaj hareketi bizi bi avaza güldürürken, aruz vezinlerinin ortasındaki Osmanlı efendisi hocamıza heyecanla 'ne oluyor efendim' sorusunu sordururdu.

Haydarpaşa Lisesi, ustalığı şüpheli bir İtalyan mimarının becerdiği boşluklar cümlesidir. On metrelik tavanları ve bu tavanlarla uzayıp giden uçsuz koridorları ve bu boşlukları birbirine bağlayan uçurum kat merdivenleriyle, mimarlığın bir şaşkınlığıdır sanki. Onbirinci sınıftayım, güzel hocam edebiyatçı Behçet Yazar'ın bir dersinde zelzele oldu. Biz sınıfın deli cemaati şaşkın bir davar sürüsü gibi, kapılara hücum eder olduk. Bilmem ne yapacaktık. O anın adı konmayan telaşında hocam Behçet Yazar gayet sakin ve uslu, ne oluyorsunuz, nereye gidiyorsunuz, oturun oturduğunuz yerde, kapıyı buluncaya kadar otuz defa bina çöker tepenize diye bağırıyor, dönüp oturuyoruz yerlerimize.

Haydarpaşa'daki günlük marifetlerimizde bu zelzelede olduğu gibi, durup oturmuyorduk yerlerimize, Hele sınıftaki ağabeylerimizin Maşallah'ları vardı. Üsküdar, Selimiye, civarında bir takım o biçim evler keşfetmişlerdi. Arada oralara gidiyorlar, dönüşlerinde de icraatlarına bire on katıp, marifetlerini döne döne anlatıyorlardı. Bizler de bu şehvet düşkünlerinin hemen etrafında kümeleniyor, bi tuhaf keyifle, ne yalan söyliyeyim cesaretlerini biraz hayranlıkla dinliyorduk.

Günlerden birgün teneffüsten sonra bilmem hangi dersin hocasını bekler halde idik. Yaşamayı seven, filozof, doğrucu öğret-

menimiz yangın gibi bir hışımla kapıdan girdi ve bir hamlede kürsüye fırlayıp, kara yoklama defterini bir karış havaya kaldıran kürsüye attığı müthiş bir yumrukla 'ulan hangi hergele benim adımı Selimiye'deki Şaziye'de kullandı' diye gürledi.Donup kalmıştık. O zamanlar şok sözcüğü daha lügatların içinde idi. Hafiften bir iki kıkırdayanımız oldu. Ama olayı, ha ha ha diye avaza alamadık. İçimizde sadece birimiz bu şokun dışında idi. Hoca, kaatları çıkarın, yazılı imtihan yapacağım, görün gözünüzü diye yine gürledi. Gerçekten olan olmuştu. Sorular yenilir, yutulur cinsten değildi. Adamcağız haklı olarak intikamını alıyordu da, şimdi mesele imtihan, intikam değildi. Bu olay nasıl olmuştu? Biz bu haltı yapanı biliyorduk. İçimizde bunu ondan başkası yapamazdı. Zil çaldı. Hoca sınav kaatlarını önümüzden söktü gitti. Hemen çete başı Ruşenin başına üşüştük. Yılık yılık gülüyordu. O yapmıştı bu rezilliği. Şaziye'ye hocadan sonraki seferinde olanı öğrenmişti. Ruşen, hocanın vizesinden önce Şaziye ile tanış olmuş. Yapmışlar yapacaklarını, Şaziye mutad olan soruyu Ruşen'e yöneltmiş. Sen kimsin, ne iş yaparsın demiş. Bizim Ruşen gerine gerine, ben Haydarpaşa Lisesinde bilmem ne hocasıyım, bana şu derler, demiş. Kadın da, durmuş he demiş. Birkaç gün sonra, tesadüf bu ya, bu sefer de şehvet kurbanı olaraktan hocamız gitmiş Şaziye'ye. İşi becermişler, hoca tam giyinirken bizim Şaziye klasik sorusunu sormuş hocaya. Ben mi demiş hoca, benim adım şu, Haydarpaşa Lisesinde şu dersi okuturum demiş. Şaziye'nin bu cevaba tepesi atmış, bu gerçek olan yalana, ittir ulan, o geçen hafta geldi, çivi gibi bir delikanlı, aslan gibi, haydee toparlan çek arabanı, demiş.

Hocamız efendi, insan seven bir yaratıktı. Bu olayda sadece bir şimşek gibi çaktı, gürledi ve geçti. Ertesi dersinde sanki hiç birşey olmamış gibi dersini verdi ve o hışımlı yazılı imtihanından da hiç bir ses çıkmadı. Lise öğrenimimde çok sevdiğim hocalarımdandı. Saygılı ve sevgili bilgin felsefeci Cemil Sena, dobra, mert bir insan edebiyatçı Behçet Yazar..sıcacık kaldı içimde.

Bir aralık bütün okullarda şapka mecburiyeti kondu. Karde-

şim Yeldeğirmeni orta okulunda idi, ben Haydarpaşa'da. O sıra baba Hüseyin'in ikimize ayrı ayrı şapka alacak durum ve vaziyeti yoktu. İki kardeş kafamızı işlettik, ortadan ölçülü, bana biraz küçük, Lütfü'ye biraz büyük tek bir şapka aldık. Bizde yukarlardan gelen emirlerin ilk günleri pek ciddi ve azametli olur. Okul kapılarına nöbetçiler diktiler şapka kontrolü için. Sabahleyin kardeşimle beraber yola çıkıyorduk, önce Lütfü'nün okulu. Lütfü kapı kontrolünden geçer geçmez yukarı sınıfına çıkar, pencereden şapkayı aşağıya atardı. Ve ben de biraz tepemde kalan bu şapka ile Haydarpaşa'da kontrolden sağ salim geçer, girerdim okuluma. Bugün de her işimizde olduğu gibi, bu emrin sıkılığı bir süre sonra gevşedi ve biz de kurtulduk bu komik külfetten.

Yıl 1936. Liseyi bitirdim. İstanbul Hukuk Fakültesine yazıldım. İstanbul Hukuk Fakültesinde lanetli faşizmden kaçmış Schwartz, Kessler, Konig, Neumark ve dostluğuna eriştiğim Hirsch gibi bilginlerle, kişiliklerini daima saygı ile ve sevgiyle selamlayacağım kendi varlıklarımız Ebul'ula Mardin, \li Fuat Başgil, Sıddık Sami Onar, Muammer Raşit, Tahir Taner, Samim Gönensay ve onların yanlarında da Mehmet Ali Aybar, Ragıp Sarıca, Türkan Rado ve Muammer Aksoy'lar vardı. Sevgili insanlarım. Dünyanın güzeli bir eğitimin içine girdim. Haydarpaşa'daki gibi ilk sınıfımız yine anfiydi. Askeri hukuk talebelerinin yerleri önde açık durur, bizlerden erken gelenlerimiz yer bulur oturur, geç kalanlarımız da önde yere bağdaş kurar notunu tutardı.

Bin kişi ile başladık Fakülteye. Üç yıl olan Hukuk, bizimle 1936'da 4 yıla çıktı. Bu bin kişilik sayılarımız, küçüle küçüle dört yıl sonunda kırk kişi filan mezun olduk. Üniversitenin Beyazıt'taki merkez binasında tıbbiyelilerle beraberiz. Renkli, hareketli bir karmaşa. İlk yıldaki anfimizi zaman zaman onlarla paylaşıyoruz. Yakalıyorlar küçük hayvancıkları, anatomi derslerinde parçalıyorlar. Birgün hocamız Ebul'ulanın Medeniye dersinde, şimdi burada hukuk açısından diyelim, kadınla erkek arasındaki farkları deşiyorduk. aklımda kaldığı kadarı ile, hocamızın önderliğinde o gün erkekle kadın arasında 14 tane fark bulduk. Kadının ya-

sal ikametgahı erkeğin ikametgahıdır, aile reisi kocadır.. falan filan. Tam farkların bitmişliğine karar verdiğimiz anda, bir işi bitirmiş olmanın sonundaki o küçük suskunlukta, tıbbiyelilerin bıçağından kaçmış kurbağlardan biri kürsünün altından önde not tutan kızların üstüne fırlamazmı. Kızların çığlıkları ve erkeklerin de bunu fırsat bilmiş ölçüsüz kahkahaları arasında Ebul'ula hocamız hemen, nuru aynım bunu da 15'inci fark olarak ekleyelimi ekledi. Kızlar biraz bozuldu, ama sonra onlarda gülüşmeye katıldılar. Çok az hocanın kitabı vardı. Hatta kitabı olan bazı hocalarımızın da notunu tutmamız gerekiyordu. Fakülte hayatımda önemli yeri olan bu not tutma olayında, sıra arkadaşım Güzin'i sevgi ve şükranla anmanın borcunu taşımaktayım. Hasip Dinçsoy ailesinin bu güzel, efendi insanı, bilgilenecek bir insanın büyük ciddiyeti içinde, benden çok daha iyi bildiği arap harflerini tertemiz, okunur bir halde, steno olarak kullanır ve ben de bu güzel hazıra konardım. Hukuk Fakültesindeki, hatta ikmalsiz, muntazam sınıf geçme başarımı Güzin'e borçluyumdur.Derslerimizin çoğunu da Dinçsoy ailesinin Kadıköy Kurbağlı Deresini bağlayan beton köprünün yanıbaşındaki büyük ahşap evlerinde çalışırdık. Küçük kardeşi,bubam Nesrin, annesi ve babası ile sıcacık bir yuva bulurdum kendime. 1936'lardan bu yana kocaman bir zaman yığını. İlişkimi bırakıyor insanda.

Fakültedeki ciddi eğitim haşarılığa pek yer bırakmıyordu. Bir Kemal vardı sınıf arkadaşım. Göbekleri iki yanda, enine gitmiş bir yaratık. 1.60 boy, 1.40 en diyelim. Güçlü kuvvetli dürüst bir dost. O günlerde 'Pankreas' güreşi pek revaçta idi. Hele bunun bir yunanlısı vardı, tuttuğunu havada döndürür döndürür, vururdu yere. Bizler hukuk ilminin çömezleri, hak ve hukukun irfanına dalmış halde idik. Çoğumuzun bu işlerle pek ilgisi yoktu. Derslerden sonra koridorda halkalar oluşturur, aldıklarımızı tartışırdık. Tartışmalarımızın heyecanlı orta yerinde, bakardık birimiz havalanmış, bizim pankreascı Kemal'in en fiyakalı oyunu ile tepemizde dolanıyor. Ulan dur, yapmalarla zor kurtarırdık Kemal'in elindeki kurbanını. Yürüyemezdik üstüne, basardı kahkahayı giderdi. Birgün Kemal'e o günkü otolardan biri çarptı. Ara-

banın ön tamponu, çamurluğu berbat olmuş, ufak yara bereden başka Kemal'e bi şey olmamıştı. Eee. hukuk talebesiydik, tazminatı filan öğreniyor, laflarına özeniyorduk. Kemal, şoför sana tazminat davası açmış, yaptığı hasarı ödesin diyormuş, derdik. Küfürle üstümüze yürür, kaçardık. Sonra Kemal, yıllardan sonra Ankara'da Hapishaneler Umum Müdürü oldu. Bilgesu TRT'ye program hazırlarken hapishanelerdeki konuşmalar için Ankara'ya gittik, Umum Müdür Kemal'den izin alarak röportajı yaptık.

Fakültede Kemal'in havalarda dolandırdığı kişiler arasında benim arkadaşım dostum insan Dündar Devres de vardı. İnce yapısı ile haftada iki üç kez Kemal'in bu keyfine uğrardı. Biz Dündarla günün modası Lorel Hardi'ce konuşurduk genellikle. Ben Lorel'dim, o Hardi. Sevgili Adalet Cimcoz'un kardeşi Ferdi Tayfur Lorel Hardileri asıllarından çok daha canlı ve renkli türkçeleştirirdi. O günlerde sokaklardaki insanlar da uzun süre bu dille konuşur, eğlenir olmuşlardı. İşte biz de Dündarla, daha çok Fakültenin koridorlarında ve sabahları 'Oooo Haardi bugün fevkalaadesin' tümcesiyle birbirimizi selamlardık. Sonra fakülte bitti, herkes kendi işinde oldu. Birbirimize rastladığımız, ciddi olanlar dahil, her yerde önce Lorel Hardice başlardık konuşmaya, çevremizdeki insanlar da bu geçkin heriflerin haline bakar olurlardı, aldırmazdık. Geçen yakın bir yılın gününde İstiklal caddesinde, yol üstünde Dündar arkadaşıma rastladım. Kalabalık içinde her zamanki 'Ooo Haardi naasılsın bakalım' cümlem ağzımda kaldı. Hiç unutamıyacağım, sokağın insanlarını şaşırtan dramatik bir telaşla 'çekil, yaklaşma bana, konuşma, konuşma benimle' acısı ile elleri yüzünde kenara kaçtı. Dondum kaldım. Herkes bize bakıyordu. Geçmedi bir hafta, olacak şey değildi, gazetelerde güzelim Dündar'ün ölüm ilanını okudum. Nerden, nasıl haber almıştı?

Eşi az bu dramdan sonra, yine Fakülteye çiçekli bir olayla döneyim. Tıbbıyelilerden fidan gibi güzel bir çerkez kızı arkadaşım oldu. Yüzünde güzelim kahve rengi çilleri vardı ve de böyle bir

ince beli ne siz gördünüz ne de ben sonradan rastladım. Müşterek ciddi bir dostluğumuz var. Yoksa ne o benim derslerimden anlıyor ne de ben onun. Bir öğle üstü bana koşa koşa geldi. Birşey anlatacak ama durmadan gülüyor, anlatamıyor. Fakültesinden bir arkadaşı, anatomi dersleri için morgdan getirdikleri ölüleri merak etmiş. Gizlice aşağıya, cesetlerin kapatıldığı buzhaneye inmiş. Yavaşca açmış bir dolabın kapısını, nasıl duruyorlar diye bakacakmış. Açtığı kapının arkasına dayalı, ayakta nöbete durmuş bir erkek cesedi olduğu gibi arkadaşına sarılır sarılmaz, yani üstüne yıkılır yıkılmaz, kocaman bir çığlıktan sonra kendisini cesetle sarmaş dolaş bulmuşlar.

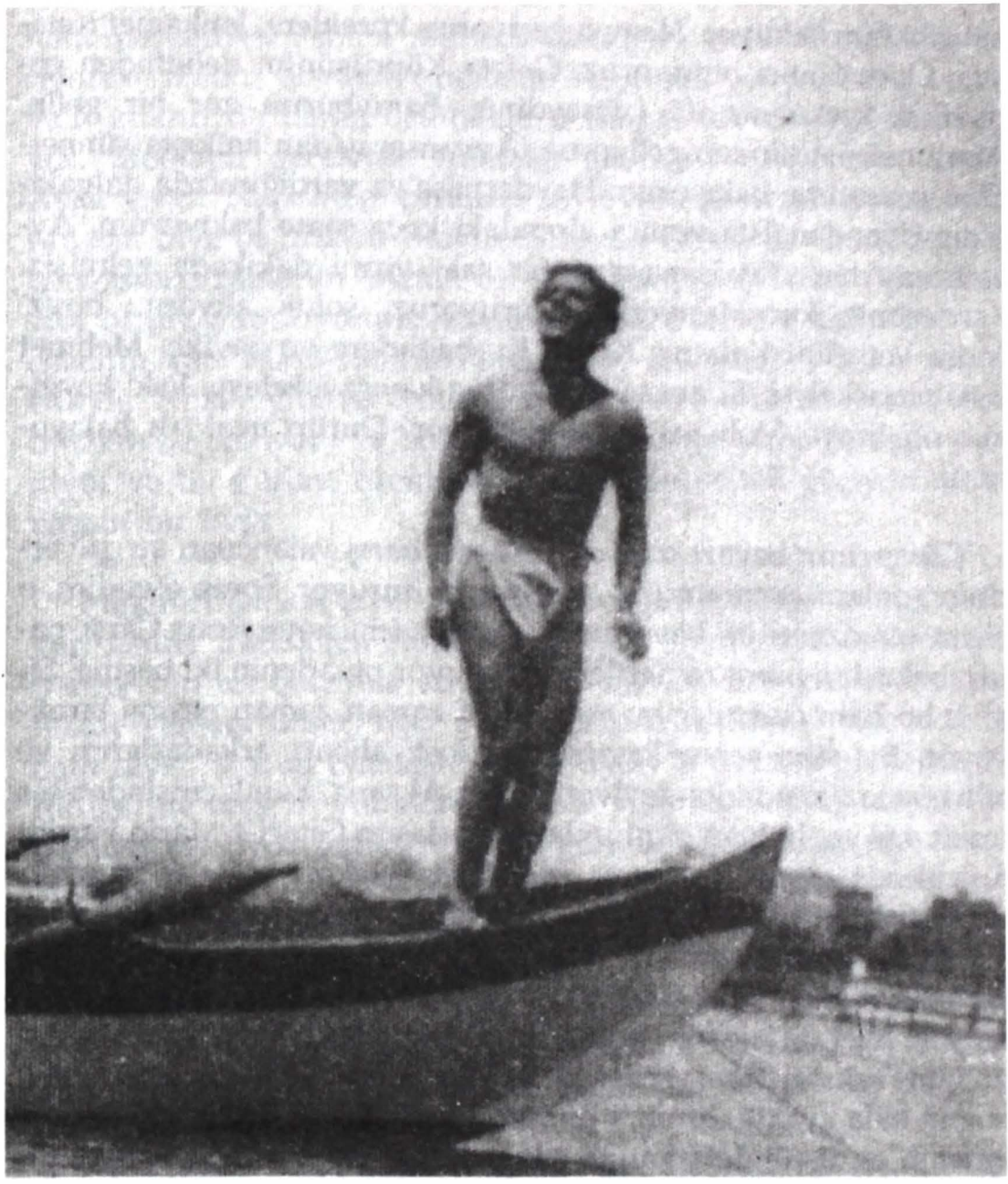
Liseyi bitirdiğimde, baba Hukuk Fakültesine gideceğim dedim. Paramız pulumuz belli idi. Babam dönüpte, Müştak oğlum, yüksek tahsil bize yüklü gelir, gel seni Haydarpaşa Deposuna alayım. Makinist ol, depo şefi, müfettiş ol, demedi. Gönlü gani, güzel insan, peki dedi. Ben de birinci sınıfın kargaşasından kurtulduktan sonra, ikinci sınıfa geçer geçmez iş aradım kendime. Kardeşim Lütfü de liseyi bitiriyordu. Babamızın yükünü almamız gerekiyordu. Önce İtalyan Lisesinde türkçe hocam Şemsettin Talip Diler, Galatasaray Lisesinin arkalarında Boğazkesen Yokuşundaki İtalyan İlk Okulunda ayda 30 liraya bana katiplik buldu. Öğleden sonra belli saatlerde okula gidiyor, resmi ve özel türkçe muhaberatını yapıyordum. Okul müdüresi hanım işin başındaki gerçek acemiliğimle beni küçümsedi, sonra ben işi yoluna koyunca dost olduk. Esas Teşkilat Hocamız Dekan Ali Fuat Başgil beni Hukuk Fakültesine 20 lira aylıkla neşriyat memuru yaptı. Fakültenin bastığı kitaplarla uğraşıyordum, dağıtıyordum. Kitaplarla, kitap kokusu ile ayrı bir odam oldu Fakültede. Çok mutlu idim. Gün geçtikçe çevrem de genişliyordu. Nerden, nasıl olduysa 'Akbaba' dergisinin patronları Yusuf Ziya, Orhan Seyfi İtalyan karikatür derğilerinin karikatür altı yazılarının tercümesi için bana ayda yedibuçuk lira verdiler. Ettimi ayda 57,5 lira. Büyük ve güzel para. Baba Hüseyin'den yükümüzü tamamen almış olduk. Bi aralık coştum. Yusuf Ziya ile Orhan Seyfi Akbaba'da karşılıklı masalarda otururlardı. Karikatürlerin tercü-

mesini götürdüğüm bir günde, şu benim maaşımı yuvarlak yapalım teklifinde bulundum kendilerine. Hemen, tabii olur, bundan sonra ayda beş lira alırsın demezler mi? Derler tabii. Hemen, vazgeçtim geri alıyorum dedim ve böylece 2,5 lirayı kurtardım. Evlenmeden önce, ilk eşim halamın kızı Muzaffere harçlık olarak posta havalesiyle ayda 2,5 lira gönderiyordum. Evet 2,5 lira. Ne zannediyorsunuz zamanın ikibuçuk lirası.

Cağaloğlu'na alışıyordum sanki. İtalyan çocuk kitaplarından 'Meonun kulakları' kitabı elime geçti. Güzel bol resimli bir baskı. Hikaye bir çocuğun durmadan büyüyen kulaklarında sürüyordu. Aldım, yokuşta Cihan Kütüphanesine gittim. Bu kitabı size tercüme edeyim dedim. Elimden aldılar kitabı, açtılar, evirdiler çevirdiler ve kardeş sen bu kitabı kaça satarsın dediler. Aldım ellerinden kitabı, döndüm yokuşu indim.

Dünyadan haberimiz yok. 1938'e girmişiz. Mel'un faşizm yeryüzünü kana bulamak için kuduz Hitlerle dikilmiş Almanya'da. İnönü'nün basiretli dış politikası büyük şans memlekete. Bu akıllı politika savaşın sonuna kadar koruyor bizi. Ama dar günler de çıkıp geliyor. Telaşlı savunma planı içinde cemaat durmadan askere çağırılıyor. Üreticiler hazır yiyici oluyorlar. Önce ekmek karneye bağlanıyor. Yerli Mallar Pazarında makara, patiska karne ile. Bu arada bir 19 Mayıs Gençlik Bayramı'nda, Kadıköy Fenerbahçe Stadında yapılan resmi geçitte, Üniversite Gençliğini temsilen, Türk' ün sembolü kurtlu (!) bayrağı veriyorlar elime, en önde kahramanca bi geçiyorum ki..Tribünlerdeki arkadaşlarım da, yaşa Müştak, diye bağırıyorlar. Gariban Yurdum, çelişkiler düğümü.

Bu arada iki kardeş tek durmuyoruz. Kalamış Koyunun suyunu içmediğimiz kalıyor. Altını üstüne getiriyoruz denizin. O güzelim soyunuk mavi su, dibindeki pırıl çakıllar sedef bir kumla sarmaş dolaş. Biz oynaşırken yengeçcikler kaçışıyorlar kayaların altına. Külüstür kayığımız artık karşılamıyor bu şenliği. Ayvansaray'da 65 liraya bir kayık yaptırıyoruz. Yedibuçuk metre bo-

Kayık

yunda, Osmanlı 'piyade'si. Önü arkası yarım ay biçiminde kalkık, çift kürekli bir sefine. Gidip gidip geliyoruz ustanın başına Ayvansaray'a. O arada paraları da bölük bölük ödüyoruz. Nihayet, kayığınızı şu gün gelin alın diyor usta. Bayram ediyoruz. Koşuyoruz o gün Ayvansaraya. Beyazlar giyinmiş kayığımız bir

kız gibi bizi bekliyor. Hemen geçiyoruz küreklere. İstikamet Kalamış. Önce Halici bitiriyoruz. Galata Köprüsünün deliğinden geçişimizi keşke siz de görseydiniz. Sarayburnu zor bir gelin. Akıntının üstesinden geliyoruz. Ayvansaray'dan kalkışta sünnetlik cep saatime bakıyorum.Haydarpaşa'ya vardığımızda dalgakıranın dışından İstasyonun alnındaki koca saate bakıyorum, Ayvansaray'dan Haydarpaşa'ya bir saat yirmi dakikada gelmişiz. Kardeşimle kucaklaşıyoruz. Duruyoruz, soluk alıyoruz biraz. Sonra ver elini Kalamış Koyu, Kurbağlıdere ve kayıkçı Mehmet Usta'nın iskelesi. Bi avaza bağlıyoruz kayığı iskeleye. Eski kayığımız on liraya Mehmet Usta'ya kalıyor. Durup uzaktan bakıyorum.

Güvercinin beyazı olur da, kavgacı barış yalancıları şu güvercinler, onları istemiyorum.., sülün gibi duruyor. Sonra efendim, o biçim bir özenti ile kayığımıza prens adını koyuyoruz.Çarşı pazar, bakırdan prens'in harfleri sıralanıyor piyadenin iki başına. Sidikli bu ham özentiler bu yıllarımda zaman zaman peşimi bırakmıyor. Bir süre sonra kayığımıza dost, ahbap, arkadaşlarım ve bilhassa kızlar gondol deyiveriyorlar. Al sana, Yanık cinsinden bir sesim var ya, İtalyan okulundan arkadaşım Gitarist Mario Parodi o sıralarda gitara kaptırmış kendini bir takım besteler yapıyor, sorularıyle birlikte İspanya'da dünyanın meşhuru gitarist Andre Segovia'ya gönderebiliyor, mektuplaşıyorlar. Yıllar sonra Mario Parodi de tanınan bir gitarist olarak Güney Amerika'ya gidip yerleşiyor. Evet, Mario'dan onbeş liraya bir gitar ediniyorum ve Mario'nun Taksim Sıraservilerde İlk Yardımın üç kapı ötesindeki, bugün hala ayakta duran, upuzun, simsiyah, tarihten kalma apartımanın en üstündeki katına çıkıp dersler alıyorum. İspanyol gitarı ciddiyet ister, zor bir sazdır. Bense günde bir iki kez tıngırdatıyorum o kadar. Notalarla, motalarla uğraşmak benim işim değil. Sesim var ya, bir iki akorla sesime eşlik edebilsem mesele kalmıyacak.

Kadıköy'den Cihangir'e o bütün gidip gelmelerle tırmandığım o upuzun merdiven takımı ile gitarın akortunu belleyip biriki

nota meşkettikten sonra Mario'dan aldığım gitar irfanına son veriyorum. Tenor olaraktan denizde bağırmak yetiyor bana ve zavallı gitarın da deniz üstündeki o ıslakta sadece gösterişi kalıyor. Mehtaplı gecelerde mutlaka gitarımla çıkıyorum denize. Avaz avaz Napoliten şarkılar söylüyorum. Uzaklardan, yaşa Müştak diye bağıranlar oluyor. Sonrada Crepe de Chine'den, bilemezsiniz, zamanın önemli bir ipek kumaş türüdür, mavi fular gibi birşey yaptırıyorum kendime. Doğru dürüst kalın bir spor ceketim var. Mavi fularım kalın spor ceketimden fışkırıyor ve elimde çıplak gitarım yollara düşüyorum. Herkes bu fiyakalı müzisyene bakıyor.. ve birgün de bu şekil ve şemaille vapura biniyor ve bu gülünç özentiyle Galata Köprüsünü geçiyorum, bir baştan bir başa.

Makinist babam yiyeceklerimizin çoğunu yoldan ucuza getiriyor. Arada Bilecik'ten etimiz de geliyor. Çamlıcaya açık rüzgarlı pencerenin tel dolabına koyuyoruz. Sıdıka anne büyük tencerede yemeği ikişer, üçer günlük pişiriyor. Savaş yıllarında babam tavan arasını patatesle dolduruyor. O daracık günlerde her türlüsü ile hergün yılmadan patates yiyoruz. Sadece tatlısını yapamıyoruz. Evde Sıdıka annenin günlük bir kantosu var. Sabahleyin babam işe giderken para istiyor. Babam ne desin, yok diyor ve mavi boyalı demir sokak kapımızı biraz sertçe çekip gidiyor. Sıdıka hanım alıyor eline süpürgeyi. 'Eti kasapta görürsün, kavun karpuz sergide, para isterim yok dersin a herif, seni Allah yokede'yi döne döne söylüyor ve sonlara doğru da, herif sözcüğünü 'dürzü'ye çevirerek evi bi güzel süpürüyor. Biz de aşağıda kıkırdıyoruz.

Sıdıka hanımın bir marifetini daha ekliyelim. Babamın yoldan getirdiği ev erzakı arasında reçellik gül yaprağı da vardı. Gülleri getirir reçel yapardık. Yalnız bu reçelde çok dikkatli olmayı gerektiren bir husus da, gül yaprakları saplarından toplu halde çıkarılıp, ishal yapan beyaz diplerinin mutlaka kesilmesi gerekirdi. Evet bu bilimsel tıbbi gerçek varken, bir keresinde diplerinden çıkmış, dağınık halde gelen gül yapraklarını teker teker kesmeyi

haklı olarak üşenen Sıdıka hanım canım birşey olmaz klasik felsefemizle, gül yapraklarını beyaz dipleriyle tencereye atmış ve bu reçel de mükemmel bir müshil ilacı olaraktan kotarılmıştı. Çok iyi anımsıyorum, eve gevezc, gitmek bilmeyen biri gelince, Sıdıka hanım çekinmeden marifeti denenmiş bu reçelden ikram eder ve lafı bol gariban misafir de bir süre sonra mide gurultuları içinde, ben artık gitsem iyi olur diyerekten kalkar, yolcu olurdu. İşte birgün bu meşhur reçel, kavanozunda tükenmemiş iken, eve dayım geliyor. Yemek ikram ediyor Sıdıka hanım ona. Dayım yemeğin bitiminde, Sıdıka hanım tatlı bir şey yokmu, bunun üstüne iyi giderdi diyor. Sıdıka hanım, yazık tatlı birşeyim yok, ama muzur bir gül reçelim var, yapraklarını dipleriyle kaynattım, ishal ediyor insanı, o olmaz tabii, diyor. Dayım meşhur fiyakası içinde, Sıdıka hanım o bana birşey yapamaz, getir sen hele onu, bir iki kaşık alayım diye cevaplıyor. O da, yine sen bilirsin diye, reçeli getiriyor, koyuyor Bahattinin önüne ve dayım da, pek de güzelmiş diyerekten dalıyor reçele, kaşıklıyor.

Bundan sonrasını onun ağzından dinleyelim. Bir süre sonra bağırsaklarımda bir hareket başladı. Kötü işaretti bu, ama ben de bir erkektim, renk vermek olmazdı. Biraz sonra, ben bu keyifle yollanayım dedim Sıdıka hanıma, kalktım düştüm yola, geldim Haydarpaşa'ya. Bindim Bağlarbaşı tramvayına, tramvay da kalktı. Gel gör ki yürüdüğüm yolla karnımın içinde koca bir ihtilal başlamıştı. Bastırılacak gibi de değildi. Tramvay yokuşu tırmanmış, Tıbbiye'nin önlerine gelmişti. Okulun karşısı tarla idi. İşi burada halledemezsem sonu rezillik olacak dedim. Kalktım birden yerimden ve tramvayın tepemdeki zil kayışını acımasız üç dört kez çektim ve zavallı vatman da tramvaydaki bu ani tehlike karşısında öyle bir duruş durdu ki yolcular birbirine kapaklandılar, kanapelerin arkalıkları karşı tarafa geçti. (Tramvayın vardığı son istasyonda biletçi arkalıkları eliyle karşı tarafa çeker, arabayı dönüşe hazırlardı.) Attım kendimi tarlaya ve yıldırım hızıyla ve bildiklerinizi aşağıya indirerek gürültüler içinde feraha kavuştum. Vatman şaşkınlıklar içinde tramvayın ön kapısını açmış, avazı çıktığı kadar, ulan rezil herif utan be diye bana bağı-

rıyordu. Dayım bu trajik sonu kimseye söylememem tenbihi ile yalnız bana anlatmıştı. Ben de size anlatıyorum.

Bu Bağlarbaşı tramvayında bir de benim unatamadığım var. Manda gözü yirmibeş kuruşumu almak üzere Kuzguncuğa gidiyordum Haydarpaşada bindim tramvaya, arka sahanlıkta ayakta idim. Karşımda iki sevgili, o günkü sokak adabının çok ilerisinde, hani neredeyse cemaatın müdahelesini gerektirecek bir yakınlıkta, burun buruna idiler. O tarihlerde sokaktaki iki sevgili eylemlerinde kesin olarak ölçüyü kaçıramaz, ancak ve ancak çok içten iki arkadaş haliyle, elele tutuşur olabilirlerdi. İlk yurt dışı çıkışlarımızda, genel yerlerde öpüşür gördüğümüz sevgililer bizi şaşırtır, terbiyemiz gereği onları ayıplar olurduk. Sonradan, elli yıl sonra diyelim, bizde de sevgililere reva görülen bu eziyet kalktı ve sokaktaki sevgililer istedikleri ölçüde birbirlerine yakın oldular. Evet, Bağlarbaşı tramvayının arka sahanlığında burun buruna olan bu iki sevgilinin karşısında yol alıyorduk. Birden tepemizde bir patlama oldu. Dumanlar içinde kalan tramvay, o bildiğiniz cayırtı ile durmaya çabalarken ne görelim, ben kendi canımın çaresini düşünmeye bile vaktim olmadan, karşımdaki sevgililerin erkek olacak olanı, kızı iki eliyle iterek kendini aşağıya atmasın mı? Ve tramvay durduktan sonra da, kollarını içeriye uzatarak kıza, gel anam, sevgilim demesin mi.. Bildiğim o meşhur küfürleri kendisine yeterli bulmadığım aşağılık herifin bu anlatılamaz halini ömrümün içinde bir türlü unutamıyorum.

Okumamızda sınıf geçme gayretlerimiz de vardı. Derslerimizi dinler, not tutar, ders kitaplarını okurduk, ama sadece ders kitaplarını. Daha çok edebiyat dersindeki Reşat Nuri'nin, Mehmet Rauf, Tevfik Fikret ve Namık Kemal'in kitaplarını. Arada, sıra altından Nazım Hikmet'in 835 satır, Varan Üç, Gece Gelen Telgraf'ından, kopya edilirken korkudan harfleri birbirinden kaçmış dizeleri elden ele geçirirdik. Ve de bütün marifetimiz bu idi. Bir keresinde okul arkadaşım Sahabın Kadıköy Bahariye'deki evlerinde, babası Doktor Fuadın yakını olan Sabahattin Ali'ye rastladım. Gençlikte yaş farkları her hali ile arayı epey açık tutuyor.

Yirmisine yakın benle, otuzuna yürüyen Sabahattin Ali. O nerede idi, ben nerede dolanıyordum. Bir aile sohbetinde birlikte çay içer olduk. Oysa lisenin son sınıfında belli bir yaşlarda idik. Ama hamdolsun sosyal ve siyasal olaraktan hiç bir derdimiz yoktu. Sadece kurtuluştan sonra İngilizlere tüyen Vahdettine hıncımız, o kadar. Cumhuriyetçiyiz, milliyetçiyiz, halkçıyız, devletçiyiz, inkilapçıyız ve layıkız umdelerimizle, başımızdaki tek Cumhuriyet Halk Partisi yetiyordu bize. Ancak o günleri yaşamış biri olarak bir gerçeği söylemeden edemem. 1933 yılında kutladığımız Cumhuriyetimizin 10. yılında caddelerimizi bir baştan bir başa kuşatan 'Durmayalım düşeriz', 'Biz bize benzeriz' sloganlı pankartlarımızla, Mustafa Kemal'in taze kuvayı milliye ruhu ile 'Ne mutlu Türküm diyene' de diyebiliyorduk.

Fakültenin sonlarına geliyoruz.Memlekette tek parti rejimi fermanını sürdürüyor. Toplumun da bir meselesi yok sanki, iyi işte.. Arada bir Üniversite talebesi olaraktan birşeyler geveliyoruz. Temelsiz, ağızdan dolma şeyler. Sosyalizm ve benzeri sözcükler daha görünürlerde yok. Ağzına aldınmı kocaman bir 'Komünist' sözcüğü var. Bir umacı gibi dönüp dolaşıyor. Arada yasağın inatlı keyfini çıkarmak isteyen iki üç deli dumrul da bilir bilmez sözediyorlar. Bunlara da pek yaklaşan olmuyor. İşte böyle, toplumdan, halktan, emekten yana bütün marifetimiz bu. Sadece bir arkadaşımız var, yaşı bizden büyük ufak tefek, hangi fakülteden olduğunu şimdi kestiremiyorum. Bir kırmızı kravatı var. Her mayısın birinde onu takıp geliyor. Polisler de alışık, alıp götürüyorlar. Bir Mayıs'ı karakolda geçiriyor ve sonra iki mayısta, her günkü haliyle ve de hiç birşey olmamış gibi, dönüp geliyor. Ve bu mizansen de her Allahın bir mayısında böyle tekrarlanıyor. Yalnız Faris adında bir ağabeyimiz var. Bilinçli, yavuz bir yaratık. O polisten göreceğini görüyor. Koca Nazımın şiirleri ellerimizde dolaşıyor. Bir BUDA gibi görüyor, kucaklıyamıyoruz.

Ve nihayet sanat, yazı ve şiir giriyor dünyama. İlk yazım Eminönü Halkevinin çıkardığı 'Yeni Türk' Dergisinde yayımlanıyor. Maupassant'dan bir öykünün İtalyancadan tercümesi. Arkasından Sorbonne'da okumuş Nermin adındaki bir kız arkadaşımdan aldığım malzeme ile Sorbonne'u anlatan bir yazım giriyor aynı dergiye. Ve sonra şiir. Ömrümü adadığım bu renkli çile. Türkçemin efendisi, aydınlık pencerem. Günümün her saniyesini içiçe yaşadığım sadık dostum. İlk ürünlerim Yeni Türk Dergisinde görünmeye başlıyor. Fakülte arkadaşım Alaeddin'in çıkardığı Yurt Dergisinde yerim oluyor. Türlü renkleriyle büyük bir mutluluk içindeyim. Sanat çevresiyle, onun güzel ve zor insanlarıyla tanışıyorum. Önce deli Celal yolumda oluyor. Celal Sılay güçlü bir şair. Fakülteye, makülteye gittiği yok. Edebiyat Fakültesinde Mustafa Şekip Tunç'un derslerine misafir oluyor. Mustafa Şekiple ahbaplıkları oluyor, daha doğrusu Celal hocanın peşini, felsefesini bırakmıyor. Arada halk adına mangalda kül bırakmayıp nutuklar atıyor ama,

Bu gökler boşluktan ibaretse
Bir gayesi yoksa yıldızların
Gün vakitleri bizden habersizse
Gökyüzünde bir şey yoktur

Sadece bir kelimeyse vicdan
Ruh kalbin yarattığı vehmise
Ve kalp kanayan bir uzviyetse
İnsanda dahi bir şey yoktur.

deyip çıkıyor ve kökü felsefeye, lafa bulanmış, yine de güzel şiirini böyle sürdürüyor.Peyami Sefa ile beraber oluyorlar. Mustafa Şekipli meclislerine beden ve ruh geliyor.Ruhları çağırıyorlar teker teker. Birinde ben de bulunuyorum. Günahları boynuna, kim çelme atıyorsa masaya, ruh gelmiş oluyor. Gelen ruhu Celal'in sesi karşılıyor. Sorular soruluyor ve göbeğinde kahve finca-

nı duran bir daire çevresine sıralanmış harflerle, fincanın tepesindeki parmakların marifeti, gelen ruhtan cevapları topluyor. Ve de seansların sonunda ciddi oturumlar yapılıyor. İşte efendim kendini bütünü ile ruhlar alemine kaptıran o günlerin Celali bir mevsiminin deli sıcağında Yücel Dergisinin yönetim merkezine gidiyor. Yücel'in merkezi o tarihte Beyoğlu Balıkpazarını arka caddeye bağlayan, düğme, toka ve kurdelaların satıldığı aynalı Pasajda bir düğme dükkanının üstündeki küçük tahta merdivenli bir oda. Celalin ruh çağırma malzemesi zaten Yücelde emanette. Biraz kilolu Muhtar Enata'da o günkü sıcakta çıkarmış pantolonunu, bacakları masanın altında, derginin safya düzenine çalışıyor. Coşkulu 'Merhaba Muhtar' sesiyle merdivencikleri tırmanan Celal, ruh çağırmaya geldim diyor. Tabii ki ruh davetinin en münasip zamanı ve yeri. Muhtar kafasındaki şimşek kararla, hemen masanın üstünü boşaltıyor ve kaadı, fincanı getir diyor Celale. Derhal oturuyorlar masanın başına. Parmaklar fincanın üstünde, Muhtar hemen bir ayak atıyor masaya, Celal büyük bir heyecanla, oooo. geldi diyor. Muhtar vakit geçirmeden soruyu yapıştırıyor. Ey ruh bu masadaki misafirimiz kim diyor ve hemen parmağı ile fincanı 'E' harfine iter oluyor ve tabii ki Celal de parmağını bu gizli güce teslim ediyor. Fincan aynı sihirli güçle geri dönüyor ve bu kez 'Ş' harfine yol alıyor ve sonra da 'E' ve 'K' harfleriyle 'Eşek'i tamamlıyor. Ve Celal de ardından gelecek Celal sözcüğünü beklemeden, büyük bir hışımla ayağa fırlıyor ve 'ben bu ruhun..' (arkasını siz tamamlayın) diyerekten çıktığı merdivenleri paldır küldür inerek, Balıkpazarına düşüyor. Ve Enata da bu kurtuluşun sevinci içinde dergiyi masanın üstüne yayarak, dudaklarındaki gülücüklerle çalışmasını sürdürüyor.

Celal Sılay

Yurt Dergisi sahibi Alaeddinin üniversite talebesine yemek yedirdiği bir lokali var. Öğleleri orada yemek yiyoruz Celalle. Biz yazarlardan para almıyor. Ama deli rahat durmuyor ki. Yemek yerken bi avaza nutuklarının her kararlı cümlesinde masadaki ek-

mek çanağından bir dilim alarak, sepete atılacak kaat gibi, yemeyip paralıyor. Sonunda bedava şair yemeğinin bu ziyanına Alaeddin dayanamıyor. Müştak, diyor birgün, söyle o Celale ekmekleri paralamaktan vazgeçsin, yoksa çaresiz öğleleri siz gelmeyin buraya. Tehlikeden Celali haberliyorum. Hemen kesiyor bu ekmekli nutuklarını.

Celal Uyuyor, 12.5.1955, Milliyet'ten

İşte şiire, onun renkli dünyasına, şiiri kadar macerası bol bu Celalle başlıyorum sanki. Bir gece Kadıköy'deki baba evinin meşhur zemin katında yatıyoruz. Saat gecenin yarısını çoktan geçmiş. Demir kapımızın meşhur 'Tournez' zili zır zır dönüyor. Don paça telaşla uyanıyoruz. Açıyorum kapıyı, Celal ve yanında güzelim masum bir kızcağız, önüne bakıyor. Al şu kızı Müştak diyor deli Celal, yarın sabah gelip alacağım. Gel diyorum, kardeş gel, tutuyorum kızı elinden alıyorum içeri ve hiçbirşey demeden kapıyorum kapıyı Celal'in yüzüne. Odacıklarımızda kıza bir yer yapıyoruz. Güzelim, olduğu gibi kıvrılıp uyuya kalıyor. Bu böyle kalsa iyi. Sabah saatin yedisi. Kapı yine zırın zırın çalıyor. Açıyorum yumuk gözlerle. Lahavla vela kuvvete, yine Celal. Kızı verin diyor. İçeri alıyoruz deliyi. Olanla kahvaltı ediyoruz. Alıp kızı gidiyor.

O günden beri o kızcağızın gece içindeki o yüzünü unutamıyorum. Bu arada Celal'in 'Acaba' adlı kitabı çıkmış. Revaçta. 'Başım' şiirinde;

Tutup saçlarından bu zelil başımı
İbret pazarlarında gezdireceğim
Boyun eğmiştir, ümidetmiştir diye
Bu gafil başı teşhir edeceğim.

Gafleti resmediyor sırıttıkça başım
İyi temennilerle bakıyor şuna buna
Eminim selamlamak için aramaktadır
Seyircileri içinde bir aşina

diyor.

Bütün bu haşarı dünyasında Celal yapayalnız bir insan. Arada gençleri başına toplayıp onlara konferanslar veriyor. Şişli Çağlayan yakınlarında küçük evi. Birgün yoklamaya gidiyorum. Çay yapıyor bana. Oturup şiirleşiyoruz, Fazıl Hüsnü konu oluyor. Birden, kalk diyor bana ve beni pencereye fazla yaklaştırmadan karşıdaki komşu kızını gösteriyor. Bayılıyorum bu mahluka

diyor. Gelip gelip karşımda böyle uzun uzun saçlarını tarıyor. Bu ne demektir biliyor musun. Sen anlamazsın diyor. Ortadaki külüstür masayı pencerenin önüne iteliyor. Gir şunun altına, o senin 'O sole mio'yu avazın çıktığı kadar söyle diyor. Konu aşk, yapacak başka birşey yok. Masanın altına giriyorum ve var sesimle başlıyorum bağırmaya. O arada Celal de penceredeki yerini alıyor, ellerini, kollarını şettirerek, ağzını açıp kapıyor, şarkıyı bitiriyoruz. Ben masanın altından çıkıyorum, Celal de kıza kollarını açmış, alı al moru mor, öpücükler gönderiyor, kız da aynı ateşle onu cevaplıyor. Bu ateşli fasıl biter bitmez Celal, ben artık evde duramam diyor, düşüyoruz yollara. Birgün Eminönü Halkevi'nde bir kutlama var. İlk eşim Muzaffer, kuzenim Mücevher, Celal Sılay ve ben gidiyoruz Halkevine. Tören başlıyor. Milliyet gazetesinin foto muhabiri tutturmuş Mücevheri, yakınından ayrılmıyor, çekiyor, dönüp bi daha çekiyor ve de üçüncü gelişinde yanındaki şövalyesi Celal Sılay birden celallenip çocuğa 'ittir' diyor. Biraz gürültü ile muhabiri uzaklaştırıyoruz. Ama sen misin bunu diyen. Bir hafta geçmiyor, Celal uzun laflı benzer bir toplantıda koltuğunda uyuyup kalınca, fırsatı ganimet bilen aynı fotoğrafçı bi derin uyuyan Celali resmediyor ve ertesi günü foto muhabiri gazetenin birinci sayfasında, toplantıda uyuyan Celal Sılay diye, intikamını bi güzel alıyor. Celal'in bundan sonraki küfürlerini siz içinizden sıralayın.

1940'ların başı. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın 'Çocuk ve Allah'ı yayımlandı. Fazıl Hüsnü haklı bir şöhretin güzelliği içinde sanat çevrelerinde günün şairi. Celal Sılay zaten Fazıl'ın peşinde. Onu hem kıskanıyor hem de hayranı. Fazıl Hüsnü'yü Bağlarbaşında Osmanlı, saray uzantısı bir köşke davet ediyorlar. Köşkün sahibesi hanımefendi davetini Fazıl Hüsnü ile süsleyecek, onurlanacak. Fazıl da Celale, sen de gel diyor, beraber gidelim. Davetin günü ve saatinde muhteşem beyaz köşkün kapısında oluyorlar. Kapıyı zengin burjuvanın hizmetçisi klasik siyah beyaz giysileriyle açıyor. Vuuuuu... (Celal içindeki ölçü taşdığı zamanlarda hep bu sesi çıkarırdı.) Avizeler, avizeler, ampuller, ampuller, görülmemiş bir ışık selalesi kadifeler, ipekler içinde bir sa-

lon ve bu ışıklar arasında yarı beline kadar açık, bol göğüsleri cömertçe dışarda bir giysi ile alev gibi bir ev sahibesi hanımefendi. Ve Celal bu kadınla şaşkınlığın ötesinde. Ev sahibesi, hoş geldiniz, şeref verdiniz beyler diyor ve öndeki Fazıl Hüsnü'ye, bir Fransız asilzadesi edasiyle ve büyük afi ile elini uzatıyor. Fazıl da büyük bir nezaket ve saygı ile hanımefendinin elini öpüyor. Celale uzanıyor hanımefendinin eli. Celal de bu büyük yangın içinde alıyor muhteşem varlığın o yumuşak o pamuk elini, büyük bir şey ile, ne ise o, öpüyor ve huşu içinde götürüp bir de alnına koyuyor. Ve kıyamet de işte bundan sonra kopuyor. Kadının şuh, gevrek kahkahası, Fazıl'ın Allah cezanı versin'leri içinde Celal, giremem ben bu eve diyerek kapıya hamle ediyor. Ve ancak hanımefendinin, Celal beyefendi olur böyle şeyler,inanın daha bi enteresan oldunuz gibi laflarla bir süre tutabiliyorlar Celali, ama hayır, fazla kalamıyor Celal o muhteşem davette ve bir yolunu bulup kalabalıkta sıvışıyor.

Yiyemiyor Celal bu akşamı. Ne de olsa Fazıl'ın yüzünden başına gelen bu müsibetin sanki intikamını ararcasına bir iki gün sonra bize geliyor. Günün konusu, her zamanki gibi, biraz da kıskandığı 'Çocuk ve Allah'. Aç diyor herhangi bir yerinden şu 'Çocuk ve Allah'ı, bakalım hangi Fazıl karşımıza çıkacak. Alıyorum kitabı, şöyle bir yerinden tutup açıyorum. Hemen eğilip bakıyor çıkana. 'Denizden gelen'. Fazıl'ın en güzel şiirlerinden biri. Bütün delilikleri içinde namuslu bir şair Celal.

Yine o takdirli hayretinin işareti, meşhur Vuuuu..sunu bir ıslık gibi çıkarıyor ağzından. Kalkıyor hemen ayağa yenik. Ben gidiyorum diyor, durmuyor yerinde, çekiyor kapıyı.

Denizden Gelen

Denizden gelen anam benim, kardeşim benim,
Gençliğimin arzusu, denizi dinleyen.
Altın iklimlere uçan altın rüzgar,
Ve mavi gündüz uykuları ki yükselir enginlerden.

Aç ölen balıkçıların ruhu,
Mavi daireler gibi genişler sahillere.
Ve bütün mesafelerin sonsuz düzlüğü yayılır,
Kayar, uzaklaşır, rüyaların geldiği yere.
Hala yaşar, ilk intihar edenin suya teması,
Korkunun ve arzunun ve hiç bir şeyin olmadığı an.
Büyük fırtınalar yığılır uzaklarda,
Denizi seyredenlerin bıraktığı arzulardan.

O beyaz yelklenlerin gölgeleri çökmüştür deniz diplerine,
O deniz dipleri ki uykular için bir yelken.
Enginlerin uzak hayatı yaşar sonsuzluğu
Zaferin göklere uçan defnelerinden.

Dalgalar, dünyalarına akseden profillerin hatırasıyla,
Bir profil gibi oyar hava denen mermeri.
Bir hasrettir ki yaşar denizler kadar,
Alevlerle batan korsan gemileri.

Ve sen denizden gelen bunların hepsi
Sen ki anlamazsın benim kalbimden.
Aşkın ve ölümün büyük yelkenleri arkasında,
Kleopatranın hatıraları, denizden gelen.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Hasan Ali Yücel

Fakültede neşriyat memurluğum sürüyor. Dekanım Sıddık Sami Onar'la yakın ilişki içindeyim.Birgün, kayığınızla bu Pazar bana gelin diyor. Çok seviniyorum. Küçükyalı'da, deniz kıyısında oturuyor. Pazar günü kardeşim, ben, amcamın oğlu Fethi geçiyoruz küreklere, hocanın evine biraz da saatinden önce varıyoruz. Kendimize çeki düzenle vakit geçirirken bir de ne görelim, Sıddık hocanın komşusu Edebiyat Fakültesi Dekanı Hamit beyin kızı almış Maarif Vekilimiz güzelim Hasan Ali Yücel'i, kıyıdaki

kayaların üstünden atlıyarak Sıddık Hocaya misafirliğe geliyorlar. Durup kalıyoruz. Onlar gülüş çağrış şakalaşarak hocanın bahçesine giriyorlar. Biz de çaresiz bu ziyaretin sonunu bekler hale giriyoruz. Bir onbeş dakika geçmiyor, Sıddık Hoca iskelede beliriyor, biraz da sertçe, ne duruyorsunuz burda diyor. Efendim, misafiriniz Maarif Vekili var, diyoruz. Ne demek diyor, o misafirimse siz de misafirimsiniz, haydi çabuk toparlanın, bekliyorum diye içeri giriyor. Kayığı hemen iskeleye bağlıyor çıkıyoruz dışarı. Hocanın evini kirletmeyelim diye de, ayakkabılarımızı kayıkta bırakıyoruz. Hoca parkeleri cilalatmış, çıplak patalarımızın parkedeki saygısız ve biraz da komik izleri bizi Maarif Vekilimize kadar götürüyor. Büyük saygı ve hele sevgiyle elini sıkıyoruz ve akıllı uslu oturuyoruz yerlerimize. Tabii bize söz düşmüyor. Hasan Ali bize arada sorular soruyor, hemen kısadan cevaplıyoruz. Yıl 1938'in sonları. Hasan Ali o yıl Vekil olmuş. Biliyor musun diyor Sıddık, kendime bir saat aldım koydum masanın üstüne. Zili beş dakikaya ayarlı, düğmesini basınca beş dakika sonra zili deli gibi çalıyor. Özel Kalem mahşer. Herkesin Vekile anlatacak bir derdi var. Odama dilek sahibi bir vatandaş giriyor. Büyük bir itina ve hatta kendilerine hizmet için o makamda olduğumuzu unutan, ölçüsü kaçmış bir saygı içinde, beyefendi sadece bir dakikanızı rica edeceğim, sizleri fazla rahatsız etmiyeceğim derken, bir dakika değil, size beş dakikamı ayıracağım, buyurun isteğinizi hemen anlatın diyerek saatin düğmesine basıyorum. Ama, bendeniz, hakipayeniz efendim gibi Osmanlı biçimi girizgahından bir türlü yakasını kurtaramıyor ve bu arada saatin beş dakikalık zili de başlıyor çalmaya.

Dilek sahibi bu zille bi tuhaf susuyor. Bir dakika değil, beş dakikayı tükettiniz diyorum, vaktiniz doldu. Ama herşeye rağmen, içinde şakayı taşıyan bu zilin arkasından vatandaşın isteğini tezden dinleyip notunu alıyorum ve böylelikle de kapıda toplanan müracaat sahiplerinin tümünün derdini dinleyebilmiş oluyorum. Sıddık hoca Vekilin bu şakalı işinden pek hoşlanmamış haliyle, şöyle bi gülümsüyor. Biz tabii hep susar haldeyiz. Konu büyükler arasında çeşitlemeler giriyor, Sıddık hocamız bir ara, bundan beteri olmaz, cümlesini kullanıyor. Alıyor sözü yine gü-

zel Vekilimiz,sevgili, sıcacık bir insan. Sen beterin beterini biliyor musun diyor hocaya. Sıddık Sami şöyle bi bakıyor Hasan Ali'nin yüzüne, ne imiş gibilerden. Adamın biri sünnet düğününe gitmiş. Erkekler yine azıtmışlar, sarhoş olmuşlar epey. İçlerinden biri yıkılıp kaldığı için, tutmuşlar, yaşı daha sünnete gelmemiş, yatağında uyuyan küçük oğlanın odasına götürüp kanapeye uzatmışlar ve kapıyı da üstüne kilitlemişler. Bir süre sonra sarhoş uyanmış, müthis bir su ihtiyacı içinde kapıya hamle etmiş, nafile. Hikaye bu ya; odanın köşesindeki su dolu güğüm gözüne ilişmiş ve hemen kavramış güğümü ve sonuna kadar kafasına dikmiş ve dönmüş sızmış yine kanapesinde. Hasan Ali burda duruyor, hikaye uzuyor ama sonunu bekleyin diyor ve sürdürüyor.

Evet, bizim sarhoş kısa bir süre sonra bu kez başka bir ihtiyaç içinde kalkıyor ayağa, yine kapıya hamle ediyor, boşuna kilitli. Ne yapacak, ne yapsın. İşte o anda dahiyane bir fikir çakıyor kafasında. Yavaşça kucaklıyor yatacığında uyuyan çocuğu, yattığı kanapeye koyuyor ve sonra da kendisi şahsen giriyor çocuğun karyolasına ve uslu, akıllı, aheste aheste bırakıyor küçük hacetini çocuğun yatağına ve ferah fahur dönüyor kanapeye. Şöyle bi kucaklıyor çocuğu, kaldırıyor ve bir de ne görsün, çocuk onun kanapesine bi güzel büyüğünü becermemiş mi. İşte beterin beteri bu Sıddık. Zaman zaman yaşıyoruz bunları. Sıddık hoca bu kez kahkahasını esirgemiyor. Ve biz de katılıyoruz kendi ölçümüzle bu gülüşe.

Üniversitede yapılan çeşitli törenlere Hasan Ali Yücel'de geliyor. Kendisini hayranlıkla izliyorum. Bir ara Fakültemiz bir gezi tertipliyor. Hocalarımızla biniyoruz SUS vapuruna Mudanya'ya Bursa'ya gidiyoruz. Ben o gezide sevgili hocam Ebul'ula Mardin'in kolundan çıkmıyorum. Bu saygılı güzellik bugüne kadar taşıdığım büyük bir mutluluk oluyor bana. Bursa'nın heykelli meydanında nutuklar atıyoruz. Bi güzel eğleniyoruz Bursa'da. Bu gezinin hemen sonrasında Hasan Ali Fakültemize uğruyor. Toplu bir konuşma içinde Bursa'ya SUS vapuru ile gittiğimizi söylüyoruz. Denizyolları isabet etmiş diyor. Hukukçular susmasını bil-

mezler, hiç olmazsa gezide susasınız diye yapmışlar bu işi. 1940'da Fakülteyi bitiyorum. Mezuniyet törenine Vekilimiz Hasan Ali Yücel geliyor. Lacivert elbiselerimle Vekilimizin önünden büyük bir saygı ve sevgiyle geçiyoruz. O da bizleri teker teker kutlayıp ellerimizi sıkıyor. Elli yıllık bir gelin düş. O nerede ve hele biz şimdi nerelerdeyiz. Hasan Ali Yücel bu memlekette eşi menendi çok az görülmüş, sosyal hayatın laf değil, emek, hareket beklediğini bilen, koca yürekli bir insandı. Köy Enstitüleri gibi, bugüne kadar bu memlekette görülmemiş bir hareketin gerçek sahibiydi. Yıl 1930'ların sonu. Bizler hala onuncu yıldan kalma, biz bize benzeriz, ne mutlu türküm diyene sloganların peşinde dolanıyoruz. Altı okumuzdan biri 'Devletçiyiz' vasfımızla yaptıklarımız inkar edilemezse de, 'Köylü Efendimizdir' gibi şatafatlı lafların ötesinde, sosyal hayattan yana bir sözümüz, bir meselemiz yok. Köy Enstitülerinde önce Mustafa Necati bir hareket başlatıyor, fakat sonunu getiremiyor. İlk tosun hareket Hasan Ali Yücel zamanında. Yıl 1940. Beş yıllık güzelim Köy Enstitülerinin kurulması görevi İsmail Hakkı Tonguç'un oluyor. Türkiyemizin bugüne kadar görmediği ve ne yazık ki bundan sonra da göremiyeceği, tüm yurdu kucaklayan bu kutsal ileri harekete ilk engel, ilk büyük günah, şaşılası şey, CHP döneminin Maarif Vekili Şemsettin Sirer Beyefendiden geliyor. Kapatıyor Köy Enstitülerinin Yüksek kısmını. Tonguç, güzelim insan, bir kahraman, görevinden alınıyor. Bundan sonra Tahsin Bangoğlu bey de bu kahrın marifetini sürdürüyor. Ve nihayet 1950. Geliyor meydana bütün şamatasıyle Demokrat Parti. Tevfik İleri, hangi tarafı ileri ise, hemen Enstitülerin karma eğitimine son veriyor. Ve nihayet beklenen son geliyor. Yıl 1954, Demokrat Parti ve Şürekası, toprak ağaları efendilerimizi muratlarına ulaştırıyor ve 'Kanunlarla yasaklanmış ideolojik bir teşkilat, ahlak kurallarına ve geleneklere aykırı davranışların merkezi' tarihsel utancımızın kara suçlaması ile, Köy Enstitülerimiz kökünden siliniyor, kara muratlarına eriyorlar.

1915 doğumlu belli bir yaşın insanıyım. Kurtuluş Savaşımızın tüm yaşlarımızı bir eden o Mustafa Kemalli kutsal inancın

yılları dahil, beni bu günlere taşıyıp getiren memleketimin bütün sosyal hareketlerinde, Hasan Ali Yücel Köy Enstitüleriyle büyük ve kocaman bir anıdır içimde. Ve bu eşsiz hareketin yokedilmesi de, yaşımla başımla büyüyen bu bilinçlenme ile, hayatımın en büyük acısıdır. Oysa ki bu hainlik olmasa idi, yurdumun güzel insanları, başta kendi haklarına olmak üzere, karşılıklı insan haklarına, emeğe, uygarlığın temeli direği bilgiye saygılı, dört bir yandan yurdumu kucaklamış o kutsal, mübarek ateşin içinde, daha elli yıl öncesinden gerçek bir demokrasi içinde, sosyal yaşama kavuşmuş olacak ve bugünlere gelmemiş, bugünleri görmemiş olacaktı.

Yıl 1940. Öndördüncü dönem olarak Yedek Subaylığa alınıyorum. İstanbul Harbiyesinin son eğitim dönemi. Bundan sonra Ankara Polatlı'ya taşınıyor yedek subaylık. İkinci dünya savaşının cehennemi içindeyiz. Hitler yılanı çörekleniyor yeryüzüne.Bizim Mussolini kabağı da, faşizmo, faşizmo diye giriyor Hitlerin münasip yerine. Zamanında ne güzelmiş. Kim bozduysa bu usulü, diyecek başka laf yok ki, çukurunda kaynasın. İnsanın doğasında kavga ve döğüşme yoktur. Bugün bizleri sayılamayacak namussuzluklarıyle durmadan döğüştürüyorlar.

Sermaye Destanı'ndan
Saysan yirmiye varmaz
Yıkım tekellerin sayısı
Bir avuç onursuz yaratık
Canımıza düşman.
Parsellenmiş güzel dünyamız
Sokağımızdaki bakkala kadar.
Silah üretiyorlar
Savaşalım diye.
Silah satıyorlar bin marifetle
Öldürelim diye birbirimizi.
Konakları, yatları
İşveli gelinleri
Şımarık dölleri için.

Evet zamanında diyelim ki iki millet birbirine kızışmış. İşi savaşmaya kadar götürmüşler. Savaşların başları muhterem zatlar giyinir kuşanır, çıkarmışlar alana. Ve vatandaşlar da efendi efendi çevrelenir, sonucun seyircileri olurlarmış. Ne güzel, Baş efendilerimiz çekerlermiş yaldızlı kutsal kılıçlarını ve geçerlermiş karşı karşıya. Kim kimi gebertirse mesele de orada bitermiş. Hani diyelim ki, insana insani olarak en yakışanı.

İkinci dünya savaşı içindeyiz. İsmet İnönü'ye tarih boyunca taşıyacağımız şükran borcumuz, büyük dirayetiyle sokmuyor bizleri bu ateşe. Ama her an tetikteyiz. 14. dönem olarak toplanıyoruz Harbiye'de. Sayımız beşbini aşıyor. Zamanında Atatürk söylemiş, bir dönem yedek subay sayısı beşbini aşarsa onlara sırmalı tören kıyafeti verilsin diye. Ama nedense biz bu belli sayıyı aştığımız halde boşuna bekledik bu sırmalı süslü büyük kıyafeti. Ne ise. Evet her an tetikteyiz.Her an bir köşeden savaşabulaşma olasılığı, belası var. Bazı geceler uyanıyoruz. Yatakhanemizin altındaki silahaneden 'hep berebar' sesleriyle, talim toplarımızı bile çekip götürüyor erler emredilen yerlere. Doğrusu, ne saklıyalım, hepimizde gizli saklı bir savaş korkusu demeyelim, heyecanı var. Yine bir gecenin ortalık yerinde 'silahaneye' narası ile yataklarımızdan fırlıyoruz. Herkes başı sonu olmayan, karışık bir telaş içinde. Silahaneye komutunu verenin kim olduğunu, ite kaka birbirimize sorarken, koğuşta yalnız iki kişi telaşsız ve sakin. Birisi kimyacı İsmail, ranzasında mışıl mışıl uyuyor, öbürü gece nöbetçimiz hukukçu Hasan, bir köşede kıkır kıkır gülüyor. Meğer bizim kimyacı İsmail'in uykuda konuşma illeti varmış. O akşam da uykusunda ne gördüyse, savaşa davrandığımızı görmüştür, sayıklaması 'silahaneye' narasına dönüşmüş. Nöbetçi Hasan'a gelince, o da ne yapsın, işi bilmem ne şakasına dönüştürerek, o karmaşada bu naranın uyuyan sahibini söylememiş. Bir süre sonra, Hasan'ın gülmesi ve İsmail'in uykuya devamı, meseleyi aydınlatınca, gecenin ortasında don paça savaşa kalkan biz koğuş sakinleri İsmail'in yatağını bir hamlede koğuşun ortalık yerine koyuyoruz. Ve sonra savaş tehlikesi geçiyor, kendimize geliyoruz ve hala şaşkın İsmaili ranzasına elimizle

yerleştirerek, bir küfür uğultusu içinde yataklarımıza, tekrar uykumuza dönüyoruz.

Askerlik

14. dönem yedek subay eğitimimiz bitiyor. Kıtalarımıza sevkediliyoruz. Sınıfım topçu. Kurada Konya Koşulu 5. Topçu Alayını çekiyorum Toplarımızı kadanalar çekiyor. 1922 savaş yılı içinde çocukluğumu bıraktığım Konya'ya giriyorum. Şehir yabancı olmuyor da bana, çocukluğum kaybolmuş. Konya'da çok az kalıyoruz. Alayımızı Mudanya'ya kaydırıyorlar. Mudanya-Bursayolu üstünde acemler mevkii, Çepne, Akköy. Tepede bir ordugah. Bu tez nakille askerliğe başlar başlamaz, toplu tüfekli, atlı kadanalı bir kıtanın bindirme ve indirmesini belliyoruz. Hele hayvanların kara vagonlarla inatlaşması. Durmadan tekrarlanan 'hep beraber' komutu hala kulaklarımda. Çepneye geliyoruz. İkinci tabur emir subayı oluyorum. Komutanım Binbaşı Rahmi Belgerden. Yaşamımda yeri olan, sevgili bir insan. Bugün Profesör Saman Belgerden'in sevgili babası. Avukatlığımdan önce Karaköy Ömer Abit Hanında Ticaret Bakanlığına bağlı 'İthalatçı İhracatçı Birlikleri'nde 1943 yılından 1948 yılına kadar, altı yıl büyük yükümlülükler içinde bir yönetici olarak başedeceğim çalışmalarımda, dürüst, ciddi ve yüreği insan sevgisi dolu rahmetlik Rahmi Belgerden bana örnek olacak. Hukuka saygısı olan mükemmel bir yapı. 1953 yılının sonlarına doğru, Karaköy Perşembe Pazarı'ndaki yazıhanemde bir dilekçeye çabalarken, yıllardır görmediğim Binbaşım, sivil elbiseleriyle çıkageliyor. Çocuk gibi şaşırıyorum. Masamın önündeki sandalyeye oturuyor. Sanki bir süre susuyoruz ve sonra Binbaşım Rahmi Belgerden, Müştak bizi de General yaptılar, deyiveriyor. Sevinçten, masamdan boynuna atlıyorum. Bu sevincimin yanıbaşında kendisine hala binbaşım dediğim insanın paşalığından böyle ve bu kadar habersiz olmam. Sevgili binbaşım.

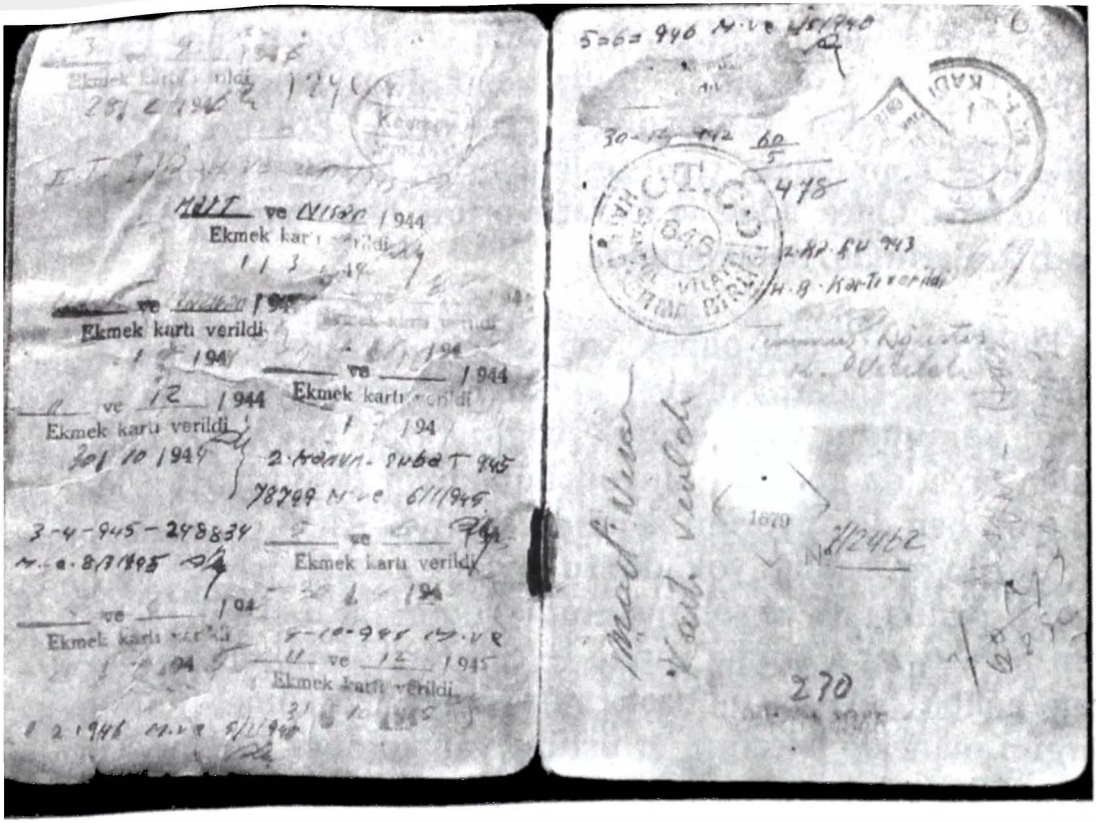
Askerliğe alışmam zor olmuyor. Toplarımızı çeken kadanalarımızı tanımamız, onlara yakın olmamız gerekiyor. Subay maneji düzenleniyor. Usta bir üsteğmen manej komutanımız. Manej sahası bir meydancık. Kadanalar manejin adap ve erkanını sonuna kadar biliyorlar. Bütün komutları bellemişler ve hemen uyguluyorlar.

Adagio'nun karşılığı 'adeta', aheste bir yürüyüş. Prestonun karşılığı 'süratli' ve 'duur' komutu ile çivi kesiliyorlar yerlerinde. Biraz marifetlimiz başa geçiyor. Kol başı. Biz de arkasına sıralanıp bir daire oluşturuyoruz. Manej talimi hayvanlara yaklaşmakla başlıyor. Öyle bildiğiniz gibi değil. Tedirgin olanlarımızı hayvanlar yaklaştırmıyor yanlarına. Hele bir 'Mavu Ayşe' var, sağrısına, yani baldırına diyelim, çok hassas, dokundurtmuyor kimseye, atıyor çifteyi. Kadana çiftesi bu, şaka değil. Mavu Ayşe'nin bu hassasiyeti yüzünden bir kaçımız kendimizi yerde buluyoruz. Ne ise birkaç dersten sonra hayvanlara yaklaşır oluyoruz. Önce hayvanın kuşamı öğretiliyor, bütün takım taklavatiyle. Sonra hayvanın başını tutmasını belliyoruz. Ve sonunda da 'at bin' komutu geliyor. İki metrelik hayvanlar. Bütün tariflere rağmen, gel de bin yaratıklara. Bir kere bacağımızı kaldıramıyoruz basacağımız özengiye. Düşenimiz, kalkanımız. Çoğumuzu erler kaldırıp koyuyorlar kadanaların üstüne. Bir seferinde birimiz, bir atlet edasiyle, şöyle yüksek atlıyacak gibi, gerileyip gerileyip uzaktan hayvanın üstüne hamle etti de, yediği mutantan çifte ile kendisini manej sahasının tam ortasında buldu. Ne ise efendim, bütün bu maceralardan sonra biz işi becermeye çalışıyoruz ve kadana maneji bitiyor ve konu binek hayvanlarına geliyor. Huysuzları müstesna, onlar bir mesele olmuyor ve böylelikle koşulu topçu subayı olaraktan manej işini tamamlıyoruz. Yalnız bir keresinde, artık bu işin ustası olduğuma inanarak, yem saati gelen çıplak bir kadanaya binmeye kalkıyorum. Alıyor hayvan beni üstüne ve yeme yetişmek üzere, hemen dört nala kalkıyor. Bre aman, hemen hayvanın boynuna sarılıyorum. Önce, korku ve heyecandan, komut momut gelmiyor aklıma. Babadan kalma, yavaş yavaş evladım, koşma diye hayvanın kulağına sesleniyorum. Ama dinleyen kim.

Bizimkinin tavlada yem yiyen arkadaşlarına biran önce katılmak derdi. Dört nala devam. Komutanı olduğum İkinci Tabur Karargahının önünden sarmaşdolaş geçiyoruz. Erlerim arkamdan 'güle güle komutanım' diye sesleniyorlar. Nihayet komutlar geliyor aklıma. Önce 'adeta'yı tekrarlıyorum. Nafile, güç kuvvet kalmadı kollarımda, bacaklarımda.

Düşeceğim. Rezil olmak var kıtanın ortasında. Zaten olmuşum olacak kadar. Nihayet aklım imdadıma yetişiyor. 'Bölük duur' komutunu var gücümle bağırıyorum hayvanın kulağına. Zaten tavla da görünür oluyor. Lütfediyor dostum, dört nalı bırakıyor, ben de atıyorum kendimi aşağıya. Allah cezasını versin, hiç durduğu, baktığı yok, doğru tavlaya koşup giriyor. Ve de bu benim atçılıkta ilk ve son maceram oluyor. Bir dahamı.. Ancak bizim bu hayvana binme işinde tescilli bir şöhretimiz var. Sonradan galiba Sayıştay'ın başlarında oluyor. Mehmet Karabacak. Birgün manejde hocamız 'at üstüne yat' komutu veriyor. Dizginler elimizde arka üstü yatmamız gerekiyor hayvanın sağrısına. Mehmet, şans bu ya, Mavu Ayşeye düşmüş. Şöyle rahatça arka üstü Mavu Ayşeye uzanır uzanmaz bir anda kendisini manejin ortasında buluyor. Bir keresinde de komutan, subaylar toplansın, arazi tatbikatı olarak hayvanlarımızla Mudanya'ya ineceğiz talimatını veriyor. Yolsuz, izsiz, dere tepe dümdüz bir tatbikattı bu. Bindik atlarımıza. Rahmi Belgerden'in biniciliği meşhurdu. Geçti başa ve çalılar, ağaçlar, dereler tepeler içinden, bir hışım gibi yirmi dakikada Mudanya'ya indik. Maf olmuştuk. Kimsede hal kalmamıştı. Birden ne görelim, Mehmet Karabacak kardeşimizin askeri kilotu bu müthiş inişte çizmesinden çıkarak, ta yukarlara kadar tırmanmış ve Mehmet Karabacak da bu şaşkınlıkta çarşıya doncak girer olmuştu. Bizler kendi perişanlığımıza bakmadan bi uzun maytaba almıştık Mehmet Karabacağı. Ve sonra da hemen toparlanarak Mudanya'nın içine askerce girmiştik.

İkinci Tabur Karargahının komutanı olarak gelen giden er mektuplarını okumak görevimdi. Hepsini tek tek okuyor ve zarfın üstüne 'Okunmuştur' deyip imzayı basıyordum. Tahmin ede-

Nüfus

ceğiniz gibi, bu zarfların içinde çeşitli dünyaların renkleri vardı. Karınca dualı imlalarıyle uğraşıyordum da, ama bu müzevir iş, ne yalan söyliyeyim, insana bi tuhaf keyif veriyordu. Birgün bu mektupların birini açtım, Mektup, çoklarında olduğu gibi, tepesindeki ezbere 'Yüksek bir huzuru alinize' saygısı ile başlıyordu, hemen altındaki, sevgili, kıymetli, annem, babam, kardeşim yerine 'Ey avradını şettiğim pezevengi' küfürü yerleşmişti. Ve sonra arkası geliyordu. Ulan, diyordu, bunca yıl arkadaşımsın, gözkulak olasın diye sana emanet ettiğim Sadife'yi kendine karı etmişsin. Ulan köpoğlu köpek, böyle hıyanetlik olur mu. Ve sürdüyordu birbirinden güzel, sunturlu küfürlerini. Karargah erim tabii ki yerden göğe haklı idi. Aşağının bayağısı arkadaşı olacak o herif sevgilisini kendisine mal etmişti. Klasik bir roman yükünde, gariban bir mektup. Yaşamda bu renklere ulaşmak için, onunla inatlaşmak, yaşamak gerekiyor.

İkinci dünya savaşı sürüyor. Ekmek karnede. Evden aldığım mektuplardan bu sıkıntılarını, bilhassa kardeşiminkini anlıyorum Tayınlarımı arttırıyorum, güneşte kurutuyorum. Birgün izinli gidersem eve götüreceğim. Nihayet eratın 'bostan tasallutu' imdadıma yetişiyor. Erin biri dayanamıyor, komşu bostandan bir karpuz koparırken yakalanıyor. İkinci Tabur merasimle toplanıyoruz. Komutanımız bu gibi tecavüzlerin bi daha olmaması teınbihatı ile karpuz koparana bir hafta göz hapsi ve bu arada da, hizmette başarlı olduğundan dolayı da bana 15 gün memlekete izin ödülü veriyor. Hemen arttırdığım kuru tayınlarımı münasip bir çuvala dolduruyorum. Ver elini Kadıköy Bayramyeri, evimiz. Aylardan sonra gelen bu ilk iznimi unutamıyorum. Bir çuval tayınla hasret kucaklaşıyor. Ekmeğin tatlısını da yapıyoruz. Sıcacık bir mutluluk. Ve nihayet 1942 yılının Aralık ayında, yirmi aylık bir askerlikte terhis oluyorum. Vatani vazifesini bitirmiş bir genç olarak evime kavuşuyorum. Kavuşuyorum da, asteğmen maaşımdan, kuruttuğum tayınlar gibi, biriktirdiğim 130 liram, 'Müştak geldi' olan evde tam bir haftada tükeniyor. Dönüp dolaşıp yine babamın maaşına kalıyoruz. Fakültede iken toparladığım o bereketli aylığım 57,5 lira nerde. Tek kelime ile işsizim. En zorunlu masrafım vapur parası için bile babamın eline bakıyorum. Yaşamımın ağır günleri. Bu çıkmazı bu hali ile hiç düşünmemiştim. Meğer memleketimde bizim gibilerin askerlikten sonra başlarına gelecek olağan bir Şekspiryen drammış bu. Ordan oraya atıyorum kendimi. İş arıyorum. Yalnız bu sıkıntımda bana el uzatan bir dostu anmam gerekir. Halkevinde Dil ve Edebiyat Kolunda olmama rağmen, öbür kolların çalışmalarında,bilhassa Güzel Sanatlar kolunda çalışmalarım oluyor. Bu arada Halkevi Müdürü Ekrem ağabeyimiz bir imkandan yararlanarak, bana üç dört ay 30 liralık bir maaş sağlıyor. Bu günlerime Hızır gibi yetişiyor. Unatamadığım bir efendilik. Evet kafamda, neşriyat memurluğumda asistan gibi çalıştığım Hukuk Fakültesinden ayrılmamak var. Asistan, doçent.. filan olacağım. Daha fakültede okurken, bu öğretim üyesi olma sevdamla, Sıddık Sami hocamı da bıktırmıştım. İşte bu işsizlik çukurunda terhisten sonra da bir talebe gibi, yine başladım Fakülte seferlerine.

Nihayet 1943 yılının Nisanı. Yine Fakülteye gittim. Sıddık hocama görünecektim. Dekanlık kapısını vurup içeri adımım atar atmaz, hoca bana birşey söyletmeden hemen, git Ticaret Hukuku hocana, asistanı olacaksın, demez mi. Seviçten şaşırdım, sözler tükendi, bilmem nasıl teşekkür ettim Dekanıma. Kapıya geri geri giderken arkamda bir sandalyeyi devirir oldum, çıktım odadan bir nefese, hemen bitişiğindeki kapıya daldım.Dekan Katibi sevgili Hikmet ağabeyim. Hikmet ağabey, nihayet oldu, Ticaret hukuku asistanı oldum, Sıddık hoca şimdi söyledi dedim. Sakin baktı yüzüme. Evcek beni tanırlardı. Maddi durumumu biliyordu. O da Kadıköy Yeldeğirmeninde oturuyordu. Sadece ve kupkuru bir 'iyi' dedi ve bu sözcüğe birşey eklemedi. Kısa bir susukunluktan sonra, Hikmet ağabey, şimdi bana kaç para vereceksiniz dedim. Hikmet ağabey başını kaldırdı önündeki kaatlardan, ne parası Müştak, çalışmaya başla hele, iki senelik asistanın maaş emri daha geçen hafta geldi demezmi. Şaşkınlığın ötesinde öyle kaldım. Eyvallah Hikmet ağabey, hocaya vaziyetimi sen söylersin diyebildim ve çıktım odadan. Dört yıl kaynaştığımız o güzelim koridor susmuş bana bakıyordu. Merdivenlerden düştüm yola. Çakmakçılar, Fincancılar, Mısır Çarşısı ve Galatanın Köprüsü. İskeleye gidiyorum. O halimle beni hiçbir yer paklamaz, eve gidiyorum. Yine dertli başladım yarını düşünmeye. İnsanın yaşamında büyük rastlantılar var.Bunların bazıları o kadar kocaman oluyor ki, bunları adlandıramıyorsunuz, içinde konuşamaz oluyorsunuz. Köprünün ortasındayım. Şair dostum İffet Halim Oruz'la karşılaşıyoruz. Kadıköy Halkevinde Dil ve Edebiyat Kolunu birlikte yürütüyoruz, o başkanımız. İffet Halim'in bir başka uğraşısı da var. Savaş yıllarının tuzu biberi, bet perişan olan ekonomik durumumuzun baş belası, Milli Korunma teşkilatında çalışıyor. Sirkeciye gidiyormuş. Ciddi, dürüst bir insan. Sizin iş durumunuz ne oldu Müştak bey diyor. Fakülteden geldiğimi, küsüp gitmiş sesimle olup biteni bir nefeste anlatıyorum. Şimdi Karaköy'de İthalatçı-İhracatçı Birliklerinden geliyorum, diyor. Ticaret Bakanlığına bağlı bir kuruluş. Umumi Katibi Selahat-

tin Cuhruk bey benden bir eleman istedi. Bu kuruluşta çalışır mısınız, deyip de sormaz mı? Gelin de bu tesadüfün adını siz koyun.

Ne diyecektim yani. Hemen, tabii çalışırım hanımefendi, dedim. O zaman buyurun gidelim diyerek Karaköy'e geri döndü. Ne idi, ne oluyordum. On dakika sonra Birliklerde idik. Hacı Bekirin Sokağında, Ömer Abit Hanının üçüncü katı. Binanın koca blokları arasındaki boşlukları birbirine bağlayan köprülü bir han. İffet hanım Umumi Katibin odasına girdi ve biraz sonra çıkarak, Selahattin bey sizi bekliyor, ben izin rica edeyim dedi ve gitti. Kapıyı vurup içeri girdim. Aydınlık, ciddiyüzlü güzel bir insan makamında idi. Masanın önündeki sandalyeye buyur etti, oturdum. İffet hanım sizi çok methetti. Dostum insandır, beni sever dedim. Önündeki deftere ismimi almış, belli etmeden bir göz atarak, Müştak bey birlikte çalışabilirz, sizi kuruluşumuza kabul ediyoruz, dedi. Geçen iki saat içinde yaşadığım bu çelişkiler beni deli ediyordu. Teşekkür ederim dedim ve izin verirseniz gideyim eve haber vereyim diye de ekledimmi.. Umumi Katip şöyle durdu ve siz askerliğini yapmış reşit bir insansınız. Bu icazete gerek var mı, hemen sizi servisinize götürsünler, oturun masanıza ve bugünkü yövmiyenizi kaybetmeyin, dedi. Bir anda sersemlikten silkinmiş, mesuliyet sahibi bir memur olaraktan, hemen kalktım ve bu kez açık seçik bir teşekkürle beni alıp servise götürecek görevlinin peşine düştüm. Önce servis müdürü Cahit Tunger'le tanıştım. Uzun bir süre çok yakın bir dostluğumuz olacaktı Cahit Tunger'le. Yıllar sonra İstanbul Baromuzun Başkanı da oldu. Hiç zaman geçirmeden, servisten kıdemli bir arkadaş çağırdı ve benim için, kendisine bir 'Hususi Takas' dosyası verin, işlemlerin ana hatlarını görsün dedi. İş sahiplerinin müracaatlarını karşılayan servise girdik. Uzun bir bankla ortadan ikiye bölünmüş bir salon. Beş altı masada çalışan çeşitli konuların yetkilileri, iş arkadaşlarım. Köşede boş bir masaya oturttular beni, önüme de hemen bir dosya kodular. Nezir Katırman firması Bulgaristan'a hayvan leşi ihraç ediyor, karşılığında Gümrük Tarifesinin şu pozisyonuna giren tutkal ithal ediyordu. Amma da üstüste geli-

yordu bütün bunlar. Düşünemiyeceğim şeyler. Galata Köprüsünün ortasında İffet hanımla karşılaşmamızdan tam yirmi dakika sonra, işsiz, mutsuz Müştak Erenus kendine iş bulmuş, masasının başında çalışır halde idi. Olay yaşamımın büyük bir dönemeci idi. Üniversite öğretim üyesi düşünden, İthalatçı Birlikleri Takas Servisi raportörlüğüne.

Kısa bir süre sonra saat beş oldu. İş gününün sonu. Hemen Karaköy iskelesine, Kadıköy, eve koştum. Uzayıp giden bu işsizlik derdinde eve dönüşlerimde beni üzmemek için, işten ne haber, diye soran olmuyordu. O güzelim sıcacık baba evine girdim. Hoş geldin, dediler. Her günkü sesimden farklı, mesuliyet yüklenmiş bir ev erkeği edasiyle şöyle, o biçim, işten geliyorum, işi buldum dedim. Anlattım olup bitenleri bir nefeste. İşsizliğin ne olduğunu çok iyi bilen babam, sevindiği zaman sevdiklerinden esirgemediği sözcüğü ile, ulan dürzü gel öpeyim seni diyerek boynuma sarıldı ve haydi geçmiş olsun, geçti dedi, geçti. Bekleşen ev cemaati ile teker teker kucaklaştık.

İthalatçı Birlikleri, ikinci dünya savaşının sürükleyip getirdiği bir ayrı bela, Milli Korunma Yasası ile kurulmuştu. Birlikler döviz darlığını dengeleyecek, ihtiyaç maddelerinin karaborsasına engel olacaktı. Oysa ki, paranın her zamanki azgın aç kurtları, belli hüner ve marifetleriyle, bu kanunla Karun olmuşlardı. Zamanla Takas Servisiyle Vize Servisini bana bağladılar. Yirmi küsur arkadaşla sözde bu eşkiya ile uğraşacaktık. Döviz yokluğu ile mal karşılığı ithalata önem vermişlerdi. Hayvan tırnağı karşılığında bit tarağı gibi, çeşidi kendine has gülünç takaslar yanında, fındık, deri vb.. karşılığı gelen saat, tezgah, makine, el aletleri, kimyasal maddelerin fiyatlarını kontrol etmeğe yeltenıyorduk. Dünyaca bilinen belli sayıdaki fabrikaların ürettikleri maddeler dışında, dışarda bu takasın tezgahını kurmuş eşkiyanın yaptıkları görülecek şeydi. Zavallı ve haddini bilmez çalışmalarımız yer yer güldürücü bile oluyordu. Koca Philips Fabrikası ürününün fiyatını Yüksek Kaldırımda müzik aletleri satan mızıkacıya inceletiyor, olurunu alıyorduk. İşte İthalatçı Birlikle-

rindeki çalışmalarım, yaşamı bir ibret levhası olarak, bu yönünden bana seyrettirdi.

Evimiz bir Bayramyeri İdi

Kadıköy Bayramyeri sokağındaki beş numaralı üçer küçük odasıyle iki katlı evimiz, beti bereketi ile bizi sarıp sarmalayan şefkatli bir yapı idi. Bu minnacık evin, yaşamımdaki yaptığı ettiği ile, ölçüler dışı; şaşılası bir yeri oldu. Bi kez bu altı küçük odada dokuz canlı barınıyorduk. Eniştem ölmüş, Afife halam çocuklarıyle ağabeyinin yanına, yanımıza gelmişti. Çileli ve fedakar halamın üç çocuğu vardı. Yeğenlerimin en küçüğü, küçük kızımız Mücevher, onun biraz büyüğü tosun arkadaşım Orhan ve onların ablaları, ilk eşim, sevgi ve saygı duyduğum insan, Muzaffer. Biz de Nuriye nenemle beş kişi olduğumuza göre, evet tam tamına dokuz nüfustuk. Ben girdiğim işten önce 380 lira maaş alacaktım. Ve bu maaş bir süre sonra umumi katibimizin bir vekalet eklemesiyle 550 liraya çıkacaktı. ama asıl bereket babamın yoldan getirdiği ucuz yiyeceklerimizde idi. Eti, sebzesi, meyvesiyle besleniyor, gül gibi geçiniyorduk. Buzdolabı daha görünürlerde yoktu. Ama bi güzel komşumuz vardı sıcacık. Meşhur tiyatro sanatçısı Madam Kınar Sıvacıyan. Meşrutiyet döneminin yamaçlarından günümüze gelmiş namlı bir sanatçı. O heyecanlı zor günlerin gürültüleri içinde kulacıkları az işitir olmuş. Söylediğini kendisi de işitsin diye, bağıra bağıra konuşur ve arada bir, Müştak bey sen bir artiz olacakmışın diye beni onurlandırırdı. Evet buzdolabı görünürlerde yoktu ama Madam Kınar'ın kuyusu vardı. Bizim mutfaktaki rüzgara asılı tel dolabımızın yetişemediğini bu komşu kuyusu yapardı. Sepete korduk bozulacak yiyeceklerimizi salardık Madam Kınar'ın kuyusuna. Ama arada bu kuyunun da karnı acıkır, usulünce bağlanmamış sepetlerimizi tencere ve kapakları ile, ters tombalak yerdi. Gülemezdik ama, fazla da küsmezdik, sadece tencereleri boşuna bir çaba ile kuyudan çıkarmaya çalışırdık.

O günlerden birgün, zamanın radyosunda nefis diksiyonu ile baş spikerliğe kadar ulaşan gençlik arkadaşım Kemal Kaltaoğlu Adana'dan İstanbul'a okumaya geldi. Evimizde yer bulamayınca Madam Kınar'dan ricacı olduk, o da evinin birinci katındaki sokağa bakan odasında Kemali pansiyoner yaptı.

Bu pansiyon işi bi keyifli olmuştu bizlere. Bizim evin sıkışıklığından, arkadaşlarla Kemal'in odasında toplanır olmuştuk. Güzel sohbetler yapıyorduk. Bazıları da bir özenti halinde ciddi oluyordu. Sonunda konumuz geldi siyasi fırkalara dayandı. Ne de olsa Halk Partisinin tek parti rejimi içinde kafamız işleyen gençlerdik ve memleketin istikbali de bize bırakılmıştı. Her birimizin bir siyasi fırkayı işlemesi kararlaştırıldı. Bana da nerden ve nasıl geldi de Anarşizm düştü. Evet Anarşizm. Bak hele sen, hangi malzememle ve de hangi cesaretle anarşizm. Herhalde bu konuda elime bir kitap filan geçirmiş olacağım, arkadaşlarıma fiyaka yapacaktım. Bir işe 'şeyinden' başlamak diye işte buna derlerdi. Ve de efendim arkadaşlar da fırkalarını seçtiler ve belli bir hazırlık döneminden sonra başladı sidikli panelimiz. Güzel güzel ve yer yer harereteli, geç saatlere kadar konuşur olduk. Derken bir akşam üstü Madam Kınar, o güzelim efendi hali ile beni karşıladı. Müştak bey bekçi geldi, dün akşam sizin konuşmalarınızı biraz dinlemiş, madam senin çocuklar yabancı yabancı birşeyler konuşup dururlar, bunlar ne yapıyorlarki burada, dediğini dedi ve kendinden de birşey eklemedi. Bekçinin işaretini arkadaşlara hemen ulaştırdım. O günden başlıyarak siyasal fırkaları bitirmiş olduk. Hangi konuya geçtik hatırlamıyorum. Bu işaretten sonra 'İnsan hayatında aşkın yerini'ni ele almış olabiliriz. Ama bi kez kanımıza girmişti bu turfanda panelcilik. Tam değilse bile, o zamanki adı ile, konferansçılık diyelim. Belli bir süre sonra Halkevi hareketlerinin içine girdim. Bu çalışmalarım hergün daha bi genişledi ve sonunda da kendimi bütünü ile bu güzel, yararlı etkinliklerin içinde buldum. Diyebilirim ki bu çalışmalarım ve bu çalışmalar içindeki her biri ayrı bir kıymet olan insanlarla başardığım ilişkilerim, bütünü ile bugünkü bu telaşsız, rahat içimin yapısı oldu.

Kadıköy'de ilk Halkevi Hale Sinemasının karşısındaki bahçe içinde beyaz ahşap bir köşktü. Büyükçe bir salonu vardı. Konferansları orada sürdürürdük. Halkevleri toplum içinde taze idi. Ama doğrusu, heyecanla kucaklandı, bir hareket, bir renk oldu yaşamımıza. Konferanslarda günün meşhurlarını seçerdik.

Gel gör ki ilk konferanslarda vakti saati geldiğinde salona iki kişi gelir oturur, biz de sokağa fırlardık. Gün sonu yoldan evlerine dönen eli kolu dolu insanlara, kardeşim içerde meşhur Doktor Necmettin Rıfat'ın çok önemli bir konferansı var, kaçırmayın, onu dinlemeden eve gitmeyin, derdik. İnsanlar bir garip bakarlardı yüzlerimize, arada başını lahavle ile sallayıp paketleriyle içeri girenler de olurdu . Yani ilk günlerde on küsur kişilerle konferanslarımızı yürütür, konferansçılarımızdan özürler dilerdik.

Yıl 1942. Kadıköy Halkevi yeni binasının yapımı tamamlandı. Dilimizdeki o kostak deyimle, dokuz koldan girdik işin içine. Mutlu bir çaba, elele.

1. Dil ve Edebiyat,
2. Güzel sanatlar,
3. Temsil,
4. Spor,
5. Sosyal yardım,
6. Halk Dershaneleri ve Kurslar,
7. Kütüphane ve Yayın,
8. Köycülük,
9. Müze ve Tarih.

Dil ve edebiyat kolunu İffet Halimle biz kuşandık. Sonradan şair Yahya Saim Ozanoğlu da katıldı bize.

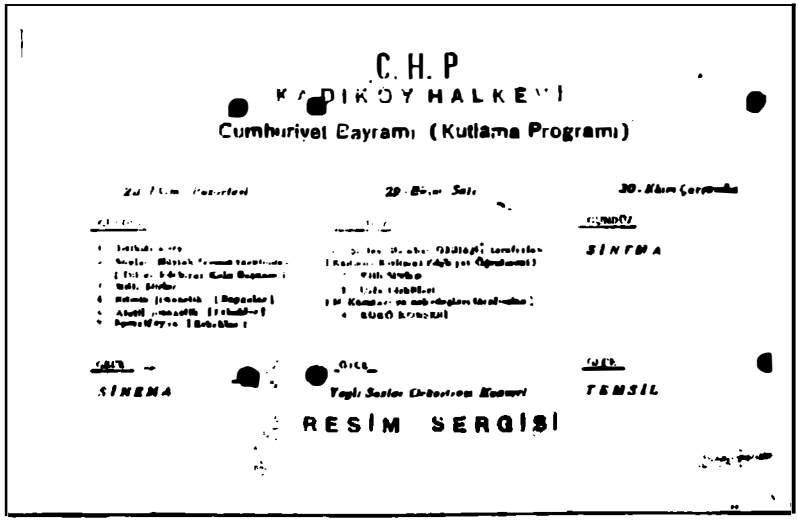
Önce ve hemen konferansları aldık ele. Sonra milli bayramların kutlama programları, Bir Mayıs Bahar Bayramından tut, 29 Ekim

Cumhuriyet Bayramına kadar. Milli gün ve bayramların konuşmalarını Müştak Erenus yapıyordu. Çıkıyor kırmızı kadife perdeli sahnenin kürsüsüne, elinde kaatları, heyecanlar içinde çekiyordu her çeşit nutkunu. Arkasından gelsin sazlar, oyunlar, günün manasını taşıyan piyesler. Ama bu işlerin hiç biri ezbere olmuyordu. Milli günlerin keyfi daha içimizde idi. Salonumuz güzelim bir heyecanla doluyor ve bazı günler taşıyordu bile.

1940'lı ve 50'li yıllar. Sanat dünyamızın, savaş belasının darlıkları içinde bile, üretken, renkli yılları. Halkevleri, bu üretken yılların güzelliğinde başı çekiyor. Kadıköy'den şu adları sıralamak bile yeterli. Orkestra Şefi Eşref Antikacı, Bülent Tarcan, Hulusi Öktem, Ziya Altıntan ve öbürleri. Görsel Sanatta Ressam Şeref Akdik, Ferruh Başağa ustalarımız. Yurdun genç insanları, CHP'nin tek partililiğine rağmen, dünyayı daha iyi tanır oluyorlar. Hele güzel sanatlarda, geleceğin sanatçıları, gerçek kıymetler günyüzüne çıkıyor. Yazarlar, çizerler, şairler.

Akşam işden çıkıyorum, eve gitmeden Halkevine uğruyorum. Bir iki güzel saatle gün tamamlanıyor. Tatil günleri ayrı olmak üzere, hepimizin Halkevi çalışması günün bu saatlerini kapsıyor. Vapur iskelesinden başlıyorum. İskelede konferans ilanımızın yerinde durup durmadığına bakıyorum. Arada bir rüzgar, yağmur alıp götürüyor.

Yılların örneği olarak;
1946 Cumhuriyet Bayramı
Kutlama Programı

C. H. P
KADIKÖY HALKEVİ
Cumhuriyet Bayramı (Kutlama Programı)
SİNEMA
SİNEMA
TEMSİL
RESİM SERGİSİ

1950-1951
Konferansları

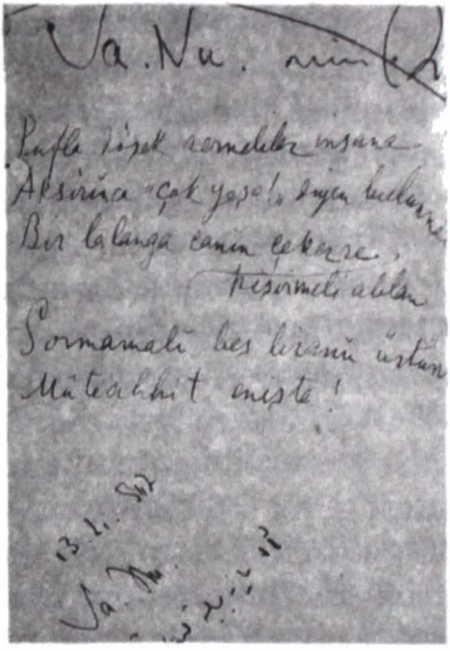
27 Kasım	Burhan Felek	Hasbıhal
4 Aralık	Behçet Kemal Çağlar	Yunus Emre
11 Aralık	Burhan Felek	Londra Seyahati
18 Aralık	Prof.Fritz Neumark	Göçmen Meselesi
25 Aralık	Hüseyin Cahit Yalçın	Bugünkü Dünya Vaziyeti
1 Ocak	Behçet Kemal Çağlar	Destan
8 Ocak	Prof.Dr.Necmeddin Rifat	Atomdan korunma (projeksiyonlu)
15 Ocak	Prof.Dr.Şevket Salih Soysal	Çocuklarda yaşama şansı (projeksiyonlu)
22 Ocak	Peyami Safa	Kültür ve Medeniyet
29 Ocak	Behçet Kemal Çağlar	Battal Gazi
5 Şubat	Sinan Korle	Tiyatro
12 Şubat	Prof.Dr. Kazım İsmail Gürkan	Sağlığımız
19 Şubat	Prof.Dr.Sevil Akay	Ruh Var mı (projeksiyonlu)
29 Şubat	Prof.Dr.Kazım İsmail Gürkan	Sağlığımız
5 Mart	Burhan Felek	Hasbıhal
12 Mart	Bedii Faik	Kadın (tehir edildi)
19 Mart	Bedri Rahmi Eyüboğlu	Bugünkü resim (projeksiyonlu)
26 Mart	Sabri Esat Siyavuşgil	Psikolojinin bugünkü pratik tatbikatı
2 Nisan	Hüseyin Cahit Yalçın	İrtica
9 Nisan	Bedii Faik	Kadın
16 Nisan	İ.Galip Arcan	Tiyatro
24 Nisan	Abidin Daver	Türk tersaneleri (projeksiyonlu)
30 Nisan	Behçet Kemal Çağlar	Atatürk'ten hatıralar

Kadıköy tetik bir yerdir. Konferansları epey ileri götürüyoruz. Zor olan, konuşanı dinlemeyi, yerleştiriyoruz. Bu güzel uğraşı renkli ilişkiler getiriyor bizlere. Çalışmalarımız gide gide saksısından taşan çiçekler gibi, bizleri yeni hareketlere götürüyor. Dil ve Ebediyat Kolunda 'Pazar Şiir Toplantıları' düzenliyoruz. Sabah saat onda toplanıyor, günün şiirlerini kitaplarıyle konu ediyoruz. Şiir başı çekiyor da, giderek hikaye, roman da geliyor meclise. Bir sanat sohbeti oluyor Pazar toplantıları. Celal Sılay, genç hikayeci Mesude Honsari toplantıların devamlıları. Onaltı yaşındaki Füruzan 'Durak' 'Boza' adlı hikayelerinde bizleri şaşırtıyor.

1946'larda bir Pazar Vala Nurettin sevindiğimiz konuğumuz oluyor. Renkli bir gün. Biz hocanın karşısındaki öğrenciler gibi, hemen kendi bilgilerimizi dökmeye başlıyoruz. Ben, yeni şiirin güzel anılmış dilinden,düş gücünden, çeşitli örneklerle söz açıyorum. Fazıl Hüsnü'nün günün konusu 'Çocuk ve Allah' kitabından şiirler okuyorum. Usta, güzel insan, şöyle bi dinliyor bizi ve alıyor sözü. Sizinle beraber ben de diyorum ki, eski şiir sırasını savmış ve yerini bugünkü şiire bırakmıştır. Menşeini yine batıdan alan bugünkü şiir, eski şiirin derecesine ulaşmış mıdır. Mesela bir Tevfik Fikret başlı başına bir varlıktır. Toplumun dertlerini derinden duymuş ve duyurmuştur. Namık Kemal vatan ve hürriyet sevgisini dile getirirken ne kadar başkadır ve ne kadar yücedir. Bugünkü, yeşil dalcıklariyle bir fidedir. Cahit Sıtkı, Fazıl Hüsnü, Orhan Veli, Bedri Rahmi, Celal Sılay gibi güzel şairlerin ele aldıkları sosyal konular nelerdir. Evet, fakirler, evsizler, kimsesiz çocuklar onlara ıstırap verir, ama bu yeterli midir. Şiir mana ve ruh bakımından, tüm ağaçlariyle ormanın ihtişamını taşımalıdır. Dünyayı saran davaların azametini görmeli ve kucaklamalıdır. Mesela bugünkü toplum yaşamınızda şikayetleriniz nelerdir. Sadece, çöpümüz alınmıyor, sularımız akmıyor mu diyeceksiniz.

Almıştık dersimizi Koca Nazım'ın bu has dostundan, sustuk. Böyle bir toplantı bi kez daha olamadı. Konuların hep kenar köşesinde dolandık. Fakirler, evsizler, kimsesiz çocuklar.

Va-Nu ağabeyimiz o günkü o güzelliği içinde bize bir şiir yazmadan da edemedi.

Hüseyin Cahid'in 'İrtica' konulu konferansıydı. Siste vapur iskelesi gibi, salon tıklım tıklımdı, 750 kişilik Kadıköy Halkevi salonu tamamen dolmuş, en azından 500 kişi de ayakta idi. Böyle bir kalabalığı bir başka günde görmedik zaten. Hüseyin Cahit kürsüsündeki sandalyeye oturmadan, bir saat ayakta başımızın ebedi belası 'İrtica'yı Hüseyin Cahit ciddiliğinde bizlere anlattı ve biz de bir daha rastlayamıyacağımız böyle bir konuşmayı nefessiz dinledik. Mükellef bir gün olmuştu. Konferans sonunda iskeleye inişte kendisine yol arkadaşlığı ettim. Üstada yol boyunda, bir çömez olarak birşeyler söylemek istedim. Bi yerlerde okumuştum, aklımda kalmıştı. Efendim, Çanakkale Zaferinden sonra Tanin Gazetesinde 'Yuha' başlıklı bir makaleniz vardı dedim ve kendisinden bir şeyler bekliyerek sustum. Konuşmadan birkaç adım yürüdük. Hiç beklemediğim bir cevap geldi ustadan. Kısaca, hatırlamıyorum dedi. Bana da diyecek birşey kalmamıştı. Bir zaman sonra Galata rıhtımında İzmir'den gelecek bir vapuru beklerken kendisiyle karşılaştım. Sevgiyle yaklaştı. Vapuru bir güzellik içinde birlikte bekler olduk, sevindim.

Orhan Veli ile dostluğum yazıkki gönlümce olmadı. Bir kerecik bizde beraber bir yemek yiyebildik. Eski ceket ve pantolonla sokaktan aldığımız mısır saplarından mamul masamızın ortasına köftelerden önce, maydanoz, yeşil biberli domates salatamızı koymuştuk. Renkli, bi güzel olmuştu. Orhan Veli salataya şöyle bi baktı, efendim salatayı yemeden bir süre seyredelim, dedi. Kırk yıl geçti üstünden. Bi kez de kulaklarından tanıdım bu güzel adamı. Cağaloğlu'na Akşam Gazetesinin sokağından geçen kestirme yokuştan çıkıyordum. Yokuşun başındaki küçük mahallebicide, ince uzunca boylu sırtı dönük genç bir adam güzel bir kızcağızı almış karşısına, sohbet ediyorlardı. Yelken kulaklarından tanıdım Orhan Veli'yi. Girdim içeri. İki üç cümle içinde sıcacık selamlaştık. Saygılı ve sevgili, içine kapanık bir yaratık.

Aynı yıl bir Pazartesi günü İ. Galip Arcan'ın konferansı vardı. O günleri yaşamış bir sanatçı olarak, Türk Tiyatrosunun tarihçesini bi güzel derledi, topladı. Bir oyunumuzda Muhsin Hoca başıma bir iskemle vurarak beni yere yıkacaktı. İskemleyi belli yerlerinden keserek, vurmaya hazır bir durumda sahneye koyduk. Oyun başladı ve geldi geldi sandalyanın kafama vurulmasına. Büyük bir coşku içinde oyunu sürdüren Muhsin Hoca, o coşku ile dağılmaya hazır, kesik iskemle yerine, yerinde sapasağlam duran bir başkasını kaptığı gibi kafama indirdi. Ben neye uğradığımı bilemeden, oyunsuz yere yıkıldım kaldım. Müthiş bir sahne olmuştu da, ama bana da olan olmuştu. Perde coşkun alkışlar içinde kapandı ve beni de yarı baygın, karga tulumba kaldırdılar. İ. Galib'in konferansı bu sıcak anılarla çok canlı olmuştu. Konferanstan sonra biraz daha bir şeyler dinlemek umudu ile, üç dört arkadaşla aldık İ. Galib'i bize götürdük. Aramızda Zafir Metya da vardı. Zamanın Divanı Muhasebat, Sayıştay Başkanının oğlu, Abidin Daver'in damadı, içkiyi fazla seven, dünyanın zekisi dost bir yaratık. Eve gittik. Bermutad beyaz peynirle 73 kuruşluk Güzel Marmara şarapları açıldı. Küçük bir ısınma, bir girizgahtan sonra, sözün sahibi misafirimiz İ. Galip Arcan başladı anılarını sürdürmeye. Başladı değilde, başladı başlamaya. Zafir'den sıra ve imkan gelmiyordu ki İ. Galibe. Ben diyordu İ. Galip, başlıyordu, ben Hamlette ilk perdenin ortalarındaki tiradım sırasında..

derken Zafir hemen sözü alıyor, ustadım o anda elleriniz göğe doğru, ne ilahi bir uzanıştı o, diyerek alıp götürüyordu. İ. Galip başlarda kibarlığının çaresizliğinde susuyor ve Zafir durur durmaz, Makbet'e, Vatan veya Silitreye geçeyim diyor da, ama çaresiz yine bizim Zafir, ne idi o girişteki azametli edanız,durup seyirciye bakışınız.. gibi münasebetsizliğine başlıyor ve susmuyordu da. Eh.. nihayet İ. Galibi'n de sabrının bir sınırı olmalıydı. Zafir'in yaptığı sanki bir sataşma idi. Sonunda yine böyle bir müdahalede, sus be birader, ben buraya konuşmak, anlatmak için geldim. Hep sen konuşuyorsun. Zaten beni de hamam gibi bir yere soktunuz (bizim zemin kat) sıktınız birader,sıktınız diye ayağa fırladı. Ben ev sahibi olarak, haydi dostlar isterseniz dışarda biraz hava alalım diyebildim. İ. Galip de Güzel Marmara ile epey olmuştu. Susun dedi, iki anımı anlatacağım, konuşmak yok. Sadece beni dinleyeceksiniz, tamam mı?

Vatan veya Silistre'yi oynuyorduk .Şehitler göğe çıkacaktı. Şehitler nasıl çıkacaktı göğe. Çaresiz zembilleri urganlara bağladık, astık sahnenin tavanına. Demir makaralarla yavaş yavaş göğe çekecektik şehitlik mertebesine ulaşmışları. Toplar, tüfekler patladı, şehitler girdi zembillerin içine ve makaralar yavaş yavaş başladı gıcırdamaya. Şehitlerimiz göğe tırmanıyorlardı. Halk müthiş coştu bu sahnede. Alkış alkış kıyamet. Olacak gibi değildi. Nihayet olan da oldu. Şehitler bu müthiş coşkuyu kucaklamak için çaresiz teker teker ayağa kalkarak yükselen zembillerin makara gıcırtıları arasında vefakar seyircilerine elleriyle öpücüklerini gönderdiler. Ve böylece şehadete ermiş şehitlerin zembillerden yolladıkları öpücüklerle bu eşsiz sahne kapandı.. Bizim cemaat tabii bastı kahkahayı ve yine başladık kıpırdanmaya, konuşmaya. Susun dedi İ. Galip, öğrencilerini azarlayan öğretmen edası ile. Şimdi son bir anı ile bitiriyorum günü. Kestik kıkırdamayı, yine sustuk. Yine bir vatan millet oyunu oynuyorduk. Perde, bir şehidin 'ölüyorum, la ilahe illallah' tümcesiyle kapanıyordu. Perdenin ipini çekecek olan zat gün içindeki ağır yorgunluğu ile, perde ipinin yanında uyumuş kalmıştı. Tüfekler patlamış ve oyuncu seyirciye dönerek, ölüyorum la ilahe illallah, demişti ama, oralı olan yoktu, perdeci derin uykular içindeydi ve perde

de kapanmıyordu. Çaresiz, şehit bi kez daha yerinden doğrularak bütün sesiyle bu kez perdecinin bulunduğu köşeye bağırdı. Perdeci uyanacak gibi değildi. Gülüşmeler başladı, kahramanlık piyesi kuşa dönmüştü. Bu çaresizlik içinde şehidimiz tekrar dirilerek şöyle bi doğruldu ve bu kez sahnede eline geçen bir asker çarığını var gücüyle perdecinin kafasına fırlatarak, 'öldüm la ilahe illallah' diye bi avaza bağırınca uyanan perdeci olmaz bir telaşla perdeyi öyle bi kapattı ki, bu vatani dram coşkun gülmeler içinde sona erdi. Geçen günlerde İ. Galip Arcanla güzel dostluğumuz oldu. Bi aralık şiire verdi kendini. 'Şiir Miir' adlı kitabını bastı. Sevdiğim insan. İ. Galib'in bu hikayesine o günün kahramanı Zafir Metya'nın küçük bir macerasını da ekleyelim. Dolmuş ulaşımı şehirde epey yerleşmişti. Artık öteye beriye dolmuşlarla gidebiliyorduk. Ama Boğaz'da köprü möprü olmadığı için karşıya geçilemiyordu. Nihayet kolayını buldular. Üsküdar'dan araba vapurlarıyle onun da keşfi yapıldı. Kadıköy İskelesinden Taksim-Şişli dolmuşları kalkmaya başladılar. Ama dostum Zafir'in ilk günlerde bundan haberi olmamalı ki, bir sabah her zamanki akşamdan kalma çakır keyfiyle Karaköy'e gitmek için iskeleye yaklaşırken bir şoförün ısrarlı Taksim-Şişli davetiyle karşılaşınca, neredeyim diye önce bir durdum diyor. Karşıya baktım, kocaman Haydarpaşa, peşinde Selimiye, dipte de Sarayburnu. Bu herifler beni maytaba alıyorlar dedim, yürüdüm üzerlerine, ulan neyin Taksim-Şişlisi, ne sanıyorsunuz beni dürzüler. Zafir o günkü Kadıköyde, başta Kalamıştaki o dünyanın güzeli meyhanenin sahibi Todori olmak üzere, bütün esnaf, şoförler tarafından sevgiyle tanınan güzelim bir insan. Şoför Zafir'in bu küfürü karşısında, Vallaha Taksim-Şişli Zafir ağabey, Billa Taksim-Şişli diye ısrarlıyor. Sus ulan, dedim diyor Zafir, hala konuşuyorsun. Sonunda zor bela yola getiriyorlar ve Zafir de bu kavga gürültü ile Üsküdar'dan bu taze dolmuşun siftahını yapıyor.

Halkevi çalışmalarının başlangıcında Süreyya Paşa Sineması da yapılmış, yüksek kocaman renkli tavanında uçuşan melekleri ve kat kat locaları ile bu güzel yapı Kadıköye sinemadan öte bir renk ve hareket getirmişti. Açılışının ilk günlerinde Emil Yanings'in Marlaine Dietrich ile oynadığı 'Şehvet Kurbanı' filmi geti-

rilmişti. Filmin ilk gününe babamla giyinip kuşanıp belli bir özenle gitmiş, dolup taşan Süreyya Paşa'nın kapısından dönmüştük. Kalabalıktan girişin bir iki camı da kırılmıştı. Bu Şehvet Kurbanı ile bizim ailenin bir bağlantısı olacaktı. Bir süre sonra Ertuğrul Muhsin aynı filmi Cahide Sonku ile çevirmiş ve film de Hale Sinemasına gelmişti. Bir iki günlüğüne bizde misafir Melek teyzem kalkmış tek başına bu filme gitmiş. Filmin başındaki İstasyon sahnesi çekilirken Haydarpaşa'dan Ankara Ekspresini babam götürüyormuş. Bu güzel tesadüf içinde lokomotifin penceresinden babam bi güzel filme girmiş. Bu kısacık çekimi babam önemsememiş ve bizlere de anlatmamış. Ama Şehvet Kurbanı filminin başında Haydarpaşadan kalkan ekspresin makinesinde babam mis gibi yerini almış. İşte bizim Melek hanım Hale Sinemasına bu filme gidip de birdenbire perdede babamı görünce şaşkınlıktan karanlığın ortasında, enişte, diye bağırmış ve filmi seyredenler de haklı olarak bi avaza gülmüşler.

1943 yılının tam sonunda kuzinim Muzafferle evleniyoruz. İthalatçı Birliklerinde şefim Cahit Tungerle has bir dostluk içindeyiz. Cahit, masrafa girme, yılbaşı şenliği içinde bizim evde sizin düğününüzü de yaparız diyor. Bu dost güzelliğine peki diyorum. Kırküç Aralığının son günü nikah memuru eve geliyor. Bizi nikahlıyor ve akşam da, gelin ve damat olarak Cahitlere gidiyoruz. Düğünümüz onlarda oluyor. Balayımızı da kalabalık evimizde pekala beceriyoruz. Bir kızımız oluyor bu yakın akrabalıkta. Adını 'Yeşil' koyuyoruz Bubam benim, beş ay durmadan ağlıyor. Doktor, moktor para etmiyor. Bu sakatcağız beşinci ayında, başında bekleme nöbeti bende olan gecede,susuyor. Kızım bana acıdı, sustu diyorum. O ölüyor, ben uyuyorum. Sabahleyin ağzında küçük bir köpücükle buluyoruz Yeşili. Mezarlığa giderken, çağdışı inançların çilesiyle benim kucağıma veriyorlar Yeşili. 45 yıl oldu. Bir babaya yapılan bu acımasızlığı unutamıyorum. Muzafferle çocuksuz evliliğimiz bi eksik, bi mutsuz oluyor. Ama yaşam koşullarının hele ekonomik olanı, günleri sürükleyip götürüyor. Allahtan sanat çevremiz bir aydınlık pencere, bizi sarmalıyor.

Şiir dünyamın güzelliği 'Yücel' Dergisine ulaşıyorum. Yücel 1935 yılından 1956 yılına kadar, her türlü yönleriyle yılmadan sürdürülmüş 21 yıllık bir savaşımın tarihi. Yurdumda pek az yazın ve düşün hareketine nasip olmuş, renkli, efendi, heyecanlı bir çaba. Çeşitli kapanma ve yeniden davranmanın güzel inadı içinde, başta Muthar Enata, Orhan Burian ve Vedat Günyol adlarını sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Yücel öyle bir dergi ki, yirmibir yıllık ömründe, başta Hasan Ali Yücel olmak üzere, yurdun bütün aydınları, sanatçıları, romancıları, hikayecileri ve şairlerini kucaklıyor. O günlerin heyecanını taşıyan Behçet Kemal Çağlar, Sait Faik, Orhan Kemal, Fazıl Hüsnü, Melih Cevdet, Orhan Veli., Oktay Rıfat, Behçet Necatigil, Celal Sılay ve karikatür sanatının ustası Cemal Nadir ve hepsi, hepsi Yücel'in içinde, çiçekli bir çocuk umudu gibi dipdiri.

Baştaki günlerin birinde, dostum insan Muhtar Enata'nın Bayazıt civarında olduğunu anımsadığım evinde, Yücel Dergisine yazı vermek isteğinde bir öğretmenle beraber oluyoruz. Güzelim öğretmen, belli bir inanç ve heyecanla, evde benim radyom var diyor Muhtara. Dünya ile ilişkide olduğunu belirtmek istiyor. O sırada, benim de evde radyom var. Ayda 15 lira taksitle 165 liraya satın aldığım 'Pilot' markalı radyo. Yıl 1948. Yücel'de şiirlerim düzenli çıkıyor. Kardeşim Lütfü Erenus da yazılarıyle katılıyor Yücele. Derginin Teknik Çevirgenliğini üstleniyor. Mutluyum. Bu mutluluk beni şiire yerleştiriyor, kişiliğime kavuşuyorum. Bu güzel günlerin bir dostluğu var. Belkız-Turgut Pojonların Şaşkın Bakkal'daki ahşap evleri 73 kuruşluk Marmara şişeleri ile bizi kucaklıyor. Melih Cevdetli, Oktay Rifatlı toplanıyoruz. Bir düş gibi saatler. Birgün Belkıs, toplantı yerimiz sofanın yukarı katına tırmanan o güzelim gıcırtılı merdivenine oturup, bize Andersen'in 'Kibritçi Kız'ını okuyor. Sonunda Noel gecesi kibritlerinin ateşinde donan o kızcağıza ağlayanımız oluyor.

Duyuru

Bindokuzyüzkırklarda bir tatil günü
Şaşkın Bakkaldaki aşhap bir evin sofasında
Yedi şişe Marmara ile
Andersen'in 'Kibritçi Kız'ına ağlamıştık.
Önce kuşları sevdik yumuk ellerimizle
Kış günleri pencereye bakan
O serçe kuşları.
Buğulu camlarımızda terleyen yazılar
Komşu arsadaki kafakarış oyunları
Hepsi üstüste, içiçe
Birbirine sarılmış düşler gibi.
Sonra bir garip zaman yürüdü ellerimize
Bi büyüdük sanki başka olduk
Uçtu o telaşlı serçeler
İnsanlar gördük ortada
Açlar işsizler evsizler
Hele kimsesiz çocuklar
Durduk şiirler yazdık.
İnsan diyorduk
Tek ve güzel yaratık
İnsan diyorduk
Tek ve zavallı ve yalnız.
Oysa milyarlar yaşıyordu bu dar dünyada
Böyle birbirine yakın
Böyle üstüste içiçe
Bu haksız oyunlar
Ve bu acımasız savaşlar içinde.
Günün yürüyen her saatinde
Binler geliyordu dünyaya
Ve bu artık öyle tek tek doğmak değil
Topluca selamlamaktı yeryüzünü.
Tekler yenik terkediyordu alanı
Yalanı dolanı haksızı çirkini
Bitmişti oyun, biz geliyorduk

Doğru güzel ve haklı olarak
Halk olarak
Ve insanları şimdi seviyorduk
Halkları bağrımıza basarak.

O günkü içtiğimiz şarap şişesinin sayısı yedi değildi, onüçtü. Şiire yatkın olsun diye yedi yazdım.

Bu güzel günlerin peşimizi bırakmayan meseleleri de vardı. Kardeşim de evlenmiş, küçük evimizde üç aile sıkışır olmuştuk. Bilhassa eşlerimiz bu darda, mutsuz, kapkara olmuşlardı. O ara çalıştığım İthalatçı Birlikleri kapanmış, memurları ile birlikte bu görev Ticaret Odasına devredilmişti. Bu geçişte ikramiye gibi bir para vermişlerdi elime, onu bankaya koyarak, gerçek bir cesaretle Perşembe Pazarı Bereketoğlu hanında mesleğim avukatlığa başlamıştım. Yazıhanem, İtalyan asıllı iki kimyager kardeşin kullandığı küçük bir laboratuarın paravanlı, lütfen bana bırakılmış bir parçasıydı. Mesleğimin ilk günü, 1948 yılının 10 Ekimiydi. Handaki komşum ressam Alberto'nun verdiği çile çekmiş eski küçük bir masanın üstündeki Medeni Kanun, Borçlar, Ceza ve Usul Kanunundan ibaret kitaplığımla başladım işe. Hangi işe diyeceksiniz. Bu hızlı yerleşmeden sonra kapadım laboratuar olan yazıhanemin kapısını, oturdum masamın başına şöyle, ulan Müştak dedim kendime, şu anda şu kocaman İstanbul şehrinde hangi canlı senin bu muhteşem avukatlığından haberli. İşte avukatlığımın bu günlerinde, İthalatçı Birliklerinden tanıdığım ağabeyimiz Vehbi Bilimer, Müştak para kazansın diye, bana istişareye bir arkadaşını gönderiyordu. Altı metrekarelik yazıhanemi topladım. Efendi bir insan çıktı geldi. Bir avukat olaraktan masamın arkasındaki sandalyeme şöyle bi oturdum. Büroma gelen ilk müşterimdi. Çok iyi bildiğim bir konu idi. Bütün ayrıntılarıyle başladım soruyu cevaplandırmaya. Müşterim de büyük bir keyifle dinliyor, not alıyordu. İşte tam bu keyfin ortasında, paravanın arkasında çalışan saygısız kimyager komşularım, karıştırdıkları bir asitin nefes kesen dumanı ile, odamı birden cehenneme çevirdiler. Güzelim müşterim ne yapacağını şaşırdı. Herşeyden

önce nefes almak, yaşamak istiyordu. Bir hamle ile elini cebine sokup önceden hazırladığı yirmi liralık istişare ücretimi can havli ile masama bırakarak kendini kapıdan dışarı attı. Koridorda arkasından sesleniyordum. Beyefendi, cevabım henüz bitmedi. Çok.. Çok teşekkür ederim, anladım efendim, anladım diyerek basamakları ikişer ikişer inerek hanın kapısına ulaştı ve ardına bile bakmadan çıktı. gitti. Koridorda öksüre öksüre kaldım. Ne taksiratti bu. Kim benden intikam alıyordu. Kimyager komşularım yedikleri haltın bir ara farkına varır oldular, özür diliyorlardı.

Bu dumanlı ilk istişarem avukatlık mesleğimin yol göstericisi, ana çizgisi oldu. Kırk yıllık avukatlığımda en fazla beş celseye girdim. Benim hemen arkamdan avukat olan kardeşim Lütfü, bu gerçekten yorucu yükü benden aldı. Müşterek çalışmamızda çok haksız bir işbölümü yapmış oluyorduk. Ben Birliklerden edindiğim, ithalat, ihracat, kambiyo rejimleriyle gümrük mevzuatının lafendazlığını yaptım mesleğimde. Koca bir dönem, yasa, talimat ve sirkülerleri günü gününe izleyerek müşterilerime ulaştırdım. Aboneye bağladım onları. Ayda 50 liradan 150 liraya kadar. Bir ara yirmiye yakın müşterim oldu. O günkü para ile fena bir kazanç değildi.

Ufaktan ufağa avukatlığımız yoluna giriyodu. Önce yazıhanemiz bir üst dereceye terfih etti. Alt kata indik, özerk bir odamız ve telefonumuz oldu. Burada han sahibimiz, Kadıköy Halkevi eski başkanlarından ressam Vecih Bereketoğlu'nun şefkatli elini selamlamak boynumun borcudur. Ve nihayet kafamdaki evimizin arsa parasını toplayabildim. Suadiye tren istasyonu arkası Emin Ali Paşa caddesinde (o tarihte oraları mis gibi dümdüz bir tarla idi). 5.500 liraya 1139 metrekarelik bir arsa aldım. Üç nalla bir ata gelmişti sıra.Üstüne bina kondurulacaktı. Kondurduk da. Bazı rüyalarımla haberleşirim ben. Nedir, nasıldır bilemem. Örneğin rüyamda bana bir çocuk verirlerse, ertesi günü güzel bir kısmeti bekler olurum. Arsanın alımından birkaç ay sonra, rüyamda kucağıma tosun gibi bir çocuk verdiler. Ertesi günü kalktım, yazıha-

nemde kısmeti bekler oldum. Vakit öğleyi geçmiş, kısmetim hala görünürde olmamıştı. Ama bendeki güzel inat kapıyı hala bekler haldeydi. Saat akşamın beşine doğru, handaki bitişik komşum eldivenci Mihal kocaman bir heyecan ve gürültü ile kapıdan girerek, Müştak bey bir yere gitme, akrabam bir Rum doktor dün, sizlere ömür, ölmüş. Tek mirasçısı kız kardeşi çok yakınımdır, duruma derhal hakim olmalıyız. Şöyle durdum, akşam rüyama giren güzel çocuk gülüyordu. Tabii dedim Mihale, merak etme, hemen tertibini alırız. Ve sıvadık paçalarımızı. Ertesi sabah mahkemeye müracaat ettik. Doktorun Amerika'da kendisinden önce ölmüş bir kardeşi vardı. Ölümün önceliğini Patrikhane onaylamalıydı. Mihal'le Patrikhaneye, Fenere gittik. O zamanki Patrik Athenegoras'dı. Pederin elini öptük, talebimizi yaptık. Kısa bir süre sonra da Amerika'da olanın doktordan önce öldüğünü onaylayan belge geldi. Ve böylece miras tek başına bizim kız kardeşe kalmış oldu. Evin temelleri görünmüştü. Gittim Emlak Kredi Bankasına, % 5 faizle ayda 81 lira ödemeli 9.000 lira aldım.

İrili ufaklı öbür olanakların da eklenmesiyle, 1951 yılında Suadiye'deki arsamıza, yirmi küsur bin liraya, bir buçuk katlı, taş ve kırmızı tuğladan güzelim bir dağ evi diktik. Mesele hallolmuş, Bayramyeri'ndeki baba evi nihayet nefes alabilmişti. Somyalarımız,yataklarımız ve aynasız konsolumuzla Suadiye'ye, yeni evimize taşındık. Mutfağımız pompalı bir tek sarı gazocağı ile mücehhezdi. Ancak mutluluğumu, keyfimi, keresteci Zamboğlu'na olan ikibin liralık borcum gölgeliyordu.

Birgün Karaköy Köprüsünü geçerken karşılaştık. Alacaklı karşısındaki her zamanki tutuk halimle, merhaba dedim. Baba adam yakamdan şöyle tuttu, bana bak Müştak, o senin borcun ne beni fakir ne de seni zengin eder, durma böyle karşımda, onu paran olduğu zaman ödeyeceksin, anlaştık mı dedi. Bu güzel adamı unutamıyorum, o benim dertli halimi de. Sonra bu meşhur borcu, o zamanki ikibin lira az para değil, iki yıla yayılan zaman içinde ödedim.

Suadiye güzelim dostlarımızla tezelden ve de hemen bir dergah haline geldi. Yeni Marmara şarap şişesiyle beyaz peyniri kapan geliyordu. Biz de, kahraman ocağımızın boyundan büyük cerbezesiyle, bir koca tencere makarna ile karşılıyorduk bu güzelliği. Kırk yıl geçti üstünden, unutamıyorum bu bizim komünün sıcaklığını. Ad sıralamak gereksiz, şiiri, romanı, resmi, heykeli ile sanatın belli insanları bu telaşlı dergahın misafirleri oldular. Yalnız burada kendilerini ismen yadedemeden geçemiyeceğim kişilerim var. Ölçü ve Ayarlar Müdürlüğünden hikayeci Zuhal, onun arkadaşı Beyoğlu Asmalı Mescitte meyhane sahibi Fatma (Fatoş) ve beraberlerinde getirdikleri kökü Mısırda, etine budu na dolgun bir prenses. Tabii biz de Fatoş'un meyhanesine bir iki defa misafir olduk. 'Ağlasana Sultana' şiirini gittik meyhanenin duvarına astık.

Ağlasana Sultana

O bir balıkçı karısıydı
Mevsimini kıyılarda geçirdi
Akşamları ses getiren denizlerde
Gölge olur kocasını beklerdi.
Bir gün oldu kocası öldü
Ve balıklar vaadlerinde durmadılar
Gelmediler kıyıya.
Bugün o denizlerden karaya vurmuştur.
Sevgi satıyor sokaklarda
İbadullah.
O bir balıkçı karısıydı
Saadeti pul pul örerdi ağlarda
Şimdi sokaklarda bir ana
Gülemezsen ağlasana Sultana
Ağlasana.

Bu komün günlerinin birinde Kuzgun da aramızda idi. Müzikli, Güzel Marmara şarabı üzerine çalışıyorduk. Güzel bir gündü. Kuzgun'u evimizin en itibarlı yerine, kırımızı kanapeye oturtmuştuk. Cemaati evlerine yolcu ettikten sonra, Kuzgun'un bu sıcacık sohbette yerinden kalkıp tuvalete gitmediğini farkettik. Bu güzel ıslağın haritası bir süre kanapemizi öyle süsledi.

1959'da, hem de bir işle, Paris'e gittim. O arada l'Art Moderne'i ziyaret ettik. Kuzgun arkadaşımın heykelini koymuşlardı. Böyle bir müzede Kuzgun'a yer vermek hepimizin keyfiydi, sevindim. Seksenlerde Paris'te Ataol'un misafiri olduk. L'Art Moderne'e yine gittim. Daha bi yenilenmişti. Kuzgun'un heykeli nöbet değiştirmiş, yerinde yoktu. Müzeden ayrılırken, bizim Türk Hamamlarındaki göbek taşı gibi kalkık bir yerde, bir bakır tepsi içinde, bir demet soğanla bir iki patates ve bir bardak içinde çatal bıçak unutmuşlardı. Müzenin o bölümünden çıkarken, bu ihmalden görevliyi haberledim. Şöyle bi bana baktı ve orada unutulan birşey yok, mösyö o bir kompozisyondur, demedi mi! Bana diyecek bir şey kalmamıştı. Ben de lahavle dedim, çıktım.

Suadiye'de kocaman kafası ile 78'lik taş plaklara hükmeden bir pikabımız vardı. Beethowen'in dördüncü piyano konçertosu ile Chopin'in piyano konçertoları baş plaklarımızdı. Bir yağmurlu günün ortasında önümüzdeki tarlanın çamurlarına bata çıka Celal Sılay çıkageldi. İçeri girmesiyle, selamsız sabahsız, Beethowen'in 4. konçertosunu pikaba koy dedi. Geceden takmış kafasına. Tabii hemen emri yerine getirip koyduk plağı pikaba. Zaten bu konçertoları çala çala dibini de bulmuştuk plakların. Belli bir hışırtı ile başladı konçerto. Wilhelm Kemph çalıyordu piyanoyu. Hiç bir şekil ve surette konuşmuyorduk. Deli Celal komuş avuçlarının içine çenesini dinliyordu. Plakların birini koduk, birini kaldırdık, konçerto bitti. Bir küçük süre sustuk öyle. Celal Bey'in mütalası dinlenecekti. Döndü bana, ne diyor sana bu konçerto, dedi. Otuz kere söylemiştik bu konçerto hakkında kıymetli fikirlerimizi. Sözcüklerin tekerlemesiyle bir şeyler sıraladım. Döndü eşim Muzaferre, sen ne diyorsun, dedi. O da birşeyler söyledi.

Durdu bir an, birden ayağa fırladı, Allah kahretsin bu Beethowen'i. Her seferinde beni bite çeviriyor bu konçerto ile, bite. Bit gibi oluyorum karşısında, bit gibi diyerek, ne Allaha ısmarladık ne uğurlar olsun, vurdu kapıyı geldiği gibi düştü tarlanın çamurına, çekti gitti. Güzel Celal, deli insan, sanatın gerekli insanı.

Evin irili ufaklı borçları içinde sürdürdüğümüz bu renkli günlerimizde yorgunluktan tükenmiş pompalı gaz ocağımıza bir yardımcı bulmak şart olmuştu. Beyoğlu Tünel'de "Libka" firması, o günlerin ileri bir aleti olarak, petrolle çalışan ocaklı fırınlar getirmiş, vitrinlerine sıralamıştı. Libka eski müşterimdi. Gittim, eve teslim, takside bir fırın bağladım ve Suadiye'de tarlanın ortasındaki evimizi bir güzel tarif ettim. Ertesi günü Cumartesi idi. Eve birşey söylemeden önümüzdeki patikanın ucundan çıkacak ocağımızı gözler oldum. Nihayet öğleden sonra uzaklardan iki taşıyıcının ortasında kayışlara asılı ocağımız göründü. Büyüye büyüye geliyorlardı. Ev cemaati alışık olmadıkları bu manzara karşısında, kim bunlar, nereye gidiyorlar böyle diyorlardı. Büyük bir keyifle saklandığım bu aldatmaca içinde susuyordum. Sonunda taşıyıcılar iki kocaman adam olarak, beyaz fırınımızla evimizin önünde durdular. Avukat Müştak'ın evini arıyorlardı. Keşke o gün siz de orada olsaydınız. Bu şenlikte sevindiğim kadar yaşamımda az sevindim. Evdekiler bu bey şakasının mutluluğu içinde, baba maba demeden beni bi güzel tartaklıyorlardı. Yeni aletimizi mutfağımızdaki yerine merasimle koyduk. Ve kahraman pompalı gaz ocağımızı da hakkı olan emekliliğine kavuşturduk.

Taksitçiliğimiz ilerliyordu. Galiba biraz da para kazanmaya başlamıştım. Zaten bu az para, yeterli para hayattaki nasibimdi. Parasızlıktan az günlerde şikayetçi oldum ama, paranın peşinden koşan hep ben oldum. Sadece birkaç kez lütfetti o beni yakaladı. Ne ise efendim, o güne kadar memlekete gelen ses kayıt aletleri hep telli idi. Tel üzerine alınıyordu sesler, belli bir süre çalındıktan sonra da, tel yoruluyor, alınan sesler gümbürtüye gidiyordu.

Karaköy Bankalar caddesindeki Elektrik Kontuarı firmasına ilk kez sesleri banda kaydeden Webster markalı aletler gelmişti. Gittim taksitle bir tane de ondan aldım. Evde bir başka şenlik oldu. Şarkılar, türküler, şiirler, konuşmalar banda alınıyor, seslerimizi büyük bir keyifle dinliyorduk.Sesi ilk alınanlardan Melih Cevdet idi. "Bize bağlı" adlı şiirini bi güzel söyledi alete. "Bu akşam da gönlümüzce bitmediyse gün.." Bu arada Bedros (Bedri Rahmi) bir önerisiyle yetişti. Müştak dedi, Ankara'da Ulus'ta, şu zatta (şimdi adını unuttum) Orhan Veli'nin tele alınmış sesi var. Sesli Antoloji olarak şiirlerini okuyor, bir de Karagöz oynatıyor. Hemen toparla aletini git Ankara'ya, Orhan Veli'nin teldeki sesi tükenmeden banda geçir. Güzelim dost Bedri. Hemen aleti aldım, atladım trene gittim Ankara'ya. Orhan Veli'nin şiirlerini ve Karagözünü geçirdim aletime keyifle, döndüm geldim. Bu Orhan'ın ölümünden sonra yakalanmış tarihsel bir fırsattı. Benim elimde kalmamalıydı. Arşive alınması için bandı tezden İstanbul Radyosu'na götürdüm. Bant bir süre sonra bana iade edildi ama, gittiği gibi gelmedi. İnşallah bugün TRT'de yerli yerindedir diyelim.

TRT'nin Ankara'sıyla bir vukuatım var. 50'li yılların sonları. TRT ile üst kademeden ilgili Sarver Somuncuoğlu, Müştak radyoya bir şiir programı hazırla, yayınlayalım diyor. Seviniyorum ve hemen sıvıyorum paçaları ve bir özenle dizinin ilkini hazırlıyorum. Küçük bir girişten sonra, Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rıfat ve Berdi Rahmi adları ve örnekleriyle tamamladığım ilk programın seslendirilmesi için stüdyoya giriyorum, sesim alınıyor. Ve.. hazırlanan bandı, iyi saatte olsunlar, kimlere dinletiyorlarsa kopuyor kızılca kıyamet. Server Somuncuoğlu'nun adına rağmen, nasıl oldu, nasıl oldu da böyle sol bir programı aldınız, yoksa yayınladınız mı da.. Kıyamet sorgularıyle, TRT'nin bu şaşılmayacak ezeli kör ölçüleri içinde kalkıyor toz duman. Karakol ve Savcılığa ramak kalan bu durum ve vaziyette Behçet Kemal'i buluyorum ve anlatıyorum başıma geleni. Güzelim mert insan, müdahale ediyor ve her zamanki yazıklar içinde olay kapanıyor.

Bu soruyu arada bir sorarlar. Yeniden dünyaya gelsen ne yapardın diye. Ben hiç kuşkusuz, bütün bu itiş kakış içinde, sıraladığım şu hamuru has sanat günlerini bu güzel insanlarıyla tekrar yaşamak, keyfim ve mutluluğum olurdu. Kırk, ellili yıllar. Dünya savaşının sürüp giden zorlarına rağmen, heyecanı içinde birbirlerinden renkli üretken yıllar.

Birgün Behçet Kemal'le Osman Beye doğru Radyo'dan çıktık. Şiirden konuşuyorduk. Müştak dedi, ben şair değilim, manzumeciyim. Bu memlekette hangi sanatçımız bu ölçüde bir özeleştiride bulunmuştur. Behçet Kemal eşi çok az bir kişilikte idi. Zamanında mebuslar toplanıp her zamanki gibi önce kendi maaşlarını arttırmışlardı. Bu fakir halkın memleketinde Behçet Kemal bu kararı yemedi ve milletvekilliğinden istifa etti. Kim yaptı bugüne kadar böyle bir istifayı bu memlekette. O günlerin koşullarında Behçet Kemal en azından bir Maarif Vekili olacak durumda idi. Koşmadı böyle derme çatmanın peşinde. O, heyecanı köklü, bu yurdun has evladı, Mustafa Kemal'in kuvay-ı milliyesine kuşanmış bir şairdi. Suadiye'deki evimizin tamamlanmasında güle güle oturuna gelirken bir hanım arkadaşı ile kırmızı bir çarıkla bir çift nal getirmişti. Hala evde yerinde asılı duruyor.

İlk telif hakkımı da Behçet Kemal'den aldım. Şadırvan Dergisini çıkarıyordu. Üç şiirim yayımlandı bu güzel dergide. Behçet Kemal, bütün işlerinde olduğu gibi bu işinde de ciddi idi. Yazar ve şairlerine telif hakkı veriyordu. Şiirde, şiir başına on lira, çok iyi bir para. Bu otuz lira ile çoktandır özendiğim fiyakalı bir dolma kalemi alacaktım kendime. Şadırvan'dan ödeme oldu. Otuz lirayı aldım, bir başka oldum o gün. Telif hakkı alabilen bir şairdim. Eve o hava ile geldim. Sıdıka annem hemen evin acil noksanlarından sözetti. Ne yapacaktım yani, evin bir erkeği de bendim, gittim aldım. Ve bizim dolma kalemi de yine düyuna, borca kaldı böyle.

Ersin Alok dünyada adı geçen bir fotoğrafçıdır ve benim de kırk yıllık dostumdur. 1940'ların sonu, Ersin resim yapıyor. Denizaltı sessizliğinin bir soyutlaması. Bu güzel resimlerde bütün çizgiler sessiz ve suskun. Birgün, Müştak ağabey bunlardan bir tane de sana yapacağım diyor, seviniyorum, keyifleniyor. Ersinler Fenerbahçe hat boyunda oturuyorlar. Çocukluğumdan kalma Feneryolu'ndan Fenerbahçe'ye sapan tren yolu. Zamanında inip kalkan kocaman bir geçidi bile vardı. Artık Fenerbahçe'ye tren işlemiyor da, demirleri yerlerinde öyle duruyor. Ersin'lerin evi işte bu tarihi hat boyunda idi. Babamın terkedilmiş bu tren yoluna ait bir öyküsü de var. Atatürk İstanbul'a geliyormuş. Yolda canı çekmiş, denize Fenerbahçe'ye sapalım demiş. Yolda babamı haberlemişler. Bizimki deliye dönmüş. Toprağın üstünde sadece demirleri kalmış bu yoldan Atatürk'ü nasıl geçiririm demiş de, Feneryolu'na gelince tarihi makası çevirip treni denize döndürmüşler ve vagonların her an bir toprak yığınına gömülebileceği bu Allahlık yolda, saatte dört kilometrelik bir hızla (yaya yürüyüşü hızı), büyük korkular içinde Fenerbahçe'ye denize varmışlar. Atatürk kıyıya, denize inmiş, dolaşmış ve aynı korku içinde dönüp ana yola çıkmışlar. Ersin'in resmi biraz daha beklesin. Babamın yukarıdakine benzeyen bir Atatürk hikayesi daha var. Yine bir İstanbul seferinde yolda gelirlerken, şeftren babama trenin dikkat ipini çekmiş. O zamanlar yolda gidilirken makinistle bağlantı bu iple olurmuş. Bilmiyorum şimdi ne yapıyorlar. Babam büyük bir heyecanla başını çevirmiş geriye. Şeftren eliyle dur işareti yapıyormuş. Korkular içinde yolun ortasında treni durdurmuş. Koşmuş gelmiş trenin şefi makineye. Paşa traş oluyor, usturası bir yerini kesmesin diye traşı bekleyeceğiz dememiş mi. Demiş de, babam da o biçim kocaman bir Allah demiş şeftrene.

Evet, Ersin bu resim vaadinden kısa bir süre sonra birgün çıktı geldi. Müştak ağabey resim hazır, evde seni bekliyor dedi. Koştuk gittik eve. Sanatın delisi Ersin ölçüler ötesinde coşmuş ve deniz dibini bütünü ile kucaklamak istercesine, yatay upuzun bir resim yapmış.

Ersin'e sarıldım öptüm ve resmin güzelliğini söyliyemeden, Ersin bunu buradan nasıl çıkaracağız dedim. Doğru be ağabey, dur bakalım herhalde bir kolayını bulacağız dedi. Resim, güzelim küçük bir evin penceresi tren yoluna bakan bir odacığında, gelin gibi duruyordu da, dudağının köşesindeki o muzur gülüşü ile, haydi çıkarın bakalım beni buradan, nasıl çıkaracaksınız diyordu. Bir ucu odanın kapısından çıkıyordu ama koridorda dönmesi olanaksızdı. Bahçeye çıkarmak için pencereye hamle ettik, pencereye de sığmıyordu. Ama Ersin resimden daha inatçı idi. Pencereye şöyle bir kez daha hamle etti, baktı çıkmıyor, koştu içeri elinde bir keserle döndü geldi ve ne yapıyorsun dememe vakit bırakmadan, elindeki keseri pencerenin pervazına iki kondurdu. Gariban eski pencere zaten dünden bitikmiş, hemen ayrıldı köşesinden. Ersin alçacık pencerden attı kendini bahçeye. Uzat ağabey şunu bana dedi. Kaldırdım, resim indi bahçeye. Bir araba bulduk, bağladık üstüne, şenlikle gittik evimize, yine bahçeden girdik eve, astık salona. İşte Ersin Alok'un resim hikayesi bu.

Atatürk'le ailenin de güzel bir öyküsü var. Yıl 1930'ların başları. Teyzemler Edirne'de oturuyor. Mustafa Kemal en büyük devrimini, 'Harf İnkilabı'nı yapmış ve bu yüce hareketle Türk halkı yüzyıllar boyu kahrını çektiği arap harflerinin o çekilmez belasından kurtulmuştu. Bu devrimin bir yüceliği daha vardı. Arap harflerinin yerine konacak latin harfleri geldikleri milletlerin yazılarında, çağdışı köhne kurallarla, bir bölüm sözcüklerin içinde anlamsız halde yan yana dizilmişler ve bu kargaşa, sözcükleri söylendiği gibi yazılır halden çıkarmıştı. İşte Türk Harf Devrimi ileri bir hareketle bu çağdışı anlamsızlığı yenmiş ve gelen latin harflerini arındırarak, söylendiği gibi yazılan sözcüklerle, türkçeye aydın, ışıklı bir yazım (imla) getirmişti. Bugün çok haklı bir öğünme ile diyebiliriz ki, yeryüzünde en çağdaş, en ileri yazım türkçemizdedir.

Evet, yıl 1930'ların başları olmalıydı. Atatürk Edirne'ye gelecek. Bir hazırlık, bir güzel telaş. Vilayetten teyzemin kocasını buluyorlar. Enişte beyin yazısı güzel. Aman Lütfü bey çarşı boyun-

daki dükkan levhalarının yeni harflerini bi elden geçir. Kemal Paşa'ya yüzümüzün akı ile çıkalım derler. Enişte paçaları sıvar, çarşının levhalarını bi güzel yazar, onarır ve Atatürk de gününde Edirne'ye gelir. Enişte, teyzem giyinip kuşanıp Atatürk'ü görmeye giderler. Ama kalabalıktan bu mümkün olmaz, uzakta kalırlar ve tören sonrası evleri dönerler. Dönerler de, dışarda göremedikleri Atatürk'ü evlerinde misafir bulurlar, bu kez de evlerine giremezler. Atatürk bir vakitler geldiği Edirne'de misafir edildiği Madmazel Roza'nın pansiyonunu sormuş ve görmek istemiştir. Ve bizimkilerin de Edirne'de oturdukları ev, Madmazel Roza'nın bir zamanki pansiyonudur.

Bu eşi bulunmaz öyküyü o gün evde yalnız başına kalan tosun nenem Kamile anlatıyor. Dışardan bir gürültü geldi, kapı çalındı, koştum açtım. Şaştım, dilim tutuldu. O büyük Mustafa Kemal Paşa karşımda kapıda idi. Ellerimle duvara yaslandım. Koca evladım, güzel evladım, ben seni düşümde göremiyorum, bu ne böyle, ne oldu bana, diyebildim.

Ana iznin olursa bir kahveni içeceğiz dedi. Ne edip ne diyecektim..Buyur aslanım, buyur dedim, yol gösterdim, gelenlerle büyük odaya aldım. Oturdular. Şaşkınlıktan hala ne yapacağımı bilmiyordum. Ama ben de bir Anadolu kadını idim. Toparlandım hemen. Ana dedi, ben burada bir zamanlar misafir kaldım. Bana evi gezdir, göster dedi. Teker teker odaları gezdirdim, gösterdim. Kahveyi Paşa'ya cezvede yaptım, öbür misafirlere de küçük tencerede kaynattım Ve durdum öylece odanın bir köşesinde, düşlerimin insanı, koca Kemal Paşa'yı doya doya seyrettim. Bir süre sonra kalktılar. Paşa gözleriyle beni aradı. Eline sağlık ana, kahven çok güzeldi dedi. Birşey diyemedim, önüme baktım, karşıma geldi elimi öpmek istedi, estağfurullah Paşam, izin ver de ben öpeyim dedim. O da öptürmedi. Yine bir düş gibi çıkıp gittiler. Bizimkiler geldi tarifsiz bir şaşkınlık içinde. Dönüp dönüp boynuma sarılıyorlardı. Paşa'ya sarılır gibi, anlat durma anlat diyorlardı. Fırtınadan çıkmış bir kuş gibi, bir süre oturdum, öyle kaldım. Ve sonra anlattım hepsini, teyzen ağladı. Ne-

den sonra evi toparlayalım dedik. Mutfağa girdik, odalara baktık, koridora:. Başta Kemal Paşa'nın fincanı, öbürkiler, kahveyi koyduğum çay fincanları, su bardakları sırra kadem basmıştı. Tabii ki, Atatürkle içilen kahvenin fincanı, bardağı bırakılır mıydı? Hepsini ceplerine komuş gitmişlerdi.

Sıcak Bir Somun Gibi
Bedri Rahmi Eyüboğlu

Bir tatil gününün erkeninde balkonda oturuyordum uzaktan salına salına piç kurusu bir Wolsvagen geliyordu. Geldi geldi kapıda durdu. Baktım güzelim Bedri. İrice yapısı Wolsvagene pek sığmıyordu.Merhaba reis diye seslendi. Keyifle cevapladım, merhaba Bedros. Tarla ortasındaki evimizin etrafını uzun odunlarla çitlemiştik. Kapıdan girmedi, çitten atladı geldi. Bi güzel kucaklaştık, oturdu. Kestirmeden, ne var dedi. Akşamdan votka kaldı dedim. Git getir dedi. Sabahın bu keyfinde şiirleşirken baktım bu kez de lüks Jeep'i ile Ferhunde Verdi geliyordu. O çiti atlamadan, kapıdan girdi, geldi oturdu. Hoş geldin dedik. Ferhunde'nin sesine eşim Muzaffer de uyandı geldi. Ferhunde'ye votka ikram edelim dedik, burada ne oturuyorsunuz , kalkın bize, bahçeye gidelim dedi. Bindik arabalara, Ferhunde'lerin Suadiye'nin o zamanki deniz kıyısındaki lüks villalarına gittik. Tabii bu kez votka yerine ortaya viskiler çıktı. Kocaman bahçenin yeşil çimlerine uzandık. Bedros ayarını tutturmuştu. Dün akşam bir hikaye duydum, size anlatacağım diyordu. Hikayenin adı, pasifinizi koruyun. Öykünün adı güzeldi de, sabahleyin evden şortla çıkmış Bedri çimlere Kleopatra'nın şuhluğunda uzanmış, pasifini de pek koruyamıyordu. Bir iki kez, sen de şu pasifini koru ikazıma rağmen, karışma be, rahat bırak beni diyor, öyküyü sürdürüyordu.

İkinci dünya savaşına girmemiştik ya, bu koca belanın dışındaki tetikliğimizde başımıza bir "Pasif Korunma Teşkilatı" konmuştu. Hatta irili ufaklı hali ile bugüne kadar da sürdü geldi. Sa-

vaşın en ateşli günlerinde Devlet bilmem kaç vilayetinin valilerini Ankara'da toplamış ve savaş içindeki günlerimizin ciddiliğinde "Pasif Korunma" olarak bilmem kaç maddelik, kırmızı mavi ampullü, siyah muşamba perdeli, türlü ayrıntılı talimatını valilere vermişti. Valiler vilayetlerine dönmüşler, toplamışlar bütün kaymakamlarını, bu tantanalı talimatı onlara devretmişlerdi. Kaymakamlar da ne yapacaklardı yani, çağırmışlar nahiye müdürlerini, müdürler de bu içinden çıkılmaz emirleri pür ciddiyet mahalle muhtarlarına emanet ederek meseleyi noktalamışlardı.

Mudanya'ya bağlı Çepne köyünün vazifeşinas muhtarı da bu arap saçı talimatı aldığında, ona edecek birşeyin kalmadığını görmüş, çağırmış köyün davulcusunu ve mahallin en büyük mülki amiri olaraktan sert ve kesin, Hasan, al eline davulunu 'Ey ahali, duyduk duymadık demeyin, Devletin emri var, bundan sonra herkes pasifini koruyacaktır.' Anladın mı, haydi dolan demiş. Ve böylece Ankara'dan süzüle süzüle, bütün mertebe ve kademelerden geçerek Mudanya 'da Çepne Köyüne bir tek cümle ile özüne kavuşan Pasif Korunmanın bu davullu "Pasifini Koru" emri de köylüye illallah dedirterek, davulun tokmağı ile bütün gün köyü döne döne dolanmış. Bizler bu haşarı günün 'pasifinde' gülüşürken, lüks villanın sahibi Ferruh Verdi geldi ve o da kendi fiyakasının boyunda, kalkın adaya, Façiyo'ya yemeğe gidiyoruz, dedi. Kalktık çimlerden, bindik motora ve pürtelaş yarım saatte vardık adaya, kurulduk Façiyo'nun masalarına. Gelsin efendim deniz mahsulleriyle beyaz şarap. İşte tam bu keyfin göbeğinde iken yanımda oturan Bedros bana bir dirsek attı. Ne oluyor dedim. Eğildi kulağıma, kalk telefon edeceğiz. Ne telefonu be dedim. Masadan sosyete adabı izin dileyerek kalktık ve iskelenin yolunu tuttuk. Lokantadan telefon etmek istemiyormuş. iskelenin girişindeki rum gazetecinin dükkanında aldı eline o günün klasik kulaklığı ayrı telefonunu, çevirdi. Eren, Eren ben Bedri diye sıralıyordu. O tekrarların nedenini sonra anladım tabii. Telefonun öbür ucundaki Eren, allah cezanı versin, neredesin diye veriştiriyor, ağzına geleni söylüyordu. Bizimki de bu tekdir, azarlamalar karşısında, telgraf gibi, kesik kesik, maydanozu alamadım, saat

ikimi, deme yahu, alamadım işte olmadı. Anladım, peki, peki, köfteyi maydanozsuz yapsaydın, diyerek alı al moru mor telefonu kapattı. Olayın sadesinden özeti şu idi: Bedri, Eren'in öğleye yapacağı köftenin maydanozu için, saat dokuzlarda Kalamış'taki evinden çıkmış ve saat ikilerde, maydanoz bir tarafa, günün haşarı öyküsü ile Büyükada'da işrete düşmüştü. Bedros yaşamının kendine kalan saatlerinde bin kez hakkı olan, bu rahatlıkta idi.

Bindokuzyüzün altmışsekizi. Ali doğdu. Bir pazar sabahı koyduk arabasına Ali'yi, yürüye yürüye Kalamış'a Todori'ye gittik. Yetmişbeş yılımın en güzel meyhanesi. Kalamış'ta iskeleye dönen yolun üstünde, kiliseye bitişik, ulu çınarların altında küçük tahta bir yapı. Yaşları bizden olanlar bilir. İnsan sevgisi ve saygısı ve onun rahatlığında, sanki kilise ile kutsallığı bölüşmüş güzelim bir meyhane. Todori, karıcağızı, iki yardımcıları. Muska böreği, mangalda köfte ve şarap. Selahattin Pınar'ın bestelerini yaptığı yer. Gittik bahçenin köşesine oturduk. Yanımızdan denize yol iniyordu. Sahanda peynirle votkaları ısmarladık. Ali uslu uslu duruyordu. Biz de Bilgesu ile sohbete daldık. Bir de baktım aşağıda Bedri'nin kafası. Kaldırıp başını bizi görmemiş. Merhaba reis, hayrola ne oluyor dedim. Denize, balığa götürüyorlar beni dedi. Votka kadehimi parmaklıkların arasından aşağıya uzattım. Lafa gerek görmeden koca bir yudum aldı. Arkasından sahandaki kaşardan uzattım. Tabii, biraz sonra onun da votka ve peyniri geldi. En azından bir saat, onun aşağıdan yukarı kara gözleri, bizim yukardan aşağıya votka ve peynir olmak üzere, sabahın o saatine yakışır kıvamda çiçeklendik. Çıkmadı yukarı. Aşağıda yolun üstünde bu tesadüfün güzelliğinde kaldı. Bir rastlantının rengini ve güzelliğini yakalamıştık. Kıpırdamadan, sıcacık kucakladı onu.

1950'li yılların içindeydik. Üniversitenin anfisinde şiir matinesi vardı. Şiirlerimizi okuyacaktık. Bedri yanımda idi. Sıramızı bekliyorduk. Bedri eğildi beni dürtükledi. Ezberden okuyacağım. İç-

meyince hafızam köreliyor, haberin olsun dedi. Haydi canım sen de, bırak bu lafları dedim. Bedri Rahmi Eyüboğlu» dediler. Kalktı bizimki yerinden çıktı kürsüye ve 'Kara dutum, çatal karam, çin genem' diye başladı 'Kara Dut'una. Çocuklar Bedri'yi çok seviyorlardı ve ona nazları da geçiyordu. Başladılar günün modası "Sitem' şiirinin temposuna. Sitem, sitem, sitem. Bedri çaresiz durdu şöyle ve bana baktı ve bu genel istek üzerine aldı 'Sitem'i. Ve geldi, geldi de -Yar seni kara saplı bir bıçak gibi karnıma sapladılar- demedi mi? Olacak olmuştu. Çocuklar ölçüsüz kahkahalar içinde kapaklandılar.

Aslında olmıyacak olan çok güzel olmuştu. Bedri yerinden yine bana şöyle bi baktı. Benim taksiratım neydi. Yediğin naneyi beğendin mi diyordu sanki. Kırka yakın yıl geçti bu güzel günün üstünden. Sıcak bir somundu Bedri. Yani çocukların eve götürürken ucundan ısırdıkları o güzelim somun. Yurdumun has çizgi ve renkleri ve meramın üstesinden gelen oyunsuz has dili ile ressam ve şair Bedri Rahmi Eyüboğlu, dostluğunda sıcacık sardı sarmaladı beni. Müştak derdi, beni ressamlara sorarsan, resmini bilmeyiz ama, iyi bir şairdir. Gider bi de şairlere sorarsan, şiirlerini bilmeyiz ama, iyi bir ressamdır der çıkarlar. Evet şu memleketin çoğu aydınları, sanatçıları birbirini çekemez, birbirini yer böyle. Hani bir de sayımız çok olsa insanın canı yanmaz sanki. Şu ellibeşmilyonun içinde kaç kişiyiz. Şair, şairin şiirini okumaz, batırır. Ressam çabasını izlemez, inkar eder. Heykeltraş, müzisyeni, sinemacısı, tiyatrocusu, hikayecisi, romancısı, tekmili birden aynı kabın içindedirler. Tanrı bu cemaatin bu yakışmaz günahlarını kendilerine bağışlasın.

Bedros'un Tünelde Narmanlı Yurdun'daki o sıcacık atölyesinde her Salı toplanırdık. Ressamlar, müzik erbabı, yazarlar, şairler, sevgilileri, misafirleri. Toplantılarımıza Sabahattin Eyüboğlu ağabeyimiz başkanlık ederdi. Hemen söylemeliyim, Bedri ağabeyine çok saygılı idi. Biraz da, resmen korkardı.Bir salı günü sohbetinde Bedri, ağabey, dedi, bu Pazar günü çocuklar Beyazıt'ta açtıkları yeni talebe yurdunda bana şiir okuttular, arkasından da

birine Nişabürek faslından gazel çektirdiler, çok bozuldum. Sabahattin ağabey hemen azarlama sesiyle, birader sana kaç defa söyledim, böyle yerlere gitme diye, tekdirini bastırdı. Başta Bedri, hepimiz sus pus olduk.

Salıları cemaat toplandıktan sonra Bedri ile ayağa kalkar ikişerbuçuk lira toplardık kelle başına ve bu para ile de gider Asmalı Mescidin köşesindeki bakkaldan (hala duruyor) şarap, ekmek, peynir alırdık. Şarabımız, yıllarımızın şefkatli dostu, 73 kuruşluk Güzel Marmara idi. Ve paramız elverdiğinde de beyaz peynire biraz da pastırma katardık. O zamanlar bu nesne o kadar nazlı edalı değildi, alır yerdik.

O günlerde Sait Faik hasta idi. İçki içirtmiyorlardı artık. Bir Salı günü parayı toplarken Said'i atladım. Bi kızdı ki bana. Ne atlıyorsun beni dedi. Benim patavatsızlığım. Salı toplantılarına çoğu kez Şemsi Yastıman, Hasan Mutlucan gibi sazlı ve sesliler de katılırdı. Zaman zaman yurt dışından misafirlerimiz de olurdu. Günün sanat konuları idi konuşulan dedikodularıyla birlikte. Sergiler, yarışmalar ve sonuçları, kitaplar. Şiire, genellikle halk türkülerinin sözlerinde gelirdi sıra. Sabahattin ağabey türküleri hiç ihmal etmez ve seçiminde, her zamanki ciddiyetiyle, titizlik gösterirdi. Yeni, taze türküler gelirdi meclise. Önce seçimi yapılır ve sonra bileni önden girerek sıcacık bir koro başlardı. Yine bir Salı günü bir ara Sait'le Bedri kayboldular ortadan. Bir süre sonra, şarabın tapasını yakmışlar, kendilerine birer laz bıyığı çekerek çıktılar ortaya. Bir güzel güldük. Bellerine atkılardan kuşak da sarmışlardı. O gün Şemsi Yastıman eşliğinde bi güzel kalkıdılar, kırdılar geçirdiler ortalığı. Atölyenin ortası bir er meydanı idi.Kendine güvenen çıkar oynardı. Ama öylesine sarhoş marifetiyle değil, hiç değil, büyük bir ciddiyetle. İki Amerikalı kız misafirimiz vardı o gün. Kim getirmiş. Bir konuyu sohbetliyoduk. Derken biri fırladı ortaya. Kars yöresinden bir oyun. Saz hemen eşliğe yetişti. Bizimki tam fiyakalı fiyakalı ayaklarını şettirirken birden Amerika'lı küçük kız fırladı yerinden, yanlış oynuyorsunuz, dedi. Önce şaşıramadan hep sustuk. Oynayan durdu. Hep-

ten bozulmuştuk. Kız koydu elini bizimkinin omuzuna, saz yine başladı. Bakın dedi kız, önce sağ ayağınız yana, iki öne, sonra, sonra..falan filan.. Ne oluyordu bu kefereye böyle. Bizimkini bıraktı bir yana, başladı bi güzel oynamaya. Bir iki, bir iki üç.. Bir süre oynadı, sonra durdu ekledi. Efendim üç aydır Doğu'da Türk Halk Oyunları'nı belliyormuş. Ford Vakfından almış dolarları, gelmiş buraya. Daha da nerelerimizi belledığini ve belleyeceğini de söylemedi.

Evet, yine bir Salı günü paraları topladıktan sonra Asmalı Mescit'teki bakkala giderken, yeni bir şeyler var mı Bedri dedim? Bırak dedi, dündenberi iki dize bela oldu başıma, 'Buğulu bir camdan bakar gibisin/Sana ne oldu kardeşim.' Bir türlü yürümek bilmiyor, gitmiyor öteye. Yahu Bedros bu bitmiş be dedim.

Buğulu bir camdan bakar gibisin, sana ne oldu kardeşim. Dahe ne üstüne gidiyorsun. Her zamanki gibi, haydi be sen de, neresi bitmiş. Kestik lafı, bakkala gelmiştik. İki hafta sonra Ankara'da bir işin peşinde idim. Yolda Cumhuriyet aldım. Açtım, Bedri'nin ikinci sahifede haftalık yazısı. Yıl 1956, Martın 26'sı. Yazının başlığı 'Bir şiirin hikayesi'. Bizim meşhur şiiri almış ele, durmuş bir şeyler eklemiş, ama yine de bitirememiş gönlünce. Yazının sonunda, bunun vebali Müştağın boynunda diyor. Güzelim Bedri, dostum insan. Bi telaşlı, zorla gittin şu yaşanası dünyadan. Fena mı olurdu şimdi beraber olsaydık? İkinci ve son kez almışlardı hastahaneye. Bilgesu ile ziyaretine gittik. Başta öğrencileri, kalabalık bir dost demeti odanın kapısından sesleniyorlar, selamlıyorlardı Bedri'yi. Bizim için bunları yanıma al dedi hemşireye. Gittik yanına oturduk. Döndü bana yavaşça, sen kaç yaşındasın dedi. Yıl 1975'di. Altmışım dedim. Ben 66'yım dedi. Allah kahretsin, çok içtik diye düğümledi ve küskün çevirdi başını öteye. Bedri bubamdan duyduğum son cümle idi bu. Kalktık bir süre sonra ve bilmem kaç gün sonra da bu kör telaş içinde, o düzme çiçek ve çelenklerle hiç istemediği yola onu yolcu ediyorduk. İnanın bana, gözümle gördüm, gitmemek için ayaklarını diriyordu. Yaşamı sevmek çoğumuzun güzelliği de, ama böylesine renklerle, sesler-

le insanla haşırneşir, böyle köklü ve güçlü olarak, bu ancak Bedros'un, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun işiydi. Kıskanmadım ve de onun bu has sevgisini örnek ettim kendime.

Hesap lütfen
İl conto per favore

Yaşımı yaşına kattım
Doksan çıktı
Canımı canına kattım
Noksan çıktı.
Beraber bir resim çektirdik
Bombok çıktı.

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Yıl yetmiş yaş bitmiş
dol karabakır

Eskiden yeterdim kendime
artardım bile
Artanla ıslık çalardım
Kaplumbağları boyardım maviye

Eskiden yeterdim kendime
artardım bile
Yalnızlığımı kendim eker
Kendim biçerdim
Eskiden yeterdim kendime
ş i m d i
Ne yapsam nafile olmuyor
Olmuyoroğlu olmuyor
İşin kötüsü bir günde
beş defa akşam oluyor
Dol karabakır dol

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Sanatta kırklı, ellili yılların insanlarıyız. Söyledim size, yaptıklarımız, ettiklerimiz bir başka idi. Renkliydi, sıcaktı, insan sevgisiydi, soyunuk, arınmış bir dille. Sanat Dostları Cemiyeti o dönemde hepimizi toplamıştı çatısında. Sanatın güzel insanı Adalet Cimcoz, Mehmet Ali Cimcoz'un paracıklarıyla, Maya Galerisi'ni açmış, bu iki yapı o günlerimizin dünyası olmuştu. Adalet Cimcoz, Fikret Adil bu güzelliklerin güzel yükünü çekiyor, biz keyfini çıkarıyorduk. Keyfini çıkaranlar arasında Tımarhanenin başı, deli doktoru, has dostum, hikayecilerin güzeli Fahri Celal de vardı. Birgün Taksim Aldülhak Hamit caddesindeki Fikret Adil'in evinde toplandık. O gün Cevat Şakir Kabaağaç, Halikarnas Balıkçısı'da gelmişti.Ele avuca sığmayan güzelim yaratık. Makarnayı ben yapayım size dedi. Girdi mutfağa, bir spagetti çıktı ki ortaya, yeme de yanında yat. Makarnayı servis tabağına boşaltırken, Balıkçı birden Leon Cavallo'nun meşhur Palyaçolar Operasının final aryasını avaz avaz söylemeye başladı. Pekala da dinliyorduk. Aryanın sonunda palyaçonun meşhur acı kahkahası olacaktı. Güzelim İnsan Balıkçı geldi geldi de bu sonu, bu acı gülüşü, altından gelen o sesiyle süsledi, kırdı geçirdi bizi. Halikarnas Balıkçısı'nın bir de Mücap Oflu ile bir hikayesi var. İzmir'de Mücap bir piyeste general filan.. Oyunun bir yerinde askeri selamlayacak. Halikarnas Balıkçısı da en önde seyirciler arasında. Mücap askerlere general olaraktan 'Merhaba asker' demiş. Balıkçı kalır mı selamın altında, hemen fırlamış yerinden, o yaman vücudu ve o en meşhur davudi sesiyle, kocaman kollarını kaldırarak, 'Merhaba'sı ile gürlemiş ve tabii ki ne oyun ne moyun, bütün seyirci basmış kahkahayı, piyesin canına okumuş. Bir de bu işin bir başka çeşidi olacaktı. 1950'lerde idik. Sanat Dostları Cemiyeti Mümtaz Ener'in jübilesini yapacaktı. Adalet Cimcoz ve Fikret Adil'in başını çektiği bu girişimle bu jübilede, haşa min huzur, Şekspir'i 'ti'ye alacaktık. Meşhur oyuncularımız Sait Faik, Bedri Rahmi, Fikret Adil, Asaf Halet Çelebi ve Ofelya rolünde Adalet Cimcoz Hamlet'in belli bir yerini güldürü olarak oynayacaklardı.

Hazırlıklar tamamlandı, günü geldi ve davetlilerimizle Saray Sinemasında yerlerimizi aldık. Oyuna fena da başlamamışlardı.

Sahnede komiğinden ne yapılabiliyorsa biz de aşağıda ona göre gülüyorduk. Ama gide gide bir şeyler oluyordu, anlamıyorduk. Arada bir Sait'le Bedri Asaf'ın üstüne gidip 'yahu ne yapıyorsun' gibilerden oluyorlardı. Meğer Asaf Halet Çelebi, Şekspire bu şakayı reva görmiyerek güldürüyü bırakmış, bir karman çorman. Ve nihayet Ofelya Adalet Cimcoz Hamlet Asaf'a sahnenin ortasında 'Asaf ne oluyor sana, bu ciddilik' deyince, upuzun alkış Şekspiri bitirdi.

Asaf Halet Çelebi'nin icraatından bir başkası. Yine 50'li yıllar. Degüstasyon, yazar çizer takımına Lebon ve Markiz'den daha sıcak bir mekan. Akşam saatlerinde toplanılıyor, günlük üretimlerin, marifetlerin gırgırı yapılıyor. Yine böyle bir akşamda Asaf Halet Çelebi pür heyecan düşüyor Degüstasyona. Elinde dumanı üstünde yeni bir şiir, onun coşkusu içinde. Çocuklar, mükemmel oldu diyor, mükemmel birşey. Kedi farenin kokusunu almış, girmiş tavan arasına, köşeye sıkıştırmış fareyi ve tüyeceği deliği de dönüp münasip yeriyle kapatarak, geçmiş durmuş farenin karşısına. Kedinin koca vücudu karanlıkta, 'Görmek istemiyorum, gözümden ye beni' diyor fare. Canavarın hırıltıları yanıbaşında, 'Duymak istemiyorum, kulaklarımdan ye beni.' diyor. Ve böyle ölümle burun buruna, 'Düşünmek istemiyorum, kafamdan beni yut.' ve de kedinin karanlıkta iki projektör gözleri, geceye gömülü Harput şehrinin hükümet konağında tek uyanık iki penceresiyle 'Harput'la kucaklaşıyor şiir. Mükemmel, mükemmel değil mi çocuklar diyor Asaf ve kafayı bulmuş arkadaşlarının ortasında pür heyecan ve avaz avaz başlıyor.

Görmek istemiyorum
Gözümden ye beni
Duymak istemiyorum
Kulağımdan ye beni
Düşünmek istemiyorum
Kafamdan beni yut
H a r p u t

Şairin masasından yaşa sesleriyle büsbütün coşan Asaf Halet Çelebi şiiri tekrar ele alıyor ve bir daha, bir daha, bir daha derken, Degüstasyon'daki öbür sarhoşların sabır sınırlarının sonu geliyor ve bir devrim harekatı ile, iki üç masa bir olup, ulan yettiniz be'ye bağlı sunturlu küfürlerle, bizim şairleri tuttukları gibi İstiklal Caddesine, kapıya koyuyorlar.

Dr. Safter'in İhtisası

İnsanların dostu ve hovardası, verem mütehassısı Safter Tarim. Aklı kabında zor duran, haşarılığı bizden bir yaratık. Geniş kafası içinde rahat düşünen, oyunsuz bir filozof. 1950'li yıllarda Uludağ'da, Uludağ Senatoryumunda bakıma alınan dostlar nedeniyle tanışıyoruz. Sanatoryumun Başhekimi, zamanın Atina Büyükelçisi Enis Akaygen'in oğlu, Operatör Müheymin Akaygen'le Safter'in beraberlikleri var. Biz de katılıyoruz bu dostluğa. Zor olan bu güzel günleri beraber yaşıyoruz.

Verem gençliğimde bir afetti yurdumda. Beslenemeyen memleketimin insanları verem oluyor, ölüyorlardı. Genel yerlerde beti benzi kül insanların kesik kesik öksürükleri her zaman görülen şeydi. 1960'larda bu afet azalır oldu, hatta büyük bir başarı ile, önemini kaybetti. Ne yazık ki bugün verem yine hortlamış vaziyette. İçinde bulunduğumuz bu yangında yediğimiz şey sadece ekmek. Dört canlı bir aile günde ortalama yedi sekiz ekmek alıyor. Karınlarını sadece ekmekle dolduruyorlar. Dispanserler yine ortaya çıktı.

Evet, 1950'lerde verem hükümranlığını hala sürdürüyordu. Arkadaşlarımız arasında bu belaya uğrayan güzel insanlarımız vardı. Bunlardan tedaviye Uludağ'a çıkabilenler Dr. Müheymi'nin bakımına ulaşabiliyor, biz de Kirazlı Yayla Dinlenme Evin'deki tatil günlerimizde bu şenlikli tedavilerin içinde olabiliyorduk.

İşte bu namlı doktor Safter'le dostluğumuz burada başladı. Güzel ve edepli içer, kuru bir ciddiliğe uğramadan ve de uzatmadan, güzeli doğruyu söylerdi. Kendisi daha o zamandan, üzerinize afiyet, müseccel bir solcu idi. Polisce sürekli izlenir, arada bir evinde arama yapılırdı. Bu aramalarda kitaplar karıştırılırken, Nazım'ın imzalı fotoğrafını yaprakları arasına sıkıştırdığı lüğatın içinde ön alan kalın kuşe kaatlı o biçim çıplak artiz resmi, kitabın parmaklanmasında sereserpe hemen ortaya çıkar, Nazım'ı, yani Safter'i korurdu. Safter Bağlarbaşı Validebağ Prevantoryumunun hekimi idi. Her sabah Kabataş araba vapuru ile Üsküdar'dan işine gider gelirdi. Belalı bir kış gününü sabahında işe gitmek için Gümüşsuyu'ndaki Üçler Apartmanının kapısından çıkmış. Bembeyaz bir kıyamet, vasıta masıta hak getire. Durmuş şöyle kapıda, bakmış karşıda bir cip ve bir de polis, kendisini takip için bekliyor. Cipten inmiş görevli polis, Safter bey boşuna bekleme, gel nasıl olsa, öyle de böyle de beraber gideceğiz. Almış doktoru cipe, kendi eliyle Validebağ Prevantoryumuna götürüp bırakmış. Bir akşam ev dönüşü Üsküdar'da bir meyhaneye uğramış, kafayı telledikten sonra vapura gelmiş. Tam binecekken vapur halat alıp kalkmış bizimki de 'ulan eşşoğlu eşşek, halatı alıyorsun da beni ne diye bırakıyorsun' diye kaptana bağırmış.

Safter'in mükemmel fransızcası vardı. Yayınları tazesinden izler, yeni kitapları önden okur, bize yetiştirirdi. Günlerden birgün Safter'in evinde Nejat Harmancı'yı bekliyorduk. Prof. Dr. Nejat Harmancı kırk yıla yakın bir ömür boyunda, dörtbaşı mamur ciddi kişiliği ile bizi şefkatle kucaklamış eşi az bir dost. Teyzem hastalanmış, Kadıköy'e muayeneye gideceğiz. Tabii ki boş oturup bekleyemezdik. Votkayı çıkardı Safter, akıllı uslu içiyorduk. O günlerde yine Allah var mı yok mu modası çıkmıştı ortaya. Bir ara, şu Allahın varlığı yokluğu için sen ne diyorsun Safter dedim. Radyoyu kim yaptı dedi. Ne o imtahan mı oluyoruz. Markoni yahu dedim. Markoni radyoyu biliyor mu dedi. Lafa bak, yahu radyoyu yapan herifin kendisi, nasıl bilmez dedim. Peki, radyo Markoni'yi bilir mi dedi ve sorunun cevabını da yerine yerleştirdi.

İlk eşim Muzaffer hastalanmıştı. Bermutad Safter'e telefon ettik. İş dönüşü, akşamüstü çıktı geldi. Gayrettepe'de oturuyoduk. Şimdiki Pamukbank'ın yerindeki Dostlar Apartmanında. Muzafferi muayene etti. Bir süre bekleyelim dedi. İçeri salona geçtik. Ne ikram edeceksin dedi. Kat komşumuz Saffet'in bir hizmetçisi vardı. Rus kökenli edasındaydı. Ben size ev votkası yapayım demiş. Eczaneden almışlar saf ispirtoyu, içine ne katmışsa, sonuna bir de gliserin eklemiş. Ancak gliserini votkaya damlatacağına, boca etmiş içine. Olmuş yuvarlak bir ıspirto. Komşumuz da bu ispirtolu gliserinden bol kepçe büyük bir şişe de bize göndermiş Rus votkası olaraktan. Boğazı pek güzel yumuşatıyordu da, mideye ne yapıyordu bilmiyorduk. O kalmıştı dolapta. Zararı yok getir dedi Safter. Bir süre beklememiz gerekiyordu hastamızı. Ahesteden başladık içmeye ve derinliğine girdik sohbete. Ruslar neden oldum olası romantiktirler ve de çok içerler diye başladı Safter, Rusya enine boyuna dümdüz bir ova. Rus ne yapsın bu kocaman upuzun ovada. Yürür, yürür, ne bir tümsek ne de bir çukur. Durur dinlenir ve kalkar yine düzlüğe. Gider gider de küser oturur, alır eline testi ile şarabı, şişe ile votkayı o yanık güzel türküleri söyler. Pek mi romantikti bu telaşlı felsefe. Bir gerçeği taşıyordu ama. Ne ise, votkayı bitirmiştik, bekleme süresi tamam olmuştu. Hastanın odasına gitmek üzere ayağa tam kalkamadık. Votkalı gliserin edeceğini etmişti Saftere. Ne ise, yöneldik yatak odasına. Bir süre önce yurt dışına giden dostlardan tek kişilik iki karyolayı 240 liraya almıştık. Ayakları makaralı, Amerikan şeylerdi, kolaylıkla iki yana açılıyorlardı. Doktorumuz hastamıza şefkatle şöyle bi yanaşalım dedi. Ateşini yoklamak üzere elini hastanın alnına uzatayım derken, ayağının dıngıldaması ile yatakların ortasına sarhoş bir tank gibi girdi ve saygısız yataklar da makarayla iki yana açıldılar. Neye uğradığını şaşıran Muzaffer bu darbede 'gidin Allahaşkına gidin, benim birşeyim yok' diye bağırıyordu.

Çaresiz hastamızı kendi haline terkettik ve Safter'i evine götürmek üzere Gayrettepe'nin caddesine çıktık. Saat gecenin ikisi filan. O saatte Boğaz'a müşteri bırakmış bir taksi ancak bizi kur-

tarabilirdi. Nihayet vasıtamız göründü. El kol işaretlerimiz, geldi yanımızda durdu. Tam arabaya binecekken, o doktor, o Safter arkadaşımız kafasını şoförün penceresine uzatarak 'dolmuş mu?' demezmi? Ne yapsındı gecenin ortasındaki gariban soför. 'Ben senin...' ölçüsündeki isyanını daha bi ayık olan ben hemen karşıladım, nasıl karşıladımsa. Arabaya bi zor yerleştik ve geldik Gümüşsuyu İnönü Caddesi Üçler Apartmanı kapısına, durduk. Uzun beyaz donlu kapıcının haklı asık yüzü bizi karşıladı. Bir merdiven çıktık, Safter'in kapısı. Arkadaşımız elindeki anahtarla, haşa min huzur, kapıyı açmaya yelteniyordu. Aldım elinden anahtarı, açtım kapıyı kocaman bir karanlığa girdik. Safter, Müştak gitme, gitme Müştak, akşamı erken bitirmeyelim, diyordu. Akşamın geçi, erkenimi kalmıştı. Biran evvel ve sağ salim Safter'i yatağına ulaştırmalıydım. Ama karanlık dayatıyordu. Elektrik düğmelerinin tekini bile bulamıyordum. El yordamı iki yana, nafile hepsi tüyüp gitmişler. Ev cemaatine gelince, onlar da bizi sarhoşluğun cezasında bırakarak kıpırdamıyorlardı. Sonunda duvarın birinde düğmenin birine ulaştım. Basmalı bir düğme. Mal bulmuş mağribi gibi hemen bastırdım. Karanlığa yine birşey olmamıştı da, bu kez bir alarm cehennemi içine girmiştik. Bir zil, acılar içinde ve acımasız durmadan çalıyordu, milli bayramlardaki düdükler gibi. Meğer ben, üzerinize afiyet, elektrik düğmesi yerine, sosyete artığı hizmetçi ziline basmışım, ev de yeni badanalanmış, düğme girdiği kireçli delikten çıkmıyordu. Saat gecenin üçüne doğru. Safter karanlıkta hala, Müştak gitme, akşamı erken bitirmeyelim, diyordu.

Ne akşamı be. Evdekilerin davranma sesleri gelmeye başladı. Kendimi zor attım dışarıya. Safter, güzelim dostum insan. Bir akşam evde geç vakit telefon çaldı. Açtım, Validebağ Prevantoryumu, bir dakika, dendi. Merak ettim, ne oluyordu gecenin ortasında hastahane. Baktım telefonun ucunda Safter. Ne oluyor Safter, nöbetçi misin dedim. Yok dedi, hastalandım. Evde bir iki gün yattım, olmadı, kalktım buraya geldim. Yahu amma da ölümden kaçar oldun, demez miyim? Aradaki santral da gecenin yalnızlığında konuşmamızı dinliyormuş, o da gülmez mi! Kof bir espri

uğruna dostların zaman zaman birbirine reva gördüğü bu patavatsızlığımdan onun bir süre sonraki ölümünde büsbütün utanacaktım.

Koca Nazım

1962'nin sonu. İlhan Selçuk Cumhuriyet de 'Köşesini' kuruyor, Paris'e gidiyor. Nasıl olsa Paris'te bir ev tutacak diye peşine takılıyoruz. İlhan yazısını yazıyor, koşuyoruz postaneye. Bir Pazar günü postanelerin kapalı olduğunu ne bilelim, epey dolanıyoruz, sonunda açık olan sebze ve meyve Hal'i postanesinde yazı İstanbul yolunu buluyor. Koca Nazım Paris'te. Bir öğleden sonra Abidin'lere gidiyoruz. Güzin ve Abidin Dino, İlhan, Handan, Muzaffer ve ben. Birşeyler içiyoruz. Telefon çalıyor. Abidin açıyor. Telefonlar bir antika Paris'te. Meraklı ayrı bir kulaklığı var. Konuşamıyor ama, konuşulanları şettirmeden dinliyor. Sevilemiyecek bir nesne. Ama o gün yaşamımda bana en büyük sevinci bu müzevir kulaklık veriyor. Abidin'lerin evi Notre Dame Kamburunun Kilisesi yakınında. Saint-Michel'de. Bol merdivenli ahşap bir köşk. Nazım ustam enfarktüsü yenilerde atlatmış. Abidin telefonun başında. Evet canım anlıyorum tabii, bu merdivenleri çıkamazsın, konu etme, dur şimdi sana yurdundan kendi sesini dinleteyim diyor ve bize dönerek, oturuş sıramıza göre, sağdan ikinci diyor ve Muzafferi çağırıyor. Muzaffer şiiri güzel okuyan bir yaratıktır. Ve hele Nazım'ın 'Karıma Mektup'unu ezbere çok güzel okur. Muzaffer telefona gelirken Abidin, Nazım, karıma mektup diyor ve benim de dinlemem için telefonun o ayrı kulaklığını da bana uzatıyor. Ve Muzaffer de güzelim bir heyecanla,

Bir tanem
Son mektubunda
Başım sızlıyor
Yüreğim sersem
diyorsun.
Seni asarlarsa

Seni kaybedersem
diyorsun
Yaşayamam.

diye şiire başlıyor.

Ben hayatımın yücesindeki bir anı yaşıyorum. Burada hemen Abidin Dino'ya olan şükranımı yinelemeliyim. Koca ustamın nefesi. Ne haldeyim ben bilmiyorum, siz de bilemezsiniz. Muzaffer'in heyecanı gittikçe yükleniyor, bi güzel, bi mükemmel düğümleniyor dizeler ve de başlıyor ağlamaya. Ağlayan insan yaptığını bırakan insandır. Ama hiç , hiç öyle olmuyor. Muzaffer gittikçe hıçkırıklara ulaşan ağlaması içinde, bir daha dinleyemiyeceğim bir güzellikte şiir bitiyor. Koca Nazım'ın o güzel sesi 'Canım bana yıllardan sonra kendi sesimle yurdumdan ses getirdin' diyor. Muzaffer'de konuşacak hal yok. Telefon kapanıyor ve Muzaffer de yığılıyor oracığa.

Ben yaşamımda ustamı bir defacık görebildim dünya gözüyle. 1950'nin ilk yılları. Bir gün ortası, Kadıköy Hacı Bekirin karşısında Mehmet'le beraberdiler. Güzelim Nazım almış omuzlarına oğlunu, iki sarı papa, büsbütün kocaman olmuştu. Fazla bakamadım bu düşe. Hala ışıklar içinde içimde.

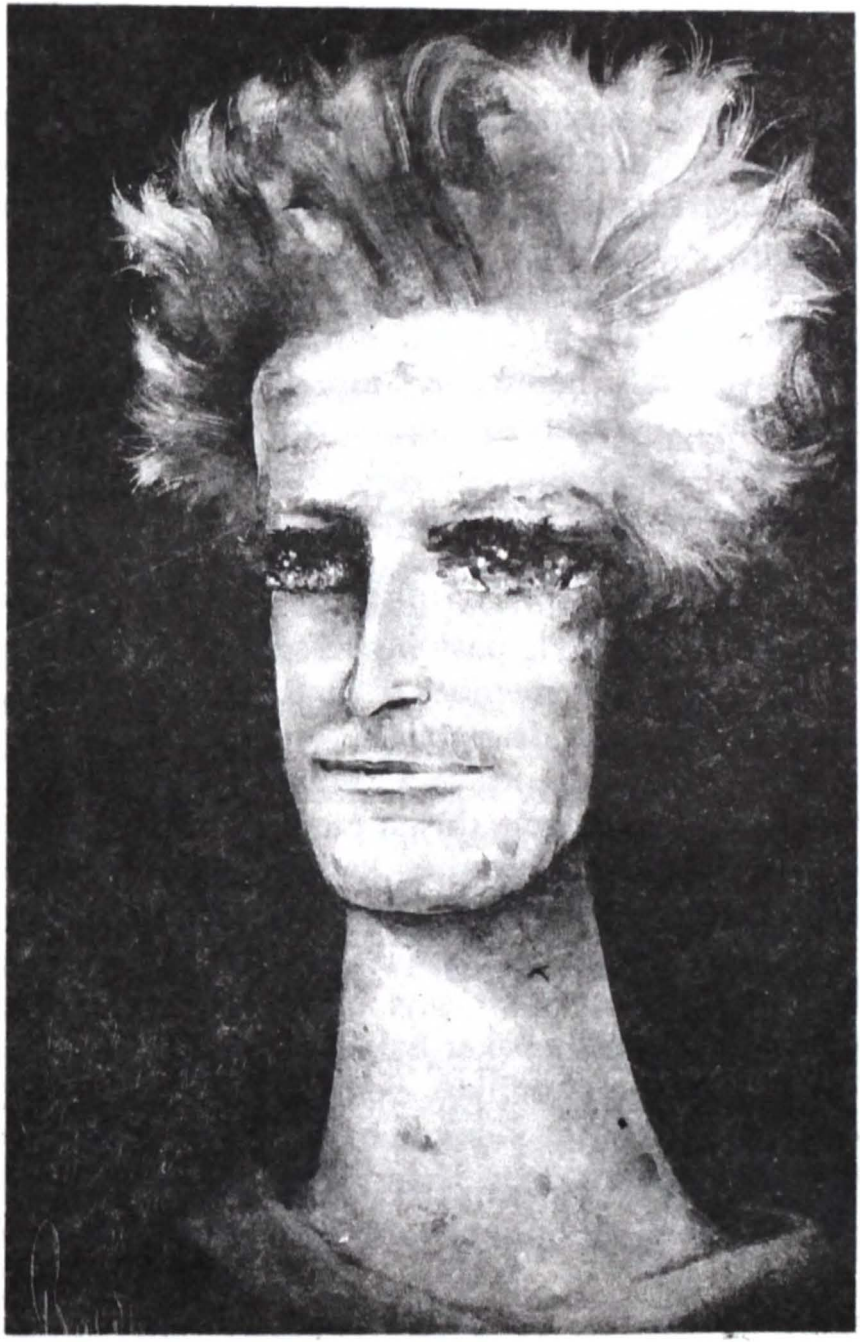
Kuduz Mussolini köpeğinin çirkef salyaları Habeşistan'a bulaşmış, sidikli İtalyan faşizmi imparatorluk peşinde.. Nazım 'Taranta Babuya Mektuplar'a malzeme topluyor. Sanatçı anası Celile Hanım, Fakülte sıra arkadaşım Güzin Dinçsoy ailesinin yakın dostu, onların portrelerini yapmış. Celile Hanım Nazım'ın hazırlığından haberliyor aile dostlarını, malzeme topladığını söylüyor. Bizimkiler benim İtalyan okulunda okumuş olduğumu ve bu işe sevinerek sarılacağımı söylüyorlar. Bir mutlulukla harekete geçiyorum ve konu ile ilgili baskı ve kitapları Celile Hanım'a ulaştırıyorum. İşte bu da benim ustama bir güzelliğim oluyor.

Talihsiz Yusuf'un gemisiyle Akdenizde seyahat

Akdenizde bir hayalet dolaşıyor
Bir İtalyan neferinin hayaleti
Sırtında düğmeleri koparılmış ceketi
Sırtında parça parça, lime lime eti
Gündüz güneşe sarılıp
Gece yıldızlara
Dolaşıyor bağıra bağıra.
Tanıyorum onu ben
O eskiden bir kaçaktı
Ve kurşuna dizilmeseydi eğer
Daha yıllarca yaşayacaktı.
Tanıyorum onu ben
O Adua'da kaçtı cepheden
Kaçtı yangından kurtulan bir hayvan gibi.
Ne bir dava ne bir hak için
Kaçtı sadece
Sadece yaşamak için.
Ne Hamlet'i okumuştu
Ne Dante'den bir şiir
Ve en ufak bir fikri yoktu
Kitaplardaki ölüme dair.
Kurşuna dizilirken
Hatırına gelen bir düğün duası okuyordu
O ölümden değil
Ölmekten korkuyordu.
Yaşamak istiyordu
Sadece yaşamak
Kadınlı kadınsız
Tok aç
Herhangi bir ağaç
Bir katre bulut
Bir bardak su
Bir avuç toprak gibi yaşamak.

Nazım Hikmet

Ustamla son kucaklaşmam Rasin'le oldu. Rasin'i 62 yılında Paris'te tanıdım. Dostluğu onur veren gerçek bir sanatçı. Hepimiz gibi, O da sanatı için deli. Ölçüsü kendi kabında kaynıyor. Güzelim insan İrem'le onları gönlümün ayrı bir yerinde saklıyorum. Ressam Rasin'le otuz yıla varan dostluğumuz renkli günlerle yüklü. Altmışüç yılında İstanbul'a dönüşünde, Paris dönemi resimleriyle açtığı sergilerin dopdolu günleri. Bu güzelliklerin

Nazım

şahidi, o günlerin gencecik Alman kızı Fisher'in Beyoğlu Tünelin'deki yeri. Hesap getiriyor kız Fisher bu güzel saatlerin sonunda. 15 lira 70 kuruş. Öf be. Evet ustamla son kucaklaşmam Rasin'le geçen yıl oldu. Bu kucaklaşmanın hikayesini Toplumsal Kurtuluş Dergisi'ndeki yazıyla size ulaştırıyorum.

Nazımın Portresi
Müştak Erenus

Geçen seneydi. Rasin'le yine o sıcak dostluğun içindeydik atölyesinde. Rasin zor bir adamdır ve de güzeldir. Yaptığı Bedrettin'leri çıkardı ortaya. İki usta portre. Kocaman bir kapıdan girdik, durduk. Ondördüncü yüzyılı düşünün. Ondördüncü yüzyıl. Portrenin ilkinde Varidat'ı anlatıyordu Berdettin. Simavnalı, namuslu, yüce bilgin. İnsanda din farkı olamaz, yokolsun diyordu. Bu yeryüzü hepimizin, topraklar bölüşülsün, bütün mallar ortaklaşa diyordu ve sürdürüyordu öğretisini. Biz de o gün atölyede yirminci yüzyılda idik. Beşyüz yılı devirmiş insan dölleri olarak, yine öyle durup dinledik...

İkinci portrede Bedrettin tarifli kederler içindeydi. Zehir gibi acılı, derin derin gözleriyle paslı bir sessizlikte durup bakıyordu. Paşalara, beylere dinletememişti sözünü. Umutta susmuş, İznige sürülmüş ve de Serez'de asılmıştı. Rasin kalktı bu kez asanların yüzlerini getirdi kodu ortaya. Çileli yüzyılların sürüp getirdiği bu olmaz'ın insan payıma düşen utancı ile durup üçüncü resme baktım. Bu marifeti işleyen üç katil sıralanmış duruyorlardı. Katillerin başı ortada, kötülüğündeki inadı kapkara yine gözlerindeydi. İki yanında bu kara işin iki yardakçısı. Her devirde yaşamış bu aşşağılık kişiler bir şeyi bilir gibi, dümdüz kapkara, olanlardan sanki habersiz bakar haldeydiler. Bir süre sustuk. Söz tükenmişti bu tarihsel rezillikte. Ben Rasin'e, 'o, sen Bedrettin'i gördün mü' dedim. Rasin yüzüme baktı, gülmedi. Portrede benzetiyi sana anlatacağım dedi. Hele resimsiz, tasvirsiz kalmış bu tarihsel kişilerde.

Of be, bu güzelim Bedrettin fena bakıyordu insana. Söylediklerini tek tek duyuyordum. Birden, Rasin dedim, şimdi ustalığına Nazım geldi. Koca Nazım. Onun portresi. Kavgası, acısı, keyfi ve umudu ile.

Rasin birden bahara çıkmış ağaca döndü. Kalktı yerinden dopdolu, denize bakan penceresine gitti durdu. Nazım'ı görmedim dedi. Bedrettin değil o. Yaşadığım günlerimin insanı. Resimlerini görmem gerekir.

Yaşadığımız o gün nereye büyüyüp gelmişti. Eve gidiyorum dedim. Batı Berlin'de Tekniker'lerin çıkardığı 'Nazım' kitabı var. Bol resimli. Hemen getiriyorum. Bizim olan o has heyecanı yaşıyorduk. Koştum eve, kitabı aldım getirdim. Rasin artık beni yanında istemiyordu. Açıkça belli eder bu hallerini. Kalktım, ben gidiyorum dedim. Hiç uzatmadı. Sağol, güle güle dedi. Atölvesinin beş tertip merdivenlerini bayramlıklarını giymiş bir çocuk gibi atlıyarak koştum indim evin yoluna. Doğru bir işin içindeydik, güzeldik. Ben Rasin'den haber bekleyecektim artık. Sonraki günlerde her zamanki ziyaretlerimiz oldu. Ama Nazım'ın portresinden hiç sözetmiyorduk. Biliyordum,Rasin bu güzel uğraşın içindeydi. Şarabı şarap eden günler gibi.

Sonunda o gün geldi. Rasin telefonda, portreyi bitirdim, gel Nazım'ı gör diyordu. Koştum Rasin'e. Masada bir beyaz şarap açılmış, peynirleri yanında idi. Nazım görünmüyordu. Biliyordum, onun çok sevgili ve o kadar da saygılı bir töreni olacaktı aramızda. Bir lokma aldık şişeden. Rasin daha fazla beklenilmeyeceğini biliyordu. Söz yine tükenmişti.. Besbelli bir saygı için kalktı, atölyeye yöneldi ve Koca Nazım'la döndü geldi.

Doğrusu beklemediğim bir Nazım'dı bu. Bir umut, bir ateş. Alev alev saçları ve bir bıçak gibi diri gözlerinde gelecek var. Ve Rasin'in büyük ustalığında Nazım yaşıyordu. Fırladım Rasin'in boynuna sarıldım kaldım. Günlerin has emeği Nazım'ı koduk karşımıza ve şaraptan koca bir yudum aldık, sustuk. Kar

mızda gözleri, alnı ve alev saçlarıyla dipdiri, inançlı ve kararlı koca bir Nazım duruyordu.

Portre, modelin kişiliğini tüm boyutlarıyla ortaya koyan bir yapıttır. Portre budur. Portre bir yaşam öyküsüdür. Rasin'den bir Nazım istemekle çok haklı idim. Fotoğraf Nazım'ı anlatamaz, içinde yaşattığı o büyük ateş, umut ve kararı kucaklayamazdı. Bunu ancak ressam yapardı.

Hayatımda çok az rastladığım mutlu ve onurlu bir günü yaşıyordum. Şarabı sanki üçümüz içtik ve ben Nazım'ın kendi şiirini okudum. Rasin, sanat insanı daha insan yapan koca bir güçtür dedi ve bitirdi.

Kalktım, yapılacak tek şey kalmıştı. Kucaklarcasına Nazım'a bir kez daha baktım. Konuşmadan Rasin'i öptüm ve bu kez merdivenleri bir türkü ile yeniden yola indim.

***

Ve yıl 1965, bir öğle üstü Perşembe Pazarın'daki yazıhanemde bir şeyler yazıyorum. Telefon çaldı, açtım. Dost Betül Mardin. İstanbul Radyosu'ndan arıyor beni. Radyonun program uzmanıydı. Hayrola dedim. Gençliğe Doğru adında bir program yapıyoruz. İçine biraz anayasa, babayasa koyalım. Çık gel buraya, bu işi halledelim. Ne bilirdim ki asıl ben hayatımın çok önemli bir bölümünü halle gidiyormuşum oraya. Programın yapımcısı Bilgesu imiş, onunla tanışacakmışım. Ne ise, sırayı bozmayalım. Kalktım Radyoevine gittim. Müracaatta göğsümü kartla donattılar, çıktım servise. İlk kitabım çıkmış, Betül'e vermiştim, O da Bilgesu'ya göstermiş. O sıralarda Bilgesu da Varlık'a hikaye ve şiir gönderiyormuş. Betül beni tanıştırırken, işte şair arkadaşın Bilgesu dedi. Bedri Rahmi ağzıyla, merhaba reis, dedim Bilgesu'ya. Saygısız adam demiş içinden. Betül'ün masasına yönelip otururken baktım, Betül'ün önünde yanyana durmuş iki dolu bardak çay. Ben dişi yaratığın yanında şımarırım.Çok severim onları. Kim sevmez diye tutturmayın şimdi. Evet bu hüsnü kabulde böyle şımararak Betül'e 'yahu amma da keyif düşkünü-

sün' tümcesinin kabasını söyledim. Bilgesu sonra anlatıyor. Yahu bu resmen terbiyesiz bir adam demiş. Meğer radyonun çaycısı geç getirirmiş çayları, onun için Betül de çayları toptan ısmarlarmış. Ne ise, bize de çaylar geldi, konuyu irdeleyerek, ben yapacaklarımı söyledim. Müştak dedi Betül, biz sana para vermiyeceğiz, onun için bundan sonra Bilgesu gelsin sana, programı orada düzenlersiniz. Peki dedim. Yazıhanemi tarif ettim, ayrıldım. Bilgesu'nun yazıhane seferleri başladı. Yaptığı işe sahip, ciddi, hem de güzel bir yaratık. Çalışmalarımız aralıksız sürüyor, ben de arar alışır oluyorum Bilgesu'ya, belli günleri bekler oluyorum. Birgün yazısını okurken boştaki sol elini masamın üstüne koymuştu. Ben hangi şeytanın dürttüğünü biliyorum, bu güzel mesai arkadaşımın elini bi kez tutayım dedim. İçinde küfürü besbelli sert bir hareketle elini elimden silkeleyerek çekti ve tabii ki bundan sonra da bu gibi hareketlere tevessül olunmadı. Evde bir Gülsüm bacımız vardı. Muzaffere ev işlerinde yardımcı oluyordu. Aşık Mahzuni memleketlisi, ahbabı idi. Aşık sazı ile evimize geliyor, Bedri Reis'i de çağırıyorduk. Bu keyifli saatlere giderek Bilgesu da katılır oldu. Evimiz bir dost kazanmıştı.

Bütün bu güzellikler içinde Muzaffer mutlu değildi. Bi yalnızdı kendi başına. Bu günlerin üstünden bir yıl daha geçti. Karı kocalığın ötesinde ve üstünde Muzaffer, çocukluğumdan bu yana sevdiğim ve saydığım insanımdı. Sonunda konunun ekonomik yanlarını da biraz halleder gibi olduk, Muzaffer'e ayrı bir ev tertipledik ve ayrıldık. Belli süre bir yalnızlığa düştüm Suadiye'de. 1967 yılının Mayısı idi. Bardaktan boşanan gönlü bol bir yağmurlu günde balkonda tek başıma düşlere, düşüncelere dalmışken birden Bilgesu geldi durdu aklıma. Neyi bekliyordum, böyle bir insan yanıbaşımda idi. Karar vermenin gücü ve sevinci geldi içime. Hemen ertesi gün mutlu günlerimin habercisi oldum Bilgesu'ya. Gülüm benim, bir çiçek gibi karşıladı beni. Koştum Kapalı Çarşıya yüzüklerimizi kazdırdım, Bilgesu'ya ulaştım. Bindik vapura, geçtik Kadıköy'e. Yüzüklerimizi annemiz Aliye takacaktı. İskeleden Acıbadem'e yürüyorduk. Rıhtımdan vurduk yukarı, Recaizade Ekrem Sokağına. Askerlik Şubesinin köşesin-

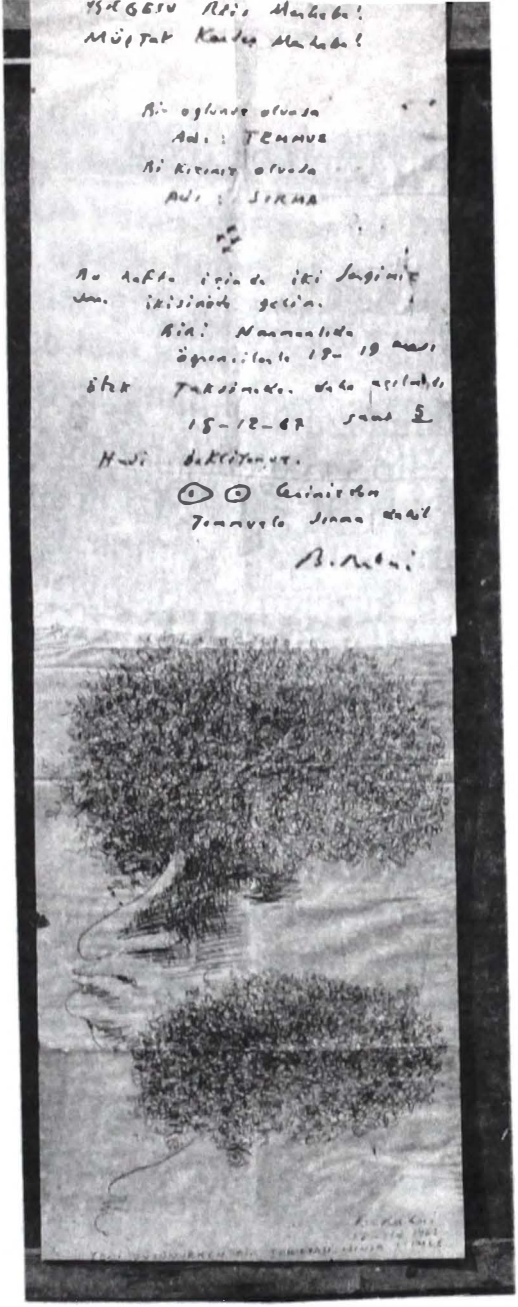
den Acıbadem'e dönüyorduk. Akşamüstü insanlar evlerine gidiyorlardı. Sokağın köşesindeki havagazı lambası yanmıştı. Bilgesu birden, şu ışıkta yüzüklerimize bir bakalım dedi. Sokak ortasındaki bu eşi az teklifle hemen çıkardım cebimden pembe kutuyu, açtım. Çocuklar gibi gülüyorlardı yüzüklerimiz. Heyecanla içlerini okuduk ve tam kutuyu kapatacakken Bilgesu bu kez de, yüzüklerimizi neden şimdi burada kendimiz takmıyoruz demesin mi. Bu törenin bizim gibilerine en uygunu ve yakışanı bu idi. Aferin nişanlıma. İnsanların adeta bizi kucaklıyarak geçtikleri bu sokak ortasında, önce ben Bilgesu'nun, sonra da o benim yüzüğümü belli parmaklarımıza taktık. Bu eşi menendi olmayan nişan törenimiz de böylece tamamlanmıştı. Ve de sokaktaki insanların şaşkın güzellikleri içinde, önce o benim yanağımdan, sonra da ben onun yanacığından öperek kucaklaştık. Ve sözlerin sustuğu bu mutlulukta tuttuk yolumuzu.

Gelin Kavak

Ben bu korkuyu biliyorum
Nasıl ve niçini olmayan
Asılmış bir adam gösteriyorlar
Gülüyor,
Bu hikaye burda bitmiştir
İnsanları konuşmak istemiyor.
Önce yağmurlar unutuyor toprağı
Çatlamış duvarlarda sabahlar
Kirli kirli uyanıyorlar.
Ve günlerden bir gün
Kanatları kurumuş o tek kuş da
Havada donup öyle kalınca
Gerçek mi diyorum senin bu güzel başın
Benim yorgun ellerimde susuyor
Bilmediğim bir erkende
Böyle beklenmeden geliyorsun.
Önce düşlerimizi bölüşelim
Sonra bizim olan gerçekleri.

Renkli camlardan ev yapmış bir çocuk
Yemeğe gelmiyor
Ve bir gelin kavak
Yapraklarında telli ışıklar
Naz bilmeden kendini güne veriyor.

Günler 1967'nin Temmuzunda idi. Aynı yılın Ekim'inde, şahitleri ispatları buyur edip, evde nikahlandık evlendik. Şimdi sıra Ali'nindi. O da hiç gecikmedi, hatta bazı dostlarımızın nikah öncesi muzur keyfine parmak hesabı yaptırarak, tam tamına dokuz ay onuncu gününde, o güzelim sancılarıyla Bilgesu'yu Zeynep Kamil'e taşıdık. Onu içeri aldılar, biz kaynanam Aliye ile girişteki bekleme'de kaldık. Bildiğiniz o klasik heyecanla bekleşiyorduk da, buranın trafiği yoğundu. Girenler, çıkanlar, çıkanlar girenler, bizim gibi bekleyenler, doğurgan güzel bir telaş. Bekleyenlerin en canlısı, dört beş kişilik Karadenizli bir erkek grubu idi. Heyecanlı, yüksek sesle konuşuyorlardı her zamanki gibi. Ortalarındaki zayıf uzun boylusu konuşmayı yönetiyordu. Saat gecenin ikileri olmuştu. Ana kapıdan yine hamile bir kadınla iki erkek girdi. Biri kadının eşi olacaktı, öteki de onları hastahaneye getiren soför olmalıydı, bavulu taşıyordu. Hemşireler gerçekten insancıl bir şefkat içindeydiler. Kadını bavulu ile içeri aldılar ve iki erkek de aşağıda bizimle bekler oldu. Bir saat geçti geçmedi, bir hemşire geldi bavullu kadının bekleyenlerine, gözünüz aydın, bir kızınız oldu müjdesini verdi. Bekleyen eşin yüzü aydınlandı, teşekkür etti, şoförle birlikte kapıdan çıkıp gittiler. Derken biraz sonra, şaşkın gözlerimizin önünde, doğum haberinin sahibi hamile kadıncağız bir hemşire ile elinde bavulu indi geldi. Doğuma daha günü varmış. Etrafına bir kez şöyle bakındı ve kapıdan çıkarken de, onun uğradığı yanlışa güler haldeki Karadenizlilere yanaşan aynı hemşire, o demin doğan kız sizinmiş, gözünüz aydın, demez mi. Gülmeleri yüzlerinde donan Karadenizlilerin başı, büyük şaşkınlık ve sinir içinde, ne dedin, ne dedin kız mı, ne kızı, ne kızı be deyip tekrarlarken, işine dönen hemşire, kız işte, kız, ne imiş yani, diye söyleniyordu. Karadenizlileri Hastahaneden çıkarken görecektiniz. Şimdi de biz gülüyorduk.

Sergi Davetiyesi

Sıra Ali'ye gelmişti. Nitekim biraz sonra şaşırmadan bize bir oğlumuz olduğunu müjdelediler. Aliye ile kucaklaştık ve biraz da burnumuzu çektik. Aliye koştu yukarı Bilgesu'ya refakate, ben de söze sığmayan bir mutlulukla kapıya yöneldim. 1968 altı Ağustosun sabah dördüydü. Dışarı çıktım. Dünyanın büyük bir parçası benimdi. Bahçede bekleşen taksiler, götürelim ağabey dediler. 22 yıl öncesi daha ağabey idim. Şimdi amca diyorlar.

Kardeşler, biraz yürüyeyim dedim. Dünyanın tadını çıkarmak istiyordum. Haydarpaşa'nın köprüsüne geldim. Boş bir taksi arkamdan geldi. Sabahın bu saatinde bana sanki bir şefkatle bakıyordu. Durdurdum, bindim. Biraz gittik. Hastahaneden geliyorum, bir oğlum oldu, dedim. Ne yani, ben de bir Karadenizli olmayayım mı. Güzelim doğurgan dişiler..kanımıza girmiş bu yavan erkeklik. Erkek milletiz vesselam.. Suadiye'de durakta indim. Eve ayaklarımla gidecektim. Baktım köşede bakkal Muammer'in kapısına bir küfe sıcak somun bırakmışlar. Kapıda bir insancağız bekliyor. Uzandım sıcak somunların birine, adamcağıza adımı söyledim, ses çıkarmadı. Eskişehir'de Tatar mahallesinde yaptığım gibi, ışıklı çocuk yüreğimle, şimdi de öyle, ekmeğin tepesini kopardım, Şükriye anam evde çoktan yoktu, bu güzel günde kimse de bana birşey diyemezdi.

Ali'nin annesinin karnındaki ilk günlerinde Bedri Rahmi bir sergi davetiyesi göndermişti.

Bedri güneş ve toprakla kaynaşan bereketli Temmuz'un tutkunu idi. Temmuz onun şiirinde ve resimlerinde büsbütün güzeldi. Bedrosa has bu teklif bizi sevindirmişti. Sırmaya bi diyeceğimiz yoktu. Ama onu Bilgesu'dan önce kızını dünyaya getiren ablası kaptı. Temmuz renkti, bereketti, ama ad olarak zor sesleniyordu. Oğlanda bu isme pek karar veremiyorduk. Doğumun ertesi günü Bilgesu'yu, oğlumu görmek için hastahaneye gittim. Bilgesu ışıklar içindeydi. Oğlun aşağıda, emzik saatini bekliyor, git gör dedi. İndim aşağıya, bebeklerin sıralandığı yere. Durdum, şaşırdım. Güzelim benim, elliden fazla bebek sıralanmış yatıyordu. Birden, şimdi ne olacak, nerde benim oğlum dedim hemşireye. Birşey görmüyormuşum ki. Çocukların, künyeleri diyelim, yatacıklarında asılı imiş ve de asıl garanti olanı, soyadları kollarına kopya kalemi ile de yazılmış. İşte oğlunuz bu dedi hemşire. Baktım bizimki, güzelim adam, o da bana ışıl ışıl bakıyor. Birdenbire yüksek sesle, haydi be, Ali bu, bu Ali dedim. Hemşire güzel bir gülücükle yanımdan ayrıldı. Biraz daha baktım oğluma, çıktım yukarı. Bilgesu gözleri yüzümde beni bekliyordu.

Hiçbir şey demeden, yine birdenbire, ne Temmuzu be, Ali dedim, Ali. Bilgesu bir Meryem gibi, ışıklı ana yüzü gülüyordu. İsim konusunda başka birşey konuşmadık. Bedri'nin Ali'den haberi yoktu. Şöyle biraz kırgın sanki, ne oldu bizim Temmuz'a dedi. Bedros dedim, sen oğluna Mehmet koydun, koma bizi zora. Birşey demedi, ama kocaman Temmuz gözleriyle bi durdu, sustu.

Ölmeye vakit yok

İnanmak gerekir güne
Bütün dertleriyle dün
Durmayın çaba getirin güne.

İnsanlar güzeldir
İnsanlar iyidir
İnsanlar güçlüdür
İnanmak gerekir güne.

Kocaman bir yürek taşıdım getirdim
Bütün umacılardan korkusuz
Gelinlerden güzel
Sınırlardan üste
Tüm bayraklardan renkli
Yaşamın temeli direği
İnanmak gerekir güne.

Gelincikler toprakta gelindir
İnsanın umudu insanda
Gerçek korkmadan soyunur
Güzelim güneş alnında.

Kocaman bir yürek taşıdım getirdim
Tüm bayraklardan renkli
Peter Con Pietro Petrovna
Ali.

Yüzyıllar boyu, Peter Con Pietro Petrovna Ali, bizler, bu daracık dört köşe dünyada insan olarak yaşamaya çalışıyoruz. İnsan varlığımızın saygısı peşindeki bu çilemiz, türlü ve tarifsiz kahırlar içinde böyle sürüp gidiyor.

Şu günlere bakın. Önce şu insan yapımızın bu curcunadaki zavallılığına. İtalyan okulundan onsuz kaldığım, uzun altın saçlarını tek bir örgü ile beline indirmiş sıra arkadaşım, yüzü gözü kutsal, dokunamadığım sevgilim. Geçen yıl Karaköy Postanesinin önünde birbirimizi gördük de, görmedik. Bir sürü laf bi yana, ne idi o inik başlarımızın susan sözcüğü. Bizler üstümüzden geçmiş binlerce yılı bir tek günün donmuşluğunda yaşıyoruz. Yeryüzünde barışı ve beraberliği kucaklayacak o kocaman sevginin, doğanın bol gönlü ile bize sunduğu o noksansız bütününde neredeyiz. O mükemmel insan yapısına inadına ters, bir yığın düzmece, çağdışı gülünç kurumları ile , aya gidip bayrak diken , aklımızı sollamış bugünkü bu kuru bilgiler içinde , insan sevgisiyle tek sözcükle , beter ilkeliz. Güzelim insan vücutlarımızın sevişmek için uğradığı bu kör kavuşmaların zavallılığından bu iğrenç savaşlara kadar, yaşam denilen bu talihsiz kargaşada, güdük sözcüklerimizin susupta gözlerimizin konuştuğu o yücede, binlerce yılın artığı bu ekşi ilkellik , büsbütün böyle çirkin ve çıplak ortada duruyor. Bildiğim günlerle asrın yarısı geçti üstümden. Doğanın bu mükemmelliğinde insanlar hep böyle korkak, hep böyle şaşkın mı olacaklar. Ve ben dokunamadığım o sevgilimi elli yıl sonra gördüğümde, bütün o düğümler böyle üstüme yığılacak da ben ona koşup sarılamayacağım. Doğaya domuzuna uyumsuz bu düzmece engellerin sonu nerde.

Bütünü ile yaşadığım Cumhuriyet döneminde tek partili rejimimiz 1929'lara kadar ilk devresini oynadı. Ama altı okumuzun ileriye dönük cumhuriyetçi hamlesine artık bu ters düşüyordu. Atatürk, yakın eylem arkadaşı, Fethi Okyar'a emrini verdi ve 1929'da 'Serbest Cumhuriyet Fırkası'nı kurdurdu. Ancak bu emirli demokrasi hamlemiz, sessiz, sakin Cumhuriyetimizi hemen ayağa kaldırdı. Bir gürültü kıyamet, bir curcuna toz duman. Ve çok

partili bu hareketimiz çabucak kuşa döndü. Olacak gibi değildi. Atatürk yine emrini verdi ve 1930'ların başlarında kapattırdı Fethi Okyar'a partisini. Ara bitmişti ve yine uslu, akıllı tek partimize dönmüştük. Tabii ki iki dereceli seçimlerimiz de sürecekti. Bu şetafilli seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi eşrafının 'müntehibi evvel' ilk seçmen olarak seçip bitirdiği kesin mebus listeleri matbaaya gider ve bizler de 'mütehibi sani' ikinçi seçmen (ne ise o) olaraktan basılan bu allı mavili hazır oy pusulalarını, seçme külfet ve zahmetine hiç uğramadan ve bir yerine dokunmaksızın sandıklara atardık. Yıl 1935. Seçim sandığımız, 1789'dan bu yana medeniyet yolunda her yönü ile örneğimiz olmuş Fransız'ın Kadıköy Yeldeğirmeni'ndeki 'Frere'ler okuluna konmuştu. Sıdıka annemin de içinde bulunduğu bir otobüs dolusu hanımı İbrahimağa'dan almışlar ve yolda kesme çay şekeri ikram etmek suretiyle, götürüp Yeldeğirmeni'ndeki o sandığa oylarını attırmışlardı. Ben de katılayım dedim bu fiyakalı seçime. Gittim okula. Elime oy pusulasını tutuşturdular. Serde gençlik var ya, pusulanın içindeki birini, bilirmiş gibi çıkarmak istedim. Kesin ve biraz da kızgın bir tavırla, olmaz, olduğu gibi atacaksın dediler. Uzattım elimdeki mavili pusulayı sandık başındaki zata, alın siz atın dedim. Mesele çıkmadı, ben çıktım oradan. Aferin bana.

Bu uslu dönem taa 1945'e kadar sürdü. Dünya savaşı bitmiş bu bela başımızdan kalkmıştı. İşte bu 1945'de Ankara Büyük Millet Meclisimizde, Adnan Menderes'in başını çektiği bir kıyam oldu. Bu ayaklanmaya Celal Bayar da katılarak, namı büyük 'Demokrat Parti' kuruldu ve Devlet Başkanımız İsmet Paşa'nın çok partili rejime geçme kararı ile demokrasimize kavuşmuş olduk. Kavuştuk da, ordan buraya bu kırkbeş yılda bu demokrasi başımıza neler getirdi. Önce, bu serbest seçimli demokrasi yolunun başında, 1946 yılında, CHP'li olaraktan sandıkları kaçırarak seçimi kazandık. Seçim günü, CHP'nin müfettişi olarak Hakkı Tarık Us gelmişti.

Kadıköy Halkevinden yanına beni aldı, Yeldeğirmeni bölgesine teftişe çıktık. Çarşıda bir köşede, küfesini yanına koyup

çökmüş bir hamalın önünde idik. Hakkı Tarık sordu, reyini kullandın mı. Ne reyi dedi hamal. Seçim dedi, seçim, Hakkı Tarık Us, reyini sandığa attın mı. Ben rey mey atmam dedi adamcağız. Neden dedik. Halkevinin hamamında beni yıkatmadılar dedi. Arkadaşımı Halkevi'nin duşuna sokmamışlardı. Haklı değil miydi yani. Esasında bizim demokrasinin dibinde de hep hamam yatardı. Ve sonunda 1950'de Demokrat Parti geldi iktidara. Dört kollu çengi. Döktü bütün hüner ve marifetlerini ortaya. Halka, ileriye dönük ne varsa hepsini toptan kaldırdı attı. Din döndü geldi dünya işlerine. Göründü yine irtica ve bu arada 1951'de Halkevleri de hemen kapatıldı.

Ellilerin sonuna geliyorduk. Yıllar belli bir telaş içindeydi. Demokrasi adına yurdu altüst eden bu Demokrat Parti belası, uyuz gibi yurda yayılan Vatan Cepheleri, Tahkikat Komisyonları ile uğursuz icraatının sonuna geldiği besbelli idi.

Ve nihayet 27 Mayıs 1960. Bu güzel günün adı ne olmalıydı. Milletin canına tak demiş, olacak da olmuştu, devrim gelmişti. Devrimi yapabilenler mi yapar denmeliydi. Türk ordusu ilk kez halkı için işe karışıyordu. Ve namuslu bir müdahale idi bu. Ama gel gör ki bu asker hareketi ilerde kötüye yol olacaktı. Türlü talihsiz koşullar içinde didinip durduğumuz demokrasi sevdamız, on yıllık muntazam programlarla, 1970, 1980'de askerlerle kuşa dönecekti.

Bir uzun süre her 12 Eylül'de 'Memleketi bugünlere getirenler' dizisinde, telif hakkımız mahfuz kalmak kaydiyle, TV de arzı endam ettik. 'Bir Mayıs' yürüyüşlerinden biri. Bilgesu (141-142'ye hayır) levhasını eline almış, Yazarlar Sendikası'nın içindeyiz. Yüzlerimiz aydınlık, gülüyoruz. Neye gülmeyelim. Ömrümüzü insanlarımızdan yana, onlarla beraber, kafamız ve yüreğimizle güzelim bir çileye bağlamışız burcu burcu. Bundan bizi hangi güç ayırabilir ki. Memleketi bugünlere getirenler.. hepimiz birbirimizin yüzüne bakıyoruz. Ulan memleketi bu hale kim getirdi? Buna ne rufailer, ne de iyi saatte olsunlar karışır. Hepimiz, hep

beraber, her birimiz ayrı ayrı biz karışınız. Memleketi bugünlere biz getirdik.. aferin.

27 Mayıs sabahı büyük bir coşku ve mutluluk içinde tanklarla beraber Boğaz'a indik. Görmeyenleriniz, o markalı alametli bayraklarıyle şımarık ve saldırgan Vatan Cephelerini görecekti. Kapı, pencelereleri kör kapalı ağlaşan halleriyle başları önlerine eğik münasip yerlerine bakıyorlardı.

Gayrettepe'de oturuyorduk. Sabahları Karaköy'e yazıhaneme yürüyordum. 27 Mayıs'ın ikinci haftasıydı. Sabahleyin TRT'nin karşısında Muammer Aksoy'a rastladım. Dostum insan. 1930'larda Hukuk Fakültesinde Doçentimizdi. Ama ben ondan, hukuktan önce müziği öğrendim. Klasik batı müziğinin temelini, özünü. Sabahın bi erkeninde neden yolda olduğunu sordum. Yeni Anayasayı hazırlıyoruz, milletlerin yasalarını topluyorum. Amerikan Kitabevinden Anayasalarını alacağım dedi. Bu karşılaşmayı ömrümün ışıklı bir kapısı olarak hep saklıyorum. Güzelim insan Muammer Aksoy.

Otuz yıl geçti o güzel 27 Mayıs'ın üstünden. Türk halkının geleceğine umut taşıyan bir düğündü 27 Mayıs. Bir türlü o murada eremedik. 27 Mayıs Anayasası yeryüzünde az millete nasip olmuş bir yücelikti. İnsana, halkına saygılı, onu kucaklayan bir eylemdi. Ona sahip çıkabilseydik buralarda mı olurduk? Bugünkü hali pür melalimizde o konuşanlar, anayasaya uygun olarak, diye söze başlıyorlar. Hangi anayasa diye sorası geliyor insanın. Bugün Türk Halkına reva görülen anayasayı neresinden tutup, hangi rafa koymalı. İyi saatte olsunlar, bir demokrasidir tuttturmuş gidiyoruz. Neyin demokrasisi.

1929'daki müthiş kışta bir tramvay Aksaray'da bi yokuşu tırmanırken tıkanıp kalmış. İnmiş yolcular aşağı, kahvelerden, dükkanlardan insanlar çıkmış, dayan bre, hep beraber heyamola, tramvayı düze komuşlar. O arada bir evden vatmana limonlu çay ikram etmişler ve içine de biraz konyak komuşlar. Vatman içmiş

çayı, bi hoş olmuş ve bu güzel nesneyi nasıl yaptıklarını sormuş hayır sahibine. Limonla konyak koyduk, punç demiş, punç. Günün bu karlı buzlu yorgunluğunda eve gelen vatman, olaylı günü anlatırken, karı demiş, bana o arada bir evden punç ikram ettiler, çok güzeldi. Karıcağızı, ne ki o punç demiş, vatman, limonlu çaya konyak katmışlar demiş. Kolay be Hasan, hemen yaparım sana diyerek inmiş mutfağa ve aşağıdan seslenmiş.

Hasan, konyak, limon yok, çaya sirke ile rakı katayım demiş, farketmez. Ve biraz sonra da koca bir fincan içinde, rakılı, sirkeli çayı getirmiş. Gariban Hasan bu punçtan bir yudum alası olmuş, boğula yazmış. Öğürmeler içinde, nefes nefese, karı al bunu allasen al, bu başka punç oldu demiş.

Bir Cumhuriyet Bayramı'nda Haydarpaşa tren deposundaki lokomotifler de törene düdükleriyle katılacaklarmış. Düdüğün saati gelince, muzibin ötesinde bir makinist, iyi hoş o biçim birini bi acele soğuk bir makineye bindirmiş ve düdük birliğine sen de katıl demiş. İyi hoş o biçim adam almış eline düdüğün ipini, başlamış çekmeye. O kadar keyiflenmiş ki bu birlik beraberlikten (!), ötmeyen düdüğünün ipini aralıklı çekmelerle ötekilerden farklı nağmeler yaratır olmuş. Babam bu güzel öyküyü buraya kadar anlatmıştı. Belli sonunu söylemeye gerek görmedi.

Son ev taşınmamızda kütüphaneyi devşirirken bir lügat buldum. Mithat Sadullah'ın 1930 yılının Ağustosunda basılmış ve bütün hukuku ile mahfuz (saklı), Resimli Yeni Türkçe Lugat'ı. Başı kopmuş, 63'ncü yapraktan başlıyor. Ayva: (tanımlamada sadece iki sözcük var) Bildiğimiz meyva.

Ve işte biz de bugün yaşadığımız bu nemene demokraside yıllardan bu yana tadını bir türlü bulamadığımız o punçun şaşkınlığında, Mithat Sadullah'ın lügatındaki bu ayvayı yiye yiye ve de sönük, ateşsiz bu makinede düdüğü öttüre öttüre geliyoruz ve kimbilir daha ne günlere kadar.

Yaşadığımız büyük çile, yurdumda insandan, halktan yana gelecek o güzel günler için yıllar boyu taşıdığımız umutların içimizde böyle üstüste yığılı durur kalır olmasıdır. Bu satırları 1990 yılının ortasında yazar haldeyim. Sözü tükenmiş bu halimiz. Bütün bunlardan sonra varacağımız yer bu mu olmalıydı. Şu tek amacımız halk idaresi, bütün bu seçimler, geçimler, adalet, eşitlik ve hele özgürlük, o meşhur birlik beraberlik içindeki demokrasi şarlatanlığı, bir Amerikan salatası sofralarımızda, istersen yeme.

Ben sevgilerin özünü anamdan aldım. Sonra onları bana babam, dayım açtı serdi. Toplum içindeki insan yaşamının ürettiği kalıpların üstünde, kayıt ve koşullardan öte, aptal olmayan bağışlayıcı bir insan sevgisindeyim. Ve de bugün hiç küsmeden sürdürdüğüm bu 75 yıllık ömrümde, her yeni günün bir demet gibi taşıyıp getirdiği sevgilerin hiç birinin peşini bırakmaksızın, hele çocukları, çocukları çok seviyorum.

Niçin sevişirsiniz bu yataklarda
Çocukları sevmeyecekseniz
Ve sevseniz de hangi yüzle
Eşşoğlu eşşekler.

Natali - Müştak amca
Son dize bu şiirde var mı?

***

Makinist babamın yılda iki paso hakkı vardı. İkinci mevki kadife. Kurulurduk trene, istediğimiz yere giderdik zenginler gibi.